Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

+ *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.

+ *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.

+ *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.

+ *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter `http://books.google.com` durchsuchen.

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Digitized by Google

JAMES BRUCE'S REIS NAAR ABYSSINIE, VERKORT.

II. DEEL.

JAMES BRUCE'S REIS NAAR ABYSSINIE, VERKORT.

II. DEEL.

Digitized by Google

Digitized by Google

INHOUD

DER

BOEKEN EN AFDEELINGEN

VAN HET

TWEEDE DEEL.

VIJFDE BOEK.

REIS VAN IMASEAM NAAR GONDAR. — GEBEURENISSEN ALDAAR. — ZEDEN EN GEWOONTEN DER ABYSSINIERS. bladz. 3

EERSTE AFDEELING.

Verblijf op Masuah. — Beschrijving van dit eiland. — Deszelfs heerscher, of Naybee. 3

TWEEDE AFDEELING.

Verdere beschrijving van Masuah. — Ziekten, zeden, en gewoonten der inwooneren. — Gebeurenissen aldaar. 15

DERDE AFDEELING.

Reis van Arkieko, over den Berg Taranta, naar Dixan. 29

VIERDE AFDEELING.

Reis van Dixan naar Adowa, de hoofdstad van Tigree. 45

VIJFDE AFDEELING.

Verblijf te Adowa. — Reis naar Fremona. — De bouwvallen van Axum. — Aankomst te Siree. 56

Digitized by Google

ZESDE AFDEELING.

Reis van Siree naar Adderdsjey. — Ontmoetingen aldaar. bladz. 71

ZEVENDE AFDEELING.

Reis, over den berg Lamalmon, naar Gondar. 78

ACHTSTE AFDEELING.

Ontvangst te Gondar. — Zegevierende intreede des konings. — Des schrijvers eerste gehoor bij den koning. 86

NEGENDE AFDEELING.

Ontmoetingen te Gondar. 101

TIENDE AFDEELING.

Aardrijkskundige verdeeling van Abyssinie in provinciën. 108

ELFDE AFDEELING.

Verscheiden Abyssinische gewoonten en gebruiklijkheden. — Merklijke overeenkomst derzelven met die van Persie. — Beschrijving eener bloedige maaltijd. 121

TWAALFDE AFDEELING.

De staat van den Godsdienst in Abyssinie. — Besnydents der Abyssiniers; enz. 152

ZESDE BOEK.

EERSTE VRUCHTLOOZE POOGING TOT ONTDEKKING VAN DE BRONNEN DES NILS, EN DE GELUKKIGE REIS DERWAARD, MET VOLLEDIGE BERICHTEN AANGAANDE DIE VERMAARDE RIVIER. 167

EERSTE AFDEELING.

JAMES BRUCE *wordt stadhouder van Ras el Fiel.* 167

TWEE-

TWEEDE AFDEELING.

Beschrijving van Gondar, Emfras en het meir Tzana. — Reis naar Emfras. — Oorsprong en voortgang der laatste onlusten en burger-oorlogen in Abyssinie. bladz. 186

DERDE AFDEELING.

Verdere krijgsgebeurenissen. — Groote waterval in den Nijl. — Togt over die rivier. — 's Konings heir trekt te rug. — Des schrijvers terugkomst te Gondar. — Socinios voor koning uitgeroepen. 196

VIERDE AFDEELING.

Tweede reis van Gondar naar de Nijlbronnen. — De staat van 's konings zaaken in Tigree verbeterd. — Plaatsen, rivieren en ontmoetingen op die reis. 217

VIJFDE AFDEELING.

Komst by de bronnen des Nijls. — Beschrijving derzelven. Verblijf te Dsjiesj. 245

ZESDE AFDEELING.

Nader beschrijving van de bronnen des Nijls. — Zijne verscheiden watervallen. — Zijn loop, van zijnen oorsprong af tot in de Middelandsche zee. — Zijne onderscheiden naamen. — De oorzaaken zijner overstrooming; enz. 267

ZEVENDE AFDEELING.

Verder verblijf te Dsjiesj. — Vriendlyke ontvangst door de Agows. — Hun aantal. — Hunne bezigheden. — Hunne zeden en karakter. 288

Digitized by Google

ZEVENDE BOEK.

TERUGREIS VAN DE NIJLBRONNEN NAAR GONDAR. — VERRICHTINGEN ALDAAR. — VELDSLAG BIJ SERBRAXOS. — TOEBEREIDING TOT DES SCHRIJVERS VERTREK UIT ABYSSINIE. bladz. 305

EERSTE AFDEELING.

Terugreis van de Nijlbronnen over Maitsja. — Komst in het huis van WELLED AMLAK. *— Onthaal aldaar. — Overgang over den Nijl bij Delakus. — Aankomst te Gondar.* 305

TWEEDE AFDEELING.

FASILS *listig gedrag. — Zijne aankomst te Gondar. — De koning gaat over de Takazzee. — De Itegee en Socinios verlaaten Gondar.* 322

DERDE AFDEELING.

Mijne aankomst in het leger bij Mariam Ohha. — Ontvangst aldaar. — Algemeene schrik bij de nadering der krijgsmagt. — Sommige voornaame muitelingen worden gevat en ter dood gebragt. — Hardheid des konings. 336

VIERDE AFDEELING.

De koning krijgt versterking uit Sjoa. — Vriendlijk gedrag van AMHA YASOUS. *— Zonderling kontrast tusschen hem en* GUANGOUL, *een' prins der Gallas. — Het heir der muitelingen nadert Gondar. — De koning verlaat de stad, en staat zich neer bij Serbraxos. — De schryver keert met den gekwetsten* KONFU *naar Gondar terug.* 357

VIJF-

Digitized by Google

VIJFDE AFDEELING.

RAS MICHAËL *dringt in Bedsjemder.* — *Eerste veldslag bij Serbraxos.* — *Wederzydsche helren door onweer geſcheiden.* — *Aanſlag op 't leeven van* RAS MICHAËL. — *Tweede veldſlag bij Serbraxos; enz.* bladz. 383

ZESDE AFDEELING.

De koning beloont zyne krijgsbevelhebbers. — *Twist tuſſchen* BRUCE *en* GUEBRA MASKAL *bijgelegd.* — *Beiden door den koning begiftigd.* — *Derde veldſlag bij Serbraxos.* 399

ZEVENDE AFDEELING.

Bezoek bij GUSJO, *en geſprek met hem.* — *Terugreis naar de legerplaats.* — *'s Konings heir keert naar Gondar terug.* — *Verwarring op den togt in den nacht.* 410

ACHTSTE AFDEELING.

Gondar ~~*bereikt.*~~ — *'s Konings benden leggen hun gewaer neer.* — ~~GUSJO wordt Ras.~~ — MICHAËL *gevangen.* — FASIL *komt te Gondar.* — *De koning door allen erkend.* — GUSJO'S *ſlecht gedrag en gevangenis.* 425

NEGENDE AFDEELING.

BRUCE *krijgt verlof, om naar zijn vaderland te keeren.* — *Neemt afſcheid van de Itegee.* — *Zijn* ~~*laatſte geſprek met de monniken.*~~ 440

ACHTSTE BOEK.

DES SCHRIJVERS TERUGREIS UIT ABYSSINIE, OVER SENNAAR, DOOR NUBIE EN DE GROOTE WOESTIJN. — AANKOMST TE ALEXANDRIE, EN MARSEILLE. 455

Digitized by Google

EERSTE AFDEELING.

Beschrijving van Koskam. — Reis van Gondar naar Tsjerkin. bladz. 455

TWEEDE AFDEELING.

Ontvangst te Tsjerkin. — Olifanten-, rhinoceros- en buffel-jagt. 468

DERDE AFDEELING.

Reis van Tsjerkin naar Hor-Kakamoet in Ras el Fiel — Verrichtingen aldaar. 484

VIERDE AFDEELING.

Reis van Hor-Kakamoet naar Tiwa, de hoofdstad van Athara. — Ontvangst aldaar. 105

DRUKFOUT.

Bladz. 4, *in de Noot, onderaan, staat:* bij dit deel gevoegd. *Moet zijn:* bij het eerste deel gevoegd.

DE BINDER PLAATSE:

III*. De Obelisk te Axum . . tegenover bladz. 62
IV. De Abyssinische Kroon . . —— 96

REIS

REIS

VAN DEN RIDDER

JAMES BRUCE,

DOOR

EGYPTE EN ARABIE,

NAAR

ABYSSINIE,

TER ONTDEKKING DER NIJLBRONNEN;

EN TE RUG

DOOR DE WOESTIJN VAN NUBIE, enz.

VERKORT.

TWEEDE DEEL.

Digitized by Google

Digitized by Google

James Bruce's

REIS

NAAR

ABYSSINIE,

en te rug door de

GROOTE WOESTIJN

VAN

NUBIE,

VERKORT.

Met Aantekeningen van
BLUMENBACH, TYCHSEN, GMELIN,
en den Nederduitschen
UITGEEVER.

MET PLAATEN.

II. DEEL.

AMSTELDAM
bij M. DE BRUYN.
1805.

Digitized by Google

Digitized by Google

VIJFDE BOEK

VAN

JAMES BRUCE'S

REIS

TOT ONTDEKKING DER NIJLBRONNEN,

VERKORT.

BEHELZENDE:

REIS VAN MASUAH NAAR GONDAR. — GEBEURENISSEN ALDAAR. — ZEDEN EN GEWOONTEN DER ABYSSINIERS.

EERSTE AFDEELING.

VERBLIJF *op Masuah.* — *Beschrijving van dit eiland.* — *Deszelfs heerscher, of Naybee.*

MASUAH, dat is, de *Herdershaven*, is een klein eiland, aan de kust van Abysfinie, naauwlijks drie vierde eener Engelfche mijl lang en eene halve breed. Doch het heeft eene voortreflijke haven, waarin de grootfte fchepen tegen alle winden beveiligd zijn. — De Grieken noemden het *Sebasticum os.* — Een derde deel des eilands be-

Digitized by Google

ſlaan de huizen; het tweede de regenbakken, en het derde de begraafplaats der dooden (*a*).

Te vooren heb ik reeds erinnerd, dat Sinaq, de veldheer van den ſultan Selim, na de verovering van Gelukkig Arabie, ook Maſuah innam. — De ſtad van dien naam dreef, toen, een' gewigtigen handel op Indie. De uitvoer beſtond, voornaamlijk, in goud, elpenbeen, olifanten- en buffelshuiden, voortreflijke paerlen, welken men langs de kusten vond, en bijzonder ſlaaven, die wegens hunne goede hoedaanigheden boven anderen gezocht werden. —— Doch, na de ontdekking der vaart om de Kaap de Goede Hoop, en de vestiging der Portugeezen in Indie, begon de handel van Maſuah te vervallen; waartoe de onderdrukking des Turkſchen basſa, die op het eiland regeerde, veel toebragt. Van hier zochten de Turken Abyſſinie onder hun juk te brengen, maar nooit met eenigen ſchijn van goed gevolg. Hierom achtten zij het, vervolgens, ook niet meer der moeite waardig, om 'er een' basſa te houden.

De voornaamſte hulp, welke de Turken bij de verovering van Maſuah gevonden hadden, was die der BELOWI, een Mohammedaanſchen Herdersſtam, aan den voet van het gebergte *Habab*, op de noordlijke breedte van veertien graaden, langs de kusten der Roode zee, woonende. — Na het verval van den koophandel van Maſuah, ruimden de Turken

(*a*) Op den rand der landkaart van Abyſſinie, bij dit deel gevoegd, ziet men eene bijzondere tekening van dit eiland.

Digitized by Google

ken de ſtad, met haar grondgebied, aan het opperhoofd van deezen ſtam, onder den tijtel van *Naybee van Maſuah*, in. Hij was dus een ſouverein heer der plaats; doch, om den ſchijn der opperheerſchappij te behouden, moest hij eene jaarlijkſche ſchatting aan den ſultan betaalen.

Eene bende janitſaaren bleef, te Maſuah, in bezetting, die hunne ſoldij uit Konſtantinopel ontvingen. Zij namen vrouwen uit het land, en hunne zoonen werden weder janitſaaren, en behielden de ſoldij. Door deeze huwlijken werden zij, allengs, Mooren, zoo dat zij, ten laatſte, geheel van dezen Naybee afhingen. — De Turken trokken hunne bezettingen uit de meeste plaatſen aan de Roode zee te rug. De Naybee zag dus zijne beſchermers zich verwijderen, en, voor de magt der Abyſſiniers vreezende, zocht hij deezen te naderen. Zij vergeleeken zich met elkander. — De Naybee gaf de helft van den *tol aan den koning van Abyſſinie*, en deeze *beloofde hem*, daar tegen, het ongeſtoorde bezit des eilands, en de vergunning, dat Maſuah met water en leevensmiddelen uit Abyſſinie verzorgd wierd.

De landſtreek aan de kust, *Samhar* geheeten, is eene volkomen woestijne, in welke zich, enkel van Slagtmaand tot Grasmaand, geduurende den regentijd in Abyſſinie, verſcheiden zwervende ſtammen ophouden, en hun vee aan de zijden der bergen weiden. Na de regenmaanden, keeren zij naar de Abyſſiniſche bergen te rug, onder het rechtsgebied van den ſtadhouder van Tigree en van den Baharnagasj; die, zonder krijgsmagt te behoeven, alleen door het weigeren van toevoer van leevensmiddelen, Maſuah kunnen bedwingen.

Digitized by Google

Nadat de Naybee zich met Abysſinie verbonden had, hield hij op, den basſa van Dſjidda, onder welken hij, voorheen, ſtond, ſchatting te betaalen, zendende hem voor den firman, dien hij flechts welſtaanshalve aannam, onbeduidende geſchenken. — En, wanneer de Abysſiniſche regeering zwak was, onttrok hij zich ook aan de opperheerſchappij van dit land, en betaalde de helft van den tol niet meer. — Zoo vond ik de zaaken bij mijne komst in Abysſinie.

Eene groote ſtaatswisſeling was in het rijk voorgevallen, waarvan MICHAËL de voornaamſte ſtichter was. Hij was uit Tigree, zijne landvoogdij, naar Gondar geroepen, en de provincie dus zonder ſtadhouder. Nadat koning Joas vermoord was, had Ras Michaël Hannes den tweeden op den troon geplaatst. — De nieuwe vorst was ruim zeventig, en Michaël omtrent tachtig jaaren oud. — De koning was, daarenboven, zwak van geest, en Michaël lam. — De Naybee, een man van acht en veertig jaaren, beoordeelde, naar deeze omſtandigheden, de Abysſiniſche regeering; maar daarin dwaalde hij. — Michaël had hem reeds gedreigd, Maſuah te zullen verwoesten. De kooplieden, weetende, dat deeze man in dergelijke bedreigingen zijn woord hield, waren, uit vrees voor hem, naar Arabie gevlugt. — De Naybee alleen bleef onverſchrokken, en betaalde zoo min, als voorheen. De basſa van Dsjidda wilde de ſchatting niet gaarn verliezen, en vereenigde zich met METIKAL AGA, den zwaarddraager des Sjerifs van Mekka. Deeze was een gebooren Abysſinier, en had zich, door zijn kloek beleid, het voornaame bewind van zaaken weeten aan te maatigen. Teffens was hij een groot vriend van Michaël, wien hij

hij eene menigte ſchietgeweeren en buskruid, ten behoeve zijner veldtogten, bezorgd had.

De basſa had, door Metikal Aga, den ſtadhouder Michael kennis laaten geeven van des Naybee's gedrag, en hem om hulp laaten verzoeken. Hij liet dit den Naybee niet alleen weeten, maar hem ook dreigen, dat hij de goederen en perſoonen der Mohammedaanſche kooplieden, welke van Maſuah in Arabie kwamen, wilde laaten aanhouden, bijaldien hij niet de ſchatting betaalde en de geſchenken overzond.

De zaak kwam daardoor in orde, en de Naybee voldeed weder aan zijne verpligting. — Ik was, bij mijne aankomst, reeds bekend. ABDEL KADER, de nieuwe ſtadhouder van Dahalak, die voor mij aangekomen was, had een groot gerucht van mij gemaakt, verſpreidende, dat ik geen koopman, maar een prins, en nabeſtaande des konings van Engeland was, die tot mijn vermaak reisde. — De Naybee had reeds in zijnen raad overlegd, wat met deezen prins te doen. Sommigen waren niet ongenegen, mij te dooden, en mijne goederen onder de bezetting te verdeelen. Anderen wilden eerst zien, welke brieven van aanbeveeling ik naar Abyſſinie zou medebrengen, opdat het onweêr, welk van den kant van Metikal Aga en Michael tegen hen ſtond los te breeken, niet nog verzwaard wierd.

ACHMET, een kleinzoon des Naybee, een zeer verſtandig man, ried ook die dwaasheid af, en gaf te kennen, dat het geſchut der Engelſche ſchepen, welk ter mijner eer te Dſjidda gelost was, mijnen dood waarſchijnlijk zou wreeken, en Ma-

Digitized by Google

ſuah, in éénen namiddag, in puin en asch kon veranderen. — Zijn raad was dan, mij met achting te ontvangen, mijne brieven te onderzoeken, en te zien, wat voor een man ik was. Hij verklaarde, niet te zullen toelaaten, dat mij eenig leed geſchiedde.

Deeze overleggingen waren reeds voor mijne aankomst geſchied. Ik was in groot gevaar; dan, de beſcherming van Achmet, die de opvolger des Naybee was, vermits hij zijnen zoon aan de kinderziekte verlooren had, redde mij. — De Naybee zelf was aan de eene zijde geraakt; doch had nog krachten genoeg, om kwaad te doen. Intuſschen had Achmet een grooten invloed, en men beſloot, dat mijn lot in zijne handen zou geſteld worden.

Achmet was omtrent vijf en twintig jaaren oud, ruim vijf voeten lang, zwaklijk, mager, doch ſnel in zijne beweegingen, wel geëvenredigd en niet onbevallig van gelaat. Hij was een braaf man, maar oploopend, en, beleedigd zijnde, wraakgierig.

Den negentienden van Herfstmaand des jaars 1769, kwam ik te Maſuah aan. Ik bleef des nachts aan boord, om eerst aangaande de geneigdheden van den Naybee onderrecht te worden. — MAHOMED DSJIBBERTI, een Abyſſinier, daar wij ons volkomen op verlaaten konden, ging, des avonds, aan land, en zond, des nachts, een' bode naar *Adowa*, de hoofdſtad van Tigree, aan onzen vriend DSJANNI, eenen vertrouwling van Michaël, die hem mijne aankomst bekend maakte, de brieven van den patriarch van Kairo ter hand ſtelde, mijne bekommernis wegens de oogmerken van den Naybee meldde, om beſcherming ſmeekte, en teffens verzocht,

Digitized by Google

zocht, ook aan het hof van dit alles kennis te geeven.

Deeze last werd getrouw vervuld. — 'Er kwamen drie mannen van Tigree; een jonge slaaf van Dsjanni, die zeer goed Grieksch sprak; en twee dienstbooden van Ras Michael, of liever des konings, omdat zij korte, donkerblaauwe, bezette mantels droegen, welke de koninglijke liverij is. — Dsjanni was een man van een allerbest karakter en van eene loflijke leevenswijs. Hij had twee Abyssiniſche koningen getrouw gediend, en was opziener van het tolhuis te Adowa. — Ik was hem door den patriarch bijzonder aanbevolen, om mij tegen den Naybee te beſchermen.

Mijne vrienden onderrechtten Achmet nopens den waaren ſtaat der zaaken. Hij was ook bereidwillig, om mij te helpen. — Den volgenden dag kwam iemand van *Mahomed Dſjibberti*, om mij aan land te brengen. Achmet was gekomen, om de tollen van het ſchip, welk mij bragt, te ontvangen. Midden op de markt, waren twee leuningſtoelen gezet. Op den eenen plaatste zich Achmet, toen de tolbedienden de baalen voor hem openden. Op den anderen moest ik gaan zitten, toen ik, openlijk, op de markt, mijne opwachting bij hem maakte. Hij was in een lang Baniaansch gewaad van neteldoek gekleed. Hij ontving mij zeer hoflijk. — Met hoe meer eer men, in deeze landen, bij het eerſte bezoek ontvangen wordt, hoe aanzienlijker ook het geſchenk moet zijn. — Hij vroeg mij over mijne reis. Ik beſchreef hem den weg, langs welken ik gekomen was, en overhandigde hem de brieven van den ſjerif van Mekka, van den aga der Janitſaaren te Kairo, en van zij-

Digitized by Google

nen vriend Metikal Aga, benevens den firman des ſultans. Ik roemde teffens zijn rechtſchapen karakter, daar ik ſtaat op maakte. — Hij gaf mij de brieven te rug, en zeide, dat ik ze den Naybee zelven zou overgeeven, behoudende hij alleen dien van Metikal Aga. Toen ik koffij gedronken had, nam ik afſcheid, en werd, door twee zijner dienſtbooden, uit zilveren fleſjes zoo zeer met water van oranjebloesſems begooten, dat ik tot op de huid nat wierd.

Men had mij een bekwaam huis bezorgd, en naauwlijks was ik 'er in, of Achmet zond mij eene rijke middagmaaltijd. Terſtond daarna, ontving ik mijne bagaadje ongeopend. — Des nachts gaf Achmet mij een bezoek. Hij was bijkans naakt en ongewapend. Ik bedankte hem voor zijne hoflijkheid. Ik geraakte met hem in geſprek, en vernam van hem alle de geruchten, welke te vooren nopens mij uitgeſtrooid waren, te weeten, dat ik een prins was. Ik wederleide alle die leugens; onderrechtte hem aangaande mijnen ſtand en oogmerken, en ontving de ſterkſte verzekeringen van zijne beſcherming. Ik vereerde hem twee fraaie Engelſche piſtoolen, daar hij grootlijks mede in zijn ſchik was.

Den een en twintigſten van Herfstmaand, kwam de Naybee van Arkieko te rug. Hij was door drie of vier ſlaaven te paard, die 'er zeer gemeen uitzagen, en veertig te voet, die naakt en met korte pieken en kromme meſſen gewapend waren, verzeld. — Geduurende den geheelen togt, werd de trommel voor hem geſlagen. Deeze trommels beſtaan uit aarden vaten, waarin de boter uit Arabie over wordt gezonden, en daar eene geöliede huid overgetrokken is. — De Naybee was op zijn Turksch,

Digitized by Google

Turksch, maar zeer armhartig, gekleed. Zijn gewaad scheen nog uit den tijd van sultan Selim te zijn. Twee witte zijden vaandels, met roode streepen, werden voor hem, eerst naar de moskee, en van daar naar zijn huis, gedraagen. —

Des namiddags maakte ik mijne opwachting bij hem. Hij zat in een houten leuningstoel, enkel met een morsig katoenen hemd, welk naauwlijks tot zijne knieën reikte, bekleed. Hij was lang en mager, zwart van kleur, had een grooten mond en neus, droefgeestige oogen, een grijzen baard, en zag 'er onnozel, wild en verraaderlijk uit. Zijn karakter kwam met zijn gelaat zeer wel overeen; want hij was een man van zeer geringe bekwaamheid, wreed, gierig en aan den drank verslaafd. — Toen ik hem mijnen firman aanbood, behandelde hij dien zeer onverschillig; wijl hij geen Turksch verstond, en het nooit leeren zou. De overige brieven, *welken ik hem overgaf, leide hij ook ongeopend neer, en zeide:* „meent gij, dat ik alle deeze brieven leezen zal?" — In het stilzwijgen, welk daarop volgde, overhandigde ik hem mijn geschenk, dat hem scheen te behaagen.

De kinderziekte heerschte, toen, te Masuah, zoo sterk, en sleepte zoo veele menschen weg, dat men vreesde, de leevenden niet genoegzaam te zullen zijn, om de dooden te begraaven. Het gejammer duurde dag en nacht. Ten laatste moest men de lijken in de zee werpen. —

Den vijftienden van Slagtmaand, liet de Naybee mij zeggen, dat ik op een fraai geschenk bedacht moest zijn. Ik kreeg teffens eene lijst van stukken; en hij begeerde, dat ik ze in drie deelen verdeel-

Digitized by Google

deelde, en drie dagen achter elkander overhandigde. — Op de beſcherming van Achmet mij verlaatende, antwoordde ik ſtout. Hij ontbood mij bij zich. Ik vond hem zeer gramſtoorig. Hij dreigde mij, dat, wanneer ik hem niet, binnen weinig dagen, drie honderd oncen goud betaalde, hij mij in eene donkere gevangenis zou laaten werpen, daar in ik van honger zou ſterven. Zijn oom voegde 'er nog veertig oncen voor de janitſaaren der bezetting bij. — Doch ik bleef ſtandvastig, en zeide hem, dat het Engelsch oorlogſchip *the Lion* hem ras tuchtigen zou. Ook beriep ik mij op mijne brieven aan Ras Michaël en den koning van Abyſſinie. Dit ſcheen hem ſchrik aantejaagen, en ik brak het geſprek ſchielijk af. — Wijl mijn vriend Achmet te Arkieko ziek was, verzocht ik den Naibee derwaard te moogen gaan, om hem te bezoeken. Hij ſtond het mij gereedlijk toe, wanneer ik eene boot kon bekomen; maar hij had verbooden, dat mij, onder geen voorwendſel, een zou gegeven worden.

Den negen en twintigſten van Wijnmaand was hij weder van Arkieko te Maſuah gekomen, en liet mij, terſtond, voor zijnen Divan roepen. Dezelve werd in een groot, woest vertrek, als eene ſchuur, gehouden. Hij was door zijnen grooten raad, ten getalle van zestig perſoonen, benevens zijne ſtaatsdienaars en janitſaaren, allen naakt, verzeld. — Na mijne aankomst te Maſuah, had zich daar een komeet vertoond, dien ik naauwkeurig waarnam, terwijl het gemeene volk over mijn grooten verrekijker verbaasd ſtond. — De Naybee vroeg mij, wat de komeet beduidde. Hij meende, dat hij mij van Loheia gevolgd was, en de kinderziekte had aangebragt, die meer dan duizend menſchen weg-

ge-

Digitized by Google

geraapt had. Zijn broeder vermoedde, dat ik een krijgsbouwkundige was, en de Abysſiniers in die kunſten onderwijzen wilde. De Naybee dreigde, mij geboeid naar Konſtantinopel te zenden, indien ik niet met zijnen broeder naar de heete baden te *Hamazen* ging.

In deezen nood wendde ik mij tot den bevelhebber der janitſaaren, gaf hem den firman, en klaagde, dat de Naybee hem ter zijde had geworpen, daar toch de grootvizier hem ſtaande zou aangenomen en gekust hebben. — Daarop ontſtond een algemeen goedkeurend gemor over mijn gedrag. — Ik bleef des ſtandvastig, en op de beſcherming van den bevelhebber der janitſaaren vertrouwende, verliet ik de vergadering. — Ik was echter bevreesd, en zag, dat een ieder mij ſchuwde. Op de tijding, dat Achmet ras te Maſuah dacht te komen, wendde ik mij, intuſſchen, tot den bevelhebber der janitſaaren, en zond hem *een klein geſchenk; waarop hij mij van zijne hulp verzekerde.*

Des nachts werden 'er verſcheiden aanvallen op mijne deur gedaan; doch zij was wel geſlooten en gegrendeld. Den volgenden morgen kreeg ik van Arkieko tijding, dat Achmet nog ziek was. Hij meende, of vergiftigd, of betoverd te zijn, en had reeds allerleie tovermiddelen zonder vrucht gebruikt. — Wijl hij wenschte mij te zien, begaf ik mij zelf naar Arkieko, en bevond hem door eene afgaande koorts aangetast. Hij nam zich niet wel in acht; maar was echter voor zijn leeven zeer bekommerd. Hij bleef 'er onverzetlijk bij, dat hij door zijne vrouw betoverd was. — Ik gaf hem geneesmiddelen, en den volgenden morgen china, die de beste uitwerking deed. Hij beloofde mij, dat

dat hij mij en mijne bagaadje, in eene boot, van Masuah naar Arkieko zou afhaalen.

Kort daarna kwamen 'er eenige dienstbooden van Ras Michaël en des konings van Abyssinie, korte roode mantels, met donkerblaauwe streepen en kraagen, draagende, van Tigree te Masuah aan. Zij bragten brieven aan den Naybee, waarin de koning zijn ongenoegen te kennen gaf, dat de arts, wiens hulp hij, wegens zijnen zwakken toestand, zoo zeer behoefde, en dien Metikal Aga hem gezonden had, te Masuah zoo lang opgehouden werd. Hij beval den Naybee, mij met alle noodwendigheden te voorzien, en zonder eenig tijdverzuim te laaten vertrekken. — Dsjanni had deeze brieven bezorgd. Hij zelf schreef een weinig beleefder aan den Naybee, en verzocht, den geneesheer niet optehouden. — Aan mij zond hij eenen boode, en wenschte mij met mijne behouden aankomst geluk, mij verzoekende, allen mooglijken spoed te maaken, om bij hem aantekomen; wijl de tijden onveilig waren, en nog erger konden worden. — Des namiddags voer ik naar Masuah te rug.

TWEE-

Digitized by Google

TWEEDE AFDEELING.

BESCHRIJVING *van Maſuah. — Zieken, zeden, gewoonten der inwooneren. — Gebeurenisſen aldaar.*

Het eiland MASUAH, daar, onder allerleie nietige voorwendſels, *zoo veel Christen bloed* vergooten *is*, ligt op de noorder breedte van 15° 35′ 5″, en de lengte van 39° 36′ 30″ oostwaard van Greenwich, bijkans recht tegenover Loheia. De Arabiſche zeeboezem is hier 4° 10′ 22″ breed. — De hitte was hier zoo ongemeen groot, dat het lak in de doozen nog vloeiender geworden was dan teer.

Maſuah is, gelijk de geheele kust der Roode zee, doch voornaamlijk tusſchen de keerkringen, zeer ongezond. — Boosaartige *koortſen*, *nedad* geheeten, woeden hier ſterk, en rukken niet zelden de lyders den derden dag weg. Bereikt de zieke den vijfden dag, dan wordt hij, enkel door water te drinken, en door hem, in het bed, met veel koud water te begieten en daarin te laaten liggen, ge-

Digitized by Google

geneezen. — Het beste geneesmiddel is hier de kina; doch de lijder behoeft niet, gelijk in Europa, door ontlastende middelen, vooraf, bereid te worden; hij zou aan de koorts ſterven, eer hij kon geholpen worden. Zoo ras iemand afkeer van het eeten beſpeurt, of dikwijls geeuwt, moet hem de koortsbast, dikwijls, en in kleine *doſes* gegeeven worden; hij moet eene ſtrenge leevenswijs houden, maar mag zoo veel koud water drinken, als hij wil. — De tweede of derde *doſis* kina werkt onfeilbaar ontlasting. Is de ontlasting ſterk, dan herſtelt de lijder gemeenlijk zeer ſchielijk. — Ooft mag hij niet eeten, maar wel rijst. —. Aderlaating helpt in deeze ziekte niet; want reeds op den tweeden dag der ziekte volgt zelden bloed. — De ipekakuanha verzwakt den lijder, vermeerdert de koorts, en verhaast zijnen dood. — De lijken der overleedenen hebben dikwijls op de borst en het lijf zwarte plekken. Het lijf zwelt, en drie uuren na den dood is de ſtank onverdraaglijk, bijzonder als het heet weêr is.

De tweede gewoone ziekte in Maſuah, en geheel Abyſſinie, is de *derdendaagſche koorts*. — Doch, wijl zij van de Europeeſche niet onderſcheiden is, wordt zij ook op gelijke wijze geneezen.

Eene andere inheemſche krankheid heet *hanzier*, dat is, de *zwijnen*, en beſtaat in eene zwelling der klieren aan den hals en onder den arm. Men zoekt ze te vergeefs tot ettering te brengen.

Eene andere ziekte, in deeze landen, ſchijnt gevaarlijker, dan zij indedaad is. — Over het geheele ligchaam openbaaren zich kleine puisten, bijzon-

Digitized by Google

zonder aan de beenen en armen. Zij komen en verdwijnen zonder pijn. Somtijds gaan zij gepaard met gezwellen in den mond en neus. Wanneer zij gedrukt worden, komt 'er bloed uit. Behalve de smert, door de gezwellen veroorzaakt, is de lijder gezond. — Doch de huid wordt daardoor vol naaden. — Geene Afrikaansche natie ziet de huid gaarn ongelijk. Zij schaamen zich bij den geringsten uitslag. Een Neger in Sennaar verbergt zich dan in het donkerste van zijn huis, en laat zich zelfs voor zijne vrienden niet zien. Die maar twee of drie puistjes aan zijn lijf had, zou alles waagen, om zich daarvan te bevrijden; en dikwijls branden zij ze met een gloeiend ijzer weg. — In deeze en de voorgaande ziekte is de merkurius van goed gevolg.

De *farénteit* (*a*) is een andere gemeene ziekte in deeze landen. De naam zal zoo veel als *Pharao's worm* be-

(*a*) Het is de *zenuwworm*, *gordius Medinensis*, die ook, wegens zijne overeenkomst met de aderen, die onder de huid liggen, *vena Medinensis* genaamd wordt. Eene afbeelding van dit lastig diertje, welk op veele zeeplaatsen, tusschen de keerkringen zeer gemeen is, ziet men in H. SLOANE'S *natural history of Jamaica*, *vol.* II. *tab.* 233. *fig.* I. Ik heb het dier zelf gezien, maar niets van een *haakvormigen bek* of *snuit* daaraan gevonden, welken de heer BRUCE, en buiten hem, voor zoo veel ik weet, geen ander schrijver aan hetzelve toekent. — De verrichting van het uitwinden is door G. W. WELSCH, in zijne verhandeling *de vena Medinensi ad meritem* EBNSINÆ; *Augsburg*, 1674. op meer dan eene wijs afgebeeld. *Aanteekening van den prof.* J. F. BLUMENBACH; *in de*

betekenen, wijl de Arabiers alle ongelukkige dingen dien armen koning toeſchrijven. — Dit buitengewoon diertje tast maar die menſchen aan, welke, geduurig, ſtaande water drinken. — Deeze plaag openbaart zich nooit aan het hoofd, of in het aangezigt, maar anders over het geheele ligchaam, doch meest aan armen en beenen, en op die plaatſen, daar de beenderen met het minſte vleesch bedekt zijn. — Wanneer de worm zich eerst ontdekt, ziet men een' kleinen zwarten kop zeer duidlijk, met een witten bek, die een weerhaak heeft. — Zoo ras hij verſchijnt, vatten de inwooners hem bij den kop, winden dien om eene kleine vogelſchaft, en houden daarmede aan, zoo lang hij van zelf volgt. Vinden zij tegenſtand, dan ſcheiden zij terſtond uit, vreezende hem af te breeken. Deeze verrichting hervatten zij daaglijks. — Ik zag eenigen, die meer dan vijf voeten lang, en in drie weeken uitgewonden waren. — Na de verrichting volgt 'er geene ontſteeking, en de opening zag niet eens rood. In drie dagen was zij volkomen geneezen, en liet niet eens een lidteken na.

Deeze plaag heb ik zelf ondervonden. Na mijne terugkomst uit Opper-Egypte te Kairo, ondervond ik aan mijn been, onder de knieſchijf, eene jeu-

---

Hoogd. vert. van het werk van den heer BRUCE, V. D. bladz. 261. — Liever zou ik de *vena Medinenſis*, den *draad-* of *haairworm* met een haakvormigen bek of ſnuit, dien de heer BRUCE beſchrijft, als eene bijzondere ſoort, als eene verſcheidenheid, aanmerken; te meer, wijl de heer LESKE, in zijne *anfangs- grunde der Naturgeſchichte*, I. D. bladz. 548 zegt, dat 'er zes ſoorten van zijn. *Aant. der* NEDERD. UITG.

Digitized by Google

jeuking, als van een muggensteek; en toen ik krabde, verscheen 'er een kleine puist. Ik krabde dezelve, tot dat zij bloedde. 'Er openbaarde zich een kleine zwarte plek, die zich sterk boven de oppervlakte der huid verhefte. — Wijl alle geneesmiddelen vruchtloos waren, nam ik mijn toevlugt tot de behandeling, in Abysinie gebruiklijk. In ééne week, werd de lengte van drie duimen van den worm op een ruuwen zijden draad uitgewonden, zonder pijn of koorts te verwekken. Daarna brak de worm door al te grooten haast des wondheelers af. Hierop volgde een hevige ontsteeking. Het been zwol ontzaglijk. De wond heelde, en het koude vuur scheen zeer nabij te zijn. — Dan de onvermoeide zorg in het gasthuis te Marseille, bij eene natie, wegens haare menschlievendheid jegens vreemdelingen beroemd, gevoegd bij de kunde des wondheelers, herstelde mij gelukkig, na een onvermoeide vlijt van twee en vijftig dagen, waarvan ik *vijf en dertig in de grootste smert* doorbragt. *Het duurde*, intusschen, een geheel jaar, eer mijn been, door het gebruik der baden van *Porretta*, niet verre van *Bologna*, op den weg naar *Pistoja*, gelegen, volkomen hersteld was.

De laatste en geduchtste der ziekten deezer landen is de *elephantiasis* (*b*). Sommigen noemen ze de *le-*

pra

(*b*) De prof. BLUMENBACH prijst, *l. c.* p. 262., de beschrijving, welke de heer BRUCE van deeze kwaal geeft; doch hij keurt de vergelijking af, dat zij met de melaatschheid van Palestina niet meer overeenkomst heeft, dan de waterzucht met het voetëuvel. — De ziekte, die de heer BRUCE beschrijft, anders ook het *knobbeen* genaamd,

pra Arabum, schoon zij met de melaatschheid in Palestina niet meer overeenkomst heeft, dan de waterzucht met het voeteuvel. — Ik heb wel het begin deezer ziekte nooit gezien, maar dezelve echter naauwkeurig onderzocht.

Het gelaat ziet 'er gezond uit; de oogen zijn leevendig; krabt men zich, dan komen 'er witte vlakken voor den dag, de eenige omstandigheid, welke deeze ziekte naar de melaatschheid doet zweemen. Het haair behoudt zijne natuurlijke kleur. — De eetlust is, bij deeze ziekte, gemeenlijk goed, en zij kunnen alles nuttigen. De pols is als gewoonlijk bij lieden, die geene bestemde ziekte hebben. De lijders hebben gestaadig dorst, waarschijnlijk door de geduurig afvloeiende *lympha* veroorzaakt. — De Abyssiniers verzekeren, dat de ziekte niet besmettende is. Ik zag eenige vrouwen, bij welken deeze ziekte diepe wortelen had geschooten. Zij

---

naamd, is zekerlijk eene plaatslijke soort van melaatschheid, maar blijft dikwijls eene kwaal, die op zich zelve bestaat, zonder juist met de andere toevallen der eigenlijk zoogenaamde melaatschheid verzeld te zijn; en houdt haare zitplaats enkel in het onderbeen, van de knie, of de kuit, tot den voet toe; zoo dat het been dan, niet alleen in gedaante, maar ook in den stijven gang, aan het olifantenbeen gelijkvormig wordt. — Zelfs in Europa is deeze afschuwlijke kwaal niet onbekend. In 1783 had de hoogleeraar ze, te Oeningen, aan het Bodenmeir, aan een kloosterling, in de ijslijkste grootte gezien; zijnde de lijder, die zonder hulp van zijnen stoel niet kon opstaan, toen reeds negen jaaren lang daar mede bezocht. — Ook ziet men in ons vaderland voorbeelden deezer ziekte. — *Aant. des* NEDERD. UITG.

Digitized by Google

Zij hadden kinderen gebaard; doch deeze waren bevrijd gebleeven. — Ik heb nooit kinderen gezien, daarmede behebt. Zelden openbaart deeze ziekte zich eer, dan in manbaare jaaren. Somtijds ſpringt zij geheele geſlachten voorbij.

De voornaamſte zetel der ziekte is van de knie tot de enklauw. Het been zwelt ſchriklijk; rondom is het met rimpels, uit raauw vleesch beſtaande, waaruit geſtaadig een menigte vocht vloeit. Het gezwel aan het been hangt over den voet, zoo dat men maar weinig daaryan kan zien. — De zwarte kleur der huid, de wanſtaltige dikte des beens en de knobbels aan hetzelve, die veele overeenkomst met die der olifanten hebben, zijn, veelligt, de oorzaak, waarom deeze ziekte *elephantiaſis* heet.

De Abyſſiniers zijn leugenachtig van aart; daarom is het moeilijk, de toevallen deezer ziekte wel te ontdekken. Met *koninglijke toeſtemming*, onderhield *ik*, *twee jaaren lang*, *in een bijzonder huis*, een perſoon, daarmede bezocht, om allerleie proeven ten aanzien deezer ziekte te neemen. — Ik gebruikte dokter STORKS *cicuta* in zachte en ſterke *doſes* zonder uitwerking. Merkurius en teerwater waren even vruchtloos. Huí van koemelk bragt nog eenige verligting aan.

De oorzaaken deezer ziekten zijn, veelligt, in de luchtſtreek gelegen, in den langen zesmaandlijken regen, op welken een groote hitte bij een helderen hemel volgt, in de koude nachten, de koude des aardbodems, die zelfs voor de voeten aandoenlijk is, de dunne kleeding der grooten, de naaktheid der geringeren, die ook des nachts zonder dekking ſlaapen, wanneer de hitte des daags alle

Digitized by Google

zweetgaten geopend heeft, het menigvuldig gebruik van ſtaande water, en de zoutdeelen, waarmede de grond des lands bezwangerd is.

Tot waarſchouwing der reizigers, die dit land willen onderzoeken, moet ik nog het volgende aanmerken:

De reiziger moet niet ſchrikken, wanneer hij eene menigte menſchen hier zoo ſchielijk ziet ſterven, en hij door de ſterke uitwaaſeming zijne zenuwen en geſtelddheid verzwakt vindt. — Hij moet niet veel eeten en drinken. Hij moet zich naar 's lands leevenswijs richten, en alle ſterke dranken mijden. De ſpijzen moeten wel met ſpecerijen en bijzonder met peper voorzien zijn. De Voorzienigheid ſchijnt deeze antiſeptiſche middelen aan dit land vooral geſchonken te hebben; wijl de inwooners 'er zich, van de oudſte tijden her, in zoo grooten overvloed van bedienden. — Bij deezen eetregel, leeven de menſchen in dit land, onder deeze geduchte luchtſtreek, zoo gezond, als wij in het noorden. — Men moet niet dan bron- of loopend water drinken; maar dit is aan de kust ſchaarsch. Ik liet het gewoonlijk door 'er zand, dat wel gedroogd, en door kookend water van alle inſekten wel gezuiverd was, in te werpen, reinigen. — De ſterke uitwaaſeming berooft het bloed van alle waterachtige deelen, en men gevoelt eene groote verſlapping. — Ik koos, bij zoo eene gelegenheid, gewoonlijk, een warm bad, waardoor ik volkomen geſterkt werd, zonder ooit te beſpeuren, dat de hitte verzwakte.

In Nubie kon ik mij, bij de grootſte verhitting, terſtond, en zonder eenig gevaar, in het koudſte wa-

water neerſtorten. — Beweeging is hier niet zoo noodig en gezond, als in Europa. Vooral moet men zich voor vermoeijing in acht neemen. — Ooft moet men ſpaarzaam gebruiken; bijzonder, wanneer het overrijp is. Vruchten, die op de markt verkocht worden, moet men mijden; omdat zij, veele mijlen verre, in de zon vervoerd, en hunne ſappen daardoor in eene ſoort van gisting zijn. 't Is best, dat het vroeg voor den dageraad geplukt worde.

Rijst en rijsten-ſoep is de beste ſpijs. Gevogelte is ſlecht; eieren zijn nog ſlechter; groente is ongezond. — In Arabie is het ſchaapenvleesch goed. Vleeschſoepen zijn ſchaadelijk. — Veelen mijden het avondëeten; maar ik heb nooit ongemak daarvan beſpeurd. — Na de avondmaaltijd, bedekte ik het hoofd tegen de nachtlucht, en ging, ſomtijds, met het grootſte genoegen, twee of drie uuren, op een *plat dak wandelen, onder een' helderen hemel, waaraan ook de kleinſte ſter zigtbaar was.*

Bij den dood van een' nabeſtaanden, ſchreien de Abyſſiniers, en maaken weeklagten, krabbende hun aangezigt in den ſlaap des hoofds met hunne nagels in ſtukken, waartoe zij éénen lang laaten groeien. Zij leerden dit van de Jooden, offchoon het hun verbooden was (*c*). — In Maſuah, integendeel, danst men bij zulke gelegenheden. De nabeſtaanden en

(*c*) LEVIT. XIX: 28. JEREM. XVI: 6.

Digitized by Google

en vrienden van den overleedenen maaken een' kring, danſende en huppelende geſamenlijk. Zij danſen naar het gezang zonder muziektuig, uitgenomen ſlechts een trommel, om de maat te ſlaan. — Sterft in Abyſſinie een edelman, dan zingen niet alleen de twaalf rechters, gewoonlijk mannen tuſſchen zestig en zeventig jaaren oud, maar zij danſen ook zoo wonderlijk, dat iemand al zeer droevig moest zijn, zoo hij niet daarom lachte.

MAHOMED DSJIBBERTI trouwde te Arkieko, en was, volgens lands gebruik, geduurende vijftien dagen, alleen voor de vriendinnen zijner echtgenoote te zien; die zich alle moeite gaven, om hem door allerhande verhittende dranken eene koorts aantejaagen. Ik geloof, dat Dſjibberti in deezen tijd veertig pond ligter werd. — In een deezer nachten hoorde ik twee meisjes, daartoe gehuurd, zoo fraai zingen, als ik ooit gehoord had. Zij zongen beurtling eenen regel om den anderen, en antwoordden elkander genoegzaam. Ik hoopte, hierom, de muziek in Abyſſinie volkomener, dan in Europa, te zullen vinden; dan, ik bedroog mij. Deeze zangeresſen waren van Azab, daar al het volk van natuur zangkundig is. — Deeze gezangen waren in eene taal, die men te Maſuah en in Abyſſinie niet kende. De Arabiſche taal, en die in Tigree gebruiklijk is, konden zij ſpreeken, maar niet zingen. — Zij waren zwart en hadden wollig haair.

De inwooners van Maſuah branden des morgens, eer zij de deur openen, myrrhe en wierook; en, wanneer zij vroeg uitgaan, ſteeken zij, in ieder neusgat, een lapje, met beide wel doorrookt, om zich

zich voor de ongezonde lucht in acht te neemen. — De huizen aldaar zijn, doorgaans, gelijk in de steden van Arabie, van ſtaaken en biezen gebouwd. 'Er zijn maar omtrent twintig ſteenen, en zes of acht van twee verdiepingen. De bovenſte heeft zelden meer dan een klein vertrek.

Maſuah ligt wel dicht bij Abyſſinie, dat een gezegend land is; doch alle leevensmiddelen zijn hier ſchaarsch, ook niet zeer goed, en duur. — Dit wordt, deels, door de moeilijke vervoering der eetwaaren door de woeſtijn *Samhar*, tuſſchen Arkieko en de Abyſſiniſche bergen gelegen; en, deels, door de knevelarijen van den Naybee veroorzaakt, die, onder den naam van tollen, zoo veel van de waaren neemt, als hij wil.

Men berekent hier alles naar Venetiaanſche zecchynen. Glaskoraalen, *contaria* genaamd, evenveel of zij geheel of gebroken, groot of klein zijn, dienen voor ſcheidemunt. — Een Venetiaanſche zecchyn geldt twee en een vierde *pataka*; een *pataka*, of keizerlijke thaler, geldt acht en twintig *harf*; één *harf* vier *divani*, één *divani* tien *dſjibbier*, en één *dſjibbier* drie *borjoeke* of glaskoraalen. — Alle de munten, die aan de tegenovergelegen kust van Arabie gebruiklijk zijn, zijn hier ook gangbaar. — De Konſtantinopelſche zecchyn wordt hier enkel tot ſieraad voor vrouwen en kinderen gebruikt.

De koophandel te Maſuah is, niettegenſtaande den kleinen omtrek des eilands en de onderdrukking des Naybee, echter taamlijk aanmerklijk. — De invoer beſtaat in blaauwe Suratſche, en roode katoenen lijwaaten, fijne lakenen van verſcheidene

Digitized by Google

Oostindische markten, ruuw katoen in baalen, Venetiaansche koraalen, kristal, spiegels, glazen, en antimonie. — Deeze waaren komen van Kairo te Dsjidda, en van daar in kleine vaartuigen te Masuah. — Koper wordt ook bij menigte ingevoerd, en met voordeel verkocht. — De Gallas draagen 'er armringen van. In de landen der Gongas en Gubas wordt het tegen goud opgewoogen.

De uitvoer bestaat, voornaamlijk, in goud, zivet, olifantstanden, wasch, myrrhe, koffij, en honig.

Eertijds waren de Banianen de voornaamste kooplieden te Masuah; doch 'er zijn nu nog maar vijf of zes, welke zilversmits zijn, en oorringen en andere sieraaden voor de vrouwen maaken.

Op het eiland Masuah zijn maar weinig dieren. — De Europeesche leeuwerik vindt men 'er ook, maar zij is stom, tot dat in Slagtmaand de regentijd begint; dan klimt zij zeer hoog, en zingt in de grootste hitte van den dag. — Maar musschen ziet men noch hier, noch aan de tegenoverliggende kust, noch op de eilanden; scorpioenen even zoo weinig, offschoon in menigte te Loheia. Water- en verfche planten, bijzonder meloenen en komkommers schijnen voor dit insekt onontbeerlijk te zijn. Te Loheia zag ik ze, na den regentijd, menigvuldig. Zij zijn donkergroen. Men vreesde hun steek niet zeer, wijl 'er slechts eene smert van weinige minuuten op volgt.

Den tienden van Slagtmaand verlieten wij Masuah, onder eene goede bedekking. — In de baai, tus-

tusſchen Maſuah en Arkieko, liggen twee onbewoonde eilanden *Toulahout* en *Scheik Seida*. — Op mijne landkaart van Abyſſinie, bij dit deel gevoegd, is een bijzonder plan van Maſuah en zijne haven met de diepte van den grond, ten dienſte der zeevaarenden, te vinden. — Achmet was nog niet volkomen herſteld; doch, binnen korten tijd, verloste ik hem van een hevigen buikloop. De Naybee eischte, bij mijn affcheid neemen, eerst een geſchenk van duizend patakas van mij; doch, naderhand, wilde hij zich met drie honderd vergenoegen. Intusſchen dreigde ik hem met Ras Michaël; waarop hij hoflijker werd; bijzonder, toen ik hem erinnerde; dat ik zijnen neef Achmet van eene gevaarlijke ziekte gered had.

Mijne vrienden wilden mij de reis naar Abyſſinie ontraaden, deels, wegens de moeilijkheid der reis door de woestijn Samhar; deels wegens het gevaar, *dat ik van de woeste bewooners derzelve zou doorteſtaan hebben. Doch ik liet mij niet afſchrikken*; hoe zeer ook de Naybee zelf alle zijne poogingen daartoe aanwendde. Ik ſchroomde ook meer, alleen bij hem te blijven, dan de reis te waagen. Toen hij zag, dat hij vergeeffche moeite deed, zag hij van zijn voorneemen af, en gaf mij zelfs eenen wegwijzer mede. — Deeze was een jong en ſchoon man, en, hoewel hij een Christen was, met des Naybee's zuster getrouwd. De gewoone prijs voor zulk eenen leidsman beſtaat in drie ſtukken blaauwe katoenen lijwaaten van Suratte. Doch de Naybee noodzaakte mij, zijnen behuuwdbroeder dertien te geeven; 't welk ik mij liet welgevallen.

Ar-

Digitized by Google

Arkieko heeft omtrent vier honderd huizen, sommigen van leem, anderen van biezen. — De stad ligt ten zuidwesten eener goede baai, doch, wijl zij aan de noordoostzijde open is, liggen de schepen 'er bij storm niet veilig. 'Er is overvloed van versch water. — De kaap aan den zuidwestkant der baai heet *Ras Dsjadem*.

Digitized by Google

DERDE AFDEELING.

REIS *van Arkieko, over den berg Taranta, naar Dixan.*

Den vijftienden van Slagtmaand, verlieten wij Arkieko. Wij reisden zuidwaard langs eene vlakte, die niet meer dan eene Engelsche mijl breed, en met kort gras, gelijk het onze, doch breeder van blad, begroeid was. — Na eene reis van een uur, sloeg ik *mijne tent te Laberhey*, bij een put van *regenwater*, op. De Abyssinische bergen zien 'er vreemd uit. Zij vertoonen zich in drie reien. — De eerste is niet hoog, afgebroken, met dun houtgewas en veele diepten voorzien. De tweede is hooger, steiler en kaaler; en de derde bestaat uit spitse bergen, die men zelfs in Europa voor hoog zou houden.

Boven de kruin deezer bergen verheft zich de berg *Taranta*, naar mijne meening, een der hoogste bergen op den aardbodem, welks top bijkans altijd met wolken bedekt is (*a*). — Hij is de hoog-

(*a*) De prof. BLUMENBACH maakt omtrent de hoogte van den berg Taranta, zoo als zij hier, en elders door

hoogſte van die lange rei bergen, welke de grensſcheiding van zeer verſchillende jaargetijden is. Aan de oostzijde, naar de Roode zee, duurt de regentijd van Wijnmaand tot Grasmaand, en aan de west- of Abysſiniſche zijde van Bloeimaand tot Wijnmaand.

Op den raad van Achmet, gaf ik, hier, aan mijnen leidsman, de bedongen dertien ſtukken Suratſche lijwaaten, en nam den weg niet naar *Dobarwa*, offchoon den besten, maar naar *Dixan*, die wel de ongemaklijkſte, doch de veiligſte was; omdat de eerſt-

---

door den heer BRUCE beſchreeven wordt, de volgende gegronde aantekening:

„ Bijaldien deeze berg, gelijk de heer BRUCE in de volgende vijfde afdeeling zegt, zelfs niet eens zoo hoog is als de groote S. Bernard onder de Zwitſerſche Alpen, dan kan hij onmooglijk een der hoogſte bergen op den aardbodem zijn. — De wooning op den S. Bernard ligt een duizend twee honderd zes en veertig toiſen boven de oppervlakte der zee; maar wat is dat bij de hoogte van den Piek van Teneriffa, van den Ophyr op Sumatra, van den Montroſe en Montblanc in Savoie, die allen verre over de twee duizend toiſen hoog zijn; of bij de Kordilleras, onder welken de hoogte van den Pitſjinſja twee duizend vier honderd drie en veertig, en die van den Tſjimborasſo drie duizend twee honderd en twintig toiſen bedraagt. — Maar geſteld zijnde, dat de Taranta zoo hoog als de S. Bernard was, dan zou hij ten minſte de eenige bekende berg op den aardbodem zijn, op welken, volgens het verhaal van den heer BRUCE, in eene zoodaanige hoogte, een bewoond dorp en kudden vee te zien waren. *L. c.* p. 263.

eerstgenoemde plaats den Naybee, maar de laatste Achmet toebehoorde. De inwooners van beide plaatsen deugden wel niet veel; maar Achmet had aan zijne bedienden te Dixan bevel gegeeven, mij wel te ontvangen.

Den zestienden des avonds, verlieten wij Laberhey. Na een uur gaans, werd de weg vast, droog en kleiachtig. Wij kwamen in een bosch van hooge akacia-boomen, en begonnen opwaard te gaan. Den berg *Dsjedem* hadden wij aan onze linkerhand. Wij overnachtten op de hoogte *Sjillokieb*, daar geen water was.

Den volgenden dag zetten wij onzen weg, door hetzelve akacia-bosch voort. De boomen ſtonden in bloei en droegen rondachtige geele bloemen. — Wij wendden ons westwaard, en kwamen langs eene opening, in den regentijd, door eenen bergſtroom gemaakt, tusſchen de bergen. *Het drooge rivierbed was onze weg, welk wij zeer goed vonden, en in alle zijne kromten volgden.* Aan weerskanten ſtonden kappers en tamarinden. De bergen waren ſteenachtig en kaal, en de hitte, van tien uur des morgens tot twee uur des namiddags, zeer groot. — Wij ontmoetten hier veele *Sjiho's*, die met hunne vrouwen en kinderen van de Abyſſiniſche bergen neer kwamen, om hunne kudden in de vlakten, nader aan de zee, te laaten weiden.

De troep beſtond uit omtrent vijftig mannen en ſlechts omtrent dertig vrouwen, waaruit ik beſloot, dat de veelwijverij bij hen niet gebruiklijk is, gelijk ik ook, naderhand, vernam. Zij zijn de zwartſten van alle de natien, aan de Roode zee. — Zij waren allen gekleed; de vrouwen met grove ka-

Digitized by Google

katoenen hembden, die tot de enkels neerhingen, zeer wijde mouwen hadden, en met een leêren gordel om het lijf vast waren; de mannen met een korte katoenen broek, die tot halfweg de dijen ſtrekte, en eene geitenhuid over den ſchouder. — Zij hebben noch tenten, noch huizen, maar woonen in bergholen onder de boomen, of in kleine kegelvormige hutten, van gras of riet gemaakt. — De mannen hadden eene lans in de hand, en in den gordel, die de broek ophield, een mes. Zij ſcheenen meer bevreesd voor ons te zijn, dan wij voor hun waren. Zij voerden eene verbaazende menigte geiten en ander vee met zich, en waren dus ook niet in ſtaat, om een' aanval te doen. — Ik groette den man, die hun aanvoerder ſcheen te zijn, en vroeg hem, of hij ons eene geit wilde verkoopen? Hij dankte mij; maar hij kon of geen Arabisch ſpreeken; of hij wilde zich niet met ons inlaaten. Intuſſchen kochten, echter, de achterſten van onzen trein, die hun in kleur meer evenaarden, een lamme geit van hun, zoo zij zeiden, voor een hoogen prijs, naamlijk, voor een weinig antimonie, vier groote naalden, en eenige glaskoraalen. Sommigen verzochten ons om *kiſerah* of brood. — De Sjiho's zijn vreesch, maar teffens diefachtig. Eertijds waren zij zeer talrijk; maar de kinderziekte heeft groote verwoesting onder hen aangerecht.

Om twee uur des namiddags, zetten wij onze reis voort tot vijf uur, toen wij ons bij *Hamhammou* legerden. — Het weêr, dat ſedert ons vertrek van Maſuah goed was geweest, begon te veranderen. De bergen waren met wolken bedekt; ik zag veele heldere, donkerblaauwe blikſemſtraalen, en hoorde van verre lange donderſlagen. Dit was de eerſte proeve van ſlecht weêr in Abyſſinie.

De

De rivier ſtroomde naauwlijks, toen wij 'er doorgingen. Op eenmaal hoorden wij een geluid op de bergen, als dat van een' ſterken donderſlag. — Onze leidslieden haastten zich met onze bagaadje op een groenen heuvel; en terſtond daarna zagen wij den ſtroom manshoogte, en ter breedte van het geheele bed, neerſtorten. Het water was een weinig roodachtig. Eene antilope, door den ſtroom aangevoerd, werd van ons volk doodgeſlagen; doch zij was mager en niet goed van ſmaak. De ſtroom hield niet op voor den volgenden morgen.

Tusſchen Hamhammou en Sjillokieb, zagen wij eerst olifantenmist, waarin eene menigte onverduuwde takjes van boomen was. Op verſcheidene plaatſen, daar zij doorgegaan waren, lagen halfopgevreeten takken, en afgebroken boomen op den grond.

De berg *Hamhammou* beſtaat uit eene ſoort zwarten ſteen, *die door de zon bijna verkalkt is.* — Hij maakt de grenzen der woestijn Samhar, die tot Taranta toe door de *Hazortas* bewoond wordt. Hun land heet *Hadasſa*. Zij zijn niet zoo talrijk als de Sjiho. Zij leeven in vijandſchap met den Naybee. Hunne kleur is die van koper; zij zijn kleiner dan de Sjiho, maar zeer vaerdig. Hun rijkdom beſtaat in vee; doch zij ſlagten geen ſtuk, maar leeven van de melk. — Zij hebben in hunne taal geen woord, dat brood betekent. Zij woonen in holen, of hutten, die niet meer, dan twee perſoonen kunnen vatten, en met eene oſſenhuid bedekt zijn. — De gegoedſte vrouwen draagen koperen armbanden, glaskoraalen in het haair, en eene bereide huid om de ſchouders. — De nachten zijn hier, ook in den zomer, koud, en de in-

wooners kunnen niet, gelijk de overige kustbewoners, naakt gaan. De kinderen liepen echter allen naakt.

Den achttienden kwamen wij eerst door eene vlakte, zoo dik met akaciaboomen bezet, dat onze aangezigten en handen van de doornachtige ſtruiken veel leeden. Vervolgens reisden wij weder in het bed van onzen ſtroom, dat nu genoegzaam droog was. — Omtrent acht uur des morgens, kwamen wij aan een enge valei, daar een ſtroom, over een bed van keiſteentjes, ſnel door vloeide. Het water was zeer helder, en ſmaakte voortreffijk. Wijl dit het eerſte klaare water was, dat wij, ſedert ons vertrek uit Syrie, gezien hadden, gaf het ons groot genoegen. — Schoon wij, langs beide zijden des ſtrooms, veele hutten van Hazortas zagen, bewoog de koele lommer der tamarindenboomen ons echter, hier halte te houden. De kudden deezer natie aten wel de jonge takjes der boomen en heesters, met graagte, maar niet het gras. — De kapperboomen groeien hier zoo hoog, als olmen; zij hadden witte bloesſems, en de vruchten waren zoo groot, als abrikoozen.

Ik ging, met mijn ſchietgeweer, naar een waterpoel, om mij te baaden; maar geen van de Wilden verliet zijne hut; zij waren niet nieuwsgierig, en ſcheenen zoo weinig acht op mij te neemen, als of ik altijd onder hen gewoond had; offchoon ik een allervreemdst verſchijnſel voor hun moest zijn. Ik beſloot daaruit, dat zij lieden van geringe zielevermogens waren.

Nadat wij, bij *Sadoen*, een' buitengewoon kouden nacht hadden doorgebragt, kwamen wij, weder

Digitized by Google

der langs het drooge bed eener bergrivier, 's ochtends ten acht uur, te *Tubbo*, eene allervermaaklijkſte plaats. Verſcheiden ſoorten van boomen, hier dicht groeiende, gaven overvloedige ſchaduw. Zij krielden van vogelen, waarvan ſommigen ſchoone kleuren hadden, maar niet zongen; terwijl anderen, meer naar onze Europeeſchen gelijkende, ons door hun wild gezang vermaakten; — een gezang, aan Afrika eigen, en van dat, in Europa gewoonlijk, zoo zeer onderſcheiden, als de Engelſche taal van de Abyſſiniſche. Doch door opmerkzaamheid bevond ik echter, dat de leeuwrik te Maſuah op gelijke wijze, als in Europa, zong. De meesten deezer vogelen behoorden tot het geſlagt der exters.

Om den grooten overvloed der bladen deezer boomen, hielden de Hazortas, hier, bijkans eene gewoone verblijfplaats. Hunne voornaamſte bezigheid is, de *jonge takken*, *welken zij kunnen bereiken*, *aftehouwen*, zoo dat de boomen, *in het* drooge jaargetijde, bijna kaal worden. Wanneer geene takjes meer voorhanden zijn, drijven zij hunne kudden verder, al is 'er ook nog zoo veel gras.

Ten drie uur des namiddags, verlieten wij Tubbo, en legerden ons ten vier uur te *Lila*, in eene valei, aan eene beek. Deeze beekjes ſtroomen alleen na Wijnmaand. Op andere tijden vindt men hier geen loopend water; maar het blijft in diepten tuſſchen de bergen ſtaan, daar het, zoo wegens de diepte zelve, als wegens de lommer der boomen niet uitwaaſemt. — Van Arkieko, hadden wij, tot hiertoe, nog ſteeds opwaard gereisd.

Den twintigſten begonnen wij de hoogten, die den

voet des bergs Taranta uitmaaken, te beklimmen. — Wij vonden hier een groote menigte antiloopen, en een kleine ſoort patrijzen, die hunne toevlugt in de boomen namen. Geene van beiden waren ſchuuw. De antiloopen gingen ſlechts rechts en links ter zijde; zij lieten ons midden door hunne kudden gaan, ons aanziende, tot dat wij voorbij waren. — Wij waren nu aan de grenzen van de provincie Tigree; daar wij, ten negen uur, aan den voet des bergs Taranta ſtil hielden.

Des namiddags ten twee uur, maakten wij een begin met den berg te beklimmen. — De weg was rotsachtig, ſteil, vol gaten en losgereeten ſtukken ſteen. Wij moesten bijkans opwaard kruipen. Onze bagaadje kostte ons veel moeite, bijzonder mijne wiskunſtige werktuigen, welken ik met eenen Moor, YASINE genaamd, meer dan vier honderd ellen hoog, langs het ſteilſte gedeelte van den berg, opdroeg. Des namiddags ten twee uur, was alles ter halver hoogte van den ſchriklijken berg gebragt. — Vijf ezels, waarvan twee de pakkaadje van Yaſine droegen, en die met geen minder moeite, dan mijne werktuigen, den berg opwaard moesten gebragt worden, gevoelden zoo ras niet, dat zij los waren, of zij liepen den berg neer. Deeze vlugt veroorzaakte ons veel onrust. Doch, bij geluk, werden zij door den honger geperst, zich in het bosch op te houden. Dit gaf gelegenheid, dat eene menigte hyenaas, waarvan de bosſchen hier vol zijn, vergaderde, en de ezels ſtuite. — De afgezondene haalden ze dus weder in; doch hadden werks genoeg, om zich zelven en de ezels tegen die roofzuchtige dieren te beveiligen. Zij waren reeds zoo ſtout geworden, dat een den ezel van eenen Moor had neergereeten en, zoo men ze niet

Digitized by Google

niet door het losſen van een ſchietgeweer verſchrikt had, zou verſcheurd hebben. Om middernacht kwamen zij eerst te rug.

Wij konden onze tenten niet oprechten, deels, omdat wij nog te vermoeid waren, en deels, omdat de grond te hard was. Wij moesten ons derhalve van de holen bedienen, waarin de voorige bewooners hun verblijf gehouden hadden.

Deeze zijde des Taranta was met eene nieuwe ſoort van boomen, hoedaanigen wij nog niet gezien hadden, bezet. De inwooners noemen ze *kolkwal*. Wij vonden ze, naderhand, nog op verſcheiden plaatſen in Abyſſinie, maar nergens in die volkomenheid, als op den Taranta.

Den een en twintigſten van Slagtmaand, nadat ik mijn reisgenootſchap door goede woorden opgewekt, en de *laading van den ezel*, die gebeeten was, onder de overigen verdeeld had, ſloegen wij op weg, om de andere helft des bergs te beklimmen. — Het bovenſte gedeelte des bergs was wel ſteiler, ſteenachtiger, oneffener, dan het benedenſte, en 'er ſtonden ook meer boomen; maar wij ontmoetten zoo veele losſe ſteenen en gaten niet. Intusſchen werden onze handen en knieën door het menigvuldig vallen gekwetst, en onze aangezigten door het doornachtig heestergewas bezeerd. — Omtrent het midden des bergs ſtonden de boomen dunner, dan boven en beneden. Het bovenſte gedeelte was met veele ſoorten van cederboomen bedekt. —

Eindelijk bereikten wij den kruin. Wij vonden daarop het dorp *Halai*, het eerſte na ons vertrek

Digitized by Google

van Maſuah. Het wordt meest door herders bewoond, die de kudden der vermogende lieden van Dixan hoeden.

Het volk is hier niet zwart, maar heeft eene donkere kleur, die eenigzins geelachtig is. Zij gaan blootshoofds. Onder de voeten hebben zij zoolen; om de ſchouders een geitenvel; en om de midden een ſtuk katoen. Zij draagen kort en kroes haair, gelijk de Negers in 't westen van Afrika: doch het is niet door de natuur, maar door kunst zoo. Een ieder heeft een ſtokje bij zich, daar hij het haair omwindt, tot dat het krult (*b*). — De mannen draagen twee lanſen en een groot ſchild van eene osſenhuid in de handen. Een krom, ſpits mes, zestien duimen lang, ſteeken zij aan de rechterzijde in een gordel van grof katoen; die zesmaal om het lijf wordt gewonden.

Allerhande vee is 'er in menigte. Koeien en osſen zijn 'er zeer ſchoon; bijzonder de eerſten. Zij zijn

(*b*) Ik denk, zegt de heer BRUCE in eene aantekening, dat dit werktuig hetzelve is, waarvan de Ouden zich reeds bedienden, en welks misbruik door den propheet JESAJAS wordt afgekeurd, hoofdſt. III. 22. — Hij beroept zich te recht op de Engelſche Bijbeloverzetting, in welke het Hebreeuwſche woord חרטמים door *criſping-pins, krul-ijzers*, zouden wij zeggen, vertaald wordt. — Dewijl het woord bij dien zelven propheet, hoofdſt. VIII: 1. voor een *griffie* gebruikt wordt, zou men het ook gevoeglijk door *haairſpelden* kunnen vertaalen. De Italiaanſche overzetting, die het vertaalt door *ſpilletti*, komt ook daarmede overeen. *Aant. der* NEDERD. UITG.

Digitized by Google

zijn meestal gantsch wit, en hebben haair als zijde. De hoornen ſtaan verre uit elkander. — Hunne ſchaapen zijn groot en zwart. In Tigree zag ik geene van een andere kleur. Zij hebben een grooten kop en kleine ooren. In plaats van wolle, draagen zij haair, gelijk alle de ſchaapen tusſchen de keerkringen; hetzelve is glansrijk en zacht. Zij zijn niet zoo vet, en hun vleesch is niet zoo goed, als in andere landen. De geiten zijn 'er ook zeer groot, maar niet langhaairig.

De vlakte op den kruin was, op veele plaatſen, met tarwe bezaaid. De koorntjes zagen 'er wel uit, maar waren kleiner, dan in Egypte. De halmen waren niet boven veertien duimen lang. — Het water was 'er ſlecht.

Wij ſloegen hier onze tenten op. De nacht was koud. De daauw viel zeer ſterk. — Ik ſchoot hier een' adelaar, *wiens vlugt zes voeten en tien duimen lang was. Eerst ſcheen hij mak; maar, gekwetst zijnde, zou hij menſchen en beesten, die hem te na kwamen, hebben aangetast;* weshalve ik hem met een bajonet moest doorſteeken. Hij was geelachtig wit, maar de kop en het bovenſte gedeelte der vleugelen ligtbruin.

Den twee en twintigſten van Slagtmaand verlieten wij den top des Taranta, daalende langs een zeer ſlechten weg neerwaard, in de provincie Tigree. In plaats van hooge cederen, vonden wij ſlechts kreupelhosch. — De lieden waren hier bezig met den tarwenoogst. Zij lieten het graan door hunne koeien en oſſen uittreeden; maar het ſtroo verbrandden zij, of lieten het verrotten.

Digitized by Google

Tegens den avond kwamen wij te *Dixan*, de eerſte ſtad in Abyſſinie aan deezen kant. De ſtad ligt op een berg, die de gedaante van een ſuikerbrood heeft. Een diep dal omringt ze, en de weg loopt ſlingerende naar boven. — De ſtad is in de boven- en benedenſtad verdeeld. In de benedenſtad woonen de Christenen, of die zich ten minſte zoo noemen.

Onze bagaadje aangekomen zijnde, werd in eene open plaats, met eenen muur omgeeven, in zekerheid gebragt. — Het duurde niet lang, of HADDSJI ABDEL KADER, Achmets vriend, kwam mij bezoeken, en bragt teffens eene geit, wat boter en honig, ten geſchenk voor mij mede. — Zeer hoflijk bood hij mij zijn huis aan. Doch ik verſchoonde mij daarmede, dat ik, bij Dſjannis vriend, eenen Christen, reeds ingekeerd zijnde, dien niet gaarn verlaaten wilde.

Dixan is eene grensſtad, en wel bevolkt, doch waarvan eene groote menigte uit ſlecht geſpuis beſtaat. — Hun voornaamſte handel beſtaat in het verkoopen van kinderen. De Christenen brengen die geenen, welken zij in Abyſſinie geſtolen hebben, naar Dixan, aan de Mooren, die ze naar Maſuah ter markt zenden, van waar zij dan naar Arabie of Indie gezonden worden. — De prieſters in Tigree, bijzonder die in de nabuurſchap van de rots Damo woonen, drijven deezen ſchandelijken handel openlijk. Sommigen hadden zelfs van Michaël verlof daartoe, en moesten voor ieder dozijn ſlaaven even zoo veele ſchietgeweeren leveren.

Michaël verhaalde mij eene gebeurenis, welke dien

dien verfoeilijken handel duidlijk in 't licht ſtelt, en die ik, derhalve, hier niet voorbij kan gaan:

Twee priesters, die lang vertrouwde vrienden waren geweest, woonden nabij de rots Damo. De jongſte was getrouwd, en had twee zoons; de ander was oud, en had geene kinderen. Deeze laatſte verweet zijnen vriend, dat zijne kinderen te huis niets deeden, en geen handwerk leerden, waarmede zij hun brood konden verdienen. — De jongſte beriep zich op zijne armoede, en klaagde, dat hij geene vrienden had, die hem onderſteunden. De oude priester bood aan, dat hij zijnen oudſten zoon bij een vermoogenden vriend wilde bezorgen, daar hij geen gebrek aan iets zou hebben. De voorſlag ging door. De vader gaf zijnen tienjaarigen zoon aan den ouden priester over. Deeze zond hem naar Dixan, en liet hem daar verkoopen. Bij de terugkomst deed de oude priester den vader een verhaal van de goede behandeling, welke zijn zoon daar genoot, en van de ſchoone uitzigten, die hij had. — Teffens overhandigde hij hem een ſtuk katoenen lijwaat, als een geſchenk van zijnen nieuwen heer.

Toen de jonger zoon, die acht jaaren oud was, hoorde, hoe goed het zijnen broeder ging, begeerde hij, op eene onſtuimige wijze, zijnen broeder te gaan bezoeken. De ouders gaven eindelijk toe. Doch de oude priester maakte zwaarigheid, en wilde, wijl het kind nog zoo klein was, dat de moeder zou medegaan. Dit ingewilligd zijnde, bragt hij moeder en kind naar Dixan; daar hij beiden verkocht.

Bij de terugkomst zeide hij den vader, dat de

Digitized by Google

moeder daar een tijd lang wilde blijven, in hoop, dat hij haar op een beſtemden dag zou afhaalen. Dezelve gekomen zijnde, gingen beide priesters heen, om de gelukkige familie te bezoeken. — Te Dixan komende, bevond men, dat de oude priester den jongen, insgelijks, maar aan een' anderen Moor, verkocht had. — Hij kreeg voor de geheele familie, naamlijk, man, vrouw en beide zoonen, veertig ſtuks katoenen lijwaaten, ter waarde van tien ponden ſterling.

Intusſchen hadden de Mooren geen lust, om de kooppenningen te betaalen; ook werden zij door de ongelukkige familie tegen den bedrieger aangehitst. Zij geraakten des op de gedachten, dat zij meer voordeel zouden doen, en minder gevaar loopen, wanneer zij ook den ouden priester mede voortſleepten. — In de ſtad durfden zij hem niet aantasten, omdat hij in zaaken, eenen handel van zoo veel gewigt voor de ſtad betreffende, te Dixan gekomen was; zij haalden hem, derhalve, over, om hen een endweegs buiten de ſtad te geleiden, waarvoor zij hem nog twee ſtuks lijwaaten wilden geeven. —

Toen zich in de ſtad alles ter rust begeeven had, gingen zij, geſamenlijk, ter ſtad uit. Dicht aan den berg, daar de weg naar de woestijn loopt, genaderd zijnde, vielen zij den ouden priester aan, en bonden hem. De vrouw bad, dat men haar vergunnen mogt, om hem den baard uitteplukken, ten einde hij 'er jonger zou uitzien. Zij werden, dus, alle vijf naar Maſuah geſleept, en de vrouw, met haare beide zoons, naar Arabie verkocht. Voor de beide priesters werden niet ras koopers gevonden. Zij woonden, toen ik

te

Digitized by Google

te Maſuah was, beide in het huis van den Naybee. Deeze de gunst van Ras Michaël zoekende, berichtte hem de geheele gebeurenis, en bood aan, wijl zij prieſters waren, ze hem weder uittelevéren. — Doch Ras antwoordde hem, dat hij ze liever tot zijne hofpredikers mogt behouden, wijl hij toch hoopte, dat hij ras een Christen zou worden; en zoo niet, dan mogt hij ze ook naar Arabie zenden, daar zij tot hout- en waterdraagers konden dienen: want 'er bleeven nog prieſters genoeg te Damo over, om deezen ſlaavenhandel tusſchen Dixan en Maſuah te drijven.

Ras Michaël verhaalde mij, op de bruiloft zijner kleindochter, deeze geſchiedenis zelf, terwijl 'er meer dan twintig prieſters bij tegenwoordig waren. Ook ſcheenen zij zich de zaak niet meer aantetrekken, dan de overigen. En dit wederlegt de meening van het groote aanzien der prieſteren in Abyſſinie *volkomenlijk*.

De prieſters van Axum en anderen drijven, insgelijks, dien ſchandelijken handel, en Ras Michaël ziet het door de vingers, wijl hij daardoor ſchietgeweer bekomt; 't welk hem een overwigt in gantſch Abyſſinie geeft. — Jaarlijks worden omtrent vijf honderd menſchen, op deeze wijze, van Maſuah naar Arabie gevoerd; drie honderd daarvan zijn Heidenen, en komen van de markt van Gondar; en twee honderd zijn Christenkinderen, welke, op gemelde wijs, geſtolen worden. In duure jaaren worden nog viermaal zoo veele verkocht. — De Naybee krijgt voor ieder perſoon, die, op deeze wijs, uit het land wordt gevoerd, zes patakas.

Di-

Digitized by Google

Dixan ligt op de noordlijke breedte van 14° 57′ 55″, en 40° 7′ 30″ oostlijk van den middagcirkel van Greenwich.

Uit Dixan ontdekten wij een groot deel der provincie Tigree, die vol hooge bergen was. Wij hadden tot hiertoe nog weinig graanen gezien.

VIER-

Digitized by Google

VIERDE AFDEELING.

REIS *van Dixan naar Adowa, de hoofdſtad van Tigree.*

Den vijf en twintigſten van Slagtmaand, verlieten wij Dixan, trokken door het armhartig dorp *Hadhadid*, en overnachtten onder een' *daroeboom*, een der ſchoonſte boomen in Abyſſinie. Deeze boom ſtond op zich zelven, aan eene rivier, die de grensſcheiding maakte der landen, welken de Naybee van Tigree gepacht had. Hij had zeven en een' halven voet in de middellijn, en zijne kroon was naar evenredigheid.

Wijl wij nu op het grondgebied des konings van Abyſſinie waren, hadden de vervolgingen des Naybee een einde. Ik achtte mij gelukkig, dat ik den weg niet over Dobarwa genomen had, waarvoor Achmet mij zoo trouwhartig had gewaarſchouwd. Mijn lijden zou dan voorzeker grootlijks vermeerderd en, waarſchijnlijk, met mijnen dood geëindigd zijn geweest. — Ook kreeg ik hier mijne gemoedsrust weder, die ik ſedert mijne komst te Ma-

Digitized by Google

Maſuah niet gekend had. — Sommige Mooren, die twintig ezels en twee oſſen, allen belaaden, dreeven, voegden zich bij ons. — Nadat ik de noodige ſchikkingen, om goede orde op onze reis te houden, tot onderling genoegen, gemaakt had, zwoeren wij elkander trouw, met belofte, om elkander tegen iederen vijand tot den laatſten bloedsdruppel bijteſtaan.

Den volgenden morgen onze reis voortzettende, kwamen wij door de vlakte *Zarai*, drie Engelſche mijlen lang, en één breed, met tarwe en maïz bezaaid; waarvan de eerſte reeds gemaaid, maar de andere nog niet rijp was. — Twee mijlen verder was het dorp *Addikota*, op eene hooge rots gelegen, welker eene zijde loodrecht, als een muur, was. Deeze rots was de toevlugt der Jeſuiten, toen zij, door Facilidas, uit Tigree werden gebannen.

Nadat wij de dorpen *Darkotta* en *Embabu* aan onze rechter- en *Azaria*, aan onze linkerzijde, allen op rotſen gebouwd, gelaaten hadden, legerden wij ons aan den voet van het dorp *Hadawi*, uit tachtig huizen beſtaande, en de zetel van den Baharnagasj. Hij had zijn klein rechtsgebied van den ſtadhouder van Tigree gekocht, en diende, om een waakend oog op den Naybee te houden.

De Baharnagasj gaf mij een bezoek in mijne tent. Hij was de eerſte Abyſſinier, dien ik te paard zag. Zijn geleide beſtond in zeven man te paard en twaalf te voet. Zij zagen 'er armoedig uit, en waren ſlecht gewapend. Hij was klein, had een donkere olijfkleur, en het geheele hoofd was geſchooren. Hij had eene ſoort van monnikskap op; zij-

ne

Digitized by Google

ne beenen waren bloot, en hij droeg een korte, wijde broek. De gewoone gordel, waarin het mes ſtak, was om zijn lijf gewonden; en een ſtuk katoenen lijwaat was zijn opperkleed. Zijne geestvermoogens ſcheenen aan zijn uitwendig voorkomen te beantwoorden. — Hij vroeg mij, of ik ooit paarden gezien had? Ik antwoordde; zeer zelden. Daarop beſchreef hij mij hunne eigenſchappen op eene zoo zonderlinge wijs, dat ik geen begrip daarvan had kunnen maaken, indien ik ze in de daad maar zelden gezien had.

Ik deed hem een klein geſchenk, daar hij in zijn ſchik mede ſcheen te zijn, tot dat hij mijne ſchietgeweeren, en onder deezen twee groote ſcheepsmusketons zag, daar hij grooten zin in had. — Een van des konings bedienden, dien ik bij mij had, eischte, dat hij mij eene geit, een jongen bok, en veertig brooden zou zenden; en gaf hem verlof, dezelven op *rekening te ſtellen.* — *Daarna ging hij weg, en zond ons eene geit en vijftig koeken van tef-brood.*

Onder zijne paarden vond ik een zwart, dat mij bijzonder behaagde. Ik zond eenige lieden aan hem, om te beproeven, of hij het mij wilde verkoopen. De koop werd ras geſlooten voor eenige waaren, die te ſamen twaalf ponden ſterling bedroegen. — De goederen werden geleverd; doch hij zond mij, in plaats van het zwarte, een bruin paard met één oog. Hetzelve werd, terſtond, te rug gezonden. En toen mijne vrienden ook de waaren weêrom eischten, gaf hij eindelijk het zwarte, daar de koop op gemaakt was. Ik was 'er zeer over verheugd. Het was zestien en een halve handbreed hoog, en van een beste ras. Ik noemde het *mirza*, en het is mij,

Digitized by Google

mij, naderhand, van den uitneemendſten dienſt geweest.

Den zeven en twintigſten verlieten wij Hadawi, en, de dorpen *Goumbubba*, *Dergate* en *Regtikat*, met ſchoone vlakten, vol van allerhande graanen, voorbij getrokken zijnde, bereikten wij het dorp *Barranda*. — Hier kwam de Baharnagasj bij ons. Hij was over den verkoop van zijn paard zoo vergenoegd, dat hij ons nog drie geiten, twee vaatjes meê en tarwenmeel zond. Ik hield hem voor een oprecht en goedaartig man: een karakter, dat men hier maar zelden vindt. Hij verzekerde mij, dat hij arm was; anders zou hij geen geld voor het paard genomen hebben. Zijn gedrag behaagde mij zoo zeer, dat ik hem nog een grooter geſchenk deed, naamlijk, een ſcheermes, etlijke tafelmesſen en een ſtaalen vuurſlag; allen zaaken, die hier in de grootſte achting zijn.

Des namiddags werden wij door eene hagelbui overvallen, welker ſteenen de grootte eener muskaatennoot hadden.

Den negen en twintigſten zetten wij onze reis voort. Naauwlijks eene Engelſche mijl voortgerukt zijnde, werden wij door twintig gewapende ruiters ingehaald; welken de Baharnagasj ons, uit vriendſchap, tot eene dekking tegen de Sjangallas, die hier ſomtijds invallen doen, toezond. Wij ſtelden ons in den besten ſtaat van tegenweer.

Na een aangenaame verſcheidenheid van bosſchen, bergen en rotſen, kwamen wij in een ruime vlakte, die zich meer dan waalf mijlen verre tot *Serawee* uitſtrekte. Zij heeft een zoo vruchtbaaren

Digitized by Google

ren grond, als men weinig in Abysſinie vindt. Des niettegenſtaande ligt zij woest; 't welk door de onderlinge vijandſchap der aangrenzende dorpen veroorzaakt wordt, die, op een en denzelven dag, gewapend uitgaan om te ploegen en te zaaien; en zelden wordt een oogst zonder gevecht volbragt.

Op deeze reis, zagen wij een buitengewoonen vogel, in menigte. Hij geleek naar een wilden kalkoenſchen haan; en liep zeer ſnel. Hij had verſcheiden naamen. Aan de grenzen van Sennaar heet hij de *ongeluksvogel*. — Wij ſpoedden door de vlakte, zoo ras, als de gang onzer ezelen toeliet, zonden onze bedekking met goede geſchenken te rug, en kwamen, vervolgens, in eene landſtreek, vol kreupelbosch, wilden haver en gras. De grond was zeer oneffen. — Aan den ingang deezer ſtreek vonden wij een ſchoon dier, *agazan* genaamd, even te vooren door eenen leeuw gedood; want het bloed vloeide nog. Kort te vooren had ik een ſchietgeweer *gelost*, door welks *ſlag* de leeuw, *waarſchijnlijk*, verſchikt was geworden, en de vlugt had genomen. Het dier behoorde tot het geſlacht der geiten. Het had de grootte van een volwasſen ezel, en woog, naar gis, ruim honderd zestig ponden. Mijn volk, Mooren en Christenen, ſneeden met hunne meſſen groote ſtukken vleesch daarvan af; 't welk zelfs de Abysſiniers deeden, niettegenſtaande zij een afkeer hebben van alles, dat niet, gewoonlijker wijs, met een mes gedood is, en zelfs een geſchooten vogel ſlechts bij het uiterſte des vleugels van den grond opneemen. — Zij deeden het niet uit honger; maar alleen, om aan eene oude gewoonte te voldoen, volgens welke zij, vrijelijk, moogen eeten al wat door een leeuw ge-

dood is, maar niet 't geen een tijger, een hyena of een ander dier', omgebragt heeft.

Des middags gingen wij over de rivier *Bolezat*; de eerste rivier, die wij, aan deezen kant van den berg Taranta, hadden zien ſtroomen, zijnde deeze geheele ſtreek ſlecht van water voorzien. Na een korten loop, valt zij in de *Mareb*, of den ouden *Astuſaspes*, en maakt de grenſcheiding tuſſchen de provincie Tigree en het gebied van den Baharnagasj. De ſtroom was helder en ſnel, en ſcheen vischrijk te zijn. — De weg liep een goed end verre langs de rivier. Vervolgens kwamen wij door een kleine vlakte aan den hoogen berg *Tomumbuſo*, die zich, bij wijze eener pyramide, verheft, en uit porphier beſtaat. — Op den top is een klooster; doch de monniken woonen 'er niet in, maar begeeven zich ſlechts op zekere feestdagen derwaard, wanneer zij open tafel houden.

Wij ſloegen hier onze tent op, en moesten tol betaalen. Men noemt dien *awides*, dat is, eene *gaaf*, offchoon zij zeer ſtreng ingevorderd wordt. — Tuſſchen Maſuah en Adowa, worden vijf zulke awides betaald. Zij zijn gemeenlijk verpacht; en, wijl de pachter geen voorſchrift heeft, laat hij de reizigers, gemeenlijk, naar zijn willekeur betaalen, en houdt ze ſomtijds lang op.

Omdat ik naar den koning reisde, werd ik maar éénen dag opgehouden, en betaalde niet meer dan vijf ſtukjes blaauwe Suratſche lijwaaten, van drie vierde pataka ieder, en een ſtukje wit, ter waarde van één pataka. — Bij de voortzetting der reis, vond ik in het dorp *Zarow* eenige familien, die

zoo

zoo zwart als Negers waren, doch geen wolachtig haair, noch platte aangezigten hadden. Op mijne vraag: of zij van slaaven afstamden? verzekerden zij mij, dat zij, gelijk ook eenige familien van het nabuurig dorp *Sebow*, deeze kleur, sedert onheugelijke jaaren, hadden; en dat dezelve niet veranderde, offchoon vader of moeder van eene andere kleur waren (*a*).

Den eersten van Wintermaand, legerden wij ons aan de kleine rivier *Mai-Kolkwal*, op een plaats, *Kella*, of het *Kasteel*, genaamd, omdat de bergen, aan weerskanten, in een taamlijke rei, op gelijken afstand, als een muur voortloopen, en op zekere tusschenwijdten openingen hebben, die naar schietgaten gelijken. — Deeze rots heet *Damo*, en was de gevangenis van de prinsen der koninglijke familie. — Hier zagen wij voor 't eerst kegelvormige daken; ten blijke, dat de keerkringsregen, meer westwaard, heviger wordt. — Een halve mijl verder, ligt het dorp *Kaibara*, door Mohammedaansche Abyssiniers bewoond.

Te Kella moesten wij tol betaalen, en werden door

(*a*) De prof. BLUMENBACH merkt te recht hierbij aan, dat deeze verklaaring der zwarte inwooners van het dorp Zarew, even zoo raadselachtig, en met alle andere ondervindingen aan Mulatten, Mestizen enz. strijdig is; als de verzekering, die de heer BRUCE elders, vol. IV. pag. 498., der Engelsche uitgaaf, doet; te weeten, dat een blanke Arabier, die eene zwarte slaavin trouwt, onfeilbaar blanke kinderen teelt.

door de buitenſpoorige eiſchen der pachters drie dagen lang opgehouden. Zij ſpotten met mij, toen ik in een' hoogen toon met hun wilde ſpreeken. Wanneer ik dreigde, dreigden zij nog ſterker weerom. Het onaangenaamſte voor ons was, dat deeze lieden voor hunne leevensmiddelen geen geld neemen, maar dezelven alleenlijk verruilen wilden. — Wij hadden het reeds gehoord, en breidden een ſtuk lijwaat op de aarde uit, daar wij onze waaren op ten toon leiden. Toen de jonge vrouwen, uit de dorpen, achter de bergen, dit gewaar werden, kwamen zij van alle kanten in menigte aanloopen, vermits het land zeer bevolkt is. — Glaskoraalen en antimonie zijn de hoofdartikels van deezen handel. Doch haar ſmaak aan de klaskoraalen hangt, dikwijls, van de mode af. De onzen, die wij in Dſjidda ingekocht hadden, waren rood en groen geſprenkeld, van de grootte eener erwete. Dan, de ſchoonheden van Tigree keurden, thans vooral, de kleine hemelsblaauwen en witten ter grootte van fijnen hagel, voor de besten. — Onze glaskoraalen werden luid veracht.

Ik leerde bij deeze gelegenheid, dat een reiziger in dit land wel doet, niemand, zelfs niet den geringſten, van zijn reisgezelſchap te beleedigen, omdat een ieder, vroeg of laat, in de gelegenheid komt, om iemand dienst te doen, of te benadeelen. — Geen onzer reisgenooten had deeze hemelsblaauwe glaskoraalen, dan de arme Moor, wiens ezel door een hyena gebeeten was, en dien ik een anderen gekocht had. — Deeze man gedacht aan de beweezen weldaad, riep mijnen paardeknecht, en gaf hem een groot pak met zoodaanige koraalen. — De knecht had de onvoorzigtigheid,

heid, het pak te openen: want, toen de koopersſen zulks vernamen, maakten zij eerst een vreugdegeſchreeuw, en daarna een gedrang. Twintig of dertig vielen op het pak aan, zoo dat het ſcheen, als of zij ons wilden plonderen. Maar mijn volk ſloeg 'er met zweepen en ſtokken onder, tot dat zij haare buit lieten vaaren. — De Abyſſiniſche mannen namen aan deezen twist geen deel; maar waren 'er bloote aanſchouwers van, en lachten. — De knecht, die den landaart kende, loste een musketon; 't welk mannen en vrouwen zoo zeer verſchrikte, dat zij vlak op de aarde neervielen, en mijne lieden de koraalen konden bergen. — Ik hield mij ook buiten dit verſchil. — De handel geſchiedde nu met meer voorzigtigheid; en ſchoon de vrouwen bleeven ſchreeuwen als vischwijven; kwamen wij echter van tijd tot tijd overeen, en werden, naar ons genoegen, met boter, meel, honig en ſmaaklijke pompoenen voorzien. — De mannen ſcheenen niet zeer bekwaam tot den handel. — Ook waren 'er ſommige pronkers onder hen, waarvan ieder eene ſtreng kleine witte glaskoraalen om zijne zwarte morſige beenen had. Zij waren op deeze ſieraaden zoo moedig, als of zij van goud of edelgeſteenten geweest waren.

De voornaamſte waaren zijn ruuwe antimonie, groote naalden, geitenvellen, gemeene ſchaaren, ſcheermesſen, en vuurſlagen. — Kella ligt op de noorder breedte van 14° 24′ 34″.

Den vierden van Wintermaand braken wij van Kella op. Een uur daarna, gingen wij over de ſchoone rivier *Angeah*, en ſloegen onze tent aan

Digitized by Google

den anderen oever op. De rivier was helder, vloeide ſnel, was vischrijk en aan weerskanten rijk met boomen belommerd. Het land begon 'er thans vrolijker uittezien, en de lucht werd friſcher en aangenaamer; een natuurlijk gevolg der menigvuldige klaare waterſtroomen, daar het mede doorſneeden was.

Den vijfden trokken wij door de dorpen *Zahandſjelta*, *Moloxito* en *Manſuetemen*, en kreegen de hooge bergen van Adowa in 't gezigt. Hunne zijden zijn enkel loodrechte rotſen, die als torens in de hoogte rijzen, en in duizend verſcheiden gedaanten afgebroken zijn. — Vervolgens kwamen wij door de vlakte *Tseha*, die wel bevochtigd is. De oogst was hier reeds verre gevorderd. — Om elf uur hielden wij halte aan de zijde eens bergs. De omliggende landſtreek was nog vol merkmaalen der gerechtigheid van Ras Michaël. De inwooners waren, ſints langen tijd, de grootſte roovers. Hij omringde ze, deswege, in éénen nacht, verbrandde hunne huizen, en bragt al dat geſpuis om.

Des avonds ten vijf uur, ſloegen wij ons, aan den voet eens bergs, bij het riviertje *Ribieraini* neer. Hetzelve is de bron der vruchtbaarheid der omliggende landſtreek: want, door middel van het riviertje opteſtoppen, overvloeit het de geheele vlakte, en geeft een beſtendigen voorraad van gras. Men oogst hier twee- of driemaal in 't jaar. Wanneer 'er water is, zaait men in Abyſſinie in alle jaarſaiſoenen. — Wijl alle, zelfs de kleinſte, plekken gronds bebouwd waren, bemerkten wij, dat wij eene groote ſtad naderden.

Den

Den volgenden dag, zetten wij onze reis, door eene vermaaklijke landouwe, tot Adowa, voorheen de zetelplaats van Ras Michaël, voort. — Heden zagen wij, voor de eerſte maal, de kleine groene papegaai, met een langen ſtaart.

Digitized by Google

VIJFDE AFDEELING.

VERBLIJF te Adowa. — Reis naar Bremona. — De bouwvallen van Axum. — Aankomst te Siree.

ADOWA ligt aan het hangen eens heuvels, aan de westzijde eener vlakte, door hooge bergen ingesloten. —— De naam betekent een *pas*, omdat, op den weg van Gondar naar de Roode zee, alles hier doortrekken moet. De vlakte wordt door drie kleine riviertjes bevochtigt, die zelfs in den zomer niet uitdroogen. — De stad bestaat uit omtrent drie honderd huizen, maar beslaat meer ruimte dan de huizen noodig hebben, vermits ieder huis met haagen en boomen omgeeven is. — Wegens de groote menigte boomen, waarmede de steden in dit land beplant zijn, zou men ze, van verre, eer voor bosschen, dan voor steden aanzien.

Ras Michaël, wiens vaderlijke goederen omtrent Adowa liggen, heeft deeze stad tot de hoofdstad van Tigree gemaakt. Zijn huis, op eenen heuvel gelegen, gelijkt meer naar eene gevangenis, dan naar

naar een paleis, en munt ſlechts in grootte boven de anderen uit. Men vindt in hetzelve meer dan drie honderd lieden in boeien, waarvan ſommigen reeds ſedert twintig jaaren gevangen zitten. Hij wilde hun geld afperſen, en wanneer zij ook de begeerde ſom betaalen, ontkomen zij echter zijne onbarmhartige handen niet; maar worden, als wilde dieren, in hokken bewaard.

't Geen ons hier 't meest verheugde, was de tegenwoordigheid van onzen menschlievenden gastheer Dſjanni. Hij ontving ons aan de buitendeur van zijn huis. — Ik heb nooit een eerwaardiger geſtalte gezien. Zijn dun en kort wit haair was met een kleinen neteldoekſchen tulban bedekt. Zijn ſchoone, ſneeuwwitte baard hing tot op zijn lijf neer. Hij was op zijn Abyſſinisch in wit katoen gekleed, en had een rooden bandelier, met goud geſtikt, om 't lijf, en zoolen aan de voeten. Het opperkleed reikte tot aan de enkels. *Hij was door eene menigte ſlaaven en ſlaavinnen omringd. Schoon ik hem veel verpligt was*, ontving hij mij echter met eerbied. Ik omarmde hem met alle blijken van dankbaarheid, en noemde hem altijd vader, ook toen ik in een verhevener ſtaat was; 't welk hij met groot genoegen herhaalde. — Hij leidde mij door een voorhof, met jasmijn beplant, in een groot ſchoon vertrek met een zijden ſofa. Op den grond lag een Perſiaansch tapijt, en dergelijke kuſſens. De weg was met bladen en bloemen beſtrooid.

In de deur der kamer ſtond ik ſtil, wijl mijne voeten morſig en bebloed waren, en men het in Abyſſinie voor onhoflijk houdt, van zijne voeten te ſpreeken, welke altijd bedekt moeten zijn. — Hij zag, terſtond, de wonden aan mijne voeten, die ik op

onzen weg over den Taranta gekreegen had. Hij meende, dat wij de reis op muilezels van den Naybee gedaan hadden; en toen hij hoorde, dat wij dien te voet hadden afgelegd, deed hij veele verwijtingen over des Naybees ondankbaarheid; wijl hij Ras Michaël tweemaal belet had, hem van de aarde te verdelgen. — Hij liet, terstond, water brengen, om onze voeten te wasschen, en stond 'er op, zulks zelf te doen; 't geen ik echter niet toeliet: want in Abyssinie heerscht de gewoonte, om den reizenden, die van Kairo komen, de voeten te wasschen, wijl men ze voor bedevaartgangers van Jerusalem aanziet.

Zoo dra dit voorbij was, werd 'er een groote maaltijd aangerecht; dan ik kon mijnen gastheer niet overhaalen, om zich nevens mij neertezetten, en mede te eeten. Hij had eene menigte lieden om mij te bedienen; maar hij stond echter altijd met eene servet over den arm achter mij. Naderhand at hij met sommigen, die uit nieuwsgierigheid gekomen waren, om eenen man uit een zoo verregelegen gewest te zien. Onder dezelven waren veele priesters, doch die mij 't slechtst gevielen, schoon zij mij niets vijandlijks lieten blijken. Het kostte mij veel moeite, mijnen huisheer te beweegen, zijne hoflijkheid, die mij zoo lastig werd, natelaaten. Dan, zijne eigen neiging, en het bevel van den patriarch maakten, dat hij ze steeds behield.

Des namiddags kreeg ik een bezoek van den stadhouder, die van eenen togt tegen eenige muitende dorpen, aan de rivier *Takazzee*, te rug was gekomen. Zijne overwinning schreef hij aan zestig krijgsknechten toe, met schietgeweer voorzien. Die mui-

muitelingen, onder den ſtadhouder AYTO TESFOS van Samen, maakten die landſtreek onveilig, plonderende de reizigers, die naar Gondar gingen. — Negen Engelſche mijlen oostwaard van hier is het Abyſſiniſche klooster *Bet Abba Garima*, eertijds de verblijfplaats van een' hunner koningen.

In Adowa is eene fabriek van grove katoenen lijwaaten, die in Abyſſinie in plaats van geld in zwang gaan. Ieder ſtuk, zestien ellen lang, en een en drie vierde breed, is een pataka waard, en tien een once goud. — De huizen in Adowa zijn allen van ruuwe gehouwen ſteenen, en met leem gevoegd. In Gondar alleen bedient men zich van ſlechten kalk. De daken zijn kegelvormig, en met eene ſoort van riet gedekt; 't welk, uitſluitender wijze, door de Jooden gedaan wordt. Zij beginnen van onder, en houden in den top op.

De grond om deeze ſtad is graanrijk; doch de overige deezer provincie meestal rotsachtig. Ook is 'er weinig timmerhout, uitgenomen eenige daroboomen in de valeien, en wanneer in de ſteden om de huizen. — Omtrent Adowa oogst men driemaal in 't jaar; in Slagtmaand, tarwe, garst en tef; in Sprokkelmaand, garst; en in Grasmaand, weder tef en erweten, *ſſimbra* genaamd. — Niettegenſtaande deezen drievouwigen oogst, en ſchoon de landbouw zoo weinig kost, zijn de boeren in Abyſſinie echter altijd arm. — In Tigree houdt men een negenvouwigen oogst voor zeer goed; de erweten vermenigvuldigen zelden meer dan drievouwig. — De zaailanden worden, gelijk in Egypte, jaarlijks aan de meestbiedenden verpacht. Zij zijn meer waard, wanneer zij kunnen ge-

gevloeid worden. De bezitter geeft het zaad, bedingt de helft van den oogst, en neemt gemeenlijk nog een vierde meer; zoo dat het overige naauwlijks toereikende is, om den landman en zijne familie te voeden.

De grond beſtaat uit witten klei, met zand gemengd Een misgewas ontſtaat niet uit onvruchtbaarheid des gronds, maar van de verbaazende menigte rotten en veldmuizen; om welken te dooden, zij het ſtroo in brand ſteeken; welk het eenig gebruik is, dat zij daarvan maaken. — Het vee gaat op de bergen, waar het wil. Voor den regentijd ſteeken de herders het gras in brand; waarna het in overvloed weder uitſpruit. Wijl de bergen zeer ſteil zijn, beſtaan de kudden uit geiten.

De provincie Tigree is bergachtig. Men heeft gezegd, dat de Alpen en Pyreneën maar mollenhoopen in vergelijking van die van Tigree waren; maar dit is ongegrond. Ik geloof, dat een der Pyreneën over S. Jean Pied de Port veel hooger, dan de Lamalmon, en de S. Bernard in de Alpen zoo hoog, als de Taranta is. Niet de buitengewoone hoogte, maar hunne menigte en vreemde geſtalte baaren verwondering. Sommigen zijn boven breeder, dan onder, en ſchijnen geen voet genoeg te hebben, om den wind tegen te ſtaan: anderen hebben de gedaante van pyramiden of obelisken; en ſommigen, die de vreemſte vertooning maakten, geleeken naar omgekeerde pyramiden, met den kruin op den grond, en den voet naar boven. — In het leerlooien zijn de bewooners van Tigree zeer ervaaren; doch in het verwen hebben zij het nog niet verre gebragt. De plant *ſuf* levert hun de geele kleur, de eenige, die zij hebben.

Digitized by Google

ben. Om blaauwe randen aan hunne geele katoenen lijwaaten te maaken, trekken zij de blaauwe draaden uit de Suratſche lijwaaten, en gebruiken ze aan hunne eigen.

Den tienden van Louwmaand 1770, bezag ik de overblijffels van het Jeſuitenkollegie te *Fremona*. Het ſtaat op eene hoogte, in 't midden der vlakte van Adowa. Het klooster heeft omtrent eene mijl in den omtrek, en is van ſteenen en kalk gebouwd. Op de hoeken en aan de zijden zijn torens. Het is wel zeer verwoest; maar de muuren, vijf en twintig voeten hoog, waren nog geheel. Dwarsmuuren van gelijke hoogte onderſcheiden het in drie afdeelingen; de eerſte ſcheen voor het klooster beſtemd te zijn; de tweede voor de kerk; en de derde, aan de ſchuinſche zijde der hoogte, voor eene wapenplaats. Alle de muuren hebben ſchietgaten. Fremona is, tot heden toe, eene der ſterkſte plaatſen van geheel Abyſſinie, en *gelijkt meer naar een kasteel dan naar een klooster.* — Waarom P. HIERONYMUS LOBO en andere Jeſuiten, nopens de ligging en de geſteldheid deezer plaats, zoo veele leugenen verteld hebben, begrijp ik niet.

De hoflijkheid van Diſanni jegens mij hield geen oogenblik op. Hij had mij aan de Itegee, of koningin-moeder, de prinſeſſen en bijzonder aan Ras Michaël aanbevolen. — Adowa ligt op de noorder breedte van 14° 7′ 57″.

Den zeventienden van Louwmaand aanvaardden wij de reis naar Gondar. — Nadat wij de dorpen *Adega Net* en *Adega David* voorbij getrokken waren,

ren, legerden wij ons, met zonnenondergang, bij *Bet Hannes*, in een dal, aan een klein riviertje.

Den volgenden morgen vroeg, beklommen wij eene hoogte, en kwamen daarna in eene vlakte, in welke *Axum*, eertijds, naar men meent, de hoofdſtad van Abyſſinie, gelegen heeft. Doch ik houd ze voor de hoofdſtad der oude Ethiopiſche Trogloditen, of Cuſiten. —— Haare bouwvallen zijn zeer uitgebreid, en beſtaan, gelijk de ſteden in oude tijden, uit openbaare gebouwen. — In een vierkant, eertijds, waarſchijnlijk, het middenpunt der ſtad, ſtonden veertig obelisken, zonder beeldſchrift. Een is grooter, dan de overigen, die nog overend ſtaan; doch 'er zijn nog twee grooter, die liggen. Zij beſtaan allen uit één ſtuk graniet. Op den top van eenen ziet men een offerſchaal in den Griekſchen ſmaak; en onder aan een grendel en ſlot ingehouwen, als of het den ingang tot een achtergebouw aanwijst. Ik houd deeze en de twee grooter omgevallen obelisken voor een werk van PTOLEMEUS EUERGETES. — Aan de voorzijde van den grooten obelisk, ziet men veel beeldhouwerswerk, in den Gothiſchen ſmaak, maar plomp en zonder orde. Ook zijn 'er geene karakters op. De voorzijde is naar het zuiden gekeerd; en hij is zoo zorgvuldig opgerecht, dat hij zijnen loodrechten ſtand tot heden toe behouden heeft.

Het klooster van ABBA PANTALEON, in Abyſſinie *Mantilles* geheeten, en een' kleinen obelisk op eene rots voorbij gereisd zijnde, kwamen wij op eenen weg, door een berg van rooden marmer gehouwen. Aan onze linkerhand, was een muur, vijf voeten hoog, in welken, op zekere afſtan-

Digitized by Google

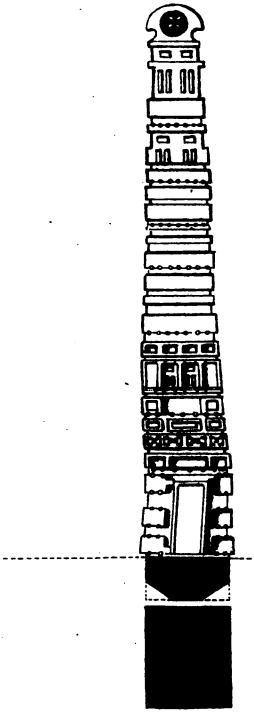

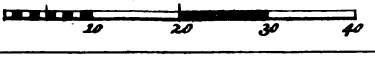

Obelisk te AXUM.

Digitized by Google

Digitized by Google

ſtanden, voetſtukken waren, op welken men nog de merktekens zag, waar de kolosſusbeelden van den Sirius of de Hondsſter geſtaan hadden. Honderd drie en dertig deezer voetſtukken zijn 'er nog te zien: doch, toen ik hier was, waren 'er ſlechts nog twee hondsbeelden van graniet, en wel zeer verminkt, overig. Zij ſcheenen, in den Egyptiſchen ſmaak, en ſommigen van metaal geweest te zijn. — Wijl Axum de hoofdſtad van Siree is, ziet men de verbindtenis der hoofdſtad deezer provincie met de hondsſter.

'Er zijn ook voetſtukken, waarop ſphinxbeelden geſtaan hebben. — Twee prachtige trappen, etlijke honderd voeten lang, zijn de eenige overblijfſels van een' prachtigen tempel; in eenen hoek van welks ſtandplaats thans de kleine kerk van Axum ſtaat, nadat de voorige door MAHOMED GRANJEE, ten tijde van koning DAVID *den* DERDEN verwoest was. — De tegenwoordige kerk is een ſlecht gebouw, vol duivenmiſt. In dezelve is een Christushoofd met de doornen kroon, naar men voorgeeft, door den Evangelist LUKAS geſchilderd; welk ſchilderij, bij gewigtige voorvallen, in oorlogen tegen Mohammedaanen en Heidenen, met het heir, te veld wordt gevoerd (*a*). — Op eenen

(*a*) Het hoofd van CHRISTUS met de doornenkroon, door S. LUKAS geſchilderd, is zekerlijk een geſchenk, door de Jeſuiten den Christenen in Abyſſinie nagelaaten; 't welk de heer BRUCE wel had mogen aanmerken. Van de legende, die den evangelist LUKAS tot een ſchilder maakt, en die eerst, na de elfde eeuw, door verwisſeling van den evangelist met den ſchilder LUCA SAN-

eenen steen voor deeze kerk wordt de koning gekroond.

Laugs de obelisken te Axum vloeit een klein riviertje, uit eene bron en naauwe valei voortkomende, welk, het geheele jaar door, stroomt. De bron ontlast zich in een prachtige kom, honderd en vijftig voeten in 't vierkant; waar uit vervolgens de omliggende tuinen bevochtigd worden.

De tegenwoordige stad Axum ligt aan den voet eens heuvels, en bevat omtrent zes honderd huizen. — Hier zijn verscheiden grove katoenen lijwaaten-fabrieken. Ook maaken de monniken hier zeer goed pergament van geitenvellen. Hier scheen alles laater rijp te worden, dan te Adowa. — Axum ligt op de noorder breedte van 14° 6 36″ — Ik had hier gelegenheid, verscheiden misslagen van P. HIER. LOBO te verbeteren.

Den twintigsten van Louwmaand verlieten wij Axum. De weg liep eerst door dalen en weilanden; daarna over hoogten, met steenen als bezaaid; doch ten laatste door eene landstreek, vol bloeiende heesters bijzonder jasmijn, die den aangenaamsten reuk verspreidden. Het land maakte nu de bekoorlijkste vertooning, en het schoone weêr, gevoegd bij de gemaatigde lucht, vermeerderde ons genoegen grootlijks.

Op

SANTO ontstaan is, wisten de Abyssiniers voor de aankomst der Portugeezen buiten twijfel niets. *Aanteekening van prof.* TH. CHR. TYCHSEN, *Hoogd. Vert. van het werk van* BRUCE. V. *Deel*, bladz. 350.

Op deezen weg haalden wij drie reizigers in, die eene koe voor zich heen dreeven. Zij hadden zwarte geitenvellen over de schouders, lansen en schilden in hunne handen, en waren, naar het scheen, krijgsknechten. — Daarna kwamen wij aan eene rivier. — Op eenmaal deeden de drijvers de koe vallen. De een plaatste zich op haaren hals, en hield den kop bij de hoornen neer; een ander bond haare voorvoeten; en de derde ging er dwars over haar lijf, voor de achterbeenen; op zitten, en deed met een mes een diepe snee in het bovenste der lendenen. — Hij haalde 'er twee stukken vleesch, langer en dikker, dan de gewoone Engelsche *beef steaks*, uit, met zoo veel vaardigheid, dat ik de eigenlijke verrichting niet zag. De stukken werden op de bovenzijde van een hunner schilden gelegd. Daarna waren twee bezig de wond te bezorgen, terwijl de derde den kop vast hield. Zij trokken de huid weder over de wond, en naaiden ze toe. — Of zij iets in de wond leiden, weet ik niet: maar zij maakten een pleister van leem, en bedekten ze daarmede. Daarna dreeven zij de koe weder op, en voor zich heen; veelligt om nog een beter maaltijd te hebben, als zij bij hunne makkers kwamen (*b*).

Ik

(*b*) De heer BRUCE heeft te recht vermoed, en ook daadlijk ondervonden, dat deeze allerzonderlingste gewoonte veel tegenspraak bij zijne landgenooten zou aantreffen. Hierom laat hij eene soort van voorreede voorafgaan; waarin hij, bij herhaaling, betuigt, een ooggetuige deezer geschiedenis geweest te zijn. Om deeze reden spreekt hij ook zeer bijzonder en met opzet, niet slechts ter deezer plaats, maar ook nog op meer andere plaatsen, als, *Boek V.*

Ik verwonderde mij over deeze krijgsmansmaaltijd. Ik geloofde toen nog niet, dat dit eene gewoo-

---

Hoofdst. XI. pag. 295 — 304, *der Engelsche uitgaaf*, en elders meer, van dit allervreemdste gebruik. — Het een en ander heeft den heer BLUMENBACH aanleiding gegeeven, deeze zaak te onderzoeken; en daaruit is eene aantekening voortgekomen, te vinden, *l. c.* p. 264 - 266, welke wij onzen leezeren niet kunnen onthouden.

„ 't Is bekend, zoo schrijft de hoogleeraar, dat dit verhaal van onzen reiziger, bij zijne terugkomst in Engeland, de eerste voornaame gelegenheid is geweest, om zijne geloofwaardigheid in twijfel te trekken. — Doch juist hierin deed men hem ongelijk. Ten minste ware het te wenschen, dat hij wegens andere verhaalen, die verdacht schijnen, zoo gemaklijk kon gerechtvaardigd worden, als wegens deeze."

„ De overdreeven zeldzaame zucht tot tegenspreeking, waarmede men het genot van raauw vleesch bij veele volken in twijfel heeft zoeken te trekken, en zelfs de *mooglijkheid* daarvan, uit natuurkundige gronden, *à priori*, gelijk men zegt, te ontkennen, gewaagd heeft, is gemakkelijk te wederleggen. Althans schijnt ROUSSEAU het laatste geloofd te hebben, toen hij schreef: *l'estomac ni les intestins de l'homme ne sont pas faits pour digerer la chair crue*: dat is: „ noch de maag, noch de ingewanden des menschen zijn ge„ schikt, om raauw vleesch te verduuwen." — En nogthans is niets zekerder, dan dat veele volken, eertijds, raauw vleesch gegeeten hebben, bijaldien het ook tegenwoordig bij hen buiten gebruik mogt geraakt zijn; en dat, integendeel, anderen, zonder twijfel, ook nog hedendaags dergelijk vleesch nuttigen. Zoo wordt het, bij voorbeeld, aangaande veele Tartaarsche en Mongolsche horden door eene menigte ooggetuigen (van den eerlijken SCHOLDT-

BER-

woons spijs der inwooneren was. In het huis van mijnen gastheer Dsjanni had ik dergelijke gerechten nooit

---

BERGER af, die zes jaaren lang TAMERLANS gevangen was, tot JOHANNES DE LUCA toe) verzekerd, dat zij raauw vleesch, bijzonder van paarden, gegeeten hebben."

„ En dat het raauwe rundvleesch, bij de Abyssiniers, eene algemeene en zeer gezochte spijs zij, wordt door de geloofwaardigste mannen, die over de zeden van dit volk geschreeven hebben, eenpaarig bevestigd. — Alleenlijk ten aanzien der wijze, op welke men het bereidt en nuttigt, schijnt de weelde eenige verscheidenheid ingevoerd te hebben. Dus zegt, bij voorbeeld, PONCET: *On l'assaisonne d'une maniere particuliere. Après qu'on a coupé par morceaux une piece de bœuf crud, &c.* Dat is: „ Men maakt het op „ eene bijzondere wijs toe. Nadat men een stuk raauw „ ossenvleesch in stukken gesneeden heeft, besprengt men „ het met de gal van dit dier, welke een voortreflijk ont„ bindend middel is, en men bestrooit het met peper en „ specerijen. Dit ragou is, volgens hunnen smaak, het „ uitgeleezenste, dat men eeten kan. — Men heeft in „ dit land nog een andere manier, om raauw vleesch te be„ reiden. — Men neemt, uit de pens der ossen, de krui„ den, die nog niet verteerd zijn; men mengt ze met het „ vleesch, en men maakt 'er met mostaard een ragou van, „ welk *menta* genoemd wordt."

„ Maar wat de zonderlinge uitvinding betreft, die de heer BRUCE hier boven en op de aangehaalde plaats beschrijft, dat men, naamlijk, bij verre reizen, eenen os of koe mede voortdrijft, om 'er, onderweegs, van tijd tot tijd, een klein runder-gebraad, bij levenden lijve, uit te snijden; en dat, dan de gaaping, door de huid te hechten, bijkans op gelijke wijs als bij de *amputation à lambeau*, be-

 dekt

nooit gezien. Somtijds hadden wij ook wel rauw vleesch tot ſpijs, maar geen, welk uit een leevendig dier geſneeden was.

Wij

---

dekt wordt, en zoo het geöpereerde dier zijnen weg terſtond daarop verder voortzet, enz. daarvan is mij bij de andere ſchrijvers over Abyſſinie, welken ik geleezen heb, niets voorgekomen."

„ Ondertuſſchen heb ik echter, bij toeval, een gelijkluidend geval opgeſpeurd, waarbij eene ſoortgelijke handelwijs, tot een ſoortgelijk oogmerk, doch niet met oſſen, maar met vrouwen, en niet in Abyſſinie, maar in een land, welk tot een van de beſchaafdſten in Europa behoort, ondernomen werd. — Ook bedoel ik geenzins het ongeval, welk de vertrouwde der ſchoone Kunegunda in Candide getroffen heeft; maar eene behandeling, eertijds, in eene landſtreek van Frankrijk gantsch niet zeldzaam, waarvoor ik eenen getuige, die niet minder dan een ooggetuige geweest is, noemen kan; — eenen getuige, wiens geloofwaardigheid, zekerlijk, even zoo groot is, als die van onzen Abyſſiniſchen reiziger. Ik meen die van den beroemden kerkvader HIERONYMUS, welke zich in het tweede boek van zijn werk *adverſus Jovinianum*, dat ongemeen rijk en gewigtig van inhoud is, *Tom.* IV. *Part.* II. *pag.* 201, der groote Paryſche uitgaaf zijner werken van 1706, daarover uitdaat, als volgt:"

„ *Quid loquar de ceteris nationibus, quum ipſe adoleſcentulus* „ *in Gallia viderim Atticotos, gentem Britannicam, humanis* „ *veſci carnibus: et quum per ſylvas porcorum greges et armen-* „ *torum pecudumque reperiant, paſtorum nates et feminarum,* „ *et papillas ſoiere abſcindere, et has ſolas ciborum delicias ar-* „ *bitrari.*" — Dat is: „ Wat zal ik van andere natien „ ſpreeken, daar ik zelf, nog jong zijnde, in Frankrijk, „ een

Wij ſloegen, bij *Mai Sjoem*, onze tent op aan eene heldere beek, daar een landman eenen ſchoonen tuin had, doch die door de wilde zwijnen deerlijk verwoest werd. — Wij doodden hier, in twee uuren, vijf groote wilde zwijnen, doch mogten van dit wild niets eeten, vermits de Abyſſiniers geen zwijnenvleesch nuttigen, en wij hun geene ergernis wilden geeven.

Den een en twintigſten reisden wij door de vlakte *Selatsj Letſja*, eene landſtreek, zoo ongemeen bloemrijk en vermaaklijk, dat PONCET ze, met recht, bij het ſchoonſte deel van Provence mogt vergelijken. — Het land droeg ook wijnſtokken, met kleine zwarte druiven, die zeer ſmaaklijk waren. — Dien zelven dag, terwijl ik bezig was, eenen boom, *boho* genaamd, uit te tekenen, werden wij door een troep roovers overvallen, die ons, verkeerdlijk, voor eene karavaan van Mohammedaanen met waaren hielden. — Doch wijl een kleinzoon van Ras Michaël bevelhebber over een gedeelte deezer provincie was, wiens moeder OZORO WELLETA MICHAËL, bij afweezigheid van haaren zoon, ons hulp zond, en de belhamels liet vatten, hadden wij van die ſtruikroovers verder niets te vreezen.

Den

„ een Britanniſche natie, Atticotiers genaamd, gezien „ heb, welke menſchenvleesch aten; en die, wanneer zij, „ in de bosſchen, kudden zwijnen, runderen en klein vee „ vonden, de gewoonte hadden, de dijen van herders en „ vrouwen, benevens haare borſten, afteſnijden, en deeze „ voor de lekkerſte beeten te houden."

Digitized by Google

Den volgenden dag verlieten wij die bekoorlijke landſtreek, trokken langs een dorp, zonder iemand te zien, en ontmoetten eene halve mijl verder een aantal van zestig of zeventig gewapende mannen, eifchende, dat hunne makkers, in den voorgaanden nacht gevangen genomen, zouden losgelaaten worden. Doch, nadat wij een ſchietgeweer gelost hadden, namen zij allen de vlugt. — Ten tien uur, kwamen wij, behouden, in de ſtad Siree aan, en ſloegen onze tent, aan de weſtzijde der ſtad, op eene veilige plaats, op.

ZES-

Digitized by Google

ZESDE AFDEELING.

REIS *van Siree naar Adderdsjey.* — *Ontmoetingen aldaar.*

De provincie *Siree* ſtrekt zich van Axum tot aan de Takazzee uit. De ſtad *Siree* ligt aan den zoom eener naauwe valei, daar eene beek, met palmboomen bezet, midden doorſtroomt. *Zij is* grooter dan *Axum*, en in de gedaante eener halve maan gebouwd. De huizen zijn van klei, en met ſtroo gedekt; de daken kegelvormig, gelijk in geheel Abyſſinie. Hier zijn groote manufaktuuren van grove katoenen lijwaaten, die in geheel Tigree voor gereed geld gaan, ter waarde van een keizerlijken thaler. Men bedient zich hier ook van glaskoraalen; doch die hangen zeer van de moode af; van naalden, ruuwe antimonie en ſomtijds ook van wierook.

Siree ligt op de noorder breedte van 14° 4′ 35″, en 38° 0′ 15″ oostwaard van Greenwich.

Schoon de provincie Siree een van de ſchoonſte landen der waereld is, heeft zij echter ook haare ongemakken. Kotkoortſen ſleepen hier geſtaadig veele men-

ſchen weg. — De inwooners gedroegen zich zoo onhoflijk jegens ons, dat ik geen lust had, mij hunnenthalve in gevaar van beſmetting te ſtellen. Zij waren groote vijanden van Ras Michaël; doch de tijding zijner groote overwinning over Faſil joeg hun vrees aan.

Den vier en twintigſten van Louwmaand verlieten wij Siree, en reisden door eene groote vlakte, daar veele menſchen met den oogst en veehoeden bezig waren. — Des namiddags hielden wij halte, aan den voet eener hooge, ſteile rots van rooden marmerſteen, bij het dorp *Maisbinni*, daar het riviertje van denzelven naam voorbij ſtroomt, welk na eenige watervallen, die omtrent honderd voeten hoog zijn, in de Takazzee ſtort. — Heden zagen wij den eerſten bewolkten dag in Abyſſinie. De zon was eenige uuren bedekt. Dit kondigde ons de nabijheid eener groote rivier aan.

Nadat wij, den vijf en twintigſten, onzen weg door *Dagaſſaha*, eene groote, doch onbebouwde en onaangenaame, vlakte afgelegd hadden, kwamen wij den volgenden dag aan de *Takazzee*, naast den Nijl de grootſte rivier van Abyſſinie. Zij ontſpringt in *Angot*, een vlak land, in 't bezit der Gallas, twee honderd Engelſche mijlen zuidoostwaard van Gondar, en heeft, gelijk de Nijl, drie bronnen, bij het dorp *Gourri*. — De Takazzee is eene der ſchoonſte rivieren. Haar naam betekent de *Verblijfplaats van Taka*. Eertijds heette zij *Siris*, naar de honds ſter, en bij de Ouden, die deeze voor den Nijl hielden, *Astaboras*. Hedendaags wordt zij ook de *Athara* genoemd, en geeft haaren naam aan het ſchiereiland, welk zij aan de oostzijde inſluit. — Zij is, aan weerskanten, met hooge boo-

boomen en welriekend heestergewas bezoomd. De ſtroom is zeer klaar, het water voortreflijk en vol goede viſchen, gelijk de omliggende bosſchen vol wild. In haar bed vloeit bijkans een derde van al het water, dat in Abyſſinie valt. Zij rijst, ſomtijds, achttien voeten boven haare gewoone hoogte. Deeze verbaazende menigte water, welk, met groot geweld, van eene hoogte neerſtort, ſcheurt geheele ſtukken van de rotſen af, voert boomen in zijnen loop mede voort, en maakt, in de nabuurige bergen, een geluid, als dat van een' ſterken donder. — Alle de rivieren in Abyſſinie treeden, in den regentijd, buiten haare oevers, en maaken dergelijke verwoestingen. —

Om acht uur zetten wij onze reis voort, en het riviertje *Matemquer*, dat is: het *Water des doops*; overgetrokken zijnde, kwamen wij weder aan de Takazzee, op eene plaats, daar zij waadbaar was. Zij was hier volkomen twee honderd ellen breed; de ſtroom ſnel, en drie voeten diep. Doch dit was in het drooge jaarſaiſoen, wanneer de meeſte rivieren van Abyſſinie ophouden te ſtroomen. — Zoo ſchoon deeze rivier, in dit jaargetijde, is; zoo naar ziet het 'er in den regentijd, van Lentemaand tot Slagtmaand, uit. De bewooners der dorpen vlugten dan op de bergen, en loeren op de reizigers, om hen te plonderen. Wat moeite de ſtadhouder Michaël ook aanwendde, om hun dit handwerk te ontleeren, kon hij echter zijn oogmerk niet bereiken.

De menigte viſch lokt veele krokodillen herwaard. Zij zijn zoo ſtout, dat zij, wanneer de rivier hoog is, en men ze op vlotten, of huiden,

die opgeblaazen zijn, overvaart, niet zelden menschen wegrukken. — Ook zijn hier veele *gomari*, of riviерpaarden. Schoon ik ze zelf in de Takazzee niet gezien heb, hoorde ik echter, des nachts, hun geluid niet verre van mij. — In de bosschen houden zich leeuwen en hyenaas op, die ons des nachts stoorden. Op den reuk onzer paarden en muilezels kwamen zij af, en noodzaakten ons, goede wacht te houden.

De Takazzee doorwaad hebbende, kwamen wij in de provincie *Samen*, die in eenen staat van muiterij was. De stadhouder AYTO TESFOS had, na den moord van Joas, noch Michaël voor stadhouder, noch Hannes voor koning erkend. Hij hield zijne verblijfplaats op de zoogenaamde Joodenrots, acht Engelsche mijlen van de Takazzee. Den zeven en twintigsten gingen wij door het riviertje *Indsjeroha*, en kwamen door veele verwoeste dorpen te *Tabulaquee*, daar veele lieden hun vee weidden. — Wij openden hier eene markt, en ruilden, voor glaskoraalen, meel en andere leevensmiddelen. — Geene dan jonge vrouwspersoonen verscheenen ter markt. Zij waren ligter van kleur, langer en over 't geheel schooner, dan die te Kella; doch haare neuzen waren zoo plat, als ik ze nog in Abyssinie niet gezien had. — Dit volk was van de Negers Sjangallas maar twee dagreizen verwijderd. Veelligt namen de Negerphysiognomien hier haar begin. In den handel waren zij zeer naauwkeurig en niet mild, uitgenomen in dien van eene zekere soort, waarin zij zich zeer handelbaar toonden; naamlijk, ten aanzien haarer gunstbewijzen, waaromtrent zij zeer gedienstig waren, meenende, dat deeze moesten gegeeven en niet verkocht worden,

en

en dat liefkoozingen slechts een tijdverkwisting waren, die tot wederzijdsch genoegen beter kon besteed worden.

Wij sloegen onze tent aan de bron der Indsjeroba op. Zij loopt snel, en haar water is warm. De inwooners zeiden, dat het in den regentijd zeer heet wordt en sterk waassemt. De smaak was goed, en ik kon 'er geene ertsdeelen in ontdekken.

De twee volgende dagen ontmoetten wij verscheiden grooter en kleiner rivieren, die zich allen met de Takazzee vereenigen, en sommige dorpen, ook op eenigen afstand de stad *Houza*, voornaamlijk door Mohammedaansche kooplieden bewoond. — Den dertigsten kwamen wij, door de bekoorlijke vlakte *Mentesegla* en het riviertje *Darakoi*, bij *Adderdsjey* aan het riviertje *Mai Lumi*, of den *Citroenstroom*, welk, niet verre van daar, eenen waterval van eene hoogte van honderd en vijftig voeten maakte. De omliggende bosschen zijn vol limoen- en wilde citroenboomen. — Wij waren hier in merklijk gevaar, zoo wegens de inwooners, die slechts haar tijding van de neerlaag van Michaël wachtten, om ons te plonderen; als wegens de hyenaas, die hier een onzer beste muilezels verscheurden. — Leeuwen waren hier ook zeer talrijk. Hun brullen joeg ons vee zulken angst aan, dat het volstrekt niet vreeten wilde. De witte kleur der touwen mijner tent, welken ik langer had laaten maken, om het vee daar tusschen te plaatsen, en daar de wind mede speelde, schrikte hen af, nader te komen. Ook had ik van Dsjanni twee metaalen schellen gekocht, en aan de touwen der tent gehan-

hangen; welker geluid hen insgelijks afhield. Doch hun gebrul, en veelligt ook hunne lucht, had onze paarden en muilezels zoo beangstigd, dat zij den volgenden morgen nat van zweet waren. — De hyenaas waren zoo ongemeen stout, dat zij als honden om ons heen liepen. Ik schoot 'er twee van, en mijn volk doodde eene met spiesen.

Doch een ander kleiner dientje deed ons nog grooter ongemak, naamlijk, eene soort groote zwarte mieren. Zij waren bijkans één duim lang, kwamen uit de aarde, en beeten onze dekens, vloerkleeden, tentlinnen en zakken, die zij vonden, in stukken. Wij zagen ze het eerst te *Angari*; maar hier waren zij ondraaglijk. Haar beet veroorzaakte een sterke ontsteeking, en was pijnlijker dan die van een scorpioen. Zij heeten *gundan* (*a*).

Ik moest hier eenige dagen vertoeven, om met den Sjoem wegens den tol een vergelijk te treffen; 't welk, eindelijk, gelukte. — Adderdsjey ligt op de noorder breedte van 13° 24′ 56″, en de lengte van 37° 57′ oostwaard van Greenwich.

Den vierden van Sprokkelmaand, waren wij, wegens gebrek aan leevensmiddelen, des morgens vroeg,

(*a*) De prof. GMELIN heeft, in het meergemelde *Aanhangsel*, p. 14. het volgende hierop aangetekend: „Is de mier, hier boven beschreeven, veelligt dezelve, welke de heer FORSKAL, *descript. Anim.* p. 84 bij *Beitel Fakih* vond, en welke hij als zeer schaadelijk en bijna vergiftig beschrijft? Alleenlijk noemt hij zijne mier klein."

Digitized by Google

vroeg, bezig om verder te reizen. Doch door toeval werden wij eenige uuren opgehouden. Een onzer ezels werd door eene hyena aangevallen, welke hem bijkans den ſtaart afſcheurde. Doch Yaſine, niettegenſtaande hij door het ontijdig losgaan van een ſchietgeweer, aan zijne linkerhand gewond was, ging het roofdier te keer met een tentſtok, waarmede hij hetzelve een zoo zwaaren ſlag op den kop gaf, dat het neer viel, en door anderen met ſpiesſen afgemaakt werd. — Een bewijs der gulzigheid deezer dieren was, dat de doode hyenaas, den volgenden morgen door de leevendigen bijna geheel verteerd waren. — De Afrikaanſche hyena ſchijnt een onderſcheiden ſoort van die van Aſie te zijn (*b*).

(*b*) De evengenoemde hoogleeraar heeft op de aangehaalde plaats hierop aangemerkt: „Waarſchijnlijk was zij de *grijze* hyena, welke de heer FORSKAL, *l. c.*, als een Egyptisch dier, doch maar zeer onbeſtemd, beſchrijft; of de *gevlekte* hyena, welke in de nieuwe uitgaf van het Natuur-ſyſtema van LINNÆUS den bijnaam *crocuta* gekreegen heeft: want de gemeene *geſtreepte* hyena grijpt de menſchen bij hun leeven niet aan."

ZEVENDE AFDEELING.

REIS over den berg Lamalmon naar Gondar.

Op den vierden van Sprokkelmaand konden wij, wegens den aanval der hyena, en eene belemmering, ons door den Sjoem veroorzaakt, onze reis niet eer dan omtrent tien uuren aanvangen. — De woeste en bergachtige landstreek *Adebani* aan onze linkerhand laatende, bereikten wij, des namiddags, de bergen van *Waldubba*, vier of vijf Engelsche mijlen noordwaard van ons. De naam betekent het *Dal der hyenaas*. — Deeze geheele landstreek wordt door monniken bewoond, welke zich, om hun vleesch te kruisigen, naar deeze ongezonde, heete en gevaarlijke landstreek begeeven. De persoonen van rang, die in ongenade vallen, neemen ook herwaard hunne toevlugt. Zij laaten hunne haairen afsnijden, neemen het moniksgewaad aan, doen afstand van de waereld, en gelofte, om hun leeven in eenzaamheid te slijten; doch zij houden ze niet langer, dan de omstandigheden vereischen: want, bij de eerste gelegenheid keeren zij in de waereld te rug, en laaten hunne moniksкap en heiligheid in Waldubba.

Des-

Deeze monniken worden hier zeer geëerd. Veele gelooven, dat zij voorzeggingen doen en wonderwerken verrichten kunnen. In oproerige tijden zetten zij het volk tot muiterij aan. — De monniken, welken ik in Gondar, en elders, zag, leefden niet zeer ingetogen, eetende al 't geen hun voorkwam, en zeer overvloedig; maar in Waldubba leefden zij anders. — Vrouwspersoonen, welken wij nonnen zouden noemen, woonen wel niet beftendig te Waldubba, maar zij gaan echter op zekere tijden derwaard, en leeven met deeze heiligen in eene vertrouwlijkheid, die geene groote heiligheid laat vermoeden; en sommigen van haar, welken deeze plaats nog niet eenzaam genoeg voor haare vroomheid is, kiezen eenen monnik, en begeeven zich met hem naar den top den berg, daar zij, als kluizenaars, veele maanden lang van kruiden leeven. Deeze worden dan, na hunne terugkomst, den anderen als voorbeelden van heiligheid voorgesteld. Zij zien 'er zeer mager en uitgeput uit. Of dit alleen aan het gebruik van kruiden toe te schrijven zij, wil ik niet beslissen.

Hier heerschen geftaadig zwaare noordenwinden. De inwooners zien 'er als lijken uit; en de Sjangallas, welke, geduurig, invallen doen, brengen ook veelen om 't leeven: doch men meende, dat het gebed der monniken dikwijls die invallen tegenhield. Dan, de kinderpokjes, welken de Sjangallas, niet zelden, van hier gehaald, en die, somtijds, geheele stammen van hun weggeraapt hebben, werkten, naar alles schijn, meer, dan het gebed der monniken.

Den vijfden gingen wij door de heldere en snel vlietende rivier *Anzo*, en eene onbebouwde landstreek, uit welke wij, aan weerskanten, op een

merk-

merklijken afſtand, eenige dorpen zagen. — Van verre ontdekten wij de bergen van *Salent*, die geſtalten vertoonden, welke in Europa vreemd zijn. — Den volgenden dag, de rivier *Zarima* doorgetrokken zijnde, kwamen wij in een engen weg, tusſchen twee bergen, daar een kleine beek doorſtroomde, welker bed ons een tijd lang tot een weg diende. De beek heette *Mai Agam*, dat is, de *Jasmijnbeek*. Niet verre van hier zagen wij komynboomen, die bloesſems en vruchten droegen.

Den zevenden ſloegen wij, in de kleine vlakte *Dippebaha*, onze tent op, aan eenen berg, bij eene bron, die weinig en ſlecht water opleverde. — De hitte was in deeze vlakte zoo groot, dat de grond op veele plaatſen geſpleeten, en het gras verbrand was. — Het land, van de Takazzee af tot hier toe, was zeer woest, en wijl het teffens het tooneel van een burgeroorlog was, was de toeſtand daardoor nog grootlijks verergerd. Doch de vlakte Dippebaha was hier van onderſcheiden: zij was vol gras, met tusſchengemengde bloeiende heesters, jasmijn en roozen, onder welke laatſten echter maar eene ſoort was, die reuk gaf.

Wij ontmoetten heden veele monniken en nonnen van Waldubba, welke altijd bij paaren gingen, één monnik en éene non. Zij droegen groote vrachten eetwaaren, welken zij op de markt te *Dobarkee* gekocht hadden, en waaruit ik zag, dat zij niet enkel van kruiden leefden. De vrouwen waren jong en ſterk, en zagen 'er niet als boetdoende uit. De mannen waren armhartig gekleed, maar hadden een ſtout en wild voorkomen. Zij onderſcheidden zich van de leeken alleen door een

geo-

geele kap op het hoofd. Het ſtof, dat zij om het lijf droegen, was insgelijks van die kleur; en des winters draagen zij geel geverfde huiden.

Den achtſten, nadat wij de dorpen, *Wora* en *Dſjindſjèroha*, aan onze rechter- en linkerhand gelaaten hadden, kwamen wij aan den voet van den *Lamalmon*. Wij begonnen hem, langs een ſmal voetpad, ſlechts twee voeten breed, te beklimmen. De weg liep ſteeds ſlakkenvormig, langs den rand eens afgronds, opwaard. Hevige waterſtroomen hadden, des winters, groote ſtukken van de rotſen afgeſcheurd, en het voetpad, op verſcheiden plaatſen, verdeeld, waardoor wij een blik in de diepte kreegen, die ons deed duizelen. Wij moeſten onze pakkaadje hier aflaaden, en dezelve, bij kleine gedeelten, op onze ſchouders, rondom de diepten, welke in onzen weg waren, naar boven brengen. — De berg werd geduurig ſteiler, het pad enger, en onze muilezels, offchoon onbelaaden, konden 'er naauwlijks tegen op klouteren, en vielen dikwijls neer. — Onze zwaarigheid werd nog vergroot door eene menigte vee, welk den berg af kwam, en ons in den afgrond dreigde te ſtorten. — Na een vermoeienden arbeid van twee uuren kwamen wij op de kleine vlakte *Kedus*, of *S. Michaël*, naar eene kerk van dien naam zoo genoemd. Wij hielden hier halte, en eene beek, die, van boven van den berg komende, door deeze vlakte ſtroomde, verkwikte menſchen en vee.

De lucht op den Lamalmon is aangenaam en gematigd. Onze eetlust kwam weder, met eene vrolijkheid en kracht, die ons overtuigden, dat onze zenuwen de veerkracht, die zij langs de ongezonde kust der Roode zee hadden verlooren,

wedergekreegen hadden. —— De hitte der zon is wel groot, maar des morgens verheft zich altijd een koel windje, welk, bij het klimmen der zon, toeneemt. In de ſchaduw is het koel. —— De weg, dien de karavaanen naar Gondar moeten neemen, loopt over deezen berg. Ook moet hier eene opgaaf der goederen, die tol onderworpen zijn, gedaan, en eene awide of geſchenk aan den grondbezitter betaald worden. Met den zoon des ontvangers, die, terſtond, eene zonderlinge genegenheid voor mij liet blijken, ſloot ik eene naauwe vriendſchap, die mij, naderhand, van nut was.

Den volgenden morgen hervatten wij onze reis. Om zeven uuren bereikten wij den top des bergs, die van onder zich ſpits vertoonde, maar boven eene groote vlakte van zaai- en weilanden had. — Bronnen ontſpringen hier in menigte, en met kracht, waaruit de meeſte rivieren, die dit deel van Abyſſinie bevochtigen, ontſtaan. De grond is zoo vruchtbaar, dat de landman, gemeenlijk, driemaal des jaars oogst. Ik zag hier tarwe ſnijden; daar naast werd geploegd; een weinig verder ſtonden groene airen; en nog wat verder was het graan naauwlijks een duim lang boven den grond.

De Lamalmon ligt in het noordwestlijk deel van het gebergte Samen. De berg *Dfjindſjeroha*, met zijne twee ſpitſen, grenst 'er noordwaard aan. — De voornaamſte bewooners deezer bergen zijn de Falaſjas, welke tot hiertoe den godsdienst, de taal en zeden hunner voorvaderen behouden hebben. Zij woonen in dorpen, doch hun aantal is zeer verminderd, en daardoor ook hunne magt afgenomen. De akkerbouw is thans hunne voornaame bezigheid. Ook zijn zij de eenige pottebakkers en

Digitized by Google

metselaars in Abyssinie, en hebben het in de pottebakkerskunde verre gebragt. Doch de overige Abyssiniers, over hunnen voorspoed nijdig, schrijven dien aan toverkunst toe. Hunne dorpen zijn tegen een' vijandigen aanval wel beveiligd.

Den tienden van Sprokkelmaand, reisden wij over de vlakte *Lama* verder. Verscheidene dorpen voorbijgetrokken zijnde, kwamen wij, over de rivier *Makara*, en legerden ons bij het kleine dorp *Makara*, op de noorder breedte van 13° 5′ 8″. — Hier begint de provincie *Woggora*. Zij is effen, en de koornschuur van Gondar, schoon de naam *steenachtig* beduidt. De tarwe, die hier groeit, is zoo goed niet, als die van Foggora en Dembi.

In de volgende dagen, tot den veertienden, wanneer wij ons, bij het dorp *Woggora* neersloegen, ontmoetten wij eene groote menigte dorpen. — De provincie Woggora is zeer volkrijk. Aan alle zijden zagen wij groote kudden rundvee van allerleie soort, meest zwart, met groote, schoone en wijd uit elkander staande hoornen, en bulten op den rug, gelijk de kameelen. — Het land begon zich, thans, van de verwoesting, welke het door Ras Michaël, op zijnen laatsten togt naar Gondar, geleeden had, eenigzins te herstellen. — Wegens gebrek aan brandstof, moesten de inwoners zich met gedroogde koe- en muilezelsmist behelpen. — Van Adderdsjey tot hiertoe, werden schaapen, runderen en ander vee, met zout-, doch meel, boter, gevogelte en andere kleinigheden, met antimonie en peper, in plaats van met geld, betaald. Te *Sjimbra Zuggan* begonnen zij eerst naar

roode katoenen lijwaaten uit Suratte te vraagen. — Hoe meer wij de hoofdſtad naderden, hoe meer de prijs der eerwaaren rees. Ook was het land beter bebouwd, en het volk beter gekleed, dan in de landſtreeken, die wij verlaaten hadden.

Daar wij nu, met groot geduld, alle de gevaaren deezer bezwaarlijke reis hadden doorgeſtaan, zagen wij, op den afſtand van tien Engelſche mijlen, de ſtad *Gondar*. Des konings paleis, ten minſte den toren, konden wij duidlijk zien; de andere huizen waren door de wanzey-boomen bedekt. *Azazo* lag verder insgelijks achter bergen. Nog verder was het groote meir *Tzana*, welk onzen gezigteinder bepaalde.

Omtrent den middag, kwamen wij aan de rivier *Tſjagaſa*, aan welker oever een Mohammedaansch dorp ligt. Over de rivier lag eene brug van drie boogen; waarvan de middenſte van Gothiſche, en de beide kleinen van Romeinſche bouworde waren. *Zij* is klein, maar ſterk, en op bevel van Facilidas gebouwd. De oevers der rivier waren ſteil, en zij is zoo diep, dat zij zonder deeze brug niet overtetrekken was.

Tſjagaſa is het laatſte der kleine rechtsgebieden, waarin de rijke en vruchtbaare provincie Woggora verdeeld is. De inwooners zijn muitziek. Schoon zij driemaal 's jaars oogſten, zijn zij echter arm. — De provincie krielt van groote mieren, rotten en muizen, die eene ongelooflijke menigte graanen verteeren. — Bij deeze plaagen komt nog de ſlechte regeering, welke alle voor-

dee-

deelen des gronds, der ligging en der luchtſtreek vernietigt.

Den vijftienden begonnen wij bergop te reizen. Behalve de menigte dorpen, waren wij ook veele kerken voorbij gereisd. De laatſte rustplaats, die wij voor onze komst te Gondar hielden, was aan de rivier *Angrab*, omtrent eene halve Engelſche mijl van de hoofdſtad.

Digitized by Google

ACHTSTE AFDEELING.

ONTVANGST *te Gondar.* — *Zegevierende intreede des konings.* — *Des ſchrijvers eerſte gehoor.*

Bij mijne komst aan de rivier Angrab, verwonderde ik mij, dat PETROS, de broeder van Dſjanni, mij niemand te gemoet zond. Naderhand vernam ik, dat de dreigingen der priesters, door de aankomst van eenen Frank, dien zij voor een Roomschkatholijken hielden, verſchrikt, hem te rug gehouden hadden. Hij was naar *Ibaha* gereisd, om van den Ras bevelen omtrent ons te haalen. — Dit was zeer onaangenaam voor mij. Ik had niemand, tot wien ik mij wenden kon. De koning en Ras Michaël, aan welken ik brieven had, waren ook afweezig. Veele Mohammedaanen kwamen tot aan de Angrab, om de karavaan te zien. Zij waren reeds van onze aankomst verwittigd, en ik gaf hun van mijnen toeſtand ras kennis. Van Dſjanni had ik brieven aan het opperhoofd der Mooren te Gondar, die teffens de eerſte koop-

koopman in Abysſinie, maar thans in het leger was. Zijn broeder ried mij, mijne Moorſche kleeding niet afteleggen, en verzocht mij teffens, een huis te betrekken, welk voor Mahomet Dſjibberti gereed gemaakt was; daar kon ik mij buiten de priesters ophouden, tot dat Petros of de Ras te rug kwamen. Hierdoor ontkwam ik de vervolging der dweepzuchtige priesters gelukkiglijk.

Wij gingen op weg, hadden Gondar aan onze rechter-, en de Angrab aan onze linkerhand, en kwamen ter plaats, daar het riviertje *Kahha* zich daarmede vereenigt, in de *Moorenſtad* aan. Zij beſtond uit nagenoeg drie duizend huizen, waarvan ſommigen ruim en goed waren. Ik kreeg ook een zeer net huis. Meel, honig en andere leevensmiddelen, welken zoo wel Mohammedaanen, als Chriſtenen eeten, werden mij gebragt; doch van het vleesch, door de Mohammedaanen geſlagt, durfde ik niet gebruiken, wijl zulks als een afval van den Chriſtlijken godsdienst zou aangemerkt worden.

Dſjanni had aan AYTO AYLO, raad en vriend der koninginmoeder, en beſchermer der Grieken, geſchreeven. Deeze betoonde wel den priesteren veel hoogachting uitwendig, maar hij verachtte ze in zijn hart. — Hij was, niettegenſtaande zijnen rang en vermoogen, in Abysſinie niet wel in zijn ſchik, en wenschte, als monnik, in een klooſter te Jeruſalem, (indedaad meende hij Rome,) te ſterven; weshalve hij alle blanken, welken godsdienst zij ook beleeden, die in Abysſinie gekomen waren, in zijne beſcherming nam. — Deeze man kwam ook, den vijftienden van Sprokkelmaand, in de Moorenſtad, bejegende mij met veel achting, en

Digitized by Google

ik had, in de Arabiſche taal, een lang geſprek met hem. Ik vernam, dat WELLED HAWARYAT, zoon van Michaël, ziek was, en, naar men meende de kinderziekte zou krijgen. — Men wist reeds, dat ik, te Adowa, veele jonge lieden van deeze ziekte gered had. De Itegee begeerde mij den volgenden dag te ſpreeken; en Aylo had bevel, om mij naar *Koskam*, daar haar paleis was, te verzellen.

Hij waarſchouwde mij teffens voor ABBA SALAMA, een man, van welken ik, in het vervolg, gelegenheid zal hebben, meer te ſpreeken. — Hij was de opziener des vuurs, *akab ſaat*. Dit is de derde waardigheid in de kerk van Abysſinie, en de eerſte geestlijke bediening in het paleis. Hij had groote inkomſten, en nog grooter invloed. Hij leidde het ſlechtſte leeven, dat men bedenken kan. Offchoon hij de gelofte van armoede en kuischheid gedaan had, zeide men echter, dat hij, toen, meer dan zeventig hoeren in Gondar had. De wijze, op welke hij die meisjes vervoerde, was zeer zonderling. Hij bediende zich noch van geſchenken, noch van lieſkoozerijen, maar bragt ze tot zijnen wil, door ze met den ban te dreigen. Hij was zeer welſpreekend en ſtout, een groot gunſteling der koninginmoeder, en ſpeelde een groote rol ten hove. Zijne geſtalte was klein, doch aangenaam, en zijn gelaat bevallig. Van wijn maakte hij niet veel werk, maar anders was hij een groot zwelger, en zoo kiesch, dat men 'er geen voorbeeld van had. Hij had een doodlijken haat tegen alle blanken (*a*), welken hij Franken noem-

(*a*) Niet wijze en verlichte lieden, *weiſe und aufgeklärte leute*, gelijk de ſchrijver van de meergemelde *Verkor-*

Digitized by Google

noemde; weshalve de Grieken hem dikwijls bijna hadden doen tuimelen.

Den volgenden morgen bezocht ik Ayto Aylo, op mijne beurt. Ik vond hem bij zijn ontbijt, welk uit brood, honig en gesmolten boter bestond. — Daarna begaven wij ons naar Koskam. Toen wij nabij het paleis kwamen, ontblootten wij onze hoofden en reeden zeer langzaam. Wijl Aylo alles bij de koninginmoeder vermogt, werden wij, terstond, in een laag vertrek van het paleis toegelaaten. Aylo ging schielijk naar de Itegee, om naar Welled Hawaryat te verneemen. Het gehoor duurde twee uuren. Hij kwam met de tijding te rug, dat Welled Hawaryat, na het gebruik van een middel, van eenen heilig van Waldubba ontvangen, zich beter bevond. Dit geneesmiddel bestond in eenige letters, met gewoonen inkt, op een tinnen bord geschreeven, en met een geneesdrank afgewasschen, welken de lijder, naderhand, moest uitdrinken. — Ik vernam, dat hij, indedaad, de kinderziekte had, en de drank de uitwerking had gehad, dat hij een stuk *brind*, of raauw rundvleesch, met smaak gegeeten had. — Ik kreeg dus heden geen gehoor, maar hoorde, bij het weggaan, dat de gemaalin en zuster van Welled Hawaryat begeerden, dat ik morgen zou weder komen, omdat hij erger was geworden.

Den

---

korting van 't Werk van JAMES BRUCE *in 't Hoogduitsch, eerste deel* bladz. 232. door een zonderlingen misslag heeft. In 't oorspronglijke schrijft de heer BRUCE: *all white people. Aant. des* NEDERD. UITG.

Digitized by Google

Den volgenden morgen, begaf ik mij weder naar Koskam. Toen wij de poort van het paleis binnen traden, ontmoette ons eene menigte monniken, met de priesters van Koskam aan hun hoofd, welke een groot kruis, en een ſchilderij met een oude verblikte vergulde lijst rond droegen. Ik vernam hier, dat drie heiligen van Waldubba aangekomen waren; één van welken in twintig jaaren noch gegeeten, noch gedronken had. Zij hoopten, Hawaryat door de oplegging van het kruis en Mariabeeld te geneezen, en wenschten, dat ik mij in deeze zaak niet mogt ſteeken.

Toen de omgang voorbij was, werd ik bij de koningin geroepen, voor welke ik mij, volgens landsgewoonte, op den grond neerwierp; welk teken van eerbied zij, zonder eenige ontſchuldiging te maaken, aannam. Aylo verzekerde mij, dat ik mij op haare beſcherming verlaaten kon. — Ons eerſte geſprek betrof Jeruſalem, Kalvarie, den Olijfberg, Davidsſtad, welker ligging haar zeer bekend was. Zij vroeg mij, of ik, indedaad, geen Fransch en geen Roomschkatholijke was? „Neen, antwoordde ik, mevrouw, en leide de hand op eenen bijbel; mijn godsdienst is nog veel meer van den Roomschkatholijken onderſcheiden, dan de uwe; en een Jeſuit kon veiliger op de markt te Gondar prediken, dan een leeraar van mijnen godsdienst in een Roomschkatholijk land."

Verder vroeg zij mij, of ik aan de wonderwerken geloofde: „aan de wonderwerken van CHRISTUS en de apostelen, maar aan de nieuweren niet;" antwoordde ik; en ik kon mij niet overtuigen, dat door een' monnik, in Abyſſinie, een duivel bekeerd was, die, naderhand, veertig jaaren een

een heilig leeven had geleid; enz. ook geloofde ik niet, dat een ſchilderij de koorts genas. — Ik brak daarop het geſprek af, en begaf mij naar de Mooренſtad te rug, zonder de zieken bezocht te hebben. Welled Hawaryat, dien men, onverſtandig, een ſtuk rauw osſenvleesch te eeten gegeeven had, ſtierf dien nacht. — De beſmetting had zich nu van Maſuah en Adowa over geheel Gondar verſpreid. Eenige prinſeſſen waren reeds ziek. In het paleis heerschten zwaare koortſen. Het vertrouwen op den heilig, die ſedert twintig jaaren noch gegeeten, noch gedronken had, was gantſchlijk gezonken.

De koningin begeerde, dat ik weder in het paleis te Koskam, alwaar haare kinderen en kindskinderen waren, te rug zou komen. Ik vreesde wel, voor de menigte priesters in het paleis; maar ik beſloot echter, der koningin te gehoorzaamen, en begaf mij derwaard; doch, vooraf, kleedde ik mij, te Gondar, naar de mode. Mijn haair werd, op de Amhariſche wijze, rond afgeſneeden, gekruld en welriekend gemaakt. Van dit oogenblik af aan, was ik, naar den uitwendigen ſchijn, een volkomen Abyſſinier.

Mijn eerſte raad, bij de aankomst te Koskam, was, dat ik de kinderen, die nog gezond waren, terſtond, uit het paleis, in bijzondere huizen liet brengen, om de verder beſmetting te verhinderen. Ook begeerde ik, dat alle mijne voorſchriften, betreklijk de leevenswijs, naauwkeurig moesten opgevolgd worden; anders kon ik voor de gevolgen niet inſtaan. Ieder was daarmede te vreede. De priester ARMAXIKOS bedreigde allen, die mij niet gehoorzaamden, met den ban; en hij beloofde

Digitized by Google

de mij teffens de ondersteuning van het morgen- en avondgebed van alle monniken in Abyssinie. Aylo fuisterde mij in 't oor: „Tegen deezen heilig zult gij niets in te brengen hebben; ik verzeker u, hij eet en drinkt met den besten smaak, gelijk ik u toonen zal, wanneer deeze onlusten voorbij zijn."

Ik liet, in de vertrekken, alle vensters en deuren openen, wierook en myrrhe daarin branden, en de muuren met warm water en azijn afwasschen. — De geneeswijze, die in Abyssinie bij de kinderziekte plaats heeft, is de volgende: — Men bewaart den zieken voor de geringste toevloeijing van verschе lucht; men geeft hem warme dranken, veele dekens; men houdt de deuren geslooten en het vertrek donker, terwijl de hitte door het gestaadig branden van licht nog vermeerderd wordt.

Wijl deeze omstandigheid der kinderziekte, en het bijzonder geluk, dat mij in de geneezing derzelve verzelde, den grond tot mijne verheffing in Abyssinie leiden, moet ik 'er hier nog iets van bijvoegen.

Behalve veele anderen van de koninglijke familie, die door de kinderpokjes werden aangetast, was ook AYTO KONFU, de zoon van KASMATI NETTSJO bij OZORO ESTHER. Hij kwam, onverwacht, uit *Tsjerkin*, om zijne moeder te bezoeken. Hij was veertien jaaren oud, en een jongeling van groote hoop. Ook deeze werd, kort na zijne aankomst, besmet; gelijk mede Michaëls jongste kind, de zoon zijns ouderdoms; welk, hoe zwak ook, echter spoedigst herstelde.

De

Digitized by Google

De bekommering van Ozoro Esther wegens haaren zoon Ayto Konfu, en haare zucht tot zijne behoudenis, waren buitengewoon. Bij ieder bewijs, welk ik van mijne voorzorg voor den zieken prins gaf, ontving ik van haar beloften van Michaëls genegenheid, van rijkdommen, grootheid en bescherming. Zij at en sliep niet, en de tippen haarer vingeren begonnen ontstoken te worden, omdat zij den zieken zoo dikwijls aanraakte. Aan mijne zorgvuldigheid voor deezen jongeling, die bij de gevaarlijkheid der ziekte, en het hachlijk vooruitzigt, welk zich opdeed, met het beste gevolg gekroond werd, had ik de groote gunst, welke ik, naderhand, ten hove genoot, voornaamlijk te danken.

Na het herstel van den jongen prins, kreeg ik het groot en fraai huis, welk, voorheen, den bassa Eusebius had toebehoord, ten geschenk. — Omtrent deezen tijd, zond Ras Michaël mij een brief toe, behelzende een bevel, om mij niet van Koskam te verwijderen. Schoon dezelve mij grootlijks mishaagde, wijl ik begreep, dat hij over een vreemdeling niet te gebieden had; vond ik echter goed, mij naauwkeurig daarnaar te schikken; te meer, omdat ik vernam, dat de brief op verzoek van Ozoro Esther geschreeven was. Ik hield mij des zeer ingetoogen, en bezocht de koningin en de prinsessen des morgens en des avonds. In een deezer bezoeken, trof ik Abba Salama ten hove aan, die over de twee natuuren in CHRISTUS met mij zintwisten wilde. Doch ik vond dit niet raadzaam, en verzekerde hem dat ik enkel een arts en een krijgsman was, en over alle stukken, den godsdienst betreffende, onderricht van hem moest ontvangen.

Den

Den achtſten van Lentemaand, reisde ik naar *Azazzo*, daar Ras Michaël was. Ik vond hem in een grof morſig kleed, als in een deken, ingehuld, en een ander, als een tafellaken, om zijn hoofd gewonden. Hij was oud en mager, en ſcheen uitgeput van krachten te zijn. Hij zat zeer krom op een muilezel, dat ſhel ging, zonder hem echter veel te ſchudden. Hij had zeere oogen. — De plaats, daar hij wilde afſtijgen, was door vier lanſen aangeweezen, waarover een kleed, bij wijze eener tent, geſpannen was. Toen hij afgeſteegen was, liet ik hem door een Griekſchen priester zeggen, wie ik was, en dat ik gekomen was, om mijne opwachting bij hem te maaken. De krijgsknechten maakten plaats; ik trad tot hem en kuste zijne hand. Hij zag mij, geduurende eene ſekonde, ſtijf in 't gezigt, en vroeg mij, of ik mij wel bevond? Hij wees mij eene plaats, daar ik mij zou neerzetten. — Een verbaazende menigte lieden met allerleie verzoeken drongen teffens met ons door, en de hoop werd zoo groot, dat ik bijna zou geſtikt zijn. Doch hij bekommerde zich om mij niet, en vroeg ook niet naar zijne familie. — Eenige minuuten daarna, kwam de koning 'er voorbij. Michaël nam het kleed, dat om zijn hoofd gewonden was, weg, liet zich aan de deur zijner tent brengen, en aldaar vast houden, tot dat de koning voorbij was.

Kort daarna kwam 'er een edelman, uit 's konings gevolg, bij Ras Michaël, en boodſchapte, dat ik in de nabijheid des konings zou gebragt, doch hem niet voorgeſteld worden; wijl hij begeerig was, mij te zien. Doch dit geviel Michaël niet. Hij wilde, dat de koning, wijl ik ook brie-

ven

ven aan hem had, mij den volgenden morgen gehoor geeven en met mij ſpreeken zou.

Ik keerde, weinig voldaan over mijn ontvangst, naar Koskam te rug. — In de ſtad was alles in de war. Aan het riviertje *Kahha* was een leger, daar dertig duizend man in lagen. Michaël bedreef hier een afſchuwlijke wreedheid. Hij liet twaalf gevangen opperhoofden der Gallas de oogen uitſteeken, en in het veld jaagen, om door de hyenaas verſcheurd te worden. Twee van dezelven nam ik onder mijne bezorging, herſtelde ze van hunne wonden, en vernam van hun veele merkwaardigheden, hun land en zeden betreffende.

Den tienden trok het heir zegevierend in Gondar. De Ras was, met ongedekten hoofde, aan de ſpits der troepen van Tigree. Over zijne ſchouders hing een mantel van zwart fluweel met zilveren franjes. Een knaap droeg aan zijne rechterzijde een zilveren ſtaf, ruim vijf voeten lang. Hem volgden alle de krijgsknechten, die eenen vijand gedood, en zijne wapenen veroverd hadden. Hunne lanſen en ſchietgeweeren waren met zoo veele ſtukjes rood laken verſierd, als zij vijanden geveld hadden. — Onder deezen muntte uit HAGOS, deurwaarder van Ras, en zijn medegeſel in alle zijne veldſlagen. Zijne lans, zijn werpſpies, zijn paard, en hij zelf, waren met deeze roode lappen gantsch behangen, wijl hij in alle gevechten zoo gelukkig geweest was, en, in den laatſten ſlag bij *Fadſjitta*, elf man, met eigen hand gedood had.

Achter hem volgde de ſtadhouder der provincie Amhara. — Bij deezen optogt kwam mij het hoofdſieraad der ſtadhouders merkwaardig voor. Zij droe-

Digitized by Google

droegen een breed lint om het voorhoofd, van achter gebonden. In 't midden verhefte zich een kegelvormig ſtuk verguld zilver, ter lengte van omtrent vier duimen (*b*). Het woordt *kirn*, of *hoorn*, genoemd, en alleen bij plechtige gelegenheden wegens zegeviering gebruikt (*c*). — Ten laatſte kwam de koning. Hij had een windſel van neteldoek, ter dikte van drie duimen, om het hoofd, en van achter met twee knoopen vastgebonden, waarvan de enden twee voeten lang op den rug neerhingen. Hij was door zijne ſtaatsdienaars, en den jongen adel, die nog geene bevelhebbersplaats bekleed had, omringd, en werd door zijne lijfwacht gevolgd. De bagaadje des konings en die van den Ras beſlooten den trein. Onder dezelve droeg de ſcherprechter de opgeſtopte huid van den ongelukkigen WORSJEKA aan een ſteng, en hing ze aan den tak van een' boom voor het koninglijk paleis op.

Al-

(*b*) De heer BRUCE meent, dat deeze en veele andere gewoonten, bij de Abyſſiniers gebruiklijk, van de Hebreën afkomſtig zijn. Hij oordeelt, dat in veele plaatſen der heilige ſchrift op dergelijke gewoonte toegeſpeeld wordt. Men zie, bij voorbeeld, PSALM LXXV: 5, 6, 11. LXXXIX: 18. XCII: 11. CXII: 9. enz. Om zulks te waarſchijnlijker te maaken, merkt hij aan, dat zij, wanneer zij dit ſieraad op de kruin van hun hoofd draagen, den hals op een bijzondere wijs krom houden, uit vrees, dat het gemelde ſieraad anders mogt neervallen. Hierop zou de dichter van den vijf en zeventigſten PSALM doelen, als hij daar vs. 6. gewaagt — van het *ſpreeken met ſtijven halſe*. *Aant. van den* NEDERD. UITG.

(*c*) Men zie op Plaat IV, hier tegenover geplaatst, No. 6.

Digitized by Google

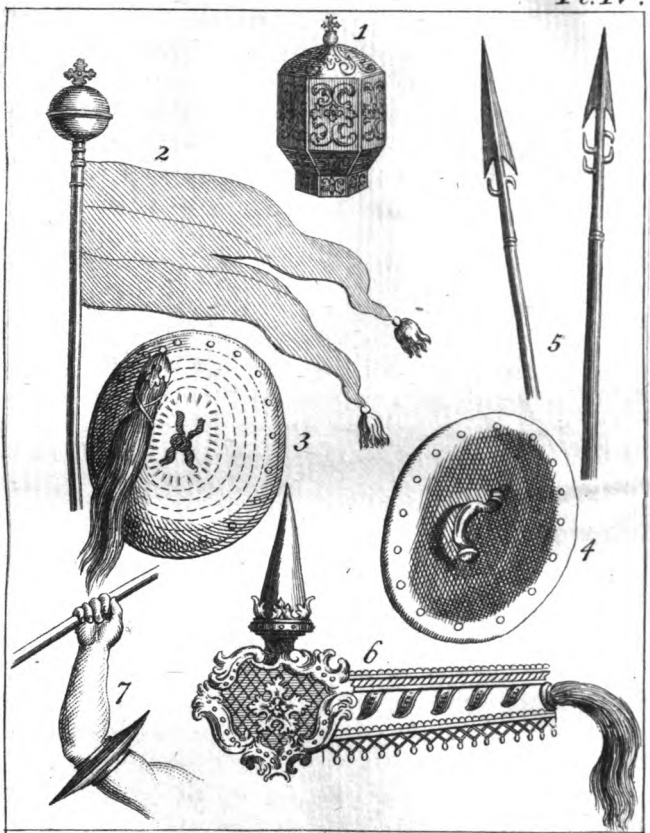

Abyssinische Sieraaden, enz.

1. *De Kroon.*
2. *Standaard.*
3. *Schild van buiten.*
4. *Schild van binnen.*
5. *Werpspiessen.*
6. *Sieraad, welk alle de Kasmatis na eene overwinning draagen.*
7. *Zilveren Armschijf, die de krijgsknechten van rang bij plechtigheden draagen.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Alle de grooten van Gondar maakten hunne opwachting bij den koning, en bij Ras Michaël. Ook had Ozoro Esther zich van Koskam herwaard begeeven. Schoon wij nu allen in Gondar waren; verliepen 'er echter eenige dagen, dat ik niets van Ras Michaël hoorde. Ik bezocht echter mijne zieken, en werd steeds vriendlijk bejegend. Ondertusschen scheen niemand zich om mij te bekommeren; uitgenomen de Mooren, die mij veel dankbaarheid betoonden.

Kort daarna, kwam men, op het voorstel van Ayto Aylo, overeen, dat ik *palambaras*, of opperstalmeester, des konings zou worden. Het was een gewigtig ampt, met een' hoogen rang en veele inkomsten, en zonder moeite waarteneemen. — Doch ik verklaarde, dat ik onafhanglijk wilde blijven, en een stil leeven leiden; wijl ik enkel gekomen was, om het land, zijne voortbrengsels en inwooners te leeren kennen, en voornaamlijk om de bronnen des Nijls optezoeken. Ik wenschte maar, den Ras te zien, en als een vreemdeling hem mijne brieven te moogen overgeeven.

Ingevolge eenen brief, welken Metikal Aga aan Ras Michaël geschreeven had, werd ik bij hem ontbooden; met bevel, om iemand met het geschenk aan den koning te zenden: want ik zou hem, terstond na het gehoor, voorgesteld worden. — Om vijf uur begaf ik mij derwaard. Ayto Aylo, dien ik aan den ingang ontmoette, ried mij nog, de bediening aanteneemen; wijl ik anders gevaar zou loopen, om door de priesters vervolgd, en door het graauw geplonderd en vermoord te worden.

Binnen treedende, vonden wij den ouden man op eene ſofa zitten. Zijne grijze haairen waren in veele lokken gekruld. Hij ſcheen in gepeins, maar anders in een goede luim te zijn. Zijn gelaat was mager, maar de oogen leevendig en vol vuur. Hij ſcheen zes voeten lang te zijn. Zijne houding was ongedwongen. Zijne gezigtstrekken en geſtalte geleeken zoo zeer naar die van den graaf BUFFON, dat ik nooit grooter gelijkvormigheid gezien heb. In zijn gelaat ontdekte men niets, dan vatbaarheid en groot verſtand. Ieder blik was ſpreekend; doch hij ſprak weinig. — Volgens gewoonte, kuste ik den grond voor hem; doch hij ſcheen 'er niet op te letten; maar hij ſtrekte zijne hand uit, en ſchudde de mijne, toen ik opſtond.

Onder anderen zeide Ras Michaël mij: „YAGOUBE, zoo is, geloof ik, uw naam, ik heb gehoord, dat gij op het land kruiden zoekt, en des nachts alleen zit, om de ſterren des hemels waartenee-men. In dit land zijn booze lieden, die alle vreemdelingen haaten, en u, enkel uit lust om kwaad te doen, zouden ombrengen. 't Is wel het best, dat men u uwe vrijheid laate; maar voor de veiligheid van uwen perſoon moet gezorgd worden. De monniken zullen ook over den godsdienst niet met u twisten. De koning benoemt u tot bevelhebber der *kokkob*-ruiterij, eene bediening daar wel eer, maar weinig inkomst, mede verbonden is." — Vervolgens beval hij mij, tot den koning te gaan, en hem wegens mijne bevordering te danken.

Ik overhandigde hem toen mijn geſchenk, welk hij, wegens de menigte menſchen, die 'er tegenwoordig waren, naauwlijks aanzag. — Hij liet mij naar Ozoro Esther brengen, van waar ik mij,

na

na een kort geſprek, ten hove begaf, om den koning voorgeſteld te worden. — TEKLA MARIAM ging vooruit, tot den voet des troons, daar ik mij op den vloer neêrwierp. De koning ſprak geen woord. Vijf jonge mannen, drie aan de linker, en twee aan de rechterzijde, ſtonden om zijnen troon. De zoon van Tekla Mariam bragt mij op de plaats, voor mij beſteind, en ziende, dat ik geen mes in mijnen gordel had, gaf hij mij het zijne. Ik kuste toen den vloer nog eens.

De koning was in eene alkove; de andere perſoonen zaten zoo, dat zij van den troon niet konden gezien worden. Ik ſtond. Hierop begonnen de gewoone vraagen over Jeruſalem en de heilige plaatſen. Waar mijn vaderland lag? Waarom ik een zoo verre reis deed? Of in mijn vaderland dezelve maan, en dezelve ſterren ſcheenen, als in het hunne? En meer dergelijke ongerijmde vraagen. — Ik wilde mijne geſchenken overgeeven; maar de koning wenkte telkens met de hand, om ze weg te leggen. Ik werd ten laatſte zoo moê, dat ik aan den muur moest leunen. Aylo ſliep reeds; anderen wenschten te eeten; eenigen ſloopen ſtil weg, en alleenlijk die mannen, welke mij verzeld hadden, bleeven, maar waren zoo vermoeid, dat zij bijkans neervielen. — Men zeide den koning, dat ik onpaslijk was geweest; doch ook dit werkte niets uit.

Tot hiertoe had de vorst enkel door eenen amptenaar *kal hatzee*, of de *ſtem des konings* genaamd, tot ons geſprooken; maar thans, daar het gezelſchap zoo klein werd, ontdekte hij zijn gezigt en mond, en ſprak zelf: nu eens van Jeruſalem; dan van ſchieten; van paarden; van Indie; dan vroeg

Digitized by Google

hij eens: hoe verre ik met mijnen teleskoop in den hemel kon zien? En alle deeze vraagen werden herhaald, wanneer ik ze niet naauwkeurig beantwoordde. Ik was zoo uitgeput, dat ik bijkans niet meer ſpreeken kon; en zoo onvergenoegd, dat ik nooit weder gehoor bij den koning wenschte te hebben.

Eindelijk verſtoutte zich een der hofbedienden, veinzende eene boodſchap van de koningin te hebben, hem in 't oor te luisteren: dat Ras Michaël het veelligt kwaalijk zou neemen. De koning lachte, en meende, zeide hij, dat wij des avonds reeds gegeeten hadden. Hij liet ons eindelijk gaan.

NE-

Digitized by Google

NEGENDE AFDEELING.

ONTMOETINGEN *te Gondar.*

Het gehoor bij den koning geëindigd zijnde, begaven wij ons, zeer onvergenoegd, gelijk hongerige en vermoeide menſchen, doorgaans, pleegen te zijn, naar het huis van den ſchatmeester AUTHULE, om aldaar het avondëeten te gebruiken.

Onder de gasten was ook GUEBRA MASKAL, zusterszoon van den Ras. Hij voerde het bevel over omtrent twee duizend man der troepen van Tigree, en werd voor een der beste bevelhebbers gehouden. — Hij was dertig jaaren oud, kort en gezet, doch niet fraai beſneeden van tronie. Hij had een' grooten mond, platten neus, geele kleur en was vol lidtekens en naaden van de kinderpokjes. Hij verbeeldde zich op de waardij zijner dienſten ongelooflijk veel. Hij hield ſtaande, dat Ras Michaël zijne overwinningen alleen aan hem te danken had.

Digitized by Google

Deeze man ſpijsde met ons, en daaruit ontſtond een der ernſtigſte voorvallen, welken ik ooit in Abyſſinie gehad heb. Guebra Maskal roemde, dat 'er niemand was, die beter met het ſchietgeweer kon omgaan, dan hij. Een van het gezelſchap lachte hem uit, en zeide hem, op mij wijzende: Yagoube zal u iets leeren, daar gij nooit van gehoord hebt. Toen 'er ſterk gedronken was, ſloeg Guebra woorden uit, die ergerlijk voor mij waren. Onder anderen, zeide ik hem: „ieder mijner ſchietgeweeren in de handen mijner bedienden ſchiet een zoo verre, als het uwe. En wat het mijne aangaat, in hetzelve zal, in vergelijking van het uwe, een ſtukje kaars, meer uitwerking doen, dan een kogel in uw best geweer." — Spotachtiger wijs zeide hij, dat ik een Frank en leugenaar was, en gaf mij een ſchop met den voet. Ik greep hem daarop bij de keel, en wierp hem op den grond. De Abyſſiniers weeten niets van worſtelen en met de vuist vechten. — Hij haalde een mes uit zijnen zak, waarmede hij mij aan 't hoofd wondde. Maar ik wrong hem het mes uit de hand, en meende hem te doorſteeken; doch de Voorzienigheid beſtierde het beter. Ik ſloeg hem, met het hecht, zoo onzacht in zijn gezigt, dat hij 'er de tekens lang van moest draagen.

Dit voorval maakte ons allen nuchteren. Sommigen meenden, dat, dewijl deeze daad in den omtrek van het paleis gebeurd was, den koning terſtond kennis daarvan moest gegeeven worden. Anderen wilden, dat ik mij naar Koskam zou begeeven. 'Authule, in wiens huis ik mij bevond, wenschte, dat ik, daar bleef; te meer, wijl hij meende, dat ik zwaar gewond was: van welk gevoelen ook de meesten waren. Maar ik beſloot naar mijn eigen huis te gaan;

Digitized by Google

gaan; 't welk ook, nadat ik de wond met azijn gezuiverd had, geſchiedde.

Den volgenden morgen hoorde ik, dat Guebra Maskal, in het huis van den Ras, in boeien zat: want allen, die 'er tegenwoordig waren geweest, hadden openlijk getuigd, dat hij de veroorzaaker van het verſchil was. — De zaak ſcheen gevaarlijk, en van gevolgen te zullen zijn. Ras Michaël was hem niet gunſtig, en had hem, bij deeze gelegenheid, uit perſoonlijken haat, wijl hij eene zijner vrouwen verleid had, zijnen toorn laaten gevoelen. Doch, daar 'er zoo veele van zijne landslieden uit Tigree in Gondar waren, was het ook bedenklijk, hem openbaar te ſtraffen.

Terwijl ik met mijne vrienden hierover ſprak, liet Ras Michaël ons bij zich ontbieden. Wij gingen terſtond derwaard. Hij was naakt, zat op een' ſtoel zonder leuning, en een ſlaaf verbond zijn lam been. — Hij keek mij, naar het ſcheen, grimmig aan, en vroeg Aylo, wat 'er met Guebra Maskal gaande was geweest. Deeze verhaalde hem het geheel verſchil, in alle zijne omſtandigheden, naar waarheid. — Intuſſchen had Ozoro Esther mij laaten roepen. Ik vond daar een' anderen neef van den Ras, WELLETA SELASSEE, eenen man van een best karakter. Deeze bad mij, dat ik de misdaad van Guebra vergaf, wijl zij in dronkenſchap geſchied was. — Ik gaf hem mijn woord, en wij gingen te ſamen naar Ras Michaël, om zijn ontſlag te verzoeken. Eerst vroeg ik hem om verſchooning, dat ik zijnen neef zoo getuchtigd had, wijl hij het grootlijks aan mij had verdiend. Hij gaf ze mij gereedlijk. — Maar het kostte mij meer moeite, Ras Michaël te beweegen, zijnen be-

leediger de vrijheid wedertegeeven. Ik verwierf zo echter ten laatſte, en Welleta Selasſee werd met de goede tijding aan Guebra Maskal gezonden. — Het was mij lief, dat deeze gebeurenis zoo eindigde. Zij had mij veel onrust gebaard, en ik had reeds dikwijls beſlooten, indien zij niet gunſtig was uitgevallen, over Tigree naar Dſjidda te rug te keeren.

De koning zelf was met mijne zaak begaan: Hij bewees mij de eene guntbewijzing na de andere. Onder de voornaamſte hovelingen kreeg ik veele goede vrienden. Doch, omtrent deezen tijd, gebeurde 'er iets, dat mij zeer trof. De jongman Balugani (*a*), die mij reeds, op mijne reizen door Barbarye en Egypte, als tekenaar, groote dienſten gedaan had, overleed, te Gondar, aan den buikloop, waarvan hij in Gelukkig Arabie de beginſelen beſpeurd had. — De prieſters hadden het graauw opgerokkend, niet toeteſtaan, dat hij op eenen kerkhof begraaven wierd. Doch eenige ernſtige maatregels, door Ras Michaël genomen, bragten de prieſters zoo wel, als het volk tot ſtilzwijgen. — Alle deeze onaangenaamheden greepen mijne gezondheid ſterk aan, en ik was in gevaar, hartlijk ziek te worden, indien niet een tooneel van vrolijkheid, welk thans in Gondar voorviel, mij weder vervrolijkt had.

Eene kleindochter van Ras Michaël, OZORO AYABDAR genaamd, trouwde met POWUSSEN, ſtad-

(*a*) Men zie de *Inleiding*, voor het eerſte Deel van dit werk, bladz. VIII.

ſtadhouder van Bedſjemder. De koning ſchonk haar groote ſtreeken lands in deeze provincie. Ras Michaël gaf haar een rijken uitzet aan goud, vee, paarden, en ſchietgeweeren. En ieder inwoonet der ſtad, die zich bemind wilde maaken, gaf haar aanzienlijke geſchenken. — De Ras en eenige prinſeſſen onthaalden geheel Gondar. Daaglijks werd eene menigte rundvleesch geſlagt, en de gantſche ſtad zag 'er als een enkele groote markt uit. In alle ſtraaten, zag men het gemeene volk met ſtukken raauw rundvleesch, en de drank ging ook, naar evenredigheid, even zoo overvloedig rond.

Ik moest, daaglijks, bij Ras Michaël het middagmaal houden; maar door de menigte meê, welke ik daar moest drinken, kreeg ik telkens hoofdpijn. — Na de tafel ſloopen wij weg, en bezochten de dames, alwaar dezelve losbandigheid heerschte, als in het huis van den Ras. De getrouwde vrouwen aten, dronken en rookten, doorgaans, als de mannen. 't Is niet mooglijk, van deeze ſlempmaalen en ongebondenheden, zonder wanvoeglijkheid, den leezer eene beſchrijving te geeven. — Ik vond het noodig, mij dit gewoel een tijdlang te onttrekken, en op het land een weinig friſſche lucht in te ademen; wijl mijne gezondheid deeze uitſpattingen niet uit kon houden.

Offchoon ik de gunst des konings, en de beſcherming van Ras Michaël, op de onbepaaldſte wijs, genoot, ſcheen echter de oorzaak van mijnen twist met Guebra Maskal nog niet vergeeten te zijn. — Toen ik eens, in het paleis, bij den koning ſtond, bragt hij mijn gezegde: dat een endje kaars, in mijn ſchietgeweer geladen, meer uitwerking zou doen, dan een ijzeren kogel in het zijne,

op het tapijt. — De koning meende, dat ik ook dronken was geweest, toen ik dat gezegd had. Hij ondervroeg mij daarover, en kon niet gelooven, dat het mooglijk ware, met een end kaars eenen man of een paard dood te ſchieten: doch ik had geenen lust, deeze proeve, of aan een' man, of aan een paard, in 't werk te ſtellen. Maar ik vroeg den koning: of het een genoegzaam bewijs van de waarheid mijner verzekering voor hem zou zijn, indien ik, op den afſtand van de lengte der kamer, de tafel, waarvan hij ſpijsde, (zij was drie vierde duim dik, van Egyptisch vijgenboomhout,) doorſchoot?

De koning hernam: „Yagoube, zie, wat gij zegt; dat is meer, dan Guebra Maskal op dien afſtand kan doen. Maar wees op uwe hoede. Gij kent dit volk niet. Zij liegen den gantſchen dag; jaa, hun geheele leeven is een enkele leugen. Gaarn zouden zij zien, dat gij nog erger waart." — AYTO ENDSJEDAN, die 'er bij ſtond, vroeg: „Kunt gij met een end kaars door mijn ſchild ſchieten?" — Ik bevestigde het volmondig, en zeide nog, dat ik den ſterkſten man uit het heir, die zich met een ſchild wilde dekken, door hetzelve daar achter dooden kon. Mijn ſnaphaan en het ſchild van Ayto werden gehaald. De koning ſcheen verlegen. Ik zeide: „dit ſchild, hoewel van ſterk buffelsleêr gemaakt, is maar zwak. Men bragt nog twee anderen, die voortreflijk waren. Ik laadde mijn geweer voor hunne oogen, eerst met buskruid, en daarna deed ik 'er een halve ſmeerkaars op. Van alle de drie ſchilden brak ik de handgreepen af, en plaatſte ze, dicht aan elkander, tegen eenen muur. Volgens afſpraak, gaf ik op het woord van Ayto vuur, en het end kaars ging, met

met zoo veel geweld, door de drie ſchilden heen, dat het aan den muur in duizend ſtukken vloog. — Daarop ontſtond een groot vreugdegejuich van allen, die ſamengevloeid waren. De drie ſchilden werden aan den koning gebragt, die 'er verbaasd over ſtond.

Daarna ſchoot ik nog, met de andere helft der kaars, door eene tafel van Ayto. Eenige priesters, daarbij tegenwoordig, hielden het beneden hunne waardigheid, zich over iets te verwonderen, en ſchreeven het aan toverkunst toe. — Doch eene andere uitwerking had het bij den koning. Het maakte een' diepen indruk op zijn gemoed; zijn mistrouwen verdween; en zijne vriendſchap, vertrouwen en achting jegens mij reezen zoo zeer, dat hij, naderhand, altijd mijn' raad volgde.

De proeve werd, in het vervolg, in tegenwoordigheid van den Ras nog tweemaal herhaald. Doch hij wilde 'er zijne goede ſchilden niet aan waagen, maar koos 'er telkens eene tafel toe, ſpottende hij met Ayto en de anderen, wier ſchilden bedorven waren.

Ik was nu hier gezeten, en had gelegenheid, den toeſtand des lands, de regeeringsvorm, de zeden en gewoonten der inwooneren, en 't geen mij verder merkwaardig voorkwam, naar te ſpooren. Ik zal het in de volgende afdeelingen mijnen Leezeren mededeelen.

TIEN-

Digitized by Google

TIENDE AFDEELING.

AARDRIJKSKUNDIGE *verdeeling van Abyssinie in provincien.*

Te Masuah aan de Roode zee, begint de algemeenste verdeeling van Abyssinie in twee deelen. Doch deeze verdeeling is slechts ingebeeld, en ziet voornaamlijk op het onderscheid der taal. Het eene deel heet *Tigree*, en ligt tusschen de Roode zee en de rivier Takazzee; het andere *Amhara*, tusschen de gemelde rivier, en den Nijl.

Intusschen is deeze beschrijving noch in de aardrijks-, noch in de geschiedkunde gegrond. In de eerste zijn veele kleine provincien, die niet tot Tigree behooren; en in de andere, maakt dat land, welk aan de provincie den naam geeft, maar een klein gedeelte daarvan uit. — Ook wordt in de laatstgenoemde provincie, behalve het Ambarische, nog eene menigte onderscheiden tongvallen gesproken;

ken; daar, integendeel, in Tigree, flechts éene taal, naamlijk het Dſjies of de Herderstaal heerscht.

Eertijds was *Maſuah* een voornaame ſtad, en de verblijfplaats van den Baharnagasj, of van zijnen ſtadhouder. — Des zomers woonde hij eenige maanden op het eiland *Dahalak*, tot zijn gebied behoorende. Naast den koning is hij een van de voornaamſte perſoonen des rijks, en mag ook de tekens van het hoogſte bevel voeren.

Onder de regeering van koning Menas, maakte de Baharnagasj Iſaak eene verbintenis met de Turken, en ſtond hun een gedeelte van zijn gebied af, waaronder ook Dobarwa, de hoofdſtad zijner provincie, en flechts door de rivier Magreb daarvan afgezonderd, begreepen was. — Sedert dien tijd, verloor de Baharnagasj zijn meeste aanzien. De tekens van het hoogſte bevel werden hem ontnomen; ook werd hem geene plaats meer in de raadsvergadering vergund, ten zij hij uitdruklijk door den koning daartoe geroepen werd. Hij wordt nog wel met goud gekroond; maar men hangt hem ook, bij zijne krooning, eenen mantel om, die aan de eene zijde wit, en aan de andere donkerblaauw is, ten blijke, dat hij, aan zijnen eed getrouw blijvende, genade, maar dien overtreedende, ongenade te verwachten heeft. Ook was dit ampt, eertijds, veel voordeeliger.

Ondertusſchen levert deeze provincie nog myrrhe, wierook, eene ſoort van kaneel, door de Italiaanen *canella* genaamd, en veele ſoorten van gom en verf, die allen zeer kostbaar zijn. — Zij ſtrekt zich van Maſuah, langs den zeekant, zuidwaard, in de lengte uit tot Hadi, naar den kant van kaap Gar-

de-

Digitized by Google

defan; doch is nergens meer dan veertig Engelſche mijlen breed, en wordt door een hooge bergketen, die met de Roode en Indiſche zeeën evenwijdig voortloopt, ingeſlooten. — Achter Azab beginnen de ſteenzoutmijnen, waaruit ſtukken van één voet in 't vierkant gehouwen, en, in Abyſſinie, in plaats van geld, tot ruiling gebruikt worden. — Van Maſuah loopt deeze ſmalle ſtreek, noordwaard, tot *Suakem*, en zelfs ſtrekken de bergen zich tot de landengte van Suez uit. Dit noordlijk gedeelte heet *Habab*, het land der Agaazi of der Herderen. De inwooners ſpreeken de Dſjiestaal, en hebben van ouds her letters en ſchriften gehad, welke ook nog in Abyſſinie gebruiklijk zijn.

Sedert de verdrijving der Turken uit Dobarwa en het vaste land van Abyſſinie, wordt Maſuah door een Naybee beſtierd, die een Mohammedaan is. Behalve een ſmalle ſtreek lands van *Samhar*, door de zwarte herders, *Sjiho* genaamd, bewoond, bezit hij thans ook, door de gunst van Ras Michaël, de twee groote grensſteden *Dixan* en *Dobarwa*, waar voor hij, jaarlijks, een geringen cijns betaalt.

Van Maſuah komende; ontmoet men het eerst de provincie *Tigree*. Deeze is eene van de grootſte, rijkſte en magtigſte gewesten van Abyſſinie. Ten oosten wordt zij, door de Mareb, van het gebied des Baharnagasj afgeſcheiden, en ten westen reikt zij tot aan de Takazzee. Haare grootſte breedte bedraagt honderd en twintig, en haare grootſte lengte twee honderd Engelſche mijlen. Door haare magt, heeft zij op de nabuurige gewesten groote inbreuk gedaan.

De

Digitized by Google

De nabijheid van Arabie maakt Tigree tot eene der rijkſte provincien. Alle waaren, die naar de Roode zee beſtemd zijn, of van daar komen, moeten door dit gewest gaan, zoo dat de ſtadhouder de keus heeft van alle de waaren. — De ſterkſte ſlaaven, de ſchoonſte ſlaavinnen, het fijnſte goud, en de grootſte olifantstanden, gaan eerst door zijne handen. — Daarenboven komen uit Arabie de ſchietgeweeren, die nu in Abysſinie bepaalen, wie de overhand zal hebben. En ook daarvan heeft hij den voorkoop.

De provincie *Siree*, vijf en twintig mijlen lang en breed, wordt als een gedeelte van Tigree aangemerkt. Wijl de ſtadhouder KASMATI KLAUDIUS, onder de regeering van Yaſous, zich in een' oorlog tegen de Sjangallas ſlecht gedroeg, verloor zij den rang eener provincie. — In mijnen tijd begon zij weder in aanzien te geraaken, vermits Ras Michaël haar met Samen vereenigde, en aan zijnen zoon Welled Hawaryat gaf. Na zijnen dood kwam zij aan Ayto Tesfos, een kundig en dapper krijgsman, die zich in den veldſlag bij Serbraxos ongemeen wel kweet, maar gekwetst en gevangen genomen werd, en, naderhand, aan zijne wonden overleed.

Wanneer men over de Takazzee gaat, komt men in de provincie *Samen*, die zeer bergachtig is. Een groote rei ſteile en ruuwe bergen, onder welken de vermaarde Joodenrots uitmunt, loopt van het zuidend van Tigree naar Waldubba, of het laage heete land, welk Abysſinie aan den noordkant bepaalt. Zij is omtrent tachtig mijlen lang, en op het hoogst dertig breed. Zij wordt meestal door Joden bewoond; en Gideon en Judith, de naamen

van

van den koning en de koningin deezer natie, naar hun zeggen, uit den ſtam Juda afkomſtig, beweeren daar nog ſteeds hunnen ouden godsdienst en heerſchappij.

Noordoostwaard van Tigree, ligt de provincie *Bedſjemder*. Zij grenst aan Angot; doch is thans, op weinige dorpen na, door de Gallas veroverd.

Ten zuiden van Bedſjemder ligt de provincie *Amhara*, welke door de rivier *Baſſila* van dezelve geſcheiden wordt. Deeze beide provincien worden aan de westzijde door den Nijl beſpoeld. — Bedſjemder is, wanneer men de bergachtige provincie *Lasta*, welke ſomtijds van deeze afhangt, maar ook dikwijls in opſtand is, daar onder begrijpt, honderd en tachtig mijlen lang, en zestig breed. Men houdt de inwooners voor het beste krijgsvolk in Abyſſinie. Zij zijn lang en ſterk, maar wreed en onbeſchaafd, waarom men ze gemeenlijk de boeren van Lasta noemt. Zij betaalen den koning duizend oncen goud.

Eenige kleine provincien zijn thans van Bedſjemder afgeſcheurd. Daartoe behoort *Foggora*, een ſmalle ſtreek lands, tuſſchen *Emſras* en *Dara*, zuid- en noordwaard vijf en dertig mijlen lang, en van de bergen van Bedſjemder tot aan het meir Tzana twaalf breed. — Aan het noordend van Foggora, liggen de kleine ſtadhouderſchappen *Drieda* en *Karoeta*, de eenige landſtreeken in Abyſſinie, daar wijn groeit. Als de ſtadhouder van Bedſjemder een man van aanzien en magt is, vereenigt hij alle deeze kleine provincien met de zijne.

Bedſjemder heeft de beste ruiterij in Abyſſinie. Zij

Zij kan, zegt men, met inluiting van Lasta, vijf en veertig duizend man in 't veld ſtellen; doch dit getal ſchijnt overdreeven te zijn. Zij zijn ongemeen goede krijgsknechten, wanneer zij met hunnen veldheer, en de zaak, waarom zij vechten, te vreede zijn; anders ontſtaan 'er ligtlijk verdeeldheden. — Het land is vol vee; de bergen vol ijzermijnen, en de bosſchen vol gevogelte en wild. De bergen zijn hier, Lasta uitgezonderd, niet zoo ſteil en ruuw, als in de andere provincien. — In het zuidlijk deel deezer provincie, omtrent *Nefas Muſa*, zijn verbaazende waterkolken, waarſchijnlijk, door zwaare overſtroomingen ontſtaan. Dit land is een ſterke voormuur tegen de Gallas.

Veele ſtadhoudenſchappen in Abyſſinie worden enkel door gunſt verkreegen; anderen aan arme edellieden gegeeven, om weder in goed vermoogen te geraaken. Maar Bedſjemder is van te veel belang voor den ſtaat, wijl het zoo nabij de hoofdſtad ligt, en haar met leeftocht verzorgt, dan dat men het ſtadhouderſchap daarvan anders dan aan lieden van rang en goed karakter zou toevertrouwen, die een aanzienlijk getal troepen op de been en in orde kunnen houden.

Aan Bedſjemder grenst de provincie *Amhara*, tuſſchen de rivieren Baſjilo en *Geſjen*. Zij is oost- en westwaard honderd en twintig, en zuid- en noordwaard ruim veertig mijlen breed. Zij is vol bergen en adel. De mannen worden voor de dapperſten in Abyſſinie gehouden. Men meent, dat zij met hunne gewoone wapenen, lans en ſchild, een aantal krijgsvolk, uit de andere provincien des rijks, dubbel zoo ſterk, als het hunne, verjaagen. — In deeze provincie ligt ook de berg *Geſjen*, of

Grasberg, waar eertijds, de koninglijke prinsen bewaard werden, tot dat zij in den oorlog met Adel omkwamen.

Tusschen de rivieren Gessen en *Sambu*, ligt de laage, ongezonde, doch vruchtbaare provincie *Walaka*, en verder zuidwaard *Opper-Sjoa*. In deeze provincie ligt de rots *Damo*, werwaard de eenig-overgebleeven prins uit het huis van Salomo, omtrent het jaar 900, toen de geheele overige koninglijke familie door Judith vermoord werd, de vlugt nam. Zij bleef hier vier honderd jaaren lang, en vermenigvuldigde, tot dat zij, eindelijk, weder op den troon geraakte. Sints dien tijd, werden de inwooners deezer provincie met de uitneemendste gunstbewijzen bejegend, zoo lang de koning in de zuidlijke provincien des rijks zijn verblijf hield. Maar, toen hij naar Tigree te rug keerde, liet hij hen stilzwijgend aan hunne eigen regeering over.

AMHA YASOUS, de tegenwoordige vorst, die in rechte linie van den stadhouder afstamt, die den koning allereerst erkende, is thans, door des konings toegeevendheid, souverein van dit land. Om zich, zoo veel mooglijk, van Abyssinie onafhanglijk te maaken, heeft hij de provincie Wallaka, die hem ook toebehoorde, aan de Gallas overgelaaten, die op zijn eigen begeerte Sjoa van alle kanten insluiten. —— De inwooners zijn dappere en goede lieden, en ook beter gewapend, dan de overige troepen in Abyssinie. Zij konden ook, zoo dikwijls zij wilden, de Gallas verdrijven. Deeze vorst is wel onafhanglijk, maar echter aan Abyssinie zeer verknocht. Wanneer de koning in gevaar is, ondersteunt hij hem met meer goud en krijgsknech-

ten,

ten, dan deeze provincie eertijds in staat was te leveren.

De provincie *Godsjam* is omtrent tachtig Engelsche mijlen lang, en veertig breed. Zij bestaat uit vlak land, en heeft enkel weilanden. Er zijn weinig bergen, maar die er zijn, zijn meestal zeer hoog. Zij liggen meest zuidwaard, aan den Nijl, die deeze provincie insluit. Wegens de heerlijke weilanden, is zij ook rijk in vee. — Het land is wel bevolkt; maar de mannen worden voor slechte krijgsknechten gehouden. — De Jesuiten hadden in deeze provincie eene menigte kloosters; doch men heeft hier een grooten afkeer van hun. De monniken van Godsjam zijn van de orde van S. Eustathius, en dus niet van den heerschenden godsdienst. Zij zijn nuitziek, en in zaaken van den godsdienst zeer twistgierig.

Zuidoostwaard van Godsjam ligt *Damot*. Deeze provincie wordt oost-, west- en zuidwaard door de rivieren *Temci*, *Guk* en den Nijl, en noordwaard door het gebergte *Amid-Amid* ingesloten. Zij is omtrent veertig Engelsche mijlen lang en twintig breed. — De Jesuiten hielden zich lang in Godsjam op, maar kenden de eigentlijke ligging der provincie Damot niet, en plaatsten ze aan de andere zijde des Nijls.

Aan de overzijde der bergen Amid-Amid is het land der *Agows*, welk oostwaard door dit gebergte; westwaard door *Buree*, *Umbarma*, en het land der *Gonjas*; zuidwaard door Damot en *Gaffat*, en noordwaard door *Dingleber* bepaald wordt. — Alle deeze landen, gelijk ook *Goutto*, *Aroesi* en *Wainadega*, werden, eertijds, door Agows bewoond;

maar door de gedurige invallen der Gallas, en de inwendige onlusten der inwooneren, is het vlakke land, aan beide zijden des Nijls, *Maitſja* genaamd, bijna geheel onbewoond, en ten laatſte de verblijfplaats van een vreedzaamen ſtam der Gallas geworden; welke thans het geheele laage land, tot aan den voet van het gebergte *Afermaſja* bewoonen.

MAITSJA droogt, wegens zijnen vlakken grond, na den regentijd, niet zoo ſchielijk uit, en is daarom overal vochtig, en op veele plaatſen zelf moerasſig. Het land draagt weinig of geene graanen, maar, integendeel, in overvloed eene plant, *enſete* genaamd, welke den inwooneren, het geheele jaar door, een gezonde en welſmaakende ſpijs levert. — Voorts heeft deeze provincie eene menigte groot en ſchoon rundvee, maar ſlechte paarden.

Op de bergen, boven Maitſja, is het land der *Agows*, welk, niettegenſtaande alle geleeden verwoestingen, echter nog de rijkſte provincie van Abyſſinie is. Het omringt de geheele, hierboven beſchreeven, landſtreek van Aformaſja tot *Quaquera* toe, alwaar de beide groote rivieren *Kelti* en *Branti* ontſpringen. — Men noemt ze de *Agows van Damot*, wegens de nabijheid deezer provincie, in onderſcheiding van de *Agows van Lasta*, en anderen.

De *Gafats* bewoonen een kleine landſtreek, welke aan die der Gallas grenst. Zij ſpreeken een bijzondere taal, gelijk gemelde hunne nabuuren, en maaken een talrijke natie uit.

Van Dingleber af, langs de zee, beneden de bergen,

Digitized by Google

gen, die de grenzen van *Gesgee* en Kuara uitmaaken, heet al het land *Dembi*. De vlakke grond deezer provincie, zuidwaard van Gondar, en de kleine, meer verheven, provincie Woggora, aan de oostzijde, worden geheel met tarwe bezaaid, en zijn de koornschuur van Abyssinie. — Dembi schijnt, eertijds, door de zee bespoeld geweest te zijn. Men vindt overal, in dit land, onloochenbaare merktekens daarvan. — Deeze provincie heet ook *Atte-kolla*, dat is, *des konings onderhoud*; dewijl haare inkomsten tot onderhoud des koninglijken hofstaats bestemd zijn. De stadhouder draagt den tijtel van *kantiba*. Zijne bediening is voordeelig, maar behoort niet tot de hooge kroonsampten, en geeft ook haaren bekleeder geen zitting in den koninglijken raad.

Zuidwaard van Dembi ligt *Kuara*, een zeer bergachtige provincie, die aan het land der Sjangallas, een zwart Heidensch volk, paalt. Zij is ongezond. Men haalt veel goud van daar, welk echter het land zelve niet oplevert, maar door de nabuurige volken, de Gubas, Nubas en Sjangallas derwaard gebragt wordt. — Kuara beteekent bij de Sjangallas de *zon*, en *Bedsja*, dat is, Atbara, de *maan*. Deeze benaamingen zijn nog overblijfsels van het oude bijgeloof.

In de laage streeken van Kuara, naar den kant van Sennaar, woonen de *Gandsjar*, zijnde eene soort zwarte Heidenen. Zij zijn meestal ruiters, en leeven van de jagt en plonderingen der Arabieren van Atbara en Fazuelo. Deeze lieden zijn afstamlingen der zwarte slaaven, welke na de opkomst van Mohammed, en den inval der Arabie-

zen, van hunne heeren, de Herders, waren weggeloopen, en zich hier neergeslagen hadden. Hier voegde zich vervolgens allerlei slecht gespuis bij hen, uit de beide koningrijken Abyssinie en Sennaar komende. Zij staan onder den stadhouder van Kuara, doch zijn een muitzuchtig en teffens bloohartig volk.

De stadhouder van Kuara is een der hooge kroonsamptenaaren. Als lieutenantgeneraal heeft hij onbepaalde magt in zijne provincie. Hij voert ook de eertekens daarvan. Zijne ketteltrommen zijn van zilver. Hij heeft het voorrecht, dat hij ze ook in den doortogt door de stad mag laaten slaan, 't welk geen stadhouder eener andere provincie mag doen. Anders moogen in Gondar of in een andere stad, alwaar de koning zich ophoudt, alleen des konings trommen geroerd worden; maar de stadhouder van Kuara mag de zijnen tot aan de buitenste trappen van des konings paleis laaren slaan. Dit voorrecht komt nog van koning David den tweeden, die het, toen hij deze provincie den Herderen ontweldigde, den stadhouder, ter belooning van zijn goed gedrag, schonk, en met dit eerampt verbond.

Nara, *Rat el Fiel* en *Tfielga*, tot Tfierkin toe, zijn grensprovincien, welke alleen door Mohammedaanen bewoond worden. De regeering derzelven wordt gemeenlijk eenen vreemdeling, of ook wel eenen Mohammedaan opgedraagen. De onderstadhouder wordt altijd uit lieden van de laatstgenoemde gezindheid genomen.

In deeze provincien worden altijd troepen op de

been gehouden, deels, om de welgezinde Arabiers en Herders, die van het koningrijk Abyssinie afhanglijk blijven, tegen de gewelddaadigheden hunner nabuuren, de Arabiers in het koningrijk Sennaer, of Nubie, te beschermen; maar deels ook, ten einde door middel deezer welgezinde Arabiers en Herders gelegenheid te hebben, om telkens een' genoegzaamen voorraad van goede paarden, welke in deeze gewesten niet schaarsch zijn, voor de koninglijke krijgsmagt in gereedheid te hebben.

Deeze provincien, te samen genomen, beslaan eene smalle, onvruchtbaare landstreek, die zeer heet, ongezond, vol dikke bosschaadjen, en enkel voor de jagt geschikt is. Zij krielt van veele soorten van wilde dieren. — De inwooners bestaan, meestal, uit vlugtelingen van allerleie natien. Zij zijn voor het grootste gedeelte Mohammedaanen; maar stoute en ervaaren ruiters, die zich van geen schietgeweer, van geene boogen en pijlen, maar alleen van lange en breede zwaarden bedienen, waarmede zij, behalve andere dieren, ook olifanten en rhinocerossen aantasten.

Tot het Abyssinische rijk behooren nog veele andere kleine provincien, welke, bij gelegenheid, nu eens, aan de grooter stadhouderschappen toegevoegd, en ook dan weder daarvan afgescheiden worden: bij voorbeeld; —— *Gesgee*, oostwaard van Kuara; — *Waldubba*, tusschen de rivieren Guangee en Angrab; — *Tzegade* en *Walkayt*, aan de westzijde van Waldubba; —— *Abergalee* en *Selawa*, in de nabuurschap van Bedsjemder; —— *Temben*, *Dobas*, *Dsjiannamora*, *Bur* en *Engana*,

aan de grenzen van Tigree, en verscheiden anderen.

Dit was, ten minste, de toestand des lands, bij mijn verblijf in Abyssinie. In veelen opzigte, was hij zeer onderscheiden van dien, in welken het rijk door anderen voorgesteld is.

E L F.

ELFDE AFDEELING.

VERSCHEIDEN *Abyssinische gewoonten en gebruikelijkheden. — Merklijke overeenkomst derzelven met die van Persie. — Beschrijving eener bloedige maaltijd; enz.*

De kroon van Abyssinie is erflijk. Zij is van ouds her in eene familie geweest, welke, gelijk men in Abyssinie beweert, van Salomo en de koningin van Scheba afstamt (*a*). Doch 'er wordt een uit die familie tot koning verkooren; wijl 'er geene landwet, of wel hergebragte gewoonte voorhanden is, welke den oudsten zoon een uitsluitend recht geeft, om zijnen vader optevolgen.

Dikwijls gebeurt het, dat een zoon, 't zij de oudste of een volgende, die, bij toeval, niet als een gevangen naar het gebergte gezonden was, bij den

(*a*) Zie de zesde Afdeeling van het tweede boek hiervoor I. Deel, bladz. 275. enz.

den dood des konings, door hulp der vrienden van zijnen vader, den troon bemagtigt: doch, wanneer 'er geen prins buiten het gebergte is, hangt de keus altijd van den eersten staatsdienaar af; en die wordt als de wil des volks aangezien. Het gevolg is, dat de staatsdienaar, om zelf het bewind in handen te hebben, een kind tot koning kiest; omdat hij, met de Itegee, of koninginmoeder, gedurende de minderjaarigheid des konings, het rijk onbepaald regeert. — Dit is de bron van veel onheil voor dit ongelukkig land.

De koning wordt met zuivere olie van olijven gezalfd. Men stort ze op de kruin van zijn hoofd, en hij wrijft ze daarop, met beide zijne handen, in zijn lang haar, gelijk zijne krijgsknechten doen, wanneer zij boter genoeg kunnen bekomen. —

De kroon heeft eenigzins de gedaante van eenen bisschopsmyter. Zij is als eene soort van helm, die het voorhoofd, de wangen en den nek des konings bedekt. Zij is met blaauw taf gevoerd; van buiten half van goud, en half van zilver, en van het schoonste doorgeslagen werk. Zie plaat IV, No. 1. Zij verbrandde, met een gedeelte van het paleis, ten tijde van Joas, toen de dwerg van Ras Michaël, voor hem staande, in zijn huis doodgeschooten werd. — De tegenwoordige kroon is, te Gondar gemaakt, door Grieken van Smyrna, die zeer fierlijk en met veel smaak arbeiden, schoon zij, thans, minder aangemoedigd worden, dan voorheen. — Boven op de kroon, was een bol van rood kristal, met verscheiden schelletjes van verschillende kleur daar binnen. In de neerlaag van Yalous bij Sennaar, ging zij verloren; doch een Mohammedaan vond ze weder; en GUANGOUL, het opperhoofd der Bortu-

ma-

ma-Gallas, bragt ze aan de grenzen van Tigreu, daar zij door den stadhouder Michaël, met groote plechtigheid, aan 't hoofd eener aanzienlijke krijgsmagt, ontvangen werd. Hij bragt ze zelf aan koning Yasous te rug, wiens bijzondere gunst hij daardoor verwierf.

Le grande (*b*) heeft voorgegeeven, dat den koning, bij zijne krooning, een gouden ring in het oor gehangen, en een bloot zwaard in de hand gegeeven wierd, en dat dan al het volk neerviel en hem aanbad. Dan, dergelijke plechtigheid is niet gebruiklijk, en het schijnt ook niet, dat zij ooit bij dit volk gebruiklijk geweest is.

Eertijds zag men zijn gezigt niet, noch eenig deel van zijn ligchaam, uitgenomen zijne voeten. Hij zit in eene soort van balkon, met tralien, en gordijnen: en, nog tegenwoordig, houdt hij, bij openbaar gehoor, bij gerichtszittingen, of andere plechtigheden, zijn aangezigt steeds bedekt. Wanneer het ondergoek hoogverraad betreft, zit hij in zijn balkon, en spreekt door een gat tot een' hofbedienden, *kal hatzee*, of, de *stem des konings* genaamd, door wien hij zijne bevelen aan de rechters mededeelt, hunlie aan een groote tafel zitten.

De koning gaat regelmaatig ter kerk. Zijne wacht bezet alle de toegangen en deuren, door welken hij ingaat. Niemand mag met hem ingaan, behalve een paar kamerheeren, die hem draagen of leiden. Hij kust den drempel en de zijposten der kerk-

(*b*) *Histoire de l'Abyssinie.*

kerkdeur, en de trappen des altaars; waarna hij weder terugkeert. Somtijds wordt er dienst in de kerk gedaan, somtijds niet: doch hij is daaromtrent onverschillig.

Hij rijdt, op een muilezel, naar zijne gehoorzaal, de trappen op, en klimt voor den troon, daar een Perfiaansch tapijt ligt, af. Dikwijls heb ik gezien, dat het muilezel, op een zoo kostbaar tapijt, in de gehoorkamer, vuiligheid bragt. — Des morgens, bij het aanbreeken des dageraats, maakt een bediende, aan de poort van het paleis, met een groote zweep, een vreeslijk geklap. Dit geschiedt, om de hyenaas en andere wilde dieren te verjaagen: ook is het een sein, dat de koning opstaat; want alle morgen houdt hij, terwijl hij nog nuchter is, gericht, en daarna ontbijt hij ten acht uur.

De koning kiest voor zich zes *baalomal* of kamerheeren, waarvan altijd vier bij den koning zijn. Deeze kamerheeren hebben nog een oversten, die tevens opzigter van 's konings kleerkamer is. Deeze kamerheeren en eenige zwarte slaaven, zijn, om zoo te spreeken, zijne huisgenooten, en leeven in eene soort van vertrouwlijkheid met hem, welke de anderen niet kennen.

Wanneer de koning over gewigtige burgerlijke zaaken gesicht houdt, is hij in eene logie, aan het bovenëind der tafel, waaraan de raadsvergadering zit. De leden van den raad geeven hunne stemmen naar hunnen rang, waarbij de jongste altijd een begin maakt. — In de eerste plaats stemmen de *sjalaka*, of oversten der huistroepen; daarna de opperschenkers; dan de *baddsje-*

rund,

Digitized by Google

rund, of opzienêr der kamer van het paleis, die het *leeuwenhuis* genaamd wordt; vervolgens de *lika magwafs*, die voor den koning vooraf gaat, om den al te grooten aandrang des volks te verhinderen, en, in het veld, des konings lans met een zilveren ſpits, en zijn zilveren ſchild draagt. Doch, in mijnen tijd, droeg de koning zijn zwart buffelsleeren ſchild en lans met een ſcherp ijzeren ſpits zelf. De veldtogt geëindigd zijnde, wordt een zilveren ſchild en zijne lans met zilveren beſlag voor hem gedraagen.

Den koning werd, eertijds, in den krijg, zelfs van zijne muitende onderdaanen, groote achting betoond; en geen vorst verloor ooit in eenen veldſlag zijn leeven, voor de aankomst der Europeërs, wanneer men niet ſchroomde, koningen in den ban te doen en te vermoorden. — Ik heb twee voorbeelden dier achting beleefd: het eerſte in den veldſlag bij Limſjour, wanneer Faſil, die Ras Michaël wilde aantasten, vooraf door een boode den koning liet verzoeken, zijnen koninglijken ſieraad aan te doen, opdat hij niet onbekend door eenen der wilde Gallas gedood wierd: het andere in het gevecht bij Serbraxos, toen de koning driemaal op éénen dag met de troepen van Bedſjemder handgemeen geraakte. — Deeze koninglijke ſieraaden beſtaan in een wit paard, met kleine zilveren ſchelletjes aan den kop, een zilveren ſchild, en een dik neteldoeksch bindſel om het hoofd, van achter gebonden, en met taamlijk lange enden op den rug neerhangende.

Na den lika magwafs ſtemt de *palambaras*, of opperſtalmeester; dan die amptenaars, welke zich in het veld voor des konings tent, rechts en links le-

legeren. Op deezen volgt de onderkamerheer; dan de geheimschrijver; vervolgens de veldheeren van den rechter en linker vleugel; en y hadat 'er nog een en ander hofbediende gesteld heeft, komt de beurt aan de stadhouders der onderscheiden provincien; daarna aan den *akab saat*, of den opzigter des vuurs. — Deeze bekleedt de voornaamste geestlijke waardigheid ten hove. Sommigen hebben gezegd, dat hij, wanneer de koning zijne maaltijd houdt, 'er bij tegenwoordig is, en de magt heeft, om, wanneer hij bemerkt, dat de koning zich in eeten of drinken te buiten gaat, de spijs en drank te laaten wegbrengen. — Doch dit was in mijnen tijd niet gebruiklijk. Ook spijst de koning nooit openlijk, of in 't bijzijn van anderen.

Na den akab saat komt de opperbevelhebber der konnglijke huistroepen, en dan de Ras. — Ten laatste zegt de koning zijne meening, die beslissend is. Hij zendt ze door den kal hatsee aan de tafel der raadsvergadering.

Ik meen tusschen de gebruiklijkheden in Abyssinie, en die van het oude Persie, een merklijke overeenkomst bespeurd te hebben.

De tijtel des konings van Abyssinie is *koning aller koningen.* Het recht der eerstgeboorte heeft hier, gelijk ik gezegd heb, niet altoos plaats. Een wettig gebooren prins heeft, bij de opvolging, gemeenlijk den voorrang boven een' onwettig geboorene; doch dit gaat, echter, niet altijd door. De krooning plag, voorheen, altijd te Axum te geschieden. — Ten aanzien der vereering des konings had dezelve gewoonte bij de oude Persen plaats, welke thans bij de Abyssiniers gebruiklijk

is.

is. Zoo dikwijls men voor den koning komt, werpt men zich op den grond neer. Eerst valt men op de knie; dan op de vlakke handen; en vervolgens bukt men met het hoofd zoo diep, dat men met het voorhoofd den vloer raakt. Wanneer men antwoord begeert, blijft men in die houding, tot dat men bevel ontvangt, om opteſtaan. — Offchoon men de weigering deezer eerbewijzing in Abyſſinië voor eene beleediging zou aanzien, wordt, echter, ten aanzien van vreemdelingen, deeze ſtrengheid merklijk verzacht. Een Mohammedaan, die, gedurende mijn verblijf in Abyſſinië, tweemaal door den vorst van Mekka herwaard gezonden werd, wilde nooit meer doen, dan de handen kruisling over de borst leggen, zonder met het hoofd daarbij diep te bukken; en dit werd voor geene beleediging aangemerkt; wijl hij bij zijnen eigen vorst niet meer deed.

Eertijds had, gelijk in Perſie, zoo ook in Abyſſinie, de gewoonte plaats, dat niemand den koning mogt aanzien. Doch de menigvuldige oorlogen, waarin dit rijk ingewikkeld is, ſedert de Mohammedaanen zich meester van Adel hebben gemaakt, zijn de oorzaak, dat deeze bezwaarlijke gewoonte vernietigd is, uitgenomen bij openlijke plechtigheden en raadsvergaderingen. En, wanneer de koning uitrijdt, of in een vertrek zit, alwaar lieden ter gehoor toegelaaten worden, is zijn hoofd, met het voorhoofd, bedekt, en de eene hand houdt hij voor zijnen mond, zoo dat men niets dan zijne oogen zien kan. Ook zijn zijne voeten behangen. Dit heeft nog hedendaags plaats.

De deuren en vensters des konings zijn, van den morgen tot den avond, met eene menigte menſchen

als

als belegerd, die, in klaaglijke ſtemmen, in allerhande taalen, hunne bezwaarniſſen voorſtellen, en om recht ſmeeken. — In een land, gelijk Abyſſinie, dat zoo ſlecht beſtierd wordt, en geſtaadig in oorlog is, zal het, gelijk men ligt denken kan, nooit aan lieden ontbreeken, die reden hebben, om over onderdrukking en geweldenaarijen te klaagen. En deeze gewoonte heeft zoo ſterk de overhand genomen, dat men, wanneer dit ook geen plaats had, gelijk, ſomtijds, in den regentijd, weinig menſchen naar de hoofdſtad komen, of zij wegens den regen bij het paleis in de open lucht niet blijven kunnen, allerlei ſlecht geſpuis van volk huurt, welke deeze klaagtoonen moeten nabootſen en om recht bidden. Dit, zeggen zij, geſchiedt ter eere van den koning, opdat het omtrent zijn paleis niet zoo ſtil en eenzaam zij. —

Onder alle hunne ongerijmde gebruiken, was dit een van de lastigſten voor mij, en wijl de koning dit wist, liet hij dit geſchreeuw dikwerf herhaalen, enkel om mij te plaagen. — Wanneer ik, ſomtijds, in den regentijd, in mijne kamer bezig was, kwamen niet zelden vier of vijf honderd menſchen voor het paleis, en begonnen allen op eenmaal te ſchreeuwen en te huilen, als of zij, terſtond, ter dood zouden gebragt worden. — Anderen zuchtten, ſteenden, als of zij den geest zouden geeven; anderen krompen, als of zij hevige pijn leeden. Dit afſchuwlijk concert werd zoo natuurlijk uitgevoerd, dat het beste oor niet onderſcheiden kon, of het uit waar lijden voortkwam, of niet. — Somtijds liet ik door een' krijgsknecht een deezer ſchreeuwers in mijn vertrek brengen, om te vernéemen, welk ongeluk hem bejegend ware; en gemeenlijk kreeg ik tot antwoord: dat hem niets

ſcheel-

scheelde. Dikwijs was het een van mijne bedienden, of iemand, die ik zeer wel kende. Was het een vreemdeling, dan hoorde ik gemeenlijk, dat hem niets deerde, maar, wijl hij vernomen had, dat ik op mijne kamer was, had hij zich, met sommigen zijner makkeren, buiten voor mijne vensters begeeven, om mij voor de menschen eer te bewijzen, en te beletten, dat ik, gedurig eenzaam levende, niet droefgeestig zou worden. — Zelfs waren die lastige schreeuwers nog wel zoo onbeschaamd, dat zij mij om een drinkpenning verzochten. Wanneer ik somtijds in toorn daarover geraakte, werd het terstond den koning gebood-schapt, die 'er hartlijk om lachte, en zich dikwijls verborg, om een heimlijk getuige mijner gevoeligheid te zijn. Deeze klagten, zij mogten gegrond of verdicht zijn, eindigden altijd met deeze woorden: *Rete o dſion, hoi.* Wanneer deeze woorden schielijk uitgesprooken worden, luiden zij als *Prete Dſianni*; en daar van daan komt de naam van *Priester Jan*, welke den koningen van Abysinie gemeenlijk gegeeven worde, en waarvan men den oorsprong tot hiertoe niet kende. Deeze woorden beduiden eigenlijk: *O mijn koning, laat mij gerechtigheid wedervaaren!* — HERODOTUS verhaalt, dat dergelijke gewoonte in Persie plaats had (c).

Wanneer de koning, die, somtijds, de raadsvergadering onzigtbaar bywoont, door den kalhatzee, zijne meening bekend laat maaken, staat de geheele vergadering op, en blijft overend. Dit moeten zij al dien tijd doen, wanneer de koning 'er in per-

(c) *Hist.* III.

perſoon bij tegenwoordig is. — De koning voegt zich, ſomtijds, bij de meerderheid, en ſomtijds niet, nadat de omſtandigheden vereiſchen. — Wanneer de meerderheid tegen hem is, zendt hij, niet zelden, de leden van den raad in de gevangenis, omdat zij tegen hem geſtemd hebben. — Men meent wel, dat, bij de vergadering van den raad, de meerderheid beſliſte; maar de meening des konings werpt ze, uit kracht van zijn voorrecht, over hoop. Doch ik houd dit voor eene ſchending van de oorſpronglijke geſteldheid des rijks. Toen XERXES den Grieken den oorlog wilde aandoen, handelde hij op gelijke wijs met de voornaamſte ſtadhouders zijner provincien.

Laat ik nog eenige vergelijking tusſchen de kleeding der koningen van Abyſſinie en die van Perſie, en beider ſieraadjen, hier bij voegen.

De koning van Abyſſinie draagt lang haair, gelijk ook de koningen van Perſie deeden. In den oorlog met Perſie verſcheen een komeet, die de Romeinen voor een kwaad teken hielden. Doch Vespaſiaan ſpotte met hunne vrees, en zeide, indien de komeet al iets kwaads beduidt, betreft het den koning van Perſie, dewijl hij lang haair heeft, gelijk deeze.

De tulban wordt door den koning van Abyſſinie, als een teken zijner koninglijke waardigheid, op den togt gedraagen. Dit valt hem, zelfs bij heet weêr, niet bezwaarlijk, want het net wordt zoo om het hoofd geſlingerd, dat de hoofdſchedel onbedekt blijft. — Behalve de prieſters en de Mohammedaanen, mag niemand, dan de koning, iets

op

Digitized by Google

op het hoofd, vooral niet een witten tulban, draagen.

De koningen van Abysſinie zaten eertijds op een' gouden troon, die uit een breeden, langwerpig vierkanten zetel beſtond, tot welken men met trappen opklom, en die met Perſiaanſche tapijten en damast behangen was. Door de menigvuldige ſtaatsomwentelingen heeft hij veel van zijnen ouden pracht verlooren, maar is echter nu nog ſterk verguld. — De draagbaare troon is een ſtoel zonder leuning, gelijk de *ſella curulis* der Romeinen was, die men nog op hunne oude munten ziet. In den oorlog met Bedſjemder werd, in plaats van deezen, een zeer ſchoone ſtoel, van dezelve gedaante, maar met goud ingelegd, gemaakt.

In Abysſinie is 't hoogverraad, op des konings ſtoel te gaan zitten, en die zulks wilde waagen, zou terſtond in ſtukken gehouwen worden, zoo men niet bewijzen kon, dat hij van zijne zinnen beroofd was. — Het is in dit rijk eene grondwet, dat geen prins, die een ligchaamlijk gebrek heeft, den troon beklimmen mag. Derhalve worden die prinſen, welke van den berg Wetsjnee mogten ontvlugten, wanneer zij weder betrapt worden, terſtond op de eene of andere wijze verminkt, om hen voor altoos tot de opvolging op den troon onbekwaam te maaken.

De koningen van Abysſinie lieten zich, eertijds, maar zelden van hunne onderdaanen zien; gelijk ook in Perſie gebruiklijk was. En, gelijk zulks daar tot twee koninglijke amptenaars, die des *konings oog* en des *konings oor* genaamd werden, gelegenheid gaf; zoo geeft het ook hier aanleiding

Digitized by Google

tot eene bediening, welks bekleeder des *koning mond* of *ſtem* heet. Wijl de koning zich niet zien liet, ſprak deeze in den derden perſoon: *hoort, wat de koning u zegt.* Met deeze woorden beginnen, gemeenlijk, de koninglijke bevelen in Abyſſinie; 't geen daarop volgt, heeft de kracht eener wet. — In Abyſſinie hadden, eertijds, plechtige jagten plaats, en geen onderdaan mogt een wild dooden, voor dat de koning zijn ſpies daarnaar geworpen had; welk onredelijk gebruik in 't begin der voorige eeuw door Yaſous den grooten opgeheven werd.

De koningen van Abyſſinie zijn boven alle wetten verheven. Zij doen in alle geestlijke en waereldlijke zaaken de laatſte uitſpraak. De goederen en perſoonen der onderdaanen zijn hun eigendom. Ieder inwooner des koningrijks is des konings geboren ſlaaf. Bekleedt iemand een' hoogeren rang, hij bezit dien alleen door des konings gunst, en zijne naaſte bloedverwandten worden daarom niet hooger geacht.

Men heeft verſcheiden ſoorten van brood in Abyſſinie; ſommigen van tef, anderen van tokuſo. De koning eet tarwenbrood, maar alleen van tarwe, die in de provincie Dembi groeit.

De koningen van Abyſſinie mogen zoo veele vrouwen neemen, als zij willen; doch maar eene van dezelven wordt als koningin aangemerkt, en *Iteghe* genaamd.

Aan de poort van des konings paleis, heeft een bediende, *ſeratsj maſſery* geheeten, de wacht. Bij het aanbreeken van den dag maakt hij met een groo-

groote zweep een geklap, om de wilde dieren uit de ſtad te jaagen. Ook is zulks een teken, dat de koning opſtaat, en gericht houdt. — Men ziet den koning van Abyſſinie nooit te voet gaan, of buiten zijn paleis eenen voet op den grond zetten. Zoo dikwijls hij van zijn paard of muilezel wil afſtijgen, bedient hij zich, ten dien einde, van een' ſtoel. Hij rijdt in zijn paleis tot den voet des troons, of tot den ſtoel, die in zijne tent ſtaat.

In hoofdmisdaaden ſpreekt de koning van Abyſſinie dikwijls zelf het vonnis. Om de eerſte overtreeding, wordt nooit iemand door den koning ter dood veroordeeld; zoo zij niet in vadermoord of kerkroof beſtaat. En was het gedrag des misdaaders voorheen onberispelijk; of had hij zich aan den ſtaat bijzonder verdienstlijk gemaakt; dan wordt zulks in aanmerking genomen, en de overtreeder gemeenlijk door den koning vrijgeſprooken. — Wanneer de koning te veld trekt, verzellen hem altijd zes rechters, die over de muitelingen, welke gevangen worden genomen, op ſtaande voet het vonnis uitſpreeken, en laaten voltrekken.

Indien de koning iemand gunſt wil bewijzen, of wegens eene bijzondere daad beloonen, vereert hij hem gemeenlijk met een gouden keten, een zwaard of armringen. Deeze geſchenken worden eigenlijk tot belooning van dapperheid geſchonken; doch PONCET, de reiziger, ontving echter ook van koning Yaſous een gouden keten. En des avonds na den veldſlag bij Serbraxos, kreeg ik zelf van den koning een dergelijk geſchenk. — Een vreemdeling van rang, die, gelijk ik, goede brieven van aanbeveeling aan den koning heeft, geen geld behoeft, en om zijn dagelijksch onderhoud van

den ſtaat niet afhangt, ontvangt, gemeenlijk, een of twee dorpen ten geſchenk, die hem zijne noodwendigheden moeten leveren, zonder dat hij zich telkens aan den koning, of zijne ſtaatsdienaars behoeve te wenden. — Amha Yaſous, prins van Sjoa, kreeg het groote koninglijke dorp Emfras, welke hem ſpijs voor zijne tafel, het dorp Karoeta, welk hem wijn, een ander in Dembi, welk hem tarwe, nog een ander in Bedſjemder, welk hem katoenen lijwaaten tot kleeding voor zijne dienstbooden leveren moest. — Toen ik in 's konings dienst ging, werden mij de dorpen, aan mijne bediening verbonden, tot mijn onderhoud aangeweezen, en ik kreeg daarenboven nog het dorp Dſjiesj, aan de bronnen des Nijls, dat achttien huizen had. De koning gaf het mij, op mijn verzoek, tot een geſchenk, om mij van honig te voorzien. Ik had, indien ik gewild had, een beter kunnen bekomen. Ik behandelde deeze mijne onderdaanen zeer goed, en wilde mij door hen niet verrijken: ik kreeg dus maar twee potten honig van lupinen, maar die zoo bitter ſmaakte, dat ik dien niet uittigen kon.

Tegenwoordig nog worden alle vreemdelingen van rang, die Abyſſinie bezoeken, op gelijke wijze behandeld; doch, wanneer zij, gelijk de Grieken, als landloopers, in het rijk komen, worden zij als bedelaars aangezien, en ook als zoodaanigen behandeld; tot dat de honger hen noodzaakt, op de vervulling hunner behoeften bedacht te zijn: en, ſchoon zij ook, door allerleie kunſtenarijen, kleine bedieningen verwerven, geraaken zij echter zeer zelden tot aanzienlijke eerampten.

Wanneer, in Abyſſinie, een kwaaddoener, wegens eene hoofdmisdaad, tot den dood veroordeeld wordt, houdt men het voor eene wreedheid, hem

hem weder naar de gevangenis te brengen: hij wordt, integendeel, terſtond weggevoerd, en op ſtaande voet geſtraft. De historie des lands levert veele voorbeelden daarvan op. Een zal genoeg zijn. — ABBA SALAMA, een der voornaamſte geestlijken, werd op denzelven morgen, toen de koning, na de terugkomst uit Tigree, zijne intreê in Gondar deed, door hem veroordeeld, en, terſtond, in zijn priesterlijk gewaad, aan een' boom voor het koninglijk paleis opgehangen.

De grootſte doodſtraf, in Abyſſinie, is het kruisſigen. Koning Socinios liet ARZO, die naar de kroon ſtond, buiten de legerplaats kruisſigen. — De naast daaraan volgende is, den misdaadiger leevendig van zijne huid ontblooten. Dat deeze wreede ſtraf, in Abyſſinie, nog plaats heeft, bewijst het voorbeeld van den ongelukkigen WORSJEKA, die, geduurende mijn verblijf aldaar, in den veldtogt van 1769, gevangen genomen, en aan de wraakzucht van Ozoro Esther opgeofferd werd, die wegens den moord, aan haaren echtgenoot gepleegd, zoo verbitterd tegen hem was, dat zij, hoe menschlievend anders ook, door geene andere doodſtraf, dan deeze, bevreedigd kon worden. — Het ſteenigen is in dit rijk ook gebruiklijk. Vreemdelingen, die veranderingen in den godsdienst des lands zoeken te maaken, moeten gemeenlijk deeze ſtraf ondergaan. De Roomſche priesters, welke in laater tijd in Abyſſinie ontdekt werden, zijn allen dood geſteenigd, en de hoopen ſteen, waaronder zij begraaven werden, zijn nog op verſcheiden plaatſen te zien. — Het uitſteeken der oogen behoort ook tot de zwaarder ſtraffen. Geduurende mijn kort verblijf in Abyſſinie, zag ik deeze wreedheid zeer dikwijls herhaald. Gemeenlijk ondergaan muitelin-

Digitized by Google

gen deeze ſtraf. In den veldſlag bij Fadſjitta, werden twaalf opperhoofden der heidenſche Gallas gevangen genomen, welken Ras Michaël de oogen liet uitſteeken, en, naderhand, in de dalen een roof der wilde dieren worden. 't Is merkwaardig, dat geen van hun, die deeze ſtraf moesten lijden, aan de uitvoering derzelve of haare gevolgen ſtierven, ſchoon zij op een plompe wijs met een ijzeren ſtang verricht werd.

De lijken van misdaadigers, die, wegens hoog verraad, moord, of andere euveldaaden, ter dood gebragt zijn, blijven, gemeenlijk, in Abyſſinie onbegraaven liggen. Op de ſtraaten van Gondar ziet men, niet zelden, ſtukken van zulke lijken, door de wilde dieren des nachts in de ſtad geſleept. Ook bragten de honden ſtukken van menſchlijke lijken in mijn huis, of het voorhof, om ze des te geruster te verteeren. Dit was wel ten uiterſte walglijk voor mij; maar het geſchiedde zoo dikwijls, dat ik genoodzaakt was, hen in 't bezit van hunnen roof te laaten.

De Abyſſiniers laaten zich des nachts nooit in een gevecht in. — Offchoon zij, ſedert lange tijden, met de Egyptenaaren in verbindtenis ſtaan, ſchijnen zij zich echter nooit van papier bediend te hebben, maar ſchreeven op huiden; gelijk zij nog hedendaags doen. Dit komt hiervan daan, wijl zij in vroege tijden Jooden waren. — Wijl alle de bijzonderheden, welken ik tot hiertoe nopens de Abyſſiniers heb bijgebragt, ook bij de oude Perſiaanen gevonden werden, zou men, bijkans, beſluiten, dat de eerſten eene volkplanting der laatſten waren. Doch dit is mijne meening geenzins. De gewoonten der oude inwooneren van Perſie, waren die

der

der Oosterlingen over 't geheel. — Integendeel houd ik de Abyssiniers voor eenerlei volk met de oude Egyptenaaren. De gelijkvormigheid tusschen beide deeze natien is nog veel grooter, dan die tusschen de inwooners van Persie en Abyssinie. Zy betreft de leevenswijs en de leevensmiddelen; en uit deeze gelijkvormigheid kan men zekerder besluit maaken, dan uit een bloote overeenkomst van luitwendige zeden en gebruiklijkheden (*d*).

De Abyssiniers eeten en drinken nooit met eenen vreemdeling. Doch zij weeten geenen grond daarvan

(*d*) De heer BRUCE is in de afdeeling over de zeden en de gewoonten der Abyssiniers zeer breedvoerig. In het voorgaande deezer afdeeling, heeft hij de gelijkvormigheid tusschen de hedendaagsche Abyssiniers en de oude Persiaanen in zoo veele bijzonderheden aangetoond, dat men ligtlijk denken zou, als of hij de inwooners van Abyssinie voor eene Persische volkplanting wilde gehouden hebben: waar tegen hij zich, hierboven, billijk verzet. — Integendeel houdt hij de Abyssiniers voor eenerlei volk met de oude Egyptenaaren. Om deeze onderstelling goed te maaken, gaat hij nu, in het overige deezer afdeeling, voort, om de overeenkomst tusschen de oude Egyptenaaren en de tegenwoordige inwooners van Abyssinie, bijzonder ten aanzien van den geheelen leevensregel, open te leggen. Ten dien einde, brengt hij veel van de leevenswijs der oude inwooners van Egypte bij. Doch wij kunnen hem daarin niet volgen. Het wordt ook niet vereischt. De Abyssiniers zijn hier maar het voorwerp van ons onderzoek. Hierom zal ik mij, voortaan, korsheidshalve enkel met de hedendaagsche Abyssiniers, en niet met de oude Egyptenaaren, bezig houden. *Aanm. der* NEDERD. UITG.

van aantegeeven. Het is tegenwoordig enkel een vooroordeel, zijnde de oude aanleiding tot invoering deezer gewoonte in vergetelheid geraakt. Zij reinigen ieder vat, waaruit een vreemdeling gegeeten of gedronken heeft, of breeken het in ſtukken.

De Abyſſiniſche vrouwen zijn ongemeen vrij in haare verkeering met mannen. Het hangt enkel van haaren wil af, wien zij eenige gunſten willen bewijzen, en wien niet. Zij hebben wel eene grondſtelling, dat zij, getrouwd zijnde, de vrouw ſlechts van éénen man moogen zijn. Doch zij laaten zich daardoor niet binden, maar drijven 'er zelfs den ſpot mede.

In Abyſſinie volgt het kind den ſtand, niet der moeder, maar des vaders. Een kind des konings, bij eene ſlaavin, voor geld gekocht, of in den oorlog gevangen genomen, geteeld, heeft even zoo veel recht tot den troon, als een kind, welk eene van de voornaamſte vrouwen des lands hem gebaard heeft. Hierin heeft eene volkomen gelijkheid plaats.

Mannen koopen en verkoopen in Abyſſinie niet. Het zou hun tot ſchande gerekend worden, op de markt te gaan, ten einde iets te koopen. Zij moogen geen water draagen of brood bakken; integendeel moeten zij de kleederen, zoo wel der vrouwen, als die der mannen, waſſchen, en tot dit werk moogen de vrouwen hen niet helpen. — De mannen draagen hier alles op hunne hoofden, maar de vrouwen op den rug.

In Abyſſinie eet tot heden toe niemand kalfsvleesch,

Digitized by Google

vleesch, offchoon een ieder zonder de minſte bedenking rundvleesch nuttigt. Geen Abyſſinier eet wild of watergevogelte, zelfs niet eens ganſen, welken men anders in Egypte voor een lekkere beete hield. Dit is, van die tijden af aan, gebruiklijk geweest, toen de ingezeetenen des lands den Joodſchen godsdienst hadden aangenomen. — Insgelijks hebben zij een' afkeer van boonen en zwijnenvleesch. Ook mijden de Abyſſiniers, honden aanteraaken.

Ik moet hier nog eens van een onnatuurlijke gewoonte ſpreeken, welke doorgaans in Abyſſinie heerscht. Bij gelegenheid der beſchrijving mijner reis naar Axum heb ik 'er reeds iets van gezegd (*e*). — Mijn

(*e*) Men zie hier vooren afdeeling V. van dit vijfde boek, bladz. 65 tot 69, en de aantekening aldaar.

In de beſchrijving eener natie, behoeft men zich over zaaken en gewoonten, bij meer volken gebruiklijk, niet breed uittelaaten; maar aan een getrouw verhaal van het eigenlijk karakteristieke eener natie, is meer gelegen. Hierom zal ik over deeze bijzonderheid een wenig wijdloopiger zijn, dan mijn ontwerp anders vereischte. Het geſchiedkundige zal ik hier boven in den tekst, een wenig verkort, doch met alle zijne omſtandigheden, opgeeven: maar, dewijl de heer BRUCE, tot zijne verdediging, een en ander heeft laaten voorafgaan, wil ik 'er hier eene korte ſchets van mededeelen, om van deeze waarlijk allerzonderlingſte gewoonte der Abyſſiniers mijnen leezeren niets te onthouden. De heer BRUCE bedenkavelt hoofdzaaklijk op deeze wijs:

„'t Is

Mijn ontwerp, om de zeden der natien, welken ik bezocht, te beschrijven, zoo als ik ze vond, zij moe-

„ 't Is vooroordeel, geen raauw vleesch te eeten: noch godlijke noch menschlijke wetten verbieden het. Indien 'er natien zijn, die het gebruik van vuur niet kennen, gelijk nieuwer reizigers getuigen, kon het verbod van raauw vleesch te eeten, niet algemeen zijn. 't Is ook nog niet beslisd, of niet het gebruik van raauw vleesch te eeten, ouder en algemeener zij, dan het door vuur toe te bereiden. Wijl GEN. IX: 4. staat: *het vleesch met zijne ziel, dat is, zijnen bloede, zult gij niet eeten;* 't welk sommigen dus verklaaren: *vleesch, van leevendige dieren afgesneden, en nog bloedende, zult gij niet eeten:* zou daaruit blijken, dat het misbruik, om leevendig vleesch te eeten, reeds in Noachs tijd bekend was, en daarom verbooden werd. Ook dringt MOSES daarop aan LEV. XVII: 10, 11, 12, 14, DEUT. XII: 16, enz. Offschoon de menschlijkheid alleen genoeg moest zijn, om te verbieden, leevendige dieren te eeten, zijn 'er echter op de overtreeding daarvan, zulke zwaare straffen, als op het pleegen van afgoderij, gedreigd. — In het leeven van SAUL vinden wij eene geschiedenis geboekt, welke de neiging der Israëlleren tot deeze zonde te kennen geeft: men zie 1 SAM. XIV: 32, 33. — Weinige jaaren daarna, kwamen de Abyssiniers uit Palestina herwaard, en bragten, behalve veele andere Joodsche gewoonten, ook deeze mede, welke zij tot heden toe behouden hebben. En MAIMONIDES merkt, in zijn *More Nebochim*, aan, dat de gewoonte, om leevendig vleesch uit leevende dieren te snijden, met afgoderij vereenigd was, en beroept zich ten dien einde op LEV. XVII: 7. — Deeze gewoonte was ook in Europa niet onbekend. De Grieken hadden, hunne bloedige offeranden, waarbij zij vleesch van leevendige dieren aten. En ARNOBIUS verhaalt, dat de heidenen, onder de verfoei-

moogen goed of slecht zijn, noodzaakt mij, om van eene maaltijd gewag te maaken, welke ik liever met stilzwijgen had voorbijgegaan. Zij behoort, met nog andere bijzonderheden, tot de geschiedenis van een woest volk.

In de hoofdstad en op het land, vergaderen, in den regentijd, somtijds, een aantal aanzienlijke lieden van beiderleie geslacht, om tusschen twaalf en één uur hun middagmaal te houden.

In 't midden der kamer staat een lange tafel, met ban-

---

schillijke vertooningen, bij hunne Bacchusfeesten gebruiklijk, ook de gewoonte hadden, met een' bloedigen mond de ingewanden van leevendige geiten te verscheuren, terwijl de pijn, welke de arme dieren al dien tijd leeden, hen een erbarmlijk geschreeuw deed maaken."

„ Uit allen deezen besluit de heer BRUCE, dat de hedendaagsche gewoonte der Abyssiniers, om vleesch van leevende dieren te eeten, geenzins nieuw, en nog minder onmooglijk zij." —

Zonder hier te willen oordeelen, of zijn besluit gegrond zij, of niet, merk ik alleen aan, dat, wanneer men de grouwlijkheid en wreedheid, die bij de Grieken op het Bacchusfeest plaats had, zoo als zij door den geleerden SPENCERUS, *de legibus Hebræorum ritual. Lib.* II. *Cap.* IV. *Sect.* II. voorgesteld en beweezen wordt, leest, het verslinden van raauw vleesch van leevende dieren, in geenen deele, nog als het voornaamste der ongeregeldheden, bij die gelegenheid gepleegd, kan aangemerkt worden. Ook meent dezelve SPENCERUS, dat de wet, EXOD. XII: 9. gegeeven, tegen deeze onmenschlijke gewoonte gericht is. *Aanm. der* NEDERD. UITG.

banken aan weerszijden. Te vooren werden osſenhuiden op den grond uitgebreid, daar men op lag, gelijk nog op het land gebruiklijk is; maar de Portugeezen hebben hier het gebruik van tafels en banken ingevoerd. Men brengt eene koe of os, of ook wel meer, wanneer het gezelſchap talrijk is, aan de deur der kamer, en bindt haare voeten wel vast. — In de huid onder den hals wordt eene wond gemaakt tot aan het vet, zoo dat uit de kleine bloedvaten, die daar liggen, zes of zeven druppels bloed op de aarde vallen. Dit doen zij, om aan de wet van MOSES te voldoen. Daarna beginnen één of meer perſoonen, van den rug des diers, aan weerskanten van het ruggraat, de huid doorteſnijden, ſteeken de vingers tusſchen dezelve en het vleesch, en haalen ze tot het midden der ribben, en, vervolgens, tot de lendenen toe, af. Daar de huid zich niet gemaklijk laat afſtroopen, ſnijden zij ze zonder eenige bermhartigheid weg. Van de lendenen wordt dan het vleesch in dikke vierkante ſtukken afgeſneeden. Het ſchriklijk gebrul van het dier is het teken voor het gezelſchap, om zich aan de tafel te begeeven.

Voor ieder gast ligt, in plaats van een bord, een ronde koek, een weinig dikker en grooter, dan een gewoone pannekoek. Het is brood, zonder zuurdeeg, dat niet onaangenaam, ligt te verteeren, en van tef gebakken is. Drie of vier zulke koeken dienen gewoonlijk den gast tot ſpijs. Onder deezen liggen vier of vijf andere koeken van gemeen, zwartachtig brood. Aan deeze laatſten wisſchen de gasten de vingers af, en daarna worden zij door de dienstbooden verteerd.

Dit geſchied zijnde, brengen twee of drie dienstboo-

booden ieder een vierkant ſtuk rundvleesch in hunne bloote handen aan, en leggen ze op de tefkoeken, die op de tafel, welke zonder tafellaken is, geplaatst zijn. De gasten neemen nu mesſen in hunne handen, de mannen hunne groote kromme mesſen, welken zij in krijgstijden gebruiken, en de vrouwen kleine knijfmesſen van de gemeenſte ſoort, die in Engeland voor een' ſtuiver het ſtuk verkocht worden.

Het gezelſchap wordt zoo geplaatst, dat telkens een man tusſchen twee vrouwen zit. De man ſnijdt dan met zijn lang mes dunne lapjes van het vleesch, waarin men nog eenige beweeging van de vezelen beſpeurt. — In Abyſſinie vat geen man, die eenige vertooning wil maaken, zelf de ſpijs op, en raakt ze zelfs niet aan. Maar de vrouwen neemen die lapjes, ſnijden ze eerst in reepen, een' kleinen vinger dik, en vervolgens in vierkante ſtukjes als dobbelſteenen. Deeze leggen zij op een ſtuk tefkoek, daar rijklijk peper en zout op geſtrooid is, en maaken 'er een rolletje van. De man, die, intusſchen, zijn mes heeft neergelegd, leunt met iedere hand op de knie der vrouwen, die naast hem zitten, en wendt zich, met een voorover geboogen ligchaam, uitgeſtrekt hoofd en open mond, naar die der vrouwen, welke haar rolletje het eerst gereed heeft. Deeze ſtopt het daarop geheel in zijnen mond, die 'er zoo vol van wordt, dat hij in gevaar is van te ſtikken. Hoe aanzienlijker de man is, hoe grooter brok hij ontvangt; en hoe meer geraas hij met kauwen maakt, voor hoe welleevender hij gehouden wordt. Zij zeggen, bij wijze van ſpreekwoord: bedelaars en dieven eeten maar kleine brokken, en maaken geen gedruisch met kauwen. — Wanneer deeze beet doorgezwolgen is, wacht

wacht de andere dame reeds met haar rolletje en reikt het hem toe; 't welk zoo lang duurt, tot dat hij verzadigd is. — Tot dankbaarheid jegens de ſchoonen, die hem gevoed hebben, maakt hij twee kleiner rolletjes van gelijke gedaante, en, terwijl zij beiden haaren mond te gelijk opſperren, ſteekt hij 'er, met beide zijne handen, ten gelijken tijde, de brokken in. — Daarna begint hij uit een groot en fraai hoorn te drinken; en wanneer de vrouwen verzadigd zijn, drinken zij allen te ſamen. — Vrolijkheid en ſcherts bezielen daarop het gezelſchap, welk zelden door twist geſtoord wordt.

Gedaurende al dien tijd ligt het arme ſlagtoffer aan de deur. Naar evenredigheid der wonden, bloedt het maar weinig; wijl zij, bij het uitſnijden, zoo lang het mooglijk is, de grooter bloedvaten zoeken te mijden. Doch ten laatſte maakt men geen onderſcheid meer. Men haalt overal het vleesch af, en het beest bloedt ras dood. Eindelijk vallen de overigen daarop aan. De rest van het vleesch is nu zoo taai, dat deeze ſoort van Kanibaalen moeite genoeg hebben, om, gelijk de honden, het overgeſchooten vleesch met hunne tanden van de beenen te knaagen.

Middelerwijl klimt de ongebondenheid bij de gasten op het hoogſte. De liefde zet alles in vuur en vlam, en de grootſte vrijheden zijn hier geoorloofd. Men kent geene ſchaamte, geene blooheid; men weet van geen uitſtel; men zoekt geen eenzaame plaats, om aan zijne begeerlijkheden den vrijen teugel te vieren; men heeft maar een enkel vertrek, daar aan Bacchus en Venus te gelijk geofferd wordt. De beiden, die het naast aan de plaats zitten, welke een verliefd paar verlaaten heeft,

heeft, houden slechts hun opperkleed, als een scherm voor hun, terwijl zij aan de wellust offeren. Hebben zij weder plaats genomen, dan drinkt het gezelschap op de gezondheid van het gelukkig paar. Hun voorbeeld wordt door anderen, naar maate de lust hen bevangt, gevolgd. Niemand ergert zich over deezen handel. Niemand maakt 'er eenige aanmerking over, of den minsten scherts. — Die deeze ontuchte pleegen, zijn gemeenlijk nabestaanden, of van zekeren rang. — Zij en haare minnaars worden *woedaadsje* geheeten, 't welk met het Italiaansche *cicisbei* eenige overeenkomst heeft.

De Jesuiten vertelden veel van de huwlijken en veelwijverij der Abyssiniers; dan, 'er hebben in Abyssinie geene huwlijken plaats, dan die enkel door wederzijdsche toestemming, zonder eenige verdere plechtigheid, geslooten worden; zij houden ze ook niet langer, dan zij willen; maar zij vernieuwen ze, insgelijks, weder, zoo dikwijls zij lust krijgen, om weder als man en vrouw te samen te woonen, nadat zij met anderen getrouwd geweest zijn, en kinderen geteeld hebben. Ik zag eens, te Koskam, in de zaal der Itighe, eene dame, welke de vrouw van zeven mannen, die 'er allen tegenwoordig waren, geweest was, schoon zij op dien tijd niet een' van hun voor haaren echtgenoot erkende.

Wanneer zij scheiden, worden de kinderen gedeeld. De oudste zoon valt der moeder, en de oudste dochter den vader toe. Is 'er maar één zoon, en zijn de overigen dochters, dan behoort hij aan de moeder; doch is 'er maar één dochter, en zijn de andere kinderen zoons, dan komt zij den vader toe. — Is het getal, na de eerste keus,

ongelijk, dan worden de overigen door het lot verdeeld. Van echte of onechte kinderen weet men niets, zoo min bij den koning, als bij den bedelaar. En nam men aan, dat maar één van die huwlijken echt was, dan moesten alle de kinderen, uit de anderen gebooren, bastaarden zijn.

Ras Michaël vroeg mij eens, in tegenwoordigheid van den abba Salama, den eersten hofgeestlijken, of dergelijke willekeurige huwlijken en echtscheidingen, in mijn land, geoorloofd waren. Ik zocht wel het antwoord te ontwijken, maar, op zijn aanhouden, moest ik eindelijk zeggen, dat, wanneer zij niet reeds volgens den Bijbel ongeoorloofd waren, onze landswetten, welke op de veelwijverij den dood dreigen, ze ons echter verboden.

Wanneer de koning trouwt, wordt slechts de volgende plechtigheid in acht genomen. — Hij zendt eenen zijner hofbedienden in het huis, daar de jonge dochter woont, in welke hij zin heeft gekregen. Deeze maakt haar des konings bevel bekend, om zich terstond naar des konings paleis te begeeven. Zij doet dan haare beste kleederen aan, en gehoorzaamt. De koning laat haar, hierop, eene kamer in zijn paleis aanwijzen, en vereert haar ergens een huis, daar zij het liefst wenscht. Wanneer hij ze, vervolgens, voor Iteghe verklaart, heeft deeze plechtigheid veel overeenkomst met een huwlijk: want hij laat dan door eenen rechter in zijne tegenwoordigheid bekend maaken, dat hij, de koning, zijne maagd daartoe verkooren, en haar tot koningin benoemd hebbe. Daarna wordt haar de kroon opgezet; doch zij wordt niet gezalfd.

De-

Digitized by Google

Dewijl in de familie, in welke de Abyssinische kroon erflijk is, de veelwijverij heerscht, moet zij noodwendig zeer talrijk worden; 't welk, daar echter de verkiezing des troonopvolgers vrij is, niet na kan laaten twisten te verwekken. — Om de regeeringloosheid en vergieting van het bloed der prinsen te verhoeden, werd een middel uitgedacht, dat zeer zacht en menschlijk was. De erfgenaamen worden op een hoogen berg, in een gezonde luchtstreek, op 's lands kosten bewaard en in het leezen en schrijven onderweezen. De staat geeft, tot hun onderhoud, zeven honderd en vijftig pak kleederen en drie duizend oncen goud. De prinsen worden hard behandeld, en, in oproerige tijden, bij het geringst kwaad vermoeden ter dood gebragt. — Bij mijn verblijf in Abyssinie werden de inkomsten, voor hun bestemd, zoo slecht bestierd, dat, wegens de gierigheid en onmededogenheid van Ras Michaël, die hun de noodigste behoeften onthield, sommigen van honger en koude waren omgekomen. — De koning, schoon hij zelf in dien toestand geweest was, bekommerde zich, waarschijnlijk voor de wraak van Ras Michaël beducht, ook weinig om hen.

De toestand deezer prinsen is wel ongelukkig, maar met dien der prinsen in Sennaar of Nubie niet te vergelijken. Hier worden zij niet opgeslooten; maar bij den dood des konings heeft men de wreede gewoonte, dat allen prinsen van het koninglijk huis, welken men magtig kan worden, op des nieuwen konings bevel, de keel wordt afgesneeden. — In de staaten der zwarten westwaard van Sennaar, als *Darfoor*, *Salee* en *Badsjirma*, heeft hetzelve plaats.

Digitized by Google

De Abysſiniſche krijgsmagt heeft men zeer vergroot. De talrijkſte, die hier ooit in 't veld verſcheenen is, was waarſchijnlijk die der muitelingen, kort voor den veldſlag bij Serbraxos, toen zij, bij het meir Tzana gelegerd, vijftig duizend man ſterk was. — Toen de provincie Godſjam zich nog bij de muitelingen gevoegd had, en, (op het gerucht, dat Ras Michaël met de geheele krijgsmagt des konings krijgsgevangen zou gemaakt worden,) al wat het geweer kon draagen, oud en jong, verſaagd en dapper, uit nieuwsgierigheid toegeloopen was, om ooggetuige te zijn van eene geſchiedenis, daar men, over 't algemeen, zoo zeer naar verlangde, beliep zij veelligt zestig duizend man. — Naar mijne giſſing, beſtond des konings magt, in dien tijd, uit niet meer, dan zes en twintig duizend krijgsknechten; en toen wij naar Gondar te rug keerden, was zij door wegloopen, als anderzins, veelligt tot zestien duizend man verminderd. — Deeze krijgsmagt was voornaamlijk uit de provincie Tigree. Behalve de wilde Gallas, aan den overkant des Nijls, daar weinig ſtaat op te maaken is, reken ik, dat 'er uit de andere provincien nog twaalf duizend man konden bij komen; zoo dat ik niet geloof, dat een koning van Abysſinie ooit een grooter magt dan van veertig duizend man, buiten zijne huistroepen, onder zijn bevel gehad heeft.

Hunne ſtandaarden, die zij voor de komst der Portugeezen niet gebruikten, beſtaan uit lange ſtangen, met een' hollen bal aan het bovenend, en daaronder een koker, waarin de ſtaf ſteekt. Terſtond onder den bal is een langwerpig vierkant ſtuk zijde, welk, op de wijze van een zwaluwſtaart, of

of gelijk een windvaan op het dak, in twee ſpitſen eindigt, en ook zelden breeder is (*f*).

De vaandels van het voetvolk zijn, met twee kleuren, geel, wit, rood of groen, kruiswijs geſchilderd. — De ruiterij voert eenen rooden, groenen of witten leeuw in haar vaandel. Die der zwarten beſtaat uit een' geelen leeuw, met een witte ſter daar boven, op een' rooden grond: 't welk op een dubbele voorzegging doelt; de eene: *Juda is een jonge leeuw*; en de andere: *daar zal een ſter uit Jakob komen.* — Uit gebrek aan het noodig zijden ſtof was dit opgehouden: doch, in den oorlog van Bedſjemder, vond men in Joas kleerkamer een groot ſtuk zijde, naar men zeide, door Yaſous den tweeden uit Kairo ontbooden. Men merkte het als een voorteken zijner overwinning en lange regeering aan.

Des konings lijfwacht beſtaat uit omtrent acht duizend voetknechten, waarvan twee duizend, met ſchietgeweeren voorzien, de plaats der boogſchutters vervangen. Het gebruik der boogen is, ſedert bijkans eene eeuw, opgehouden.

Deeze wacht wordt in benden verdeeld, waarvan iedere onder een *ſjalaka*, dat is, kolonel, ſtaat. Twintig man hebben een' bevelhebber, vijftig drie, honderd zes, en vijf honderd dertig, die allen onder éénen kolonel ſtaan. Zulk eene bende heet *bet*, welk woord een huis betekent; want iedere dee-

(*f*) Men zie eene afbeelding deezer ſtandaarden hier vooren op plaat IV. bij No. 2.

Digitized by Google

deezer benden heeft haaren naam naar een huis of kamer des konings: bij voorbeeld, eene kamer heet het *leeuwenhuis*, en de bende, welke hetzelve bewaakt, wordt daarnaar genoemd. — Eene andere kamer heet naar het *olifantenhuis*; — eene andere weder naar het *gouden huis*, enz.; en daarnaar draagen de onderſcheiden benden haaren naam.

'Er zijn vier regimenten, zelden meer dan zestien honderd man ſterk, welker bevelhebbers allen, en gemeenen grootdeels, vreemdelingen zijn. Zi hangen enkel van den koning af, en moeten in he veld zijnen perſoon bewaaken. — Wanneer ee koning zelf regeert, en niet door zijne ſtaatsdie naars beheerscht wordt, beſtaan zij uit vier of vij duizend man, die de inwooners hard drukken wijl zij groote voorrechten genieten. Maar is d koning zwak, dan worden zij uit vrees en ieverzucht der ſtaatsdienaars onvoltallig gehouden; en dit was het geval in mijnen tijd.

Eer de koning te veld trekt, worden vooraf drie bevelen afgekondigd. Het eerſte is: „Koopt muilezels, bereidt uwen leeftocht, en betaalt uwe dienstbooden: want na een' beſtemden dag zullen mij die geenen, welke mij zoeken, hier niet vinden." Het tweede geſchiedt eene week laater, en luidt aldus: „houwt de *kantuffa* naar alle de vier waereldſtreeken af; want ik weet niet, langs welken weg ik zal uittrekken." De *kantuffa* is een groote doornachtige heester, die den koning en den adel wegens hun lang haair en katoenen kleeding zeer bezwaarlijk is. Het derde en laatſte is: „Ik heb mijn leger aan de Angrab of Kahha genomen; wie daar niet bij mij komt, dien zal ik zeven jaaren lang tuchtigen."

De

Digitized by Google

De regentijd houdt gemeenlijk den achtſten van Herfstmaand op; dan volgt een ongezond jaargetijde, tot dat het omtrent den twintigſten van Wijnmaand weder begint te regenen. De regen valt dan ſlechts in maatige hoeveelheid, en houdt maar tot omtrent het midden van Slagtmaand aan. — Alle beſmetlijke ziekten houden in dit jaarſaiſoen op, en de krijgsmagten verſchijnen dan in het veld.

Digitized by Google

TWAALFDE AFDEELING.

De staat van den godsdienst in Abyssinie. — Besnijdenis der Abyssiniers; enz.

In geen land der waereld zijn zoo veele kerken, als in Abyssinie. Hoe bepaald het uitzigt, wegens de bergachtigheid des lands, ook is, ziet men echter zelden minder, dan vijf of zes kerken, en dikwijls zesmaal zoo veel van eene hoogte. — Ieder voornaam man meent, bij zijnen dood, voor zijne zonden genoegzaam geboet te hebben, wanneer hij, bij zijn leeven, eene kerk gesticht heeft, of eene som gelds daartoe nalaat. — De koning zelf bouwt veele. Daar hij eene overwinning behaald heeft, wordt eene kerk opgerecht.

De Abyssiniers bouwen hunne kerken, altijd, op eene hoogte, in de nabijheid van een' klaaren waterstroom. Deeze laatste omstandigheid kiezen zij wegens hunne menigvuldige wasschingen en reinigingen, waarin zij de Levitische wet naauwkeurig waarneemen. Ook zijn hunne kerken, gemeenlijk, met geheele reien cederboomen, die hier zeer schoon

ſchoon en in menigte groeien, omgeeven. In 't midden deezer cederplantaadjen, ſteekt, op zekere afſtanden, een boom uit, die *kuſſo* heet, zeer hoog groeit, en ongemeen ſchilderachtig uitziet.

Alle hunne kerken zijn rond, met ſtroo gedekt, en loopen in een kegelvormige gedaante ſpits toe. — Het dak ſpringt, rondom, meer of min acht voet, buiten de muuren der kerk uit, en wordt door een menigte cederenhouten pijlers onderſchraagd. Dit maakt, bij heet of regenachtig weêr, een' aangenaamen bedekten gang. —

De kerk beſtaat uit verſcheiden afdeelingen. Eerst heeft men een taamlijk groot rond, waarin de vergadering zit en bidt. In 't midden van hetzelve is een vierkante plaats, door een voorhangſel afgeſcheiden, binnen welke nog een kleiner afdeeling is. Deeze laatſte afdeeling, het allerheiligſte verbeeldende, is zoo klein, dat zij alleen de prieſters kan vatten. — Men gaat barvoets in de kerk; en wanneer men rein is, dat is, in vier en twintig uuren met geene vrouw te doen gehad, noch een dood ligchaam aangeraakt heeft, mag men in de kerk overal rond gaan; anders mag men in de kerk zelve niet komen, maar moet, op een' afſtand, onder de cederboomen ſtaande, zijn gebed verrichten. Intuſſchen wordt deeze plaats, als tot de kerk behoorende, aangemerkt, en, uitgenomen in de vasten, vindt men hier het grootſte deel der gemeente.

Voor den ingang der kerk trekt men de ſchoenen uit, en geeft ze aan een' oppaſſer in bewaaring, wijl zij anders van de prieſters en monniken geſtolen worden. — Bij de intreede in de kerk, kust men den drempel en de beide deurpos-

ten; men gaat daarop in de kerk, doet zijn gebed, en men heeft zijnen pligt volbragt.

De kerken zijn inwendig vol ſchilderijen, op pergament, aan de muuren vast geſpijkerd. De ſchilderſtukken zijn allerarmhartigst, niet beter dan die op onze uithangborden. S. Georgius met den draak, en S. Demetrius met eenen leeuw vechtende, worden nooit vergeeten. Voorts ziet men 'er Bileam met zijnen ezel; Simſon met zijn ezelskinnebakken; Pontius Pilatus met zijne vrouw enz. Doch, daar ik mij 't meest over verwonderde, was een vierkant miniatuur-ſchilderſtukje voor de muts van eenen priester, welke hij droeg, terwijl hij, te Adowa, het avondmaal bediende: het verbeeldde Pharao op een wit paard, door de Roode zee verſlonden wordende, terwijl boven op de zee overal ſnaphaanen en pistoolen dreeven. — Buiten twijfel hebben de Abyſſiniers, van de vroegſte tijden des Christendoms af, ſchilderijen in hunne kerken gebruikt, maar geen beeldwerk, welk zij voor afgodendienst houden.

Van den Koptiſchen patriarch te Alexandrie niets weetende, houden zij den *aboena* voor hunnen patriarch. —— De eerſte aboena, daar men met zekerheid iets van weet, is TEKLA HAIMANOUT, die zich door de herſtelling der koninglijke familie op den troon, en zijne inrichtingen in de kerk en den ſtaat bekend gemaakt heeft. Om de verregaande onkunde der Abyſſiniers te verhelpen, werd, doorzijne bewerking, verordend, dat de aboena altijd een vreemdeling moest zijn. Hij hoopte, door een aanzienlijke jaarwedde, geleerde mannen tot het aanneemen deezer waardigheid te beweegen. —— Wijl de aboena zelden de Abyſſiniſche taal verſtaat,

ſtaat, heeft hij geen deel aan de regeering. Hij komt alleenlijk op plechtige dagen, en wanneer hij iets te verzoeken, of over iets te klaagen heeft, in het paleis. Zijn invloed is thans zeer gering. De inwijing der geestlijken is zijne voornaamſte bezigheid. — Een aantal mannen en kinderen vertoonen zich, vol ootmoed, op eenigen afſtand voor hem. Hij vraagt: wie zij zijn? Zij antwoorden: „wij wilden gaarn diakenen zijn." Daarop maakt hij met een klein ijzeren kruis, dat hij in de hand heeft, twee- of driemaal een teken, en blaast twee- of driemaal over hen, met de woorden; „gij zult diakenen zijn." — Op deeze wijs zag ik eens de geheele krijgsmagt van Bedſjemder tot diakenen maaken. Zij was bij Aylo Meidan in orde geſchaard, en de aboena ſtond voor de kerk van S. Raphaël, omtrent een vierde eener Engelſche mijl van daar. 'Er waren veelligt duizend vrouwen in het leger, die aan de zwaaijing van het kruis en het geblaas insgelijks deel hadden, en even zoo goed tot die waardigheid verheven werden, als de anderen.

Op gelijke wijs geſchiedt het ten aanzien der monniken. Op den afſtand van vijf honderd roeden, vergadert voor den aboena een menigte volk, een droefgeestig gezang aanheffende. Hij vraagt: „Wie zijn die mannen met baarden?" Zij antwoorden: „Wij wenſchen tot monniken gewijd te worden." Waarna hij weder kruisſen maakt, over hen blaast, en hen tot monniken benoemt. — Maar die tot priester zal gewijd worden, moet een hoofdſtuk uit het evangelij van MARKUS leezen, 't welk hij in eene taal doet, daar de aboena geen woord van verſtaat. Hij ontvangt daarvoor van den gewijden priester een ſtuk zout, ter waarde van een halven

En-

Engelſchen ſchelling. — Het opperhoofd der monniken heet *ittſjeguee*. Hij wordt op deeze wijs ingewijd. Twee priesters houden een' witten ſluier over hem, en een derde doet een gebed. Daarna leggen zij de handen op zijn hoofd, en heffen met elkander pſalmen aan. In oproerige tijden heeft hij meer invloed, dan de aboena zelf. — Op hen volgen de overpriesters en ſchriftgeleerden, gelijk in de Joodſche kerk. De laatſten zijn de achtlooze uitſchrijvers der heilige ſchrift. — Alle deeze lieden, bijzonder de monniken, zijn zoo onkundig, dat ik geloof, zij zullen, in vervolg van tijd, zelfs het leezen vergeeten. — Zij woonen niet in kloosters, gelijk in Europa, maar in bijzondere huizen aan hunne kerken, en een ieder bebouwt iets van het land, dat hun toebehoort. Zij oefenen geen ambacht, maar ontvangen hun leevensonderhoud in voortbrengſelen des lands. — Noch de aboena, noch een geestlijke heeft iets met de inkomſten der kerk te doen; maar de koning benoemt eenen rentmeester, die ze ontvangt, en aan iederen priester zijn behoorlijk aandeel geeft.

FRUMENTIUS, de eerſte bisſchop van Abyſſinie, werd omtrent het jaar 333 ingewijd, en was door ATHANASIUS, die toen op den ſtoel van S. Markus zat, in de Christlijke leer der Griekſche kerk onderrecht. Dus hebben de Abyſſiniers, bij hunne bekeering tot het Christendom, het leerſtelſel der Griekſche kerk aangenomen. Men kan ook den oorſprong van alle gewoonten en plechtigheden der Abyſſiniſche kerk uit de Griekſche afleiden. — Frumentius hield, tot aan zijnen dood, Abyſſinie van alle ketterijen vrij. — Maar kort na zijnen dood, verſpreidde zich daar het Arianismus, en eene menigte andere ketterijen, welke de Egyp-

Digitized by Google

Egyptiſche monniken medebragten. — Doch veele ontſtonden ook uit de verſcheidenheid der taalen, en het misverſtand der woorden, *natuur* en *perſoon*.

Nadat Arabie en Egypte, in 1516, door ſultan SELIM veroverd waren, werd de verbindtenis tusſchen het laatstgenoemde land en Abyſinie bijkans gantsch afgebroken. Sedert dien tijd zijn, door onkunde en bijgeloovigheid, de wanbegrippen en ketterijen, hier, op een verbaazende wijze, vermenigvuldigd. Daarenboven zijn de Abyſiniſche geestlijken, gelijk de Jeſuiten hen te recht afſchilderden, in hunne wangevoelens zeer hardnekkig. — Intusſchen betichtten zij hen ook wel eens ten onrecht met iets, daar zij geen ſchuld aan hadden. — Ik zal hier uit veelen maar één voorbeeld van geeven.

De Abyſiniers doopen, gelijk de Jeſuiten ons willen diets maaken, alle volwaſſen perſoonen jaarlijks eenmaal. — Om met grond hierover te kunnen oordeelen, zal ik, zoo kort mooglijk, eene plechtigheid verhaalen, welke jaarlijks bij de Abyſiniers plaats heeft, die ik zelf heb bijgewoond, en welke de aanleiding tot het gemelde verdichtſel der Portugeeſche Jeſuiten gegeeven heeft.

Een klein riviertje, tusſchen de ſtad Adowa en de kerk ſtroomende, werd, eenige dagen lang, opgeſtopt; doch het was zoo zwak, dat het naauwlijks overliep, en het water, op ſommige plaatſen, drie of vier voeten diep wierd. Des morgens voor het feest van Drie-koningen, werden drie aanzienlijke tenten aan den oever opgerecht, eene voor de priesters, om in den tusſchentijd uitterusten; eene

eene voor de bediening van het avondmaal; en de derde voor de monniken en priesters eener andere kerk. — Om middernacht vergaderden priesters en monniken aan den waterkant, deeden hunne gebeden en zongen pſalmen bij chooren. Met het aanbreeken van den dag, kwam de ſtadhouder WELLETA MICHAËL met eenige manſchap, om krijgsvolk voor Ras Michaël te werven. Hij ſloeg zich op een' heuvel neer.

Zoo ras de zon opging, bragten de priesters, in hunne priesterlijke kleeding, drie groote houten kruiſen, en doopten ze in het water, keerende daarna met dezelven te rug. Een van hun ging met een zilveren beker vol water vooruit. Middelerwijl hield het ſchieten van het krijgsvolk, en het bidden der priesters geſtaadig aan. Toen zij nog vijftig ſchreeden van den ſtadhouder af waren, ſtond hij op, en verwachtte hen ſtaande. De priester, die den beker droeg, nam zoo veel water, als hij in de hand kon vatten, en beſprengde 'er zijn hoofd mede; waarna hij den beker ook aan zijnen mond hield, om het water insgelijks te proeven. Dit geſchied zijnde, zeide hij: „GOD zegene u!" De kruiſen werden toen bij den ſtadhouder gebragt, die ze allen kuste. Daarna werden ook alle de andere perſoonen, die in de tent waren, en hunne beste kleederen aan hadden, met water beſprengd. — Sommigen vergenoegden zich met het bloote beſprengen niet, maar namen water in hunne handen, en dronken het. — De kruiſen keerden, vervolgens, onder het Hallelujah-gezang der draagers, en het geſtaadig ſchieten van het krijgsvolk, naar de rivier te rug.

Dewijl mijn vriend Diſanni mij aan den priester van

van Adowa aanbevolen, en de ſtadhouder mij eene plaats, in zijne tent, nevens hem aangeweezen had, was ik mede onder de eerſten, die bediend werden. De prieſter beſprengde mijn hoofd, en gaf mij den zegen, zoo goed en met dezelve woorden, als den overigen. Doch, wijl het niet noodzaaklijk was, het water te proeven, weigerde ik zulks.

Terwijl de beker naar den ſtadhouder gebragt werd, ſprongen twee of drie honderd jongens, die zich diakenen noemden, en ſlechts een' witten doek om de middel hadden, maar voor 't overige naakt waren, in het water. Allen drongen daarop toe, om door de jongens beſprengd te worden. — Twee paarden en muilezels van Ras Michaël en Ozoro Esther werden in den ſtroom geleid en gewaſſchen. Krijgsknechten, die wonden hadden gekreegen, wieſchen zich, en het overig krijgsvolk hunne paarden en ſchietgeweeren, in de rivier. — Ik zag geen ongekleed vrouwsperſoon, zelfs niet tot aan de knie. — Nadat de eerſte beſprengingen geſchied waren, veranderde de zaak in kortswijlen. De jongens, welke het water troebel gemaakt hadden, begooten daarmede alle welgekleede lieden, die onder hun bereik kwamen. — De ſtadhouder keerde het eerst te rug, daarna de monniken en eindelijk de prieſters met de kruiſen. De jongens en het gemeene volk bleeven tot twee uur des namiddags.

Deeze zelve plechtigheid zag ik, naderhand, nog eens, bij Gonder, in de rivier Kahha, daar de koning tegenwoordig was. Nadat de prieſter hem met water beſprengd had, nam hij den beker, dronk 'er uit, en goot het overige op den prins van

van Sjoa, zeggende daarbij: „ik wil uw dialect zijn." Dit werd voor een groot eerbewijs gehouden (*a*). — Voorts hebben de Jesuiten allerleie sprookjes, de bediening van den doop in Abyssinie betreffende, verspreid, om hunne herhaaling van den doop, die niet noodig was, te verschoonen.

De Abyssiniers ontvangen het heilig avondmaal

om-

(*a*) Zekere ALVAREZ, geweezen kapellaan bij DON RODRIGO DE LIMA, die als Portugeesch gezant naar Abyssinie ging, heeft in zijne beschrijving van dat gezantschap, bladz. 115, ook een bericht van deeze plechtigheid medegedeeld. — Hij wil ze voor een volkomen doopplechtigheid doen doorgaan, en beschuldigt, derhalve, de Abyssiniers van wederdoopers te zijn. Hij verhaalt 'er allervreemdste omstandigheden van; als bij voorbeeld — de plechtigheid begon kort na middernacht, en duurde tot negen uuren des ochtends; de priester, die ze verrichtte, was een oud man, en stond, al dien tijd, tot aan zijne schouders, geheel naakt, in het water, schoon het in dien nacht sterk gevrooren had; de aboena, een man van honderd en tien jaaren, benevens de koning en de koningin, slechts met een' katoenen doek om de middel gekleed, gingen het eerst in den vijver; daarna kwamen mannen en vrouwen, zijnde de vrouwen volkomen naakt, zonder zelfs een' doek om haar middel gewonden te hebben; hij vatte ieder doopling bij het hoofd, dompelde het onder het water, en sprak het gewoone doopformulier daarbij uit; enz. Doch de heer BRUCE wederlegt hem van stuk tot stuk, en toont duidelijk, dat alle die omstandigheden enkele verdichtsels zijn. — Kortheidshalve maak ik 'er hier slechts met een woord melding van. *Aanm. des NEDERD. UITG.*

onder beiderleie geſtalte, ongezuurd brood en wijn. Doch de wijn is eene ſoort van marmelaade, die uit versch geperſte druiven met de ſchillen beſtaat, en met een' vlakken lepel gegeeven wordt. — Men zou dwaalen, zoo men hieruit beſluiten wilde, dat 'er in Abyſſinie in 't geheel geen wijn was. Te *Drieda*, dertig Engelſche mijlen zuidwestwaard van Gondar, groeit voortreflijke wijn, en twintigmaal meer, dan in geheel Abyſſinie tot het avondmaal gebruikt wordt. — In de boſſchen van Tigree groeit een kleine zwarte druif van voortreflijken ſmaak en in overvloed, in 't wild: doch het volk maakt niet veel werk van wijn. Er is ook maar eene landſtreek in Abyſſinie, daar de wijnſtok regelmaatig geteeld wordt.

De avondmaalgangers ontvangen, naar evenredigheid van hunnen rang, groote ſtukken brood. Ik heb voornaame mannen gezien, welken de prieſter, uit achting, een zoo groot ſtuk brood in den mond ſtopte, dat hun de oogen daarvan overliepen. Zij kaauwden het met zoo veel gedruisch, als of zij aan tafel zaten. Na het gebruik van het avondmaal onder beiderleie geſtalte, wordt een groote kan gebragt, waaruit de dischgenoot een ſterken teug doet, om de doorgeſlikte brok neer te ſpoelen. — Daarna verlaat hij de trappen der binnenſte afdeeling, daar de prieſter, die het avondmaal uitdeelt, op ſtaat, keert zich met het aangezigt naar den muur, en doet in ſtilte zijn gebed. — Offchoon LUDOLF meent, dat de Abyſſiniers aan de transſubſtantiatie niet gelooven, ben ik echter van gevoelen, dat zij 'er wel degelijk aan gelooven. De formulieren, waarvan zij zich bij de inzegening zoo van het brood, als van den kelk, bedienen, leeren zulks duidlijk.

Ten aanzien van den toeſtand der ziel voor de opſtanding, zijn de Abyſſiniers het niet eens. Het algemeenſte gevoelen is echter, dat 'er geen derde ſtaat is; maar dat de zielen van godvruchtige menſchen, terſtond na haare ſcheiding van het ligchaam, tot het volle genot der zaligheid geraaken. — Ondertusſchen moet men aanmerken, dat zoo wel hunne gebruiken, om na den dood hunner nabeſtaanden aalmoeſen te geeven, als hunne gebeden voor de afgeſtorvenen, het tegendeel leeren.

De Agaazi, welke van de bergen Habab kwamen, en zich in Tigree neerſloegen, waren, naar mijn gevoelen, herders van de kusten der Roode zee, bedienden zich van de dſjiestaal en letterſchrift, en beſneeden mannen en vrouwen. De beſnijdenis van mansperſoonen is te bekend, om 'er iets van te zeggen; maar met die der vrouwen is het zoo niet; offchoon in die gewesten, welke aan Egypte en de Roode zee grenzen, de beſnijdenis der vrouwen gebruiklijker, dan die der mannen is. — De Falaſjas verrichten ook beide. Doch in den oorſprong verſchillen zij. De Abyſſiniers leiden zé van ISMAËLS-, de Falaſjas van Salomons tijden af. — In Abyſſinie wordt de beſnijdenis gemeenlijk door een vrouw, met een ſcheermes verricht. Daarbij wordt geen formuliergebed gedaan, geene godsdienſtige plechtigheid in acht genomen, en op geen' bepaalden ouderdom gezien. Maar de Falaſjas laaten hunne kinderen op den achtſten dag beſnijden, en merken het als eene godsdienſtige plechtigheid aan. —

Als men de Abyſſiniers vraagt, waarom zij de beſnijdenis onderhouden? antwoorden zij: omdat CHRISTUS en de Apostelen beſneeden waren.

Toen

Toen de Roomſche godsdienſt, door de Jeſuiten in Abyſſinie ingevoerd, weder vernietigd, en de oude godsdienſt herſteld werd, gaven de prieſters bevel tot een algemeene beſnijdenis; bij welke gelegenheid 'er groote ongeregeldheden geleegd werden. — In Europa wil men andere redenen voor de beſnijdenis der Abyſſiniers te berde brengen, als bij voorbeeld: de heete luchtſtreek; een ſterke uitwas der voorhuid, welke aan de voortteeling hinderlijk zou zijn; en zindelijkheid. Doch ik heb 'er hier nooit van hooren ſpreeken. — Maar ten aanzien der vrouwen, is het een ander geval. Bij deezen ontſtaat, of van de luchtſtreek, of door een andere oorzaak, een zekere wanſtaltigheid aan de ſchaamdeelen, welke de huwlijken, en dus de bevolking des rijks, ſtremt (*a*). En, om dit gebrek te ver-

(*a*) Over het verhaal van den heer BRUCE nopens de beſnijdenis der meisjes bij de Abyſſiniers, maakt Prof. BLUMENBACH, in zijne meergemelde *Aanmerkingen* enz. de volgende aantekening:

„Van deeze geheele verrichting heeft, mijns dunkens, de ſchrijver een verkeerd begrip gehad, wanneer hij meent, dat men daarbij de *clitoris* zelve afſnijdt. Hij dwaalt ten minſte, wanneer hij zegt: dat ook bij de Egyptenaars dit het geval was, want bij deezen (en zoo veel ik uit de weinige berichten bij geloofwaardige reisbeſchrijvers beſluiten kan, ook bij de andere volken, welken de heer BRUCE noemt) wordt met zekerheid alleen de voorhuid over dat deel beſneeden. — Het duidlijkst begrip daarvan geeft de afbeelding deezer deelen aan een achttienjaarig beſneeden meisje, welk de ſchilder BAURENFEIND, een reisgenoot van den heer NIEBUHR, bij Kahira, naar 't leeven vervaardigd heeft, en welke ik in mijn geſchrift *de generis humani varietate nativa*, *tab.* II, *fig.* 4. bekend gemaakt heb."

Digitized by Google

verhelpen, is de beſnijdenis van dat deel noodzaaklijk geoordeeld. Alle de Egyptenaars, Arabiers, alle natien naar den kant van het zuidlijk gedeelte van Afrika, de Abyſſiniers, Gallas, Agows, Gaffats en Gongas, laaten, om deeze reden, hunne kinderen beſnijden. — Toen de Roomſche geestlijken eerst in Abyſſinie kwamen, verbooden zij zoodaanige ouders, die den Roomschkatholijken godsdienst hadden aangenomen, hunne dochters te beſnijden, onder ſtraf van den kerklijken ban. Hun verbod werd opgevolgd; maar wijl niemand met zoodaanig meisje trouwen wilde, zagen zij zich genoodzaakt, na vooraf den raad van het kollegie *de propaganda fide* daarover ingenomen te hebben, de beſnijdenis der vrouwen toetelaaten.

Wanneer in Abyſſinie iemand, in de betrekking van vader, broeder, neef of minnaar, ſterft, dan maaken zich alle de vrouwen van die verwandſchap, in den ſlaap des hoofds, aan weerskanten eene wond ter grootte van een' halven ſchelling. Deeze wond maaken zij door middel van den nagel van haaren kleinen vinger, welken zij ten dien einde lang laaten groeien. — Deeze zonderlinge gewoonte is de oorzaak, dat men geene ſchoonen in Abyſſinie zonder wond of lidteken ziet.

De Abyſſiniers berekenen den tijd niet naar de maan; maar zij bedienen zich van zonnejaaren. Dertig dagen maaken bij hen eene maand. Om hun jaar voltallig te maaken, voegen zij 'er nog vijf dagen, en het vierde deel van eenen dag, maar alle vier jaaren zes dagen, bij. Dit geſchiedt op het einde van Oogstmaand. — Zij beginnen, gelijk alle de Oosterlingen, hun jaar met den herfst. En de eerſte hunner maanden heet *Maska-*

Digitized by Google

karam. De oorſprong der naamen hunner jaaren is onbekend; waarſchijnlijk zijn zij zeer oud.

De gemeenſte jaartelling, waarvan de Abyſſiniers zich bedienen, is die van de ſchepping der waereld; maar zij rekenen van daar tot de geboorte van CHRISTUS, niet gelijk de Grieken en andere Oosterſche natien, 5508, maar ſlechts 5500 jaaren. — Behalve deeze, hebben zij nog meer andere jaartellingen, bij voorbeeld, van de kerkvergaderingen van *Nicea* en van *Epheſus* enz. — In kerklijke berekeningen bedienen zij zich van het gulden getal en de epacta. — SCALIGER heeft zich veel moeite gegeeven, om den verwarden ſtaat der tijdrekening in de Abyſſiniſche kerk in orde te brengen; doch te vergeefs. Die geleerde man meende, dat de uitvinding der epacta niet ouder was, dan van de tijden van DIOKLETIAAN; doch de Abyſſiniſche geſchiedenis zegt uitdruklijk, dat deeze tijdrekening door DEMETRIUS, den twaalfden patriarch van Alexandrie, omtrent het jaar 190 na CHRISTUS geboorte, dat is, onder de regeering van keizer SEVERUS, verkooren, en dus lang voor Diokletianus tijden, uitgevonden zij.

Doch de Abyſſiniers hebben nog eene andere wijs, om zekeren tijd te beſtemmen, welke hun bijzonder eigen is. Zij leezen, naamlijk, alle jaaren de vier evangelisten in hunne kerken, MATTHEUS, MARKUS, LUKAS en JOHANNES, in vervolg. Wanneer zij dus van den tijd eener gebeurenis ſpreeken, zeggen zij, dat zij in de dagen van MATTHEUS, dat is, in het eerſte vierendeel jaars, toen het evangelij van MATTHEUS nog in de kerken geleezen werd, geſchiedde.

Digitized by Google

Den tijd des daags beſtemmen zij, insgelijks, op een zeer willekeurige, onregelmaatige wijs. De ſchemering is in Abysſinie zeer kort, en bijkans onmerklijk. Zoo ras de zon onder den gezigteinder is, is het nacht, en alle de ſterren zijn zigtbaar. Deeze ſchemering des morgens en des avonds, met den middag, zijn de voornaamſte bepaalingen van den tijd des daags bij hen. De eerſte noemen zij *naggee*, de tweede *meſes*, en den middag *kater*. — Wanneer zij van den overigen tijd van den dag onder elkander ſpreeken, wijzen zij op die plaats aan den hemel, alwaar de zon op dien tijd ſtond, toen dat geen, waarvan zij ſpreeken, gebeurde.

Voorts kan men zich niets onzekerders voorſtellen, dan de tijdrekening der Abysſiniers. Behalve hunne volſlagen onkunde in de cijferkunst, zijn zij ook niet alleen onbeſchrijflijk traag, maar ook van alle geleerdheid zeer afkeerig. Ons jaar begint met den eerſten van Louwmaand, en het hunne met den eerſten van Herfstmaand; zoodat tuſſchen ons en hen een onderſcheid van acht maanden plaats heeft.

Digitized by Google

ZESDE BOEK

VAN

JAMES BRUCE'S

REIS

TOT ONTDEKKING DER NIJLBRONNEN,

VERKORT.

BEHELZENDE:

DE EERSTE VRUCHTLOOZE POOGING TOT ONTDEKKING VAN DE BRONNEN DES NIJLS, EN DE GELUKKIGE REIS DERWAARD, MET VOLLEDIGE BERICHTEN AANGAANDE DIE VERMAARDE RIVIER.

EERSTE AFDEELING.

JAMES BRUCE *wordt ſtadhouder van Ras el Fiel.*

In het noordlijk (*a*) deel van Abyſſinie, aan de grenzen van Sennaar, is de heete, laage, onge-

zon-

(*a*) In het oorſpronglijke ſtaat in het *zuidlijk* deel van Abyſſinie. Doch, wanneer men ſlechts zijn oog op de

Digitized by Google

zonde landſtreek *Mageza*, door Mohammedaanen bewoond, en in verſcheiden rechtsgebieden verdeeld.

De Arabiers in Sennaar, die met den ſtadhouder van Atbara niet wel overeenſtemden, ontweeken door de woestijn herwaard, om zijne geweldenarijen te ontgaan. Zoo ras zij aankomen, heerscht in deeze provincie overvloed. Overal worden markten gehouden, op welken veel rundvee, boter, huiden, olifantstanden en andere zaaken verhandeld worden. — Deeze Arabiers zijn van de verſcheiden ſtammen, die aan den Nijl woonen. Onder de groote voordeelen, die zij door hunne komst in dit land verkrijgen, is niet het minst, dat zij, door hunne vlugt, de vlieg ontwijken, welke, in hunne voorige verblijfplaatſen, ſchriklijke verwoestingen aanrecht. Gemeenlijk brengen zij, uit Atbara, eene menigte paarden mede, welke voor den koning en zijne zwaare ruiterij gekocht worden; wijl de Abyſſiniſche paarden te zwak zijn.

Mijn vriend AXTO KONEU en zijne moeder Ozoro Esther hadden groote landbezittingen in dat gewest, welken hij van zijnen vader KASMATI NETTSJO, en zij van haaren echtgenoot geërfd hadden. Ras Michaël had hun nog meer land daarbij geſchonken. Doch, wijl de provincie tot hiertoe door een' Mohammedaanſchen onderſtad-houd-

landkaart van Abyſſinie vestigt, zal men terſtond ontdekken, dat dit een misſlag is. *Aanm. der* NEDERD. UITG.

houder beſtierd was; had zij geenen rang onder de voornaame ſtadhouderſchappen des rijks. — Ras Michaël had Konfu, niettegenſtaande zijne jongheid, uit achting voor zijne moeder, het opperſtadhouderſchap over deeze provincie opgedraagen. — De tegenwoordige onderſtadhouder, ABDEL DSJELLIEL, was een bloodaard, en had geweigerd, zijn krijgsvolk bij dat des konings te voegen; toen deeze tegen Faſil op wilde trekken. Ook had hij eenige Arabiſche ſtammen beleedigd en geplonderd, zoo dat zij geen handel meer met Ras el Fiel dreeven, en geene paarden meer bragten, waardoor het geheele rechtsgebied ten eenemaal verwoest was. — Dit verwekte groote bezwaarnisſen tegen Abdel Dſjelliel, en de ingezeetenen klaagden, dat zij geen geld genoeg hadden, om de ſchattingen te betaalen.

AYTO KONFU beſloot zelf naar Ras el Fiel te reizen, om dien onderſtadhouder aftezetten; doch, wijl de roodeloop daar ſterk heerschte, ontried ik hem zulks met allen ernst. — De Moor YASINE, welken ik mede naar Abyſſinie gebragt had, en die met Abdel Dſjelliels dochter gehuwd was, een eerlijk man, een dapper krijgsknecht, en met eene bijkans algemeene achting en liefde begunſtigd, wenschte onderſtadhouder van Ras el Fiel te worden. De Mohammedaanen, zijne geloofsgenooten, die mij, bij mijne aankomst in Gondar, zoo vriendlijk hadden ontvangen, verzochten mij, zijn voorſpraak bij Ayto Konfu en zijne moeder Ozoro Esther te zijn.

Ik had het mij wel tot eene wet gemaakt, in Abyſſinie geene bedieningen aanteneemen, en ook om geene voor een anderen te verzoeken: dan, wijl

Digitized by Google

Ras el Fiel nabij Sennaar lag, en ik mijne terug reis door dat land meende te neemen, om niet dien bloeddorſtigen Naybee van Maſuah weder in de handen te vallen; had ik 'er zelf groot belang in, eenen man, op welken ik vertrouwen kon, en die mij bij de nabuurige Arabiſche ſtammen groote dienſten kon bewijzen, met deeze waardigheid bekleed te zien. Ik ſprak, derhalve, met Ayto Konfu en Ozoro Esther; doch bevond, dat de zaak veele zwaarigheden ontmoette. — Kort daarna, kwam TEKLA MARIAM, des konings geheimſchrijver, bij mij, en gaf mij, tot mijne grooiſte verwondering, te kennen, dat de koning mij tot ſtadhouder van Ras el Fiel benoemd had. Doch dit had ook ten gevolge, dat Yaſine tot onderſtadhouder aangeſteld wierd.

Omtrent deezen tijd ontſtond 'er groote twist tuſſchen de monniken van Debra Libanos en Abba Salama, den voornaamſten geestlijken aan des konings hof. De twist betrof den koning NEBUKADNEZAR. Sommige dweepzuchtige monniken, die zich naar Gondar begeeven hadden, verklaarden dien vorst voor eenen heilig; maar Abba Salama beweerde, dat hij een heiden en Turk was, en met Dathan en Abiram in het helſche vuur brandde. De beweegingen hierover liepen zoo hoog, dat de monniken de ſtoutheid hadden, Abba Salama in den ban te doen. — De zaak werd, vervolgens, zoo ernſtig, dat de koning mij liet roepen, en mij ſtaatlijk vroeg: „of ik den koning Nebukadnezar voor een' heilig hield, of niet?" — Ik antwoordde den koning: — dewijl ik dien vorst voor eenen geeſsel in GODS hand hield, gelijk hongersnood en peſt; zoo kon ik hem voor geenen heilig erkennen. — „Doch de koning was vr-

ed

een andere meening. Hij zeide:" noemde niet God zelf hem zijnen knecht?„ De koning ſprak voorts zeer ernſtig over dit ſtuk, en beſloot met deeze woorden: „zekerlijk, moet hij een heilig geweest zijn!" — Ik vond niet raadzaam, mij verder te verzetten, en hernam:„Ik ben volkomen te vreede, en geef mijne toeſtemming zeer gaarn tot zijne kanoniſatie, opdat ik over dit geſchilpunt niet in den ban gedaan worde." — Ook de hovelingen begonnen 'er over te zintwisten, en het volk vergaderde reeds troepswijs voor het paleis, op een' zeer oproerigen trant de beſchrijving der geestlijkheid begeerende. — Ras Michaël ſtak zich eindelijk in deeze zaak. Hij liet de groote keteltrom, of *nagariet*, de *leeuw* genaamd, aan de poort van 's konings paleis brengen; 't welk groot opzien veroorzaakte. Daarop werd openlijk bekend gemaakt, dat alle ledigganders, die bij menigte in de ſtad waren gekomen, dezelve binnen vier en twintig uuren verlaaten moesten, onder bedreiging eener zevenjaarige gevangenis in geval van overtreeding. Kort daarna werd een tweede bekendmaaking gedaan, dat vier honderd man dienſtdoende Gallas, en verſcheidene benden ruiterij, zoo binnen als buiten de ſtad, de ronde zouden doen, om de ſamengerotte menigte uit een te jaagen en allen oploop te beletten. — Zulke ernſtige maatregels joegen den monniken een' zoo grooten ſchrik aan, dat zij terſtond, de ſtad verlieten.

Omtrent deezen tijd, verſpreidde zich, te Gondar, een gerucht, dat de ſtadhouder van Damot door Faſil geſlagen, en gedwongen was, naar Godſjam te vlugten. — Schoon dit toen maar een enkel gerucht was, ontſtond er echter kort daarna een oorlog, die bij mijn vertrek uit Abyſſinie nog niet ge-

ein-

eindigd was. — Om 'er mijnen leezeren een goed denkbeeld van te geeven, zal ik de omſtandigheden, die 'er aanleiding toe gaven, te vooren wel kortlijk aangeſtipt, hier bij een ſamelen, en, om des te duidlijker te zijn, de zaak een weinig hooger ophaalen.

Mijne aankomst in Abysſinie viel in zeer onrustige tijden, en 'er werd veel moed toe vereischt, om zich in een land te waagen, dat door inwendige verdeeldheden en burgerlijke oorlogen zoo geſchud en verwoest werd. — Toen ik aankwam, waren deeze oneenigheden reeds ten volle uitgebroken. Haar oorſprong is in de regeering van YASOUS, die in 1753 overleed, te zoeken. Hij nam eene gemalin uit eenen ſtam der Gallas, eener natie, welke tot hiertoe met de Abysſiniers altoos in twist geleefd had. Het meisje heette eigenlijk WOBIT; maar toen zij gedoopt was, kreeg zij den naam BESSABEE. Hij verwekte bij haar eenen zoon, die hem, onder de benaaming van JOAS, opvolgde. Dan, hij was minderjaarig, en 'er ontſtond tuſſchen de koningin-moeder en de ſtaatsdienaars een ſterke ieverzucht, wie het roer der regeering voeren zou. — De ſtadhouders zochten zich en hunne familien met het koninglijk huis te verbinden. WELLED HAWARYAT, de zoon van Ras Michaël, trouwde OZORO ALTASJ, de derde dochter der koningin, maar die bijkans nog een kind was; en Michaël zelf ſtond naar het huwlijk met WELLEDA ISRAËL. Maar deeze jonge prinſes ſpotte met het voorſtel van deezen ouden man, zoo ſterk, dat de oude krijgsman zeer verbitterd wierd, en de beleediging, hem aangedaan, naderhand, bij alle gelegenheden rijklijk vergold. — De Gallas kreegen veel invloed ten hove. De verdeeld

deeldheden werden groot, en de klagten, dat niemand iets ten hove verkreeg, die niet aan de zijde der koningin-moeder, of een Galla was, namen ſteeds toe.

De jonge koning rechtte, ten eerſte, eene bende van twaalf honderd Gallas te paard op. Met hun kwamen weder veele lieden dier natie, deels uit nieuwsgierigheid, deels op hoop van bevordering, ten hove. — Een andere bende van zes honderd voetknechten werd door WOESJEKA, een' Galla van geboorte, uit zijne eigen natie geworven. Door deeze ſchikkingen werd de aanhang der koningin krachtig geſtijfd. — De gunst, welke de Gallas ten hove genooten, lokte veelen hunner landslieden uit, om hun geluk hier te beproeven. — De twee ooms des konings, BRULHER en LUBO genaamd, beiden listige mannen, waarvan ik ook te vooren reeds met een woord geſprooken heb, kwamen met duizend ruiters aan het hof, en maakten zich ras een' ſterken aanhang. — In des konings paleis ſprak men niet anders dan de taal der Gallas, en de koning zelf bediende zich van geene andere. Dan, de Abyſſiniers werden ten uiterſte verbitterd, dat een vijandlijke natie het rijk en de hoofdſtad beheerschte. Het duurde ook niet lang of het vuur van rampvolle burger-oorlogen brak uit; — een vuur, welk bij mijne aankomst nog woedde, en bij mijn vertrek nog niet geblusscht was. Men beſchuldigde de Gallas, dat zij den koning hunne bloeddorſtige, trouwlooze grondſtellingen inboezemden.

De bediening van Ras was opengevallen, en 'er ontſtond een groote twist onder de grooten des rijks. — MARIAM BARI had de prinſes Ozoro Esther

Esther getrouwd, en trachtte naar deeze waardigheid; en KASMATI ESJTE, ſtadhouder van Damot, haakte 'er insgelijks naar. — Maar een jongman, met naam FASIL, zoon des voorigen ſtadhouders, had zich een grooten aanhang in deeze provincie verworven, en wenschte ſtadhouder van Damot te worden. — Kasmati Esjte, die, geduurende zijn ſtadhouderſchap de Gallas hard drukte, en zich daardoor veele vijanden verwekt had, werd naar Gondar ontboden, om tot Ras benoemd te worden. Dan, op zijnen togt derwaard werd hij door eenen Galla vermoord, en de ingezeetenen van Damot riepen Faſil voor hunnen ſtadhouder uit. — De magt dier natie was ten hove zoo geacht, dat Faſil, niettegenſtaande zijne overtreeding, door den koning echter bevestigd werd.

Tuſſchen Michaël, ſtadhouder van Tigree, en KASMATI AYO, ſtadhouder van Bedſjemder, had reeds lang oneenigheid geheerscht; maar zij werd bijgelegd, toen de laatstgenoemde zijne waardigheid neerleide, en Mariam Bari, de gemaal van Ozoro Esther, daarmede bekleed werd. Michaël geraakte met Ayo ook ras in verſchil, en beide waren gereed, hunnen twist door het zwaard te beſliſſen, toen men onverwacht hoorde, dat de koning Mariam Bari van zijne bediening ontzet, en zijnen oom, Kasmati Brulhee, daarmede bekleed had. — Over deeze bevordering ſtond men in geheel Abyſſinie verbaasd. De provincie lag in de nabuurſchap der Gallas, en men vreesde, dat dit rijke land in de handen van dit woeste volk zou vallen. De nieuwe ſtadhouder kon zich door deeze natie ras verſterken; en, wijl de hoofdſtad maar één dagreis van Bedſjemder verwijderd was, was zij ook bij eenen opſtand in gevaar.

Dee-

Digitized by Google

Deeze bejegening verbitterde Mariam Bari ten uiterſte, en hij kon het niet verduwen, dat hij eenen heidenſchen ſtam, welken hij zoo dikwijs op de vlugt had geſlagen, gehoorzaamen zou. Zijn uitmuntend karakter heb ik boven (*a*) reeds beſchreeven. Deeze man verklaarde den koning rondborſtig, dat hij hem alle ſchuldige gehoorzaamheid gaarn wilde bewijzen, en bereid was, zijn ſtadhouderſchap aan eenen Abyſſinier, maar niet aan eenen Galla, afteſtaan. — Over deeze tegenkanting ontſtak de koning grootlijks. Zijn oom Brulhee trok, terſtond, met een aanzienlijke krijgsmagt op, om hem tot reden te brengen; doch hij werd op de vlugt geſlagen, en ſneuvelde in het gevecht.

De neerlaag van Brulhee joeg den koning groote vrees aan. Hij ontbood Michaël, ſtadhouder van Tigree, ten hove, benoemde hem tot Ras, en droeg hem de hoogſte magt in burgerlijke en krijgszaaken op. — Deeze geduchte man ſpoedde met een talrijk heir naar Gondar. Den derden dag na zijne aankomst, hield hij een groote raadsvergadering, en deed, in eene reedevoering, den koning en de beide heerſchende partijen hevige verwijtingen, dat zij de regeeringskunst niet verſtonden. — In korten tijd kreeg hij zoo veel invloed, dat hij genoegzaam alleen aan het roer van het ſtaatsbeſtier was, en alle de voorige hoofden in het bewind van den ſtaat onbeduidende wierden. — Michaël, op zijne begeerte door den koning verzeld, brak met zijn heir naar Bedſjemder op, en recht-

(*a*) Zie het eerſte deel bladz. 501.

Digitized by Google

rechtte 'er een groote verwoesting aan. Mariam Bari trok hem met zijne krijgsmagt te gemoet. Het duurde ook niet lang, of 'er viel een hevig gevecht voor, waarin het heir van Bedſjemder de neerlaag kreeg. Mariam Bari werd gevangen genomen, en in des konings tent gebragt. De vorst was bewoogen; Lubo, de broeder van Brulhee, rukte hem uit de tent, en liet hem door zijne Gallas vermoorden. Deeze lieden waren zoo woedend, dat zij nog elf andere bevelhebbers, die met Mariam gevangen waren genomen, wilden ombrengen. Doch Woesjeka, die het opzigt over hen had, liet ze ontſnappen, en zij vlooden in de tent van Michaël. — Lubo, van den moord van Mariam terugkomende, liet ze door Woeſjeka uit de tent van Michaël opeiſchen. Deeze werd 'er grootlijks over vertoornd, en beval, in plaats van antwoord, den boode in ſtukken te hakken; maar hij ontkwam nog gelukkig. Ook toonde Michaël zijne gevoeligheid, dat de koning Mariam Bari zoo wreed had laaten behandelen, en zeide: dat hij den dag zou verwenſchen, op welken de eerſte Galla over den Nijl gekomen was.

Deeze vrije taal van Michaël maakte den koning zeer wantrouwend jegens hem, en Faſil won zijne gunst. Hij had dertig duizend man, en daaronder twintig duizend ruiters van de wilde Gallas, uit Bizamo en andere landſchappen ten zuiden van den Nijl, medegebragt. — Dan, de Ras eischte onverzetlijk, dat deeze woeste volken, wegens hunne wreedheid, te rug moesten gezonden worden, en Faſil zou niet meer, dan twaalf duizend man van zijn eigen ſtam bij zich behouden. — Dit gaf de eerſte aanleiding tot de vijandſchap tusſchen Faſil en Ras Michaël: doch 'er volgden draa andere voorval-

Digitized by Google

vallen, welke deeze twee mannen ten uiterſte tegen elkander verbitterden. De volgende onverwachte gebeurenis bragt niet weinig daartoe bij.

Dicht bij het ſlagveld ſtond een huis, welk Mariam Bari had toebehoord, en met de ſchoonſte beemden omgeeven was. Hier woonde zijne weduw, de ongelukkige Ozoro Esther, in gezelſchap van eenen voornaamen man, AYTO AYLIO geheeten. — Op deeze beemden legerde Faſil zich met zijne ruiterij. Ozoro Esther was door den dood van haaren echtgenoot, de wreedheid der Gallas, en de magt van Faſil, wiens krijgsknechten haar geheele huis omgaven, zoo vol angst geworden, dat zij elk oogenblik vreesde, door hen vermoord te zullen worden. — Niettegenſtaande deezen gevaarlijken toeſtand, verloor echter deeze prinſes, die met een zeer ſchoone geſtalte den moed eener Romeinſche matrone vereenigde, haare tegenwoordigheid van geest niet. Den volgenden morgen ging zij, geheel bedekt, naar de tent van Ras Michaël, en, nadat zij hem haar beſluit, om zich onder zijne beſcherming te begeeven, door Ayto had bekend gemaakt, liet zij zich hem plechtig tot zijne gemalin voorſtellen. — Michaël overzag in een oogenblik alle de voordeelen, welke uit deeze verbindtenis voor hem ontſtaan zouden, en nam haar aanbod gereedlijk aan (*b*).

De koning was over deeze gebeurenis ten uiterſte verſtoord. Hij ſprak tegen Ras Michaël de zwaarſte bedreigingen uit, welke deezen terſtond over-

(*b*) Zie het eerſte deel, bladz. 504, 505.

overgebragt werden. — De gevolgen van dit huwlijk waren voor de Gallas zeer nadeelig. Ozoro Esther was wel van natuur een mededogende, goedaartige prinſes; maar haar geheele inborst veranderde, wanneer het 'er op aankwam, den dood van haaren echtgenoot te wreeken. — Ras Michaël was buiten dien zeer bloeddorſtig, en thans ſpoorde zijne gemalin hem ſteeds aan, om die gehaate natie der Gallas uitteroeien. — Fafil was van den ſtam der Gallas, en had Mariam Bari in het laatſte gevecht het eerst gewond. Hij was ook de moordenaar van haaren geliefden oom Kasmati Esjte. Zij haatte hem alzo doodlijk. — Insgelijks was Michaël zeer ieverzuchtig over de blaakende gunst, waarin hij bij den koning ſtond, en beſloot, hem te doen vallen, al zou het ook den koning het leeven kosten. — Met Michaël verbond zich zijn behuuwdzoon GUSJO, uit Amhara; een man van groot vermoogen en dapper krijgsbevelhebber, die groote zorg voor zijne krijgsknechten droeg, en ook weder van hun zeer geacht en bemind werd.

Kort daarna ontſtond 'er, door een klein, onbeduidend toeval, eene verdeeldheid tusſchen den koning en Ras Michaël, die nimmer bijgelegd werd. — Het heir trof, op zijnen togt, een ongemeen heeten dag. Michaël, die zich niet wel bevond, en wiens zwakke oogen veel van de zon leeden, liet zich een witten doek om het hoofd binden. De koning merkte dit, en liet hem vraagen, wie hem zoo ſtout maakte, om zich in zijne tegenwoordigheid te dekken? Michaël deed den witten doek terſtond af, maar was 'er zoo over gebelgd, dat hij het den koning nooit vergaf. — Ik moet hier aanmerken, dat, wanneer het krijgsvolk

te

te veld is, de koning een breed windsel of tulban van fijn neteldoek om het hoofd draagt, welks beide enden op den rug neerhangen. De stadhouder eener provincie draagt, op den dag zijner inleiding, insgelijks, zoodaanig een windsel, en, bij afweezigheid des konings, is het een teken der hoogste magt. Maar het is niet gebruiklijk, dat men in tegenwoordigheid des konings, en zelfs niet in de nabijheid van het paleis, daar de koning zich ophoudt, zijn hoofd dekke.

Het geheele heir trok naar Gondar te rug. Michaël, Fasil en Gusjo sloegen ieder zijn bijzonder leger op. — Gusjo had in deeze landstreek veele beemden, van welken Fasils volk gras maaide. Over deeze schending van zijn eigendom klaagde Gusjo aan Ras Michaël, die zekerlijk hun rechter was, omdat zij zich in zijne provincie bevonden. Fasil werd voor het gericht ontbooden, maar wilde niet gehoorzaamen, en in eene raadsvergadering werd, terstond daarop, beslooten, dat Fasil aan muiterij schuldig was. Hij verloor het stadhouderschap van Damot, en alle de eerampten, welken hij bij den koning bekleedde. Fasil brak terstond met zijne krijgsbenden op, en sloeg zich op den weg tusschen Gondar en Damot, bij Azazo, neer, alle de leevensmiddelen, naar de hoofdstad bestemd, wegneemende. — Het duurde niet lang, of de vijandlijkheden namen een begin. De gelegenheid daartoe was deeze:

Michaël bewoonde, in Gondar, een huis nabij het koninglijk paleis, van waar men hem duidlijk zien kon, wanneer hij gericht hield. Eens gebeurde het, terwijl hij maar weinig bedienden bij zich had, dat 'er uit een venster van het paleis een

ſchot gedaan werd, welk Ras Michaël wel niet trof, maar eenen dwerg, die de vliegen van zijn lijf wegjoeg, dood voor zijne voeten deed neervallen. — Dit was het begin der vijandlijkheden. Men kon den daader wel niet ontdekken; doch het bleek klaar, dat het ſchot, zoo niet op bevel des konings, nogthans met zijne voorkennis geſchied was. Joas vertrok terſtond met zijn krijgsvolk van Gondar, en zond door Woefjeka aan Ras Michaël bevel, om terſtond naar Tigree te rug te keeren, en hem niet weder onder de oogen te komen. Doch Michaël gaf hem tot antwoord, dat, wanneer hij zich weder voor hem liet zien, hij hem in ſtukken zou laaten houwen. Den volgenden dag, zond de koning nog eens bevel aan den Ras, om terſtond naar Tigree te rug te keeren. Dan, Michaël verklaarde hem, dat hij thans een dienaar des rijks was, welk zich in de handen der Gallas en in groot gevaar bevond, en verzocht den koning, om terſtond met hem tegen Faſil optetrekken. — Maar Joas wees dit van de hand. Michaël liet daarop openlijk bekend maaken, dat alle de Gallas binnen vier en twintig uuren Gondar verlaaten zouden; en, na verloop van tien dagen, zou het door het geheele rijk vrij ſtaan, iederen Galla ongeſtraft te dooden.

Daarna brak Ras Michaël, verzeld door Guſjo, van Gondar op, om Faſil van Azazo te verdrijven. — Joas begunſtigde Faſil. 'Er volgde een hevig en bloedig gevecht, waarin Faſil gantschlijk verſlagen werd; wijl zijne Gallas het vuur van Michaëls krijgsknechten niet uithouden konden. — In dit gevecht, werden ſommigen van des konings huistroepen gevangen genomen, en men vernam van haar, dat zij, op zijn bevel, zich bij Faſil gevoegd

Digitized by Google

voegd hadden, en dat de koning ook door een Armenier op Ras had laaten ſchieten. — Michaël keerde daarop met zijne geheele krijgsmagt naar Gonder te rug, en liet HATZE HANNES, eenen *prins*, die op den berg Wetsjnee bewaard werd, *haalen*. In dien zelven nacht, werd de koning in zijn paleis vermoord, en in de kerk van S. Raphael begraaven.

Hannes beklom den troon den één en dertigſten van Bloeimaand des jaars 1769, maar was reeds zeventig jaaren oud, had maar ééne hand, en was zwak van ligchaam. Hij had, geduurende zijn geheele leeven, niet dan met monniken en prieſters verkeerd, zijn verſtand was niet aangekweekt, en hij bragt al zijnen tijd met bidden en pſalmzingen door. — Michaël wendde alles aan, om hem zijne vreesachtigheid te ontneemen, en hem te beweegen, met het heir te veld te trekken: maar hij ſchreidde geduurig, en bad hem toeteſtaan, dat hij een monnik mogt blijven. — *Michaël, die zonder den koning niet te veld wilde gaan, en geene kans zag, om hem daartoe overtehaalen, liet hem door vergif dooden*, en werd dus, binnen zes maanden, moordenaar van twee koningen.

Hannes werd door zijnen zoon, TEKLA HAIMANOUT, eenen prins van vijftien jaaren, in de regeering opgevolgd. — Hij had een zeer inneemende geſtalte, welke ik te vooren reeds omſtandig beſchreeven heb (*c*). Hij was aan Michaël op het naauwst verkleefd, en gereed, om terſtond met hem

(*c*) Zie het eerſte deel, bladz. 507.

Digitized by Google

hem tegen Fasil te veld te trekken. — Den tienden van Slagtmaand des gemelden jaars, verlieten zij Gondar. — Fasil had een groote menigte uit de wilde stammen van den overkant des Nijls vergaderd: maar zijne Gallas waren voor de kogels der Abyssiniers bevreesd, en niet meer zoo moedig, als voorheen, om hunne oude vijanden aan te vallen. — Intusschen bedacht Fasil eene list, om zijn volk deeze vrees te ontneemen. Hij liet etlijke schietgeweeren enkel met buskruid laaden, en ze op zijne vrienden losschen, die, natuurlijker wijze, daardoor niet gekwetst werden. Vervolgens liet hij met kogels op veel meer verwijderd rundvee schieten, welk ligt gekwetst werd. Fasil deed hen daaruit besluiten, dat een schot slechts op een merklijken afstand nadeel toebragt, maar dat zij, op de opening van het geweer moedig losgaande, geen schaade van de kogels te vreezen hadden.

Beide heiren ontmoetten elkander kort daarna, en den negenden van Wintermaand des jaars 1769 volgde de vermaarde veldslag bij Fadsjitta, alwaar Fasils volk wel met de uiterste dapperheid vocht, maar tegen de kogels van Michaëls krijgsbenden niet bestaan kon, en genoodzaakt werd, met den grootsten schrik de vlugt te neemen. — Powusen, een krijgsbevelhebber van Ras Michaël, vervolgde met de ligte ruiterij de vlugtende vijanden, en hieuw het grootste deel derzelven neer. — Onder de gevangenen was Woesjeka, die Powusen en de elf gevangen krijgsbevelhebbers had laaten ontsnappen. — Deeze smeekten nu den Ras om zijn leeven. Dan, hij was onverbidlijk, en vroeg Woesjeka, of hij hem niet bevolen had, binnen tien dagen het land te ruimen? Hij keerde zich, vervolgens, tot zijne krijgsknechten, en vroeg hen,

Digitized by Google

hen, of niet iemand van hun leêren flesfen kon maaken; en als een bevestigender wijs antwoordde, beval hij, uit de huid van Woesjeka flesfen te vervaardigen, maar hem vooraf naar den koning te leiden. — Doch de koning wilde met hem niet spreeken, en liet hem terstond wegbrengen. — De krijgsknechten bragten hem naar den oever der rivier, daar zij hem leevendig de huid afstroopten, welke zij, met stroo opgestopt, aan den koning bragten. — Men meende, dat Ozoro Esther de drijfveer deezer wreedheid was. Althans zij verscheen, bij deeze gelegenheid, in haaren bruidsieraad, welken zij, sedert den dood van haaren echtgenoot, niet aan had gehad. Zij keerde, eerlang, in zegepraal, naar Gondar te rug, doch waar de Voorzienigheid haar, wegens haare hardheid, met veel ellende in haar eigen familie strafte.

Kort hierna kreeg men in de hoofdstad tijding, dat Fasil den stadhouder van Damot verslagen, en zijne hoofdstad *Burée* in bezit genomen had. — Deeze tijding was zeer gewigtig voor mij. Ik vernam, dat, eerlang, een groote krijgsmagt, uit Abyssinie tegen hem te veld zou trekken. Ik meende, daardoor gelegenheid te krijgen, om, onder deeze bescherming, de landstreeken, daar de Nijl ontspringt, te bezoeken. — Fasil was, na den slag bij Fadsjitta, naar Buree, vervolgens, over den Nijl, in *Bizamo* getrokken, en meende, de *Agows*, eene natie, die de zijde des konings hield, uitteroeien, en hun rijk land den Gallas interuimen. — Hij sloeg ze ook, kort daarna, bij *Bandsja*, alwaar zeven van hunne voornaamste opperhoofden op de plaats sneuvelden.

Toen Michaël dit hoorde, werd besloten,

niettegenſtaande den regentijd, terſtond in 't veld te trekken. De koning zou regelrecht op Buree los gaan; welke ſtad hij, door eenen ſnellen togt, in vijf of zes dagen bereiken kon. — Guſjo en Powuſſen moesten zich naar hunne ſtadhouderſchappen begeeven, al hun krijgsvolk vereenigen, en zich daarmede bij den koning voegen. — Voor hun vertrek, verzekerden zij Ras Michaël door eenen eed, dat zij niet zouden te rug keeren, zonder het hoofd van Faſil mede te brengen. — Dan, naauwlijks hadden zij Bedſjemder bereikt, of zij toonden andere geneigdheden, eene ſamenzweering tegen Michaël ſmeedende. Zij hadden eene afſpraak met Faſil gemaakt, om, wanneer hij de koninglijke krijgsmagt van vooren aantaſte, Michaël in den rug te vallen, hem gantſch inteſluiten, en of te dooden, of gevangen te neemen. — Dit ontwerp bleef geheim. De Abyſſiniers konden wel veinzen. —

De koning liet, intuſſchen, groote toerusting maaken, om met een aanzienlijke magt in 't veld te verſchijnen. Ik kreeg ook alle de noodwendigheden daartoe. Doch ik wilde eene tent laaten maaken, die boven open was, om met mijnen quadrant ongeſtoord waarneemingen te kunnen doen. Ik reisde des naar *Emfras*, eene ſtad, twintig Engelſche mijlen van Gondar gelegen, daar veele Mohammedaanſche tentenmaakers woonen. — Doch de koningin-moeder ontriedt mij de reis naar de bronnen des Nijls, en verklaarde ze voor een vreemde, ingebeelde grille, mij verzoekende, onder haare beſcherming te Koskam te blijven, tot dat de koning en Michaël te rug kwamen; wanneer ik, met veiligheid, mijne terugreis door Tigree kon neemen. Zij lachte, dat ik, van Jeruſalem af,

af, eene zoo gevaarlijke reis gedaan had, om de bron eener rivier te zien, waarvan ik niets kon medeneemen, en waarbij ik ligtlijk mijn leeven kon verliezen. Haar grootſte wensch, zeide zij, was, de kerk des heiligen grafs te bezoeken, en in 't gezigt derzelve begraaven te worden. — Ik werd door dit voorſtel zeer getroffen, en had ik veilig door Tigree kunnen reizen, dan ware ik zekerlijk te rug gekeerd, zonder de Nijlbronnen gezien te hebben. — Dan, mijne eerzucht werd door de goede gelegenheid weder opgewekt, en ik beſloot, dit ontwerp niet te laaten vaaren, wijl ik het als eene pligt jegens mijn vaderland aanzag, daar ik aan hetzelve de eer deezer ontdekking bezorgen kon.

Digitized by Google

TWEEDE AFDEELING.

BESCHRIJVING van Gondar, Emfras en het meir Tzand. — Reis naar Emfras. — Oorſprong en voortgang der laatſte onluſten en burger-oorlogen in Abyſſinie.

Eer ik Gondar, de hoofdſtad van Abyſſinie, verlaat, zal ik hier een korte beſchrijving daarvan geeven.

GONDAR ligt op eene hoogte, welker rug genoegzaam effen is. In tijd van vreede beſtaat zij uit omtrent tien duizend huisgezinnen. — De huizen zijn meestal van klei, met ſtroodaken, van kegelvormige gedaante, welke de gewoone bouworde is in de landen, daar de keerkringsregen heerscht. — Aan het westeinde der ſtad ligt het koninglijk paleis. Eertijds was het een aanzienlijk vierkant gebouw, met vierkante torens op de hoeken, en vier verdiepingen hoog, met een overheerlijk uitzigt: doch het vuur heeft 'er, op verſcheidene tijden, veel van verteerd. Intusſchen is 'er in de twee benedenſte verdiepingen nog ruimte genoeg. De gehoorzaal is honderd en twintig voeten lang. — Verſcheiden koningen hebben 'er ter zijden kamers van klei aangebouwd, zoo als in 't land gebruiklijk

lijk is; maar het paleis zelf is, ten tijde van Facilidas, door Oostindiſche metſelaars, en zulke Abyſſiniers, die de bouwkunde van de Jeſuiten geleerd hadden, gebouwd. Het geheele is met eenen muur, ter hoogte van dertig voeten, en met ſchietgaten voorzien, omgeeven. — De hoogte, waarop de ſtad ligt, is aan alle zijden met een diepe valei omringd, welke drie uitgangen heeft.

Tegenover Gondar, aan de andere zijde der rivier, is een aanzienlijke ſtad, van omtrent duizend huizen, door Mohammedaanen bewoond. Zij zijn zeer arbeidzaame lieden, die gebruikt worden, om de veldbagaadje des konings en des adels te bezorgen.

Volgens menigvuldige waarneemingen, aan de zon en de ſterren gedaan, heb ik bevonden, dat Gondar op de noordlijke breedte van 12° 34′ 30″, en de lengte van 37° 30′ 0″ oostwaard van Greenwich ligt.

Den vierden van Grasmaand des jaars 1770 brak ik op van Gondar. Het riviertje Kahha over-, en de Mohammedaanſche ſtad doorgetrokken zijnde, bereikten wij, des voormiddags nog, de ſchoone rivier *Modſjetsj*, die in een diep, oneffen en ſteenachtig bed ſtroomt, en welks water ongezond is. Zij droogt, des zomers, bij de grootſte zonnehitte, niet uit, maar ſtroomt het geheele jaar door. Koning Facilidas heeft 'er eene ſteenen brug van vier boogen over gebouwd, die nog in goeden ſtaat is.

De oevers der Modſjetsj verlaaten hebbende, kwamen wij in een uitgebreide vlakte, aan de oostzij-

de

de door het meir Tzana bepaald. — Hier meende ik de ſchoonſte, althans eene menigte nieuwe heestergewasſen en kruiden aantetreffen; doch, niettegenſtaande alle aangewende moeite vond ik mij in mijne verwachting bedroogen. — Onze reis voortzettende, kwamen wij eerst aan de rivier *Tedda*, en twee uuren daarna aan de ſchoone rivier *Gomara*, welke in *Belesſen* ontſpringt, in het drooge jaargetijde ſlechts uit eenige vijvers en poelen beſtaat, maar nu weder begon te ſtroomen, en in het meir Tzana valt. — Wij overnachtten bij het klein, maar aangenaam dorp *Korreva*.

Den volgenden morgen ten vijf uur trokken wij verder. In deeze landſtreek vond ik een groote menigte haazen; waarvan ik echter geen gebruik kon maaken, wijl de Abyſſiniers een' afkeer daarvan hebben, en ze voor onrein houden. Doch ik werd rijklijk ſchaadeloos gehouden door het groot aantal paarlhoenders, *Guinea-fowls*, waarvan ik, in korten tijd, twintig ſchoot. Zij dienden ons tot een aangenaame afwisſeling bij het raauw rundvleesch, welk wij tot hiertoe genuttigd hadden, ſchoon het, ten minſte voor een gedeelte, niet onſmaaklijk was.

Des morgens ten acht uur, kwamen wij in het fraaie dorp *Tangouri*, meest door Mohammedaanen bewoond, die een ſterken koophandel, verre zuidwaard, drijven. Zij trekken bij karavaanen, blijven een jaar lang uit, en komen met ſlaaven, ſibeth, wasch, huiden en kardamom te rug. Intusſchen, zegt men, dat de voordeelen tegen de moeite en gevaaren niet opweegen.

AMBA MARIAM, een hooge rots, die, wijl zij maar

maar een' enkelen weg opwaard heeft, den bewooneren der nabuurige dorpen in tijden van oproer, of vijandlijke invallen, tot een veilige ſchuilplaats ſtrekt, aan onze linkerhand gelaaten, en de heldere rivier *Gorno* overgetrokken hebbende, kwamen wij te *Emfras*.

EMFRAS ligt op een' ſteilen heuvel, welken men, langs eenen bijkans loodrechten weg, gelijk een ladder, beklimt. — De plaats heeft nagenoeg drie honderd huizen, die allen, omtrent het midden des heuvels, met de voorzijde westwaard liggen, en van achter tuinen, of veel meer velden, zonder eenige orde, hebben. — Van hier heeft men een ongemeen fraai uitzigt over het meir Tzana. De plaats ligt op de noorder breedte van 12° 12′ 38″, en de lengte van 37° 38′ 30″ oostwaard van Greenwich.

Het meir TZANA is verre de grootſte watervlakte, welke men in dit rijk vindt; hoewel men haaren omtrek te veel vergroot heeft. — De grootſte breedte van Dingleber tot Lamguee, bedraagt, in een rechte lijn, oost- en westwaard, vijf en dertig Engelſche mijlen; maar aan beide einden neemt haare breedte merklijk af, tot minder dan tien mijlen. Haare grootſte lengte is van Bab Baha noord- en zuidwaard omtrent vijftig mijlen. — In de droge maanden, van Wijnmaand tot Lentemaand, neemt dit meir in zijnen omtrek grootlijks af; maar in den regentijd, wanneer verſcheiden rivieren zich, met vollen boezem, in dit meir ontlasten, overſtroomt het de omliggende vlakke landen wijd en breed.

De Abyſſiniers zeggen, dat in dit meir vijf en veer-

veertig bewoonde eilanden zijn: doch, gelijk zij in alle zaaken groote leugenaars zijn, zoo gaat het hun ook hier. Ik geloof, dat het getal elf zal beloopen. — Het voornaamste heet *Daka* of *Daga*, dat is, de heuvel of de hooge grond, en ligt omtrent in het midden des meirs.

De eilanden van dit meir ſtrekten voorheen tot ſtaatsgevangenisſen; ook werden zij door ſommigen tot een vrijwillige verblijfplaats verkooren, om zich, na een ongeluk of beleediging, der waereld te onttrekken; of tot plaatſen, waar men in onrustige tijden veiligheid voor zich en zijne beste goederen zocht. — Toen ik in Abyſſinie was, werden dertien honderd oncen goud, welken de koningin haaren ſtadhouder van Daka, WELLETA CHRISTOS, eenen man van buitengewoone heiligheid, die in veertig jaaren geen vleesch had gegeeten, toevertrouwd had, dien zelven geestlijken ontſtolen. Hij vlugtte; maar de koningin wilde nooit toeſtaan, dat hij naargeſpoord, of gevangen genomen wierd. — Na deezen uitſtap, zal ik nu tot mijne reis, en de historie van Abyſſinie in mijnen tijd wederkeeren.

Faſil was, intusſchen, bezig, de Agows ten gronde toe te vernielen. Daaglijks kwamen 'er booden uit Amhara en Bedſjemder bij Ras Michael aan, met verzoek, om toch, zoo ſpoedig moogelijk, optebreeken, en het land te hulp te komen. — De verraaderij der beide ſtadhouders was tot hiertoe nog niet ontdekt. De koning brak, eindelijk, met zijne krijgsmagt op, en terſtond verſpreidde zich een algemeene ſchrik door het land. De inwooners vlooden met hunne beste goederen in het gebergte. Emfras was in korten tijd verlaa-

laaten. Ras Michaël handhaafde wel in tijd van vreede goede orde; maar in het veld, en aan het hoofd eener heirmagt was hij een wreed man. — Tegens den avond hoorden wij des konings ketel-trommen, waarvan altijd vijf en veertig vooruit-gaan, en onophoudlijk geslagen worden, zoo lang de koning op weg is. Het Mohammedaansche gedeelte der stad Gondar werd terstond geplonderd; doch de inwooners waren 'er lang te vooren op bedacht geweest.

Den veertienden van Bloemmaand, klom ik te paard, met alle mijne manlijke dienstbooden. Benëden Emfras gingen wij over de Arno, en, tusschen acht en negen uur, voegden wij ons, te Lamguee, bij den koning. — Offchoon het nog vroeg was, had deeze, bij mijne aankomst, reeds eenen staatsraad vergaderd, en Ras Michaël, wiens tent vijf honderd ellen van die des konings stond, had zijn hoofd zoo vol bezigheden, dat hij ons voorbij ging, zonder de minste kennis van ons te neemen, en in des konings tent trad.

Als bevelhebber onder des konings huistroepen, had ik mij achter des konings stoel kunnen plaatsen; maar ik begaf mij liever naar de tent van Ozoro Esther, die mij zoo ras niet vernam, of zij deed mij binnen komen. Zij verbeeldde zich ziek te zijn; doch zij was alleenlijk een weinig verzwakt en vermoeid van de feesten te Gondar, bij gelegenheid van het huwlijk van Powussen. — Nadat ik haar mijnen raad had medegedeeld, liet zij voor mij en mijn gezelschap een treflijk ontbijt, op houten schotels, aanrechten. Het bestond, voornaamlijk, in gevogelte, op allerleie wijs bereid; doch hun geliefkoosd brind, of schijven

raauw

raauw rundvleesch, ontbrak 'er geenzins. Het kostlijk tarwenbrood, uit meel van Dembi, geviel mij het best. Hier werd veel gegeeten en sterk gedronken. De [illegible]niers zeggen: „men moet aan tafel eerst planten, en dan begieten." Hierom drinkt niemand eer, dan hij zijn genoegen gegeeten heeft. Naderhand ging het glas vlijtig rond. 'Er werd een voortreflijke, sterke roode wijn; voorts brandewijn, meê en kruiderbier geschonken. Toen ik gevoelde, dat de drank mij in 't hoofd zou slaan, verliet ik de tent, wijl ik Ras Michaël en den koning moest spreeken.

Ik ging, in eene zoo ernstige houding, als ik met mooglijkheid kon aanneemen, naar des konings tent, offchoon het in Abyssinie voor geen schande gerekend wordt, eene roes te hebben. Ik vond den koning op zijne sofa in de alkove, en wilde mij voor hem neêrwerpen. Dan de jonge prins GEORGE, die tegenover mij, aan de rechterhand des konings, zijns broeders, stond, kwam en hield mij te rug, zeggende aan den koning, dat Ozoro Esther mij zoo veel wijn gegeeven had, dat ik niet in staat zou zijn, om mij zelf op te heffen. — Offchoon het bijkans onmooglijk was, zich van lagchen te onthouden, zag men echter duidlijk, dat de koning zich bedwong, en het hem niet naar den zin was. Ik waagde het nogthans te knielen; doch ik deed het niet met zoo veel bevalligheid, als voorheen, en dit veroorzaakte een gelach, wijl men het voor eene uitwerking van den wijn hield. Toen ik opstond, reikte de koning mij zijne hand toe, om ze te kussen, en sprak zeer gunstig met mij. —

Op dat oogenblik, kwam 'er een boode van Ras Mi-

Digitized by Google

Michaël in de tent, die, zonder te groeten, om den ſtoel ging, en den koning iets boodſchapte. Het gevolg was, dat het heir, den vijftienden, des morgens vroeg opbrak, en zich des nachts aan den Nijl, daar hij uit het meir Tzana weder ten voorſchijn komt, weder neerſloeg. Hier gebeurden verſcheiden bedenklijke voorvallen. — AYLO, ſtadhouder van Godſjam, zoon der prinſes WEDLEDA ISRAËL, Ozoro Esthers zuster, had van Ras Michaël bevel ontvangen, om zich bij hem te voegen, zoo ras GUSJO en Powuſſen opgebroken waren. — Ras Michaël had deeze prinſes, die even zoo ſchoon als Ozoro Esther, maar niet zoo goed van karakter, als zij, was, voorheen willen trouwen; maar zij had zulks geweigerd, en tuſſchen beiden heerſchte nu een doodlijke haat. Hij dreigde, indien Aylo zich niet bij hem voegde, der prinſes de oogen te laaten uitſteeken; eene bedreiging, welke naauwlijks iemand anders, dan Ras Michaël zou kunnen doen, daar haare oogen in de daad betoverende waren. Intuſſchen ontſnapte de prinſes des nachts over den Nijl; over het wel gelukken van eene zoo ſtoute onderneeming was een ieder verheugd, ſchoon men, om des Ras wil, zijne blijdſchap moest ontveinzen.

Den zeventienden, na zonnen ondergang, ging de koning over de rivier, en trok tot *Derdera* voorwaard, alwaar hij zich nabij de kerk van S. Michaël neerſloeg. — Derdera is eene vergaderring van kleine dorpen, alwaar de ſamengezworenen Ras Michaël wilden inſluiten en aantaſten. Doch Ras Michaël verloor alle geduld, toen Gusjo en Powuſſen niet aankwamen; en, wijl hij in een vijandlijk land was, gaf hij, volgens zijne ge-

woonte, bevel, om alles te vuur en te zwaard te verwoesten; en alle inwooners, welke niet konden vlugten, werden neergehouwen.

Des konings overtogt over den Nijl, was een ſein voor mij om te vertrekken, en mij bij hem te voegen. Den achttienden verliet ik Emfras. Des namiddags reisde ik langs het meir Tzana, en zag eene menigte Nijlpaarden. Sommigen zwommen in het meir op een' geringen afſtand; anderen begaven zich van de weilanden met alle behoedzaamheid naar het meir, daar zij ingingen, tot dat zij onder het water duikten, en uit ons gezigt verdweenen. Op het land zijn zij zeer ſchuuw, en laten zich niet nagenoeg komen, om ze zelf met het beste ſchietgeweer te dooden. — Den negentienden doorkruisten wij de dorpen *Nabi*, en bereikten vervolgens het dorp *Waito*, welks inwooners heidenen zijn en van de Abyſſiniers afgezonderd leeven. Deeze laatſten hebben geene gemeenſchap met —, maar integendeel eenen zoo grooten afkeer van hun, dat al wie zoo eenen heiden, of iets van zijne zaaken, aanraakt, tot den avond toe onrein is, en zich van zijne familie en vrienden afgeſcheiden houden moet; ook niet eer den godsdienst bijwoonen mag, dan nadat hij zich gewaſſchen en gereinigd heeft. — Deeze afkeer ontſtaat zekerlijk uit hunne leevenswijs. Hunne geheele bezigheid is, krokodillen en Nijlpaarden te dooden, welke hun daaglijksch voedſel zijn. Zij ſtinken onverdraaglijk, zijn zeer mager en bleek, en ſterven veelal aan de luizeziekte. — In het meir Tzana zijn geene krokodillen. Wijl zij zoo wel op het land verkeeren, als in het water, ſchrijft men zulks te onrecht aan de watervallen in den Nijl toe. Ik denk veel meer, dat de koude des wa-

waters en der luchtſtreek, welke de krokodillen niet, maar de Nijlpaarden zeer wel kunnen verdraagen, de oorzaak daarvan is.

De Waito's ſpreeken eene taal, van alle anderen in Abyſſinië onderſcheiden. Alle mijne poogingen, om iets van hunnen godsdienst en zeden te ontdekken, waren vergeefsch. Op mijn verzoek, liet de koning eens twee van deeze lieden naar Gondar brengen, waarvan de een oud, en de ander nog jong was. Doch zij wilden op geene vraagen antwoorden, deels, denk ik, uit vrees, en deels uit eigenzinnigheid. — De koning werd zoo vertoornd op hen, dat hij ze wilde laaten ophangen; 't welk hun ook zeer onverſchillig ſcheen te zijn. Het kostte mij taamlijk veele moeite, hunne vrijheid te verwerven. — De Abyſſiniers houden ze voor toovenaars, en meenen, dat zij met hunne oogen, zelfs op een' verren afſtand, iemand kunnen dooden. — Hadden zij deeze kunst bezeten; die twee mannen zouden ze aan mij beproefd hebben; doch ik ondervond 'er niets van.

Den volgenden morgen gingen wij door de rivier *Reb*, die in de bergen van Abyſſinie ontſpringt, en het geheele jaar door ſtroomt. — Des namiddags legerden wij ons aan de rivier *Gomara*, daar ik mij met het opzoeken van nieuwe planten bezig hield.

Digitized by Google

DERDE AFDEELING.

VERVOLG der reis. — Verdere krijgsgebeurenissen. — Groote Waterval in den Nijl. — Togt over die rivier. — 's Konings heir trekt te rug. — Des schrijvers terugkomst te Gondar. — Socinios voor koning uitgeroepen. —

Eenige dagen daarna, kreeg ik, zeer onverwacht, tijding, dat Guſjo en Powuſen tegen den koning waren opgeſtaan, zich met Faſil vereenigd hadden, en reeds in vollen aantogt waren, om Ras Michaël den terugweg naar Gondar afteſnijden. — Naderhand vernam ik in het dorp *Dara*, dat Ras Michaël, op deeze tijding uit Bedſjemder, tegen Guſjo en Powuſen zeer verbitterd was geworden, en dat men in eenen ſtaatsraad des konings overlegd had, of de krijgsmagt niet terſtond naar die provincie voortrukken zou? Doch, eindelijk, had men beſlooten, Guſjo en Powuſen de laatſte bevelen toetezenden, om hun heir tegen dat van Faſil te laaten voortrukken, hem ſlag te leveren, en daarna de provincien Amhara en Bedſjemder weder tot gehoorzaamheid te brengen.

Deeze tijding was mij zeer onaangenaam; wijl ik nog maar veertien Engelſche mijlen van den groo-

grooten waterval des Nijls verwijderd, en het niet waarschijnlijk was, dat ik hem ooit weder zoo nabij zou komen. Ik wilde mij liever aan alle gevaaren blootstellen, dan deeze gelegenheid verwaarloozen. — NEGADE RAS MAHOMED, een broeder van HADSJI SALEH, die mij mijn eerste verblijfplaats bezorgd had, was het hoofd der Mohammedaanen te Gondar, een gunsteling van Ras Michaël. Hij was een man van veel verstand en goed karakter. Ik vond hem te *Dara* en woonde bij hem. — Ik vroeg hem, hoe ik de reis zou schikken? In 't eerst ontried hij ze mij grootlijks, uit hoofde van alle de onlusten, die het land beroerden; te meer, wijl het tot in de landstreek van *Alata* woest en onbewoond was. Hij vreesde ook, dat al het onheil, welk mij op de reis bejegenen mogt, door den koning, en de koningin-moeder, hem zou geweeten worden. Doch ik betuigde mijn vast besluit, om derwaard te gaan, en begeerde slechts zijnen raad.

Ik aanvaardde mijne reis met vijf sterke en kloekmoedige dienstbooden, allen, behalve hun gewoon geweer, met pieken gewapend. Ook voegde zich een zoon van Mahomed, met vier dienstknechten, sabels en schietgeweer voerende, en op muilezels rijdende, bij ons. Onze reis ging zeer snel voort. — Eerst liep onze weg door een bergachtige landstreek, vol boomen, maar die mij geheel onbekend waren. Zij hadden bloesems van honderd verschillende gedaanten en kleuren. Sommigen hadden ook reeds vruchten; maar ik kon ze wegens gebrek aan tijd niet nader onderzoeken.

Vervolgens kwamen wij aan een' zeer snellen stroom, die in Bedsjemder ontspringt, bij Alata voor-

Digitized by Google

voorbij vloeit, beneden den waterval in den Nijl ſtort, en, gelijk men mij zeide, *Mariam Ohha*, genaamd werd. Kort daarna bereikten wij *Alata*, een aanzienlijk dorp aan de zijde van een' groenen heuvel. — Mahomed gaf terſtond aan den ſtadhouder kennis van onze aankomst; doch hij was reeds aangaande mijne reis onderrecht. Ik ſprak hem in 't Arabisch aan, en wij werden ras goede vrienden. Het geruisch des watervals hadden wij bereids gehoord; des wilde ik mij niet gaarn hier lang ophouden. — Wij moesten, echter, eerst jets nuttigen. Men bragt boter, honig en brood op; en nadat wij iets daarvan genuttigd, en onze paarden gevoederd hadden, zetten wij onze reis voort.

Eerst kwamen wij aan eene brug van éénen boog, vijf en twintig voeten wijd, aan beide enden in de vaste rots ingehouwen. De Nijl is hier tusſchen twee rotſen beſlooten, en loopt in een diep bed, met groot geweld en geraas. Hier hielden zich geene krokodillen op. Een halve mijl verder kwamen wij aan den waterval. — Nooit heb ik, in mijn leeven, prachtiger gezigt gezien, dan deezen waterval. De hoogte heeft men echter zeer vergroot. De Roomschkatholijke zendelingen zeggen, dat hij vijftig voeten hoog is. Het meeten is zekerlijk moeilijk. Volgens mijne beste berekening waag ik het, zijne waarſchijnlijke hoogte op veertig voeten te bepaalen. — De rivier was door den regen zeer opgezwollen, en viel in eene maſſa, onverdeeld, omtrent een halve Engelſche mijl breed, met zoo veel geweld en een zoo ſchriklijk gedruisch neer, dat ik 'er een tijd lang als gantsch bedwelmd van was. Een dikke nevel bedekte den val aan alle zijden, hing boven en beneden over den ſtroom,

en

en wees zijnen loop aan, offchoon men niets van het water zag. — Al had de regen den ſtroom doen zwellen, was het water echter helder. Het viel in een diepe kom, in de rots gemaakt. Twintig verſchelden draaikolken ontſtonden aan den voet des vals. Een gedeelte des neerſtortenden ſtrooms bruischte, met groot geweld, tegen de rots te rug; terwijl een ander deel in het bed der rivier voorwaard liep; welke verſchillende beweeging golven veroorzaakte.

HIERONYMUS LOBO verhaalt, dat hij onder den boog, dien het neervallende water maakt, gezeten, en gerust, aan den voet van hetzelve, door de kromme lijn des ſtrooms, eene menigte regenboogen van onbeſchrijflijke ſchoonheid gezien had. — Doch ik houd dit verhaal voor een verdichtſel. Het water der kom loopt tot den voet der rots, en is in geſtaadige beweeging. Dus is 'er geene zitplaats. Doch, geſteld zijnde, 'er was, in 't midden der kom, eene bank, of zitplaats; dan houd ik het echter voor menſchlijke krachten onmooglijk, derwaard te geraaken; en, zoo men al, doch ik weet niet hoe, derwaard geraakt was, zou 'er eene meer dan natuurlijke kracht van geest toe vereiscbt worden, (welke toch het menſchenleeven zoo zelden oplevert) om in eenen zoo verſchriklijken ſtand wijsgeerige beſpiegelingen met bedaardheid te maaken: te meer, wanneer ik 'er bijvoeg, dat de neervallende ſtroom een zoo vreeslijk geraas maakt, als de ſterkſte donder; dat de geheele rots 'er van ſchijnt te beeven; en men beducht moet zijn, het gehoor en alle zinnen te zullen verliezen. — Ik zag nu eene zoo verheven, zoo grootſche vertooning, welke geen tijd uit mijn gedachtnis zal uitwiſchen. Ik vergat bijkans alle dingen rondom

mij, en zag een van de grootſte en heerlijkſte ſchouwſpellen der ſchepping, door eenen dweepzuchtigen monnik minder ſchatbaar gemaakt. Bij deezen ſtrijd der hoofdſtoffen, was ik bijkans ten eenemaal buiten mij zelven geraakt. Ik hield mij zeer lang bij dit prachtig gezigt op, en het werd laat, eer ik te Dara te rug kwam.

Den twee en twintigſten van Bloeimaand, zetten wij onze reis voort. Wij gingen over heuvels, welke met onbekende planten bedekt waren, en kwamen daarna aan eenen berg, van waar wij in het meir konden zien. Alle plantgewaſſen in deeze landſtreek waren door het krijgsvolk plat getreeden. De Nijl was zeer diep, en zekerlijk vijftig voeten breeder, dan bij den waterval; hij vloeide zachtkens, doch was in 't midden zoo diep, dat onze paarden bij het overtrekken moesten zwemmen. Hier op het paard te blijven, kwam mij te gevaarlijk voor. De gladde ſteenen op den grond der rivier gevielen mij niet, te meer, wijl mijn paard hoefijzers had, welke in Abyſſinie niet gebruiklijk zijn. Ik zwom 'er over, en kon dit veilig waagen, wijl boven den waterval geene krokodillen zijn. Wij kwamen allen gelukkig over de rivier. Veele vrouwen, die den trein volgden, zwommen 'er over, houdende de ſtaarten der paarden vast. — Kort na drie uur, bereikten wij het dorp *Tſoemwa*. Naauwlijks hadden wij onze tenten opgeſlagen, of wij werden door een verſchriklijk onweer van regen en donder overvallen. Ras Michaël had hier niets laaten afbranden, niettegenſtaande Powuſſen 'er een huis had. Doch die huichlaar had eene menigte zakken met meel ten dienſte des konings en van Ras Michaël herwaard laaten brengen. Het land was in deeze ſtreek

gantsch-

Digitized by Google

gantschlijk verlaaten; het gras neergetreeden, en men zag noch menschen, noch vee. Alles was uit vrees voor Ras Michaël verdweenen. — Wij hielden hier den geheelen nacht schildwacht, en stelden rondom ons posten uit. — Hier ontmoette ons AYTO ADIGÓ, een jong edelman van groote hoop uit Bedsjemder, een der kamerheeren des konings, die zijnen vorst vier paarden wilde brengen.

Wij kwamen hierop door landstreeken, alwaar de regen kleine meiren veroorzaakt had. Overal vonden wij spooren, dat hier krijgsvolk doorgetrokken was. Het veld lag vol doode muilëzels. Men zag afgebrande huizen, die nog rookten; zelfs het gras en de wilde haver waren aangestooken. — Alles bewees, dat de geduchte Ras Michaël langs deezen weg gegaan was; en in deeze schoone, anders zoo wel bebouwde, streeken, liet zich geen leevend schepsel zien; overal heerschte eene doodsstilte, welke slechts door het geruisch der stroomen afgebroken werd. — De hyena's vielen ons hier hevig aan.

Daarna kwamen wij in den omtrek van *Maitsja*. Het land was goed bebouwd geweest, maar de vrucht door de krijgsbenden en paarden zoo vertrapt, dat 'er geen halm meer te zien was. Hier stroopten veele ligte troepen rond, zochten de ongelukkige inwooners, die zich in de bosschen verschoolen hadden, op, en verkochten de vrouwen en kinderen aan de Turken tot slaaven. — Kort daarna hoorden wij sterk schieten. Wij besloten daaruit, dat 'er, niet verre van daar, een gevecht voorviel; en, wijl het vuur, vervolgens, afnam, en ons nader kwam, meenden wij, dat de onzen

de neerlaag hadden gekreegen. — Doch het duurde niet lang, of wij ontmoetten den vijand, naamlijk, een groote menigte reën, buffels, en wilde zwijnen, door het krijgsvolk opgejaagd, en voor hun heen gedreeven. De krijgsknechten, naar deezen buit hunkerende, begonnen vuur op deeze dieren te geeven. Wie ſchieten kon, die ſchoot, en dit duurde een uur lang. Een groote kudde reën kwam zoo ongeſtuimig op ons af, dat zij ons bijkans om verre zouden geloopen hebben. En deeze waren de vijanden, die ons zoo veel ſchrik hadden aangejaagd. Het volk had zoo dol onder elkander geſchoten, dat ſommige menſchen gedood, en veele paarden en muilëzels gekwetst waren. Men hield ſteeds aan met ſchieten, en Ras Michaël ſtond in de deur zijner tent, vloekte ijslijk, doch ondervond, dat het volk naar zijn bevel niet luisterde. Alles was in zoo eene verwarring, dat vijf honderd vijandlijke ruiters onze geheele krijgsmagt overhoop hadden kunnen werpen. Eindelijk kwam echter alles weder in orde.

Hier ontmoette ik KEFLA YASOUS, een' kamerjonker des konings, en dapperen krijgsbevelhebber. Doch eer ik met hem kon ſpreeken, moest ik twee Grieken, STRATES en SEBASTOS, die tot mijn gezelſchap behoorden, van hunne muilezels afgeworpen, en grootlijks bezeerd waren, bezorgen. De gelegenheid daartoe was deeze: Bij hunne aankomst had prins George hen op de Arabiſche wijze gegroet. — Deeze groet beſtaat hierin: wanneer twee of meer menſchen elkander te paard ontmoeten, houdt de geringer of jonger, op een' aanmerklijken afſtand, zijn ſchietgeweer, enkel met huskruid geladen, op den anderen aan; rent in die houding in vollen galop op hem aan; en, wanneer

heer hij dicht bij hem is, houdt hij den mond van den loop van zijn geweer onder den ſtijgbeugel van den anderen, of onder het lijf van zijn paard, en ſchiet het af. Dit doen ſomtijds wel twintig te gelijk. Geen wonder, dat uit deeze dwaaze gewoonte dikwijls ongelukken ontſtaan; gelijk ook nu het geval met de twee bovengenoemde Grieken was, die beiden door hunne verſchrikte muilezels afgeworpen waren. — Kefla Yaſous verhaalde mij, dat Faſils krijgsmagt niet verre meer van daar verwijderd kon zijn. Hij voegde 'er bij, dat de koning voorneemens was geweest, eerst op hem los te gaan, en dan Guſjo en Powuſen tot reden te brengen. Dan, men had tijding, dat de rivieren door den zwaaren regen uit haare oevers getreeden waren; weshalve het onmooglijk was, met een geheele krijgsmagt voorttetrekken. Ras Michaël had beſlooten, met zijne troepen naar Gondar te rug te keeren, en was reeds derwaard op weg.

In het leger aangekomen zijnde, ging ik terſtond tot den koning; wijl ik Ras Michaël, die in den krijgsraad was, niet kon ſpreeken. Het heir trok naar den Nijl te rug. Op onzen weg hadden wij zwaaren donder en regen; het blikſemde ontzaglijk, loopende de blikſemſtraalen als vuurſtroomen op den grond voort. Het was buitengewoon duister, gelijk bij eene zonsverduistering. In iederen hollen weg vergaderde eene menigte water, welk vervolgens als zoo veele ſtroomen in den Nijl ſtortte. — De Abyſſiniſche troepen gaan ten allen tijde door den Nijl, wijl hij noch boomen, noch ſteenen met zich voert; doch een ieder was over het gezigt van deezen watervloed verbaasd. De Grieken vervloekten het uur, in welke zij in dit land gekomen waren, en hierop volgden gebeden. —

Ein-

Eindelijk kwamen wij aan de oevers van den Nijl. Het weêr werd helder en de grond droog. —

De koning en Ras Michaël zwommen op hunne muilëzels over de rivier, en kwamen behouden aan den overkant. Daarop volgde de geheele ruiterij. De boden aan den anderen oever was zeer ongelijk, en het kostte veel moeite, daar tegen op te komen. Intusschen ontstond 'er een groote verwarring, eer 'er duizend ruiters over waren. Veelen van hun geraakten op een' moerasligen grond. De paarden vonden geene vastigheid; zij werden in den stroom gesleept en verdronken. — Het voetvolk begon 'er nu ook over te zetten; en die goed zwemmen kon, kwam 'er door. Doch de oever was zeer steil. Veele menschen verongelukten daarbij; maar, wijl de overtogt bij nacht geschiedde, kon ik het eigenlijk getal niet ontdekken. —

Kefla Yasous bleef met de achterhoede en bagaadje aan den overkant der rivier, om den dageraat intewachten: doch hij vernam van eenige priesters, welke hier lang gewoond hadden, dat de stroom ter deezer plaats niet waadbaar was; en dat zij, die zich voor Agows uitgaaven, waarschijnlijk door Fasil afgezonden waren, om des konings krijgsmagt in dit ongeluk te storten. Hij liet ze terstond in hechtnis neemen. Een van hun werd voor eenen Galla erkend; maar hij wilde het niet bekennen. Des werden hem de oogen uitgesteeken, en hij, naderhand, door de krijgsknechten met hunne mesfen in stukken gehakt. — Deeze zwaare straf schrikte de anderen af, die beleeden, dat zij door Fasil afgezonden waren, om de koninglijke krijgsmagt naar deeze gevaarlijke plaats te leiden; en dat Fa-

Digitized by Google

fil zelf bij *Goutto* over den Nijl meende te gaan, en des konings volk, zoo ras het aan deezen kant gekomen was, aantetasten: doch dit zou niet eer geſchieden, voor dat WELLEDA YASOUS, Faſils vertrouwde veldheer, welke etlijke uuren van daar in eene hinderlaag lag, de achterhoede zou geſlagen hebben. — Kefla Yaſous, de verraders opgehangen, en den koning bericht daarvan gegeeven hebbende, trok naar eene waadplaats bij *Delakus*, en ging gelukkig over den Nijl. Welleda Yaſous verſcheen kort daarna met zijne ruiterij, maar kwam te laat, en de oever was zoo ſterk bezet, dat hij 'er onmooglijk kon overgaan. — Het heir zette zijnen marsch ſpoedig voort, en ging gelukkig over de rivier *Keki*. Doch de leevensmiddelen begonnen te ontbreeken.

Kort daarna geraakte de voorhoede in een klein gevecht met Faſil, en, vervolgens, verſcheen hij zelf met omtrent drie duizend ruiters in het gezigt van 'skonings heir. Het kwam tot een' veldſlag, en onze vooruitgerukte ruiterij werd te rug gedrongen, doch zonder merklijk nadeel te lijden. — Daarop zond Faſil zijnen dwerg DOHO, een zeer ſchrander en listig mensch, met de tijding, dat Faſil ons, terſtond na de aankomst van zijn voetvolk, aantasten zou. — De geheele krijgsmagt rukte daarop met grooten moed en geſchreeuw voorwaard; doch Faſil, die niet voorneemens was geweest, ons ſlag te leveren, trok met zijne krijgsbenden te rug. Dus ontkwamen wij uit deezen bedenklijken ſtand gelukkiglijk.

Onzen togt voortzettende, kwamen wij te *Dingleber*, eene hoogte aan het meir Tzana, daar de koning een paleis heeft. Hier gaf de vorst den Ras

Mi-

Michaël en zijnen voornaamsten krijgsbevelhebberen een groot feest. Toen de koning aan de tafel zat, gebeurde 'er iets, 't welk grooten schrik veroorzaakte. Van de roofvogels, die om de legerplaats rond zworven, werd een zwarte adelaar in des konings tent gejaagd. Schoon de geheele zaak slechts een enkel toeval was, voorspelde echter een ieder daaruit, dat de koning door iemand van laage afkomst zou onttroond worden. —

Twee van Fasils eerste bedienden kwamen, kort hierna, als vreedebooden aan. Zij kreegen ook gehoor bij Ras Michaël en den koning. — Zij boodschapten, dat Fasil reeds op zijnen terugtogt naar Buree was; dat hij tegen Gusso en Powussen, die hun woord niet g houden hadden, zeer vertoornd was; dat hij alle verbindtenis met die lieden opzeide, en, wanneer de koning het beval, in den volgenden zomer tegen hen te veld wilde trekken; dat hij nooit de wapenen weder tegen den koning opvatten, maar zijn stadhouderschap van hem ontvangen, en de inkomsten op zijn tijd betaalen wilde. — Teffens verzocht hij Ras Michaël, hem zijne kleindochter WELLEDA SELASSEE ter vrouwe te geeven; en dan wilde hij, zonder eenig wantrouwen, te Gondar komen. — De gezanten zeiden ook den koning: Fasil kon geen vast vertrouwen op Ras Michaël hebben, omdat hij reeds zoo dikwijls zijn woord gebroken had. —

Ras Michaël stond al 't geen de gezanten begeerden, gereedlijk toe, en beloofde, zijne kleindochter aan Fasil ten huwlijk te geeven. — Kort daarna werd bekend gemaakt, dat Fasil tot stadhouder van Agow, Maitsja, Godjam en Damot benoemd was. — Dit was een schelijke onwenteling. Ge-

ne

ne tweemaal vier en twintig uuren te vooren had Faſil het ontwerp gemaakt, om des konings krijgsbenden in den Nijl te verdrinken; en vier en twintig uuren voor dien tijd had hij in het open veld met ons gevochten. Thans beſtierde hij, in des konings naam de vier belangrijkſte provincien van Abyſſinie. — Doch van beide zijden was men door den nood tot deezen ſtap gebragt, en een ieder dacht maar den anderen te verſchalken. — Het geheele heir was vol vreugde.

Des avonds kwam Ozoro Esther in des koninga tent. Door den overtogt over den Nijl beangſtigd, was zij onpaslijk geweest, 't welk haar gelaat nog zeer veel inneemender gemaakt had. Zij was in 't wit gekleed. Ik geloof, nooit ſchooner vrouw gezien te hebben. De koning deed haar een geſchenk van twintig oſſen, omdat het haar lust was, voor de zieke krijgsknechten te zorgen. — Daarna vertrok alles uit de tent, en zij had, een halve uur lang, geheel alleen gehoor bij den koning. — Ik twijfel zeer, of Ras Michaël eenig aandeel aan het geſprek had. Hij beminde haar teederlijk, doch was niet ieverzuchtig.

Ik kreeg aanval van koorts, en vernam, dat eene raadsvergadering aangezegd was. In dezelve werd WELLETA KYRILLOS, des konings geſchiedſchrijver, bevel gegeeven, de gebeurenisſen van deezen veldtogt te beſchrijven. De togt van Kefla Yaſous naar Delakus, zijn overgang over den Nijl, en Faſils aanſtelling tot ſtadhouder, zouden met gouden letteren in de Abyſſiniſche jaarboeken worden ingeſchreeven.

Eenige dagen laater kwamen wij weder te Gon-

dar

dar aan. Daags te vooren, kwamen 'er twee boden van Guſjo en Powuſen in het leger, met allerleie ontſchuldigingen, waarom zij zich niet bij den koning gevoegd hadden. Door Ras Michaël werden zij hard bejegend; en bij den koning kreegen zij in 't geheel geen gehoor. Het geſchenk, welk de gezanten anders ontvingen, beſtond in prachtige, geſtikte kleederen; maar thans kreegen zij, uit ſpot, een ſtuk ſlecht, donkerblaauw ſtof van Suratte, nagenoeg een halve kroon waard; ook mogten zij in het leger niet overnachten. —

Ik was met alle deeze gebeurenisſen niet wel te vreede. Groote ongemakken doorgeſtaan, en veele kosten gemaakt hebbende, kwam ik nogthans onverrichter zaak te Gondar te rug, zonder de bronnen des Nijls bereikt te hebben. Het eenige, dat ik van deeze reis had, was een ſterke koorts, die ik mede naar Gondar bragt, daar wij den derden van Hooimaand aankwamen.

De koning ontdekte, dat Guſjo en Powuſen het oogmerk hadden, om hem in Gondar te overvallen, zoo draa de overſtrooming der Takazzee den terugtogt der krijgsbenden naar Tigree belette. Het hof van Gondar vreesde, dat de benoeming van Faſil tot ſtadhouder van Godſjam de uitvoering van dit ontwerp verhaasten zou. Terſtond na des konings aankomst te Gondar werd de verheffing van Faſil ook daar bekend gemaakt, en zijne twee bedienden prachtig gekleed, en met eerbetuigingen overlaaden, te rug gezonden. — Wijl het ontwerp, om de Nijlbronnen te ontdekken, mij nog ſteeds zeer ter harte ging, van welken wij te *Karkanja* ſlechts vijftig Engelſche mijlen verwijderd waren geweest; bediende ik mij van alle middelen, welke

de

de uitvoering van hetzelve bevorderen konden. Ik bejegende de lieden van Fasil met veel hoflijkheid, en bewees hun in het leger alle dienſten, die mij mooglijk waren. Ik ſprak met groote achting van hunnen heer; en toen zij vertrokken, gaf ik hun eenige geſchenken, en teffens eenige kleinigheden voor hem. — Zij ſmeekten mij, dat ik hun voor Welleda Yaſous, Faſils voornaamſten veldheer, die den kanker aan de lip had, een geneesmiddel wilde voorſchrijven. Ik gaf hun Docter STORKS cicuta, en liet hem raaden, geen raauw vleesch te eeten, maar zich aan melkſpijs te houden, en bij het gebruik deezer artſenij veel hui te drinken. — Zij waren hierover zeer in hun ſchik, en verklaarden den koning, dat deeze artſenij voor Welleda Yaſous aan Faſil meer welkom zou zijn, dan zijne eigen benoeming tot ſtadhouder dier aanzienlijke provincien.

Deeze rondborſtige betuiging voor den koning, gaf mij vrijmoedigheid, eene gunst van den vorst te verzoeken, naamlijk, dat hij mij het dorp Dſjiesj, daar de Nijl ontſpringt, in plaats van het dorp Tangouri bij Emfras, gaf, om van daar met honig verzorgd te worden. De koning bewilligde mijne bede, en ſchonk mij het dorp voor mij en mijne nakomelingen voor altoos. Faſils gezanten deeden den' eed, dat hun heer die gift bevestigen zou, op deeze wijs: — zij namen de beide voorſte vingers mijner rechterhand, en de een na den anderen leide de beide voorſte vingeren zijner rechterhand kruiswijs daarover, en kuste ze. Op deeze wijs doen de Christenen in dit land eenen eed. — De koning beval ook, dat deeze ſchenking in het koninglijk regiſter zou ingeſchreeven worden.

Digitized by Google

De gezanten van Fasil maakten zich, vervolgens, tot het vertrek gereed. — Michaël, intusschen, vertrouwde Fasil nog steeds niet; maar hij moest zich stil houden; wijl de regentijd begonnen, en een groot deel des rijks tegen hem in de wapenen was. — De provincie Woggora was reeds in vollen opstand. De groote rivier Takazzee scheidt ze van Tigree. Zij was zeer opgezwollen, en wegens de menigte boomen en zwaare steenen, welken zij mede voortrolde, voor de ruiterij bijkans niet om overtetrekken. Doch Michaël en zijne krijgsbevelhebbers beslooten het echter te waagen, willende liever daarbij omkomen, dan zich, in hun eigen land, van hunne vijanden uit Amhara laaten overvallen. — De noodige toebereidsels daartoe gemaakt zijnde, brak hij met de geheele krijgsmagt op. — Doch ik was zoo ziek, dat ik den koning op zijne reis naar Tigree niet kon volgen. Hij begeerde echter, dat ik hem, door middel mijner werktuigen, met welken ik de sterren geduurig waarnam, voorzeggen zou, of hij behouden uit Tigree te rug zou komen: doch ik zeide hem, dat ik wel mijnen weg ter zee en te land daardoor voor mij en voor anderen leerde uittekenen; maar van de raadsbesluiten der Voorzienigheid wist ik zoo weinig, als het muilëzel, waarop hij reed. —

De koning, zeer aangedaan, dat ik hem op zijne reis niet kon volgen, ried mij bij de koninginmoeder te Koskam te blijven, en te wachten, tot dat Fasil te Gondar kwam. — Kort te vooren, eer Michaël de stad verliet, gebeurde 'er een merkwaardig geval:

„Michaël had tot hiertoe steeds voorgegeeven, dat, zoo dikwijls hij eenen veldtogt ondernam, een

geest

geest hem plag te verschijnen, die hem den uitslag voorspelde: hij geloofde, dat deeze de aartsengel MICHAËL was; en beeldde zich op deeze verschijning en dit gesprek niet weinig in. — In een' krijgsraad, des avonds voor den uittogt, had hij verhaald, dat deeze geest hem bevolen had, den berg Wetsjnee te overvallen, en de koninglijke prinsen, die aldaar bewaard werden, of neerte-fabelen, of mede naar Tigree te neemen. — Dan Kefla Yasous en andere waardige mannen, wilden hierin niet toestemmen. — Ras Michaël verhaalde verder, dat de geest hem nog een' anderen raad gegeeven had: hij moest, naamlijk, de stad Gondar in brand steeken, en tot den grond toe afbranden, anders zou zijn goed geluk hem voor altoos verlaaten. Veelen van den raad keurden dit goed; en Michaël zelf scheen daartoe genegen; maar de koning weigerde volstrekt, zijne toestemming te geeven, willende hij liever te Gondar door zijne vijanden omkomen, dan eene zoo schandlijke daad begaan. — Toen dit bekend werd, verwekte het den koning veele goede vrienden, waarvan hij, naderhand, de bewijzen ontving, toen hij en Michaël, op hunnen terugtogt naar Gondar, gantschlijk verslagen en gevangen genomen werden."

Het koninglijk heir kwam bij de rivier Takazzee aan, welke de grensscheiding der provincie Siree is, en maakte toestel, om 'er over te trekken. Het kwam 'er ook gelukkig over, en werd in Siree en Tigree met blijdschap ontvangen.

Den tienden van Zomermaand kwamen Gusjo en Powusen indedaad te Gondar aan, maakten hunne opwachting bij de koningin, en verzochten haar, de regeering te aanvaarden. Doch zij weigerde

zulks volſtrekt, voor dat de vreede met Fafil getroffen was. — Ik leide een bezoek bij hen af. Zij ontvingen mij in hetzelve vertrek, daar Ras Michaël zich plag optehouden. Ik vond ze op den grond liggende, en in het verkeerbord ſpeelende. Zij drukten mij de hand, en ſpeelden voort, zonder zich opterechten en mij aantezien. — Ik erinnerde hen de beleefdheden, welken zij mij ſteeds beweezen hadden, en verzocht hunne ondersteuning. Doch zij wilden zich niet openhartig verklaaren, wijl mijne belangrijkheid ſints des konings vertrek gedaald was. — Zij wilden, dat ik hun zou voorzeggen, of de koning te Gondar te rug zou komen? Doch ik weigerde, een beſtemd antwoord te geeven.

Kort daarna verlieten zij Gondar in alle ſtilte. Doch hun krijgsvolk was onvergenoegd, en liep grootdeels weg. — De koningin kwam in Oogstmaand in de hoofdſtad aan, en woonde de raadpleegingen over het verkiezen van een' nieuwen koning bij. Zij wilde gaarn eenen zoon van Aylo, Joas broeder, ſchoon hij nog een kind was, op den troon verheffen. Intuſſchen wenschten allen, die Ras Michaël kenden, in een zoo hachlijk tijdſtip, geen kind tot koning te hebben: dan, de heerschzucht deezer vorſtin was zoo groot, dat zij nu het roer der regeering hoopte te voeren.

Nadat de koningin naar Koskam te rug was gekeerd, vergaderden de voornaamſte ſtaatsdienaars, die te Gondar gebleeven waren, en verkooren WELLEDA DSJIRDSJIS, eenen jongman van vier en twintig jaaren, die voor een zoon van Yaſous gehouden werd, tot koning. — Deeze vorst nam den naam van SOCINIOS aan, en begaf zich den

Digitized by Google

den volgenden morgen, met alle de tekens der koninglijke waardigheid bekleed, naar Koskam, wierp zich aan de voeten der koningin neer, en verklaarde haar, dat hij genegen was, zich geheel en al naar heuren raad te schikken. Hij verzocht haar, in Gondar te komen, en daar haare plaats als Itegee te vervullen.

Den tienden van Oogstmaand viel 'er, in Gondar, eene gebeurenis voor, die Fasil bewoog derwaard te komen. Een gemeene vrouw der Gallas verweet haaren man, dat hij koning Joas vermoord had. De Galla werd gevat, en naar de hoofdstad gevoerd. — In tegenwoordigheid der Itegee ondervraagd zijnde, beleed hij de geheele zaak. Kus Michaël en eenige grooten hadden hem door geld en beloften tot die daad overgehaald. Nadat men hem veel brandewijn had laaten drinken, gaf men hem de sleutels tot de vertrekken, waarin Joas gevangen werd gehouden. Eenige grooten gingen om middernacht met hem naar het paleis. Zij vonden hem in zijne kamer, gekleed, in diepe gedachten, op en neer gaande. Men zocht hem een strop om den hals te werpen; maar de koning verweerde zich zoo sterk, dat dit niet wilde gelukken. De Galla gaf hem daarop, met eene knods, een' zoo zwaaren slag op het hoofd, dat hij op den grond viel; waarna de anderen hem worgden. Een monnik, die 'er bij tegenwoordig was, riep hun toe, dat zij het met den koning kort moesten afmaaken. — Zij bragten toen, het lijk des konings naar de kerk van S. Raphaël, alwaar zij het begroeven. — Na deeze bekentenis, werd de Galla, terstond, aan een boom voor des konings tent opgehangen. — Hij was klein, en had een zwart-

geel, boosaartig gelaat. Veelen waren met deeze schielijke strafoefening niet wel te vreede; maar anderen hadden 'er hun belang bij, om hem ras van kant te helpen; wijl hij reeds veele voornaame lieden, als medepligtigen aan deezen moord, genoemd had. Nog onder de galg beleed deez' boswicht, wiens naam ZOWOLDO was, den moord des konings met groote onverschilligheid, begeerde geene genade, en toonde ook geene vrees voor den dood. Zijne bekentenis werd aan Fasil gezonden, die beloofde, schielijk te Gondar te zullen komen.

Het lijk van Joas werd uit het graf gehaald, en in de kleederen, welken hij nog aan had, op een bos stroo in de kerk ten toone gelegd. — Men kon zijne gelaatstrekken nog kennen, maar een wild dier had een gedeelte zijner wang weggevreeten. — De nieuwsgierigheid dreef mij zelven naar de kerk, om des konings lijk te zien. Ik verwachtte veele aanschouwers, maar de vrees voor Michaël was zoo groot, dat niemand zich derwaard waagde: en slechts een enkel monnik had de wacht bij het doode ligchaam. Het lag onbedekt, en zeer onbetaamlijk op den grond, 't welk mij innigst aandeed. — Een Griek, PETROS genaamd, die in zijnen dienst was geweest, herkende zijne gezigtstrekken terstond, en verliet vol schrik de kerk. Ik kocht een tapijt, en liet des konings lijk daarop leggen, en met een stuk fijn neteldoek dekken. Het lijk des konings werd, ras daarna, in alle stilte begraaven.

Intusschen was ik niet zonder zorg, dat de vrijheid, welke ik mij aangemaatigd had, mij duur te staan

staan zou komen. In deezen toestand kwam DSJEBRA SELASSEE, (mijn oude vriend, die dikwijls mijne schoenen had geborgen, wanneer ik ze uittrok, om in des konings gehoorzaal te gaan) mij des avonds na mijne aankomst een bezoek geeven, en mij veel aangaande den staat der zaaken des konings en van Ras Michaël verhaalen. — De vreede tusschen den koning en Fasil was nu bevestigd. De koning en Michaël hadden in de provincie Tigree de rust hersteld, en van den dag af, dat het heir over de Takazzee gegaan was, den inwooneren, wegens hunne trouw, alle de schattingen, voor één jaar kwijtgescholden. — Michaël had verklaard, den oorlog uit zijne eigen middelen te zullen voortzetten, tot dat hij den koning weder op den troon gezet had. Slechts een deel der muitelingen had zich op eenen berg verschanst, verdedigde zich hardnekkig, en verwierp alle voorslagen van vreede, welken Michaël deed.

Ik liet door Dsjebra Selassee den koning boodschappen, dat ik voorneemens was, de reis naar de Nijlbronnen nog eens te onderneemen. — De koningin verzocht mij zeer ernstig, mijn besluit ten minste zoo lang uitteestellen, tot dat Fasil in Gondar zou aangekomen zijn, wien zij mij dan aanbeveelen, en mij wegwijzers en het noodig geleide van hem bezorgen wilde: tegenwoordig was het al te gevaarlijk; wijl de heidensche Gallas, van de legerbenden van Fasil, gestaadig heen en weer reisden, en mij, ongetwijfeld, vermoorden zouden, wanneer ik hun in de handen viel. — De priesters van Dodsjam en Damot waren gezworen vijanden van alle de lieden van mijne

kleur, en zouden, zekerlijk, alle de boeren van hun rechtsgebied tegen mij opſtooken. — Doch wat mij aangaat; ik oordeelde de tegenwoordige gelegenheid de beste te zijn, om mijn voorneemen ter uitvoer te brengen: want ik voorzag duidlijk, dat Michaël en Faſil niet lang goede vrienden zouden blijven. Hierom beſloot ik, zonder eenig tijdverzuim, de reis te aanvaarden.

VIER-

Digitized by Google

VIERDE AFDEELING.

TWEEDE *reis van Gondar naar de Nijlbronnen ondernomen. — De ſtaat van 's konings zaaken in Tigree verbeterd. — Plaatſen, rivieren en ontmoetingen op die reis.*

Nadat 'er, den zeven en twintigſten van Wijnmaand des jaars 1770, te Gondar, een boode van Ras Michaël, uit Tigree, aangekomen was, dat des konings zaaken aldaar een gelukkigen keer genomen hadden, ging ik, den volgenden dag, naar de hoofdſtad, om van daar mijne geliefkoosde reis naar de bronnen des Nijls voor de tweedemaal te aanvaarden.

De rivier Kahha overgetrokken zijnde, namen wij onzen weg westzuidwestwaard, bij een' helderen dag en aangenaamen zonneſchijn. Een koele noordewind verfriſchte de lucht. Het duurde niet lang, of wij bereikten *Azazo*, een landhuis, door wijlen koning Yaſous, in een vrolijke landſtreek, aan de rivier *Damaza* geſticht, en rondom met groote en hooge oranjeboomen omgeeven. Het paleis was zeer vervallen, omdat de koningen van

Abysſinie een' beſlisten afkeer hebben van paleizen, door hunne voorgangers gebouwd. — Onze weg was geſtaadig van rivieren doorſneeden, welke, naar evenredigheid der landſtreek, veelligt nergens zoo overvloedig zijn. Zij ontlasten zich allen in het meir Tzana. Onze reis ging langzaam voort; 't welk door de moeilijkheid, om mijne wiskundige werktuigen voort te brengen, veroorzaakt werd.

Den negen en twintigſten gingen wij, op den afſtand van twee uuren gaans, voorbij het ſchieréiland *Gorgora*, daar de Portugeeſche Jeſuiten, op vergunning van koning Sociniós, hunne eerſte en prachtigſte kerk en klooster in dit rijk geſticht hadden. De ligging was onvergelijklijk ſchoon, en teffens zeer gezond. — Van daar kwamen wij in de landſtreek *Bab Baha*, de vruchtbaarſte in geheel Abysſinie; alwaar de koningin en veele voornaame lieden landgoederen hebben. — Den dertigſten bevonden wij ons dicht aan het meir Tzana, welke hier een vasten zandgrond heeft. Ik kreeg lust, eenige minuuten lang, in het meir te zwemmen. Offchoon de zon zeer heet ſcheen, vond ik het water echter gevoelig koud; 't welk ik aan de menigvuldige friſſche ſtroomen, die zich van de bergen in hetzelve ontlasten, toeſchreef. — Des namiddags bereikten wij het groote dorp *Meskala Christos*, op een' hoogen berg, daar wij meenden te overnachten; maar, op de tijding, dat Faſil, op zijnen weg naar Gondar, zeer nabij was, hadden alle de inwooners de plaats verlaaten; en wij begaven ons ook naar de laagte aan de rivier *Kemon*. — Dien zelven dag, ontmoetten wij nog de voorhoede van Faſil te *Bamba*.

Bam-

Bamba bestaat uit een aantal dorpen, in eene valei, welke thans vol krijgsknechten was. Hier waren tenten voor het heir op geslagen. Die van Fasil onderscheidde zich alleen door haare grootte, door het licht om haar, en door de trommel, die zonder ophouden geslagen werd. — Bij onze aankomst steeg hij juist van het paard. Ik liet mij, terstond, bij hem melden, en dat ik hem wenschte te spreeken. — Ik werd nog dien zelven avond bij hem ingeleid. Hij zat op een kussen, dat met eene leeuwenhuid bedekt was, en eene andere lag als een tapijt voor hem. Om het hoofd had hij een stuk katoen gewonden; en zijn opperkleed was dicht om den hals en de schouders geslagen. Ik boog mij, en wilde zijne hand kussen; maar zij was zoo ingehuld, dat ik het kleed, in plaats van de hand, moest kussen. Hij had deeze pligtpleeging, waarschijnlijk, niet verwacht. — In de tent was noch kussen, noch tapijt; maar 'er was stroo gestrooid, daar ik mij op plaatste. Hij zag mij stijf aan, en vroeg mij naar mijnen welstand; waarna hij weder stil zweeg. — 'Er was maar een enkel man bij hem in de tent, die op den grond zat, en bezig was, om den toom van een muilezel te verbeteren. Ik hield hem in 't eerst voor een' bedienden; maar toen ik zag, dat een ander bediende hem lichtte, meende ik, dat hij een van zijne Gallas was, tot dat ik een blaauw en zilveren lintje om zijnen hals gewaard werd, welk in geheel Abyssinie het merkteken van eenen Christen is.

Ayto-Aylo's bediende, die achter mij stond, gaf mij een teken, dat ik spreeken zou. — Ik sprak daarop Fasil aan, en bad hem, mij te vergunnen, in het land der Agows te reizen, en de bronnen des Nijls te bezoeken. — „Wat, zeide hij,

hij, de bronnen des Nijls? Zijt gij dol? GOD alleen weet, waar zij zijn; in het land der Gallas, een wild en vreeslijk volk." „De bronnen des Nijls!" herhaalde hij nog eens. „Meent gij, in een jaar derwaard te komen?" — Ik antwoordde: „De koning heeft mij gezegd, dat zij nabij Dsjiesj, een dorp der Agows, in uwe ſtadhouderſchap, zijn." — Hij hernam: „Gij zoudt met de hulp van geheel Abyſſinie niet derwaard komen." — Ik verzocht hem nogmaals om zijne beſcherming. Nu nam hij eene gedienſtiger houding aan: „Zie, Yagoube! (dat is, Jakob) zeide hij, ik kan het doen, en wil het om des konings wil doen, die mij de zaak aanbevolen heeft: maar Abba Salama heeft mij laaten vermaanen, dat ik u niet moest toelaaten, verder landwaard in te gaan: want hij had gedroomd, dat mij iets kwaads zou bejegenen, wanneer gij naar Maitſja reisdet." Intuſſchen verzekerde hij mij, dat hij zich om prieſters en propheeten weinig bekommerde: maar de Gallas zouden weinig zwaarigheid maaken, mij te dooden; wijl, zeide hij, alle de blanken op vrouwen verzot zijn, en geen moed genoeg hadden, om zich in een land te begeeven, door eene zoo oorlogzuchtige natie bewoond. —

Ik geraakte door zijn geſprek in merklijken toorn, en verzekerde hem, dat ik onder de ruuwſte natie nog zoo niet bejegend was, als hij mij thans bejegende: en ik voegde 'er bij, dat vijf honderd mijner landgenooten genoegzaam waren, om alle zijne naakte Wilden in het ſtof te leggen. — Ik had mij daarbij zoo geïeverd, dat ik ſterk uit den neus begon te bloeden: en in dien ſtaat verliet ik de tent. — Intuſſchen, toen ik weder bij mij zelven kwam, begon ik te begrijpen, dat mijn onbezon-

nen

nen gedrag mij te verre had doen gaan. De liefde tot mijn vaderland, die in de vreemdlingſchap toeneemt, had het veroorzaakt. Mijne gemoedsgeſteldheid, die, van mijne jeugd af, zeer bloedrijk en gevoelig was, en alleen door het geduld, welk men op gevaarlijke reizen leert, kon bedwongen worden, werkte ook mede.

Na deeze onverwachte ontmoetingen, kon ik niet anders denken, of mijne hoop, om de bronnen des Nijls te ontdekken, was nu voor altoos verdweenen, en alle moeite, alle gevaar, alle kosten te vergeefs gedaan. En dit trof mij het allermeest, dat ik nog maar veertig Engelſche mijlen van die zoo gewenschte plaats verwijderd was.

Kort daarna kwam een neef van Ras Michaël, die een krijgsgevangen van Faſil was, mij bezoeken, en mij moed inſpreeken, mij verzekerende, dat Faſil hoflijker begon te worden. — Ik ging daarop te bed, en viel in een' diepen ſlaap. — Doch, omtrent middernacht, werd ik door twee zijner bedienden opgewekt, die mij twee leevendige, doch magere, ſchaapen tot een geſchenk bragten, en mij teffens verzochten, om, den volgenden morgen vroeg, bij hunnen heer te komen. Ook hadden zij bevel, om den geheelen nacht de wacht aan mijn huis té houden. — Ik vernam van hun, dat Faſil mij wilde laaten vertrekken, eer hij de Gallas naar huis liet gaan. Dit deed mijne hoop herleeven.

Naderhand vernam ik, dat hij eenigen zijner paarden in gereedheid liet houden, opdat ik 'er één, ten geſchenk voor mij, zou uitzoeken. 'Er werden ook indedaad twaalf gezadelde paarden aange-

Digitized by Google

gebragt; doch ik had 'er niet veel belang bij, wijl geen van dezelven meer dan zeven ponden ſterling waard was, en ik zelf een zeer goed paard had. — De paarden waren op eene zonderlinge wijs gezadeld, en hadden, in plaats van ſtijgbeugels, ijzeren ringen, wijl de Abyſſiniers met bloote voeten rijden, en ſlechts den grooten teen in deeze ringen ſteeken.

Faſil behandelde mij, vervolgens, zeer goed. Hij zeide mij, dat de bronnen des Nijls niet verre van daar waren; dat een ruiter ze in éénen dag kon bereiken; en dat hij mij iemand van zijn volk wilde medegeeven, dien men in het geheele land voor zijnen bedienden kende, die mij tot Dſjiesj geleiden, en bij eenen vriend van Ayto Aylo brengen zou. De man, welken hij mij zou medegeeven, kende alle de gevaarlijke plaatſen des lands, en zou mij weder behouden naar Gondar te rug brengen. — Ik dankte hem zeer voor zijne vriendlijkheid, en zeide hem, dat ik terſtond op reis wilde gaan, en dat ik mijn volk bereids vooruit had gezonden; wijl ik niet begeerde onder die wilde lieden te komen, welken hij thans naar huis liet trekken.

Vervolgens zeide Faſil mij, dat hij mij met Dſjiesj moest beleenen. Een aantal zijner bedienden leidden mij uit de tent, ontdeeden mij van mijne opperkleederen, en, mij een fijn neteldoeksch kleed omgedaan hebbende, voerden zij mij in de tent te rug. Daar binnen getreeden zijnde, nam Faſil zijn opperkleed, en hing het mij eigenhandig over de ſchouders, terwijl zijne dienstbooden hem oogenblikkijk met een ander bekleedden. Ten zelven tijde zeide Faſil tot de omſtaanders: „ Zijt

„ ge-

Digitized by Google

„ getuigen, dat ik u, Yagoube, het dorp Dſjies, „ door Agows bewoond, zoo volkomen en vrij „ geeve, als de koning het mij gegeeven heeft." — Ik boog mij, en kuste zijne hand; waarna hij mij een teken gaf, om plaats te neemen.

Deeze plechtigheid volbragt zijnde, ried Faſil mij zelf, mijne reis te aanvaarden. — Ook maakte hij mij nog met eenige opperhoofden der Gallas, die in zijn krijgsheir waren, bekend, maar die 'er als groote ſpitsboeven uitzagen. —— Zij beloofden plechtiglijk, en verzekerden met ontzaglijk gebrul, dat zij mij nooit beleedigen zouden, omdat ik ſommigen hunner landgenooten, welken Michaël de oogen had laaten uitſteeken, zoo menschlievend behandeld had. — Ook voegde Faſil 'er nog bij, dat ik, door hun land reizende, ras met hun vermaagſchapt zou zijn; dewijl het gebruiklijk bij hen was, wanneer een vreemdeling van rang, gelijk ik, zeide hij, was, door hun land reisde, en als gast bij hen inkeerde, dat hij bij de zuster, of nabeſtaande van den voornaamſten van hun ſlaapt. — Voorts had Faſil het gunſtig opgenomen, dat ik zijne dienstbooden te Gondar zoo vriendlijk bejegend, en hun een geſchenk gedaan, en het lijk van koning Joas, op mijne kosten, zoo betaamlijk bekleed had.

Faſil gaf mij daarop vrijheid, nog eene gunst van hem te begeeren. Ik herhaalde toen mijn voorig verzoek, om mij in veiligheid, naar de bronnen des Nijls, en van daar naar Gondar te rug te laaten brengen. Hij vernieuwde mij daarna zijne voorige belofte, en hij en de opperhoofden der Gallas zwoeren, dat zij mij voor eenen Galla erkenden, en zich en hunne kinderen, hun gras, hun-

ne

ne graanen en vee vervloekten, wanneer iemand van hun mij het geringſte kwaad zou toevoegen. — Ter bevestiging, vereerde hij mij een paard met zadel en toom, welk hij zelf in het veld bereeden had.

Onze reis voortzettende, gingen wij door het vermaaklijk dal *Bamba*, welk door de vlijt zijner bewooneren ongemeen vruchtbaar was gemaakt; maar dit wilde krijgsvolk had, in eenen nacht, deeze geheele vallei verheerd, en alles in den grond verwoest. — Mijn wegwijzer, SJALAKA WOLDO, was van geboorte een Agow, omtrent vijf en vijftig jaaren oud, had den vader van Faſil van zijne jeugd af gediend, en kwam, na deszelfs dood, te gelijk met den jongen Faſil in dienst van KASMATI ESJTE, ſtadhouder van Damot. Faſil vermoordde den ſtadhouder, en wist zich zelven met die waardigheid te doen bekleeden. — Sjalaka Woldo kwam toen weder in zijnen dienst, als een geweezen bediende zijns vaders. — Hij had niets op het hoofd, dan zijn lang, kroes haar, dat grijs begon te worden. Hem feilde, gelijk allen zijnen landgenooten, de baard. Hij droeg ſlechts een' katoenen doek om de ſchouders, maar leide dien, gemeenlijk, uitgenomen des nachts, op een muilēzel, ging naakt, en had enkel een geiten vel om, welk op de wijs van een kleinen vrouwenmantel gemaakt was. Zijne broek en kouſen waren van grof katoenen lijwaat, en werden door een gordel, welk zes- of zevenmaal om de heupen gewonden was, opgehouden. Hierin droeg hij een krom mes, tien duimen lang, en drie breed; en dit was het eenig wapentuig, welk hij voerde. Hij had eenen ſtok, drie voeten lang en één duim dik, in zijne hand, daar hij, bij de minſte gelegenheid,

heid, rijkelijk slagen mede uitdeelde. Hij ging barvoets, en liep zoo snel als wij reeden. Hij had goed natuurlijk verstand, en scheen ook onze gesprekken te begrijpen, offchoon wij eene taal spraken, welke hij niet verstond.

Onze weg liep langs de oevers van het meir Tzana. Wij ontmoetten hier een' naauwen weg, door welken alle de leevensmiddelen uit Maitsja en het land der Agows naar Gondar gebragt worden: zoo ras 'er onlusten in het land ontstaan, bezet men deezen doortogt, en Gondar kan ligt uitgehongerd worden. — Dicht daarbij lag het dorp *Dingleber*, welk een deel der inkomsten van Ras Michaël uitmaakt. — De ligging en de lucht deezer plaats zijn voortreflijk. Men heeft hier een der schoonste uitzigten in Abysinie. Aan den eenen kant overziet men het meir Tzana, met alle zijne eilanden; aan de noordzijde is het schiereiland *Gorgora*, daar zich, eertijds, de Jesuiten ophielden, en waar ook nog de overblijffels van een koninglijk paleis te zien zijn. Van verre ziet men *Dara*, en die streek des meirs, daar de Nijl doorstroomt, welks wateren zich met die des meirs niet vermengen. — Wanneer de Nijl uit het meir weder ten voorschijn komt, ontstaat kort daarna de tweede waterval te *Alata*. — Naar den zuidoostkant ziet men van verre het platte land van Maitsja, dat zeer boschrijk is; daar achter het gebied van Sakala, in het land der Agows, daar de bronnen des Nijls niet verre van daan zijn; en kort daar achter de hooge bergen *Amid-Amid*, welke deeze geheele streek, bij wijze van twee halve cirkels, gelijk een nieuwe maan, omringen, en wegens hunne gestalte de *Maanbergen*, in welker nabuurschap men den oorsprong des Nijls oudtijds stelde, geheeten worden.

Te Dingléber, haalde ik mijne bedienden weder in. Zij hadden, op hunnen weg, veele wilde Gallas ontmoet, die nooit blanke menschen hadden gezien; weshalve zij hunne nieuwsgierigheid naauwlijks konden verzadigen; doch zij hadden mijn volk geen leed gedaan. — Dewijl, den volgenden dag, de geheele menigte van dat volk, uit de legerplaats van Fasil, hier verwacht werd, besloot ik, om alle onrust voortekomen, nog dien zelven dag verder te reizen.

Onze weg liep nu, langs zeer enge wegen, door het gebergte, en wij kwamen, over verscheiden onbeduidende riviertjes en dorpen, in het vlakke land der provincie Maitsja. Hier waren de inwoners zeer bezig, om de huizen weder optebouwen, welken Michaël verwoest had. — Doch ik vreesde niet zonder grond, dat de Gallas, welke ons volgden, zekerlijk weder alles vernielen zouden. — Vervolgens bereikten wij de *Kelti*, een taamlijk grooten stroom, welke wij op eene plaats, daar hij vier voeten diep was, doorwaadden. Hij heeft steile en gevaarlijke oevers; het water is troebel, maar goed van smaak. — Aan de andere zijde des stroums zagen wij vuur. Daar stond de voorhoede der krijgsmagt van Welleta Yasous, welke den volgenden dag hier een leger wilde betrekken. Zij bestond uit een hoop Gallas, die door een berucht ten roover, de SPRINGER genaamd, aangevoerd werd, en dien men voor den grootsten spitsboef in het land der Gallas hield.

Met hulp van sommigen deezer lieden, bragten wij onze tenten en bagaadje ras over de rivier. Dit was raadzaam, omdat de Gallas, die ons volgden, alles plonderden, wat zij aantroffen, en de ge-

geplonderde inwooners sloegen alle de Gallas dood, welken zij alleen vonden. — Naauwlijks had ik mij te slaapen gelegd, of een bediende van den Springer bragt mij een' ongemeen grooten, maar niet zeer vetten, os; die terstond geslagt werd. — Ik besloot, mijne reis spoedig voorttezetten, om mij van deeze wilde rooverhorden aftezonderen, ten einde het dorp *Roe*; daar de Agows een groote markt houden; en ik volkomen veilig was, te bereiken. Doch vooraf bezocht ik den Springer. Hij scheen over mijn bezoek zeer verlegen. Ik vond hem naakt, enkel met een doek om de lendenen. Hij had zich even te vooren in de Kelti gebaad; doch het had hem weinig geholpen, wijl hij bezig was, zijn lijf en armen met gesmolten talk intesmeeren. Zijn hoofdhaair werd in orde gemaakt door een man, die 'er kleine ossendarmen, welke niet eens gezuiverd scheenen te zijn, in vlocht. Om den hals was, in plaats van eene das, een ossendarm tweemaal gewonden, waarvan het eene end tot op de maag neerhing. Onze samenspraak was noch langduurig, noch belangrijk. Hij sprak geene taal, dan die der Gallas, vroeg naar niets, en toonde geene nieuwsgierigheid. Ook was de lucht der stinkende darmen bijkans ondraaglijk voor mij.

De Springer was lang en mager, had een spits gezigt, langen neus, kleine oogen, en ongemeen lange ooren. Nooit zag hij iemand in het gezigt, maar de oogen liepen bestendig in het hoofd rond, zonder zich op iets te vestigen. In zijn gelaat vertoonde zich niets ernstigs; maar hij zag 'er integendeel zeer onnozel uit: des niettegenstaande hield een ieder hem voor den onbarmhartigsten moordenaar en roover onder de Gallas. Hij zat goed te paard, en maakte weinig werk van eeten en slaapen,

pen. Mijn geſchenk nam hij met groote onverſchilligheid aan. — De broeder des Springers, het LAM genaamd, was een even zoo groot moordenaar, en roover, als hij zelf, en voerde het bevel over eene bende van twee honderd Gallas van Fasils eigen natie, welke wij haast zouden ontmoeten.

Toen ik naar mijne tent te rug ging, vernam ik door een' bedienden van Ozoro Esther, dat 'er, te Gondar, een groote verwarring heerschte; dat Socinios zich ſlecht gedroeg en zeer uitſpatte; dat Guſjo en Powusſen weder daar geweest waren; maar dat Fasil nog ſteeds weigerde, derwaard te gaan. — Teffens liet Ozoro Esther mij vriendlijkst verzoeken, haar toch weder met mijnen raad te onderſteunen; dewijl zij aan de gevolgen der koorts, welke haare zenuwen had aangetast, nog zwak was; en zij beloofde mij, dat zij, zoo ras zij herſteld was, mij door haaren neef naar de bronnen des Nijls zou laaten brengen. — Ik had voor deeze beminnenswaardige dame wel zeer groote genegenheid, en haar welzijn ging mij bijzonder ter harte; dan, ik kon echter niet beſluiten, te rug te keeren, wijl het gevaar zoo groot was. Deeze ſcheen de eenige gelegenheid te zijn, om aan de bronnen des Nijls te komen; vermits de conlusten in het land, naar allen ſchijn, nog grooter zouden worden. — Ik liet haar, derhalve, boodſchappen, dat ik de reis, zoo ſpoedig moogelijk was, volbrengen zou, en zond, middelerwijl, haaren arts, eenen Griekſchen priester, de noodige voorſchriften, hoe haar, gedurende mijne afweezigheid, te behandelen.

Door den overtogt over de Kelti, hadden wij Maitſja

Maitſja verlaaten. Het is een zeer vruchtbaar land; doch, wijl het zoo vlak is, dat het water, na den gewoonen regentijd, niet goed afloopt, is het, eenige maanden lang, ongezond. — Koning Yaſous en zijn zoon David, hebben eenige ſtammen van die Gallas, welke zuidwaard van den Nijl woonen, herwaard verplant, om tot eene beſcherming voor de gezegende landen der Agows, Damot en anderen te dienen. — Hunne huizen zijn van een bijzondere bouworde. Zij beſtaan uit laage hutten, maar die zoo met elkander verbonden zijn, dat telkens een geheele familie onder één dak woont: het geheele wordt met een dikke, bijkans ondoordringbaare haag van doornachtige heesters omgeeven, waar achter zij zich gemaklijk tegen elken aanval kunnen verdedigen. — Zij zijn echter niet volkomen veilig daarin: want gelukt het den vijand, de doornhaag in brand te ſteeken, dan zijn hunne ſtroohutten ras tot asch verteerd.

De inwooners hebben een doodlijken ſchrik voor de kinderpokjes, die zich hier zelden meer dan in vijftien of twintig jaaren eenmaal openbaaren. Wanneer een huis daarmede beſmet is, omringen de nabuuren, die wel weeten, dat die beſmetting zich over de geheele volkplanting zou uitſtrekken, dat huis, en ſteeken de omheining in brand, waardoor de wooning in korten tijd in volle vlam ſtaat. — Wanneer de ongelukkige inwooners zich zoeken te redden, worden zij, door hunne eigen vrienden en nabuuren, met ſpieſen, in de vlammen te rug geſtooten, en men heeft geen voorbeeld, dat zij ooit iemand in 't leeven laaten. — Ons komt dit gedrag ongelooflijk wreed voor, maar de vrees der arme inwooners mag het ontſchuldigen; want de

pest kon geene grooter verwoestingen aanrechten, dan deeze schriklijke ziekte hier verwekt.

De rivier Kelti is zeer vischrijk; doch, schoon haar visch voortreflijk is, maaken echter de Abyssiniers over 't algemeen geen werk van dit voedsel. De voorschriften van MOSES aangaande het onderscheid tusschen de reine en onreine dieren, verkeerd verstaan, houden hen daarvan te rug. De inwooners zijn ook gemeenlijk zeer lui, en kennen noch hoeken, noch netten, om visch te vangen. Geduurende mijn verblijf in Abyssinie, zag ik nooit een eenigen vischer, die zich in eene rivier of meir met visschen bezig hield.

Wegens verregaande vermoeidheid, zoo van menschen als dieren, konden wij onze reis niet terstond voortzetten, maar moesten rustdag houden, en gingen eerst den tweeden van Slagtmaand verder, nadat wij ons in de rivier, daar noch krokodillen, noch rivierpaarden in waren, gebaad hadden. — Wij kwamen nu in het rechtsgebied *Aroesji*, het zuidlijk gedeelte van Maitsja, niet door Gallas, maar door Abyssiniers bewoond.

Reeds des morgens trokken wij voorbij de kerk *Beskan Abbo*, eene plaats, die mij altijd gedenkwaardig zal blijven. Hier had Fasil zich gelegerd, toen hij ons, bij onzen terugtogt over den Nijl, aantasten wilde. — Mijn wegwijzer Woldo was in Fasils leger geweest, toen dit voorviel, en ik vernam van hem veele opheldringen deezer merkwaardige gebeurenis. Hij verhaalde mij, dat de manschap van Welleta Yasous, die in eene hinderlaag lag, bestemd was, om den koning bij den over-

overtogt der rivier aantegrijpen, en dat de aanval, waarschijnlijk, wel gelukt zou zijn; wijl de koning en Ras Michaël maar met een kleine benede ruiterij over de rivier gegaan, en de overigen in merklijke verwarring te rug gebleeven waren. — Welleta Yafous zou Kefla Yafous aantasten, terwijl Fasil zelf met den koning handgemeen was. Ook kon het tijdstip niet gunstiger zijn; want alle de troepen waren afgemat en moedeloos; maar de wijze en voorzigtige togt van Kefla Yafous redde des konings heir.

Wij gingen over het riviertje *Aroesji*, naar het rechtsgebied zoo genoemd, een kleinen, helderen en snelvlietenden stroom, die vier mijlen van daar in den Nijl valt, en wiens oevers met aangenaame groente bedekt waren. — Tegens den middag bereikten wij *Roe*, eene effene plaats, rondom met boomen beplant, daar de inwooners van Goutto, Agow en Maitsja, huiden, honig, boter en alle soorten van vee ter markt brengen. De Agows handelen ook met goud, dat zij van de Sjangallas inruilen. — Alle markten worden in Abyssinie in het open veld, onder de schaduw van boomen, gehouden. Al wie zoo eene jaarmarkt bijwoont, staat onder de onmiddelijke regeering der plaats. Hier moogen ook geen bijzondere twisten gewrooken worden; doch die vijanden heeft, moet zich op de heen- en terugreis wel in acht neemen; want dan is 'er niets, 't welk hem voor gevaar beveiligt.

Niet verre van deeze marktplaats vonden wij het Lam, den broeder van onzen vriend den Springer. Hij lag in het drooge bed eener rivier, als in een roovers hol, daar wij hem ligtlijk ongemerkt hadden kunnen voorbijgaan. Wij gaven hem tabak,

en andere kleinigheden, en hij onderrechtte ons ten aanzien van onzen verderen weg omſtandig. — Woldo verzekerde mij, dat deeze roover veel menschlievender dacht, dan zijn broeder, en bij zijne invallen ten minſte de zwangere vrouwen verſchoonde, 't welk de Gallas anders niet pleegen te doen. Ik betuigde hem mijn genoegen wegens dit blijk zijner menschlievendheid; 't welk hij zoo ernſtig, als of het werklijk mijne meening was, aannam. Hij verhaalde mij, dat hij over Faſils ruiterij, die Ras Michaël bij Limdſjoer aanviel, het bevel had gevoerd. Hij had, insgelijks, geene nieuwsgierigheid, en was ook omtrent alle nieuwe voorwerpen volkomen onverſchillig; en dit ſcheen mij het heerſchend karakter van de geheele natie der Gallas te zijn. — Woldo vertelde mij veel van de onmenschlijke wreedheid deezer natie, en zeide mij, dat Michaël een voortreflijk Galla zou geworden zijn. Het Lam en zijne krijgsknechten betoonden het paard van Fafil, dat wij bij ons hadden, een buitengewoone achting; ieder gaf het eene handvol garst, en het Lam zelf hield een lang geſprek met hetzelve. Ik vernam van Woldo, dat dit geſprek voornaamlijk het ongeluk des paards, en de wreedheid van Fafil had betroffen, dat hij het aan een' blanken man gegeeven had, die het noch behoorlijk van voeder voorzien, noch naar Bizamo te rug brengen zou.

Te Roe verlieten wij den heerenweg, die naar Buree, de verblijfplaats des ſtadhouders van Damot, loopt, en hier nam ik van de Gallas voor 't laatst afſcheid, maar liet echter het paard nog ſteeds vooruit leiden. — Wij wendden ons nu regelrecht naar de bronnen des Nijls, welke zuidoost ten zuiden van ons lagen. Des middags kreegen wij, op

eenen

eenen afſtand van achttien Engelſche mijlen, den hoogen, ſpitſen berg *Temhua*, die als een kegel op zich zelven ſtaat, en daar achter den berg *Bandſja*, alwaar Faſil in een gevecht de Agows bijna gantſchlijk uitroeide, in 't gezigt.

Kort daarna hoorden wij een luid wild geſchreeuw, en zagen eene menigte ruiters, met geveldе ſpieſen, op ons aanrennen. Doch de grond was te oneffen, en met boomen bezet, zoo dat zij niet zoo ſnel, als zij wenschten, ons konden naderen. Wij kreegen daardoor tijd, om ons, achter onze bagaadje, met onze ſchietgeweeren in ſtaat van tegenweer te ſtellen. Maar Woldo, uit hun geſchreeuw, hen voor zijne vrienden houdende, liep hun eenige ſchreeden te gemoet, en hoorde hen beſtendig roepen: *Faſil ali*; dat is: „hier beweelt niemand, dan Faſil;" waaruit hij beſloot, dat zij niet vijandlijk gezind waren. Zij behoorden tot de bende, over welke het Lam bevel voerde, en die gehoord had, dat vijf ruiters der Agows doorgeſloopen waren; weshalve zij zich tot onze hulp geſpoed hadden. — Ik zag hieruit, dat mijn leidsman, dien ik in 't eerst maar zeer luttel verſtand toekende, in de uitvoering van zijnen last eene opmerkzaamheid, naauwkeurigheid en inzigt betoonde, welke eenen Europeeſchen krijgsbevelhebber eer zou gedaan hebben. Ik bewees hem deswege ook veel hoflijkheid. Ik liet een tafellaken op den grond uitſpreiden, en een ontbijt van boter, honig en teſbrood gereed zetten. Ik liet hem, het Lam, daarop noodigen, 't welk hij ook aannam. Wij doopten beurtling het brood in de ſchotel met geſmolten boter en honig. Een Griek uit mijn gevolg, met naam Strates, overhandigde hem een ſtuk raauw oſſenvleesch, en verzocht hem, hetzelve onder zijn volk te verdeelen; 't welk hij ook deed, terwijl

hij 'er zelf maar een klein ſtukje van genoot: doch ik kon hem niets te drinken geeven, dan water, omdat mijne lieden, toen ik aan de Kelti ſliep, mijnen voorraad van ſterken drank uitgedronken hadden. — Ik vereerde het Lam een aanzienlijken voorraad tabak, welken hij zeer onverſchillig aannam, betoonende hij mij ook niet de geringſte dankbaarheid, noch met woorden, noch met gebaarden. Het deed hem leed, zeide hij, dat het een valsch alarm geweest was; hij zou de vijanden met het grootſte genoegen in ſtukken hebben laaten houwen. — Eer ik nog affcheid van hem nam, verzocht hij mij, dat ik hem het tafellaken vereerde, wijl hij het om zijn hoofd wilde binden, om zijn gezigt tegen de zon te beſchermen. Ik gaf het hem ook met groote bereidwilligheid, en hij wond het terſtond om zijn hoofd, zoo dat het geheele gezigt daardoor bedekt wierd. Toen hij te paard geſteegen was, zond hij nog vijftien ruiters af, die de ronde doen, en ons beſchutten zouden; omdat hij nog ſteeds bekommerd was, dat de vijf ruiters der Agows ons zouden aantasten.

Onze reis voortzettende, kwamen wij aan de rivier *Aſſar*, die de zuidlijke grenzen van Aroesſi uitmaakt, gelijk de Kelti de noordlijken. — Aan de overzijde der rivier begint de provincie *Goutto*, welke, voorheen, tot de provincie Damot behoorde, maar na den veldſlag bij Bandſja, met het land der Agows, in 't bezit van Fafil is geraakt. — De inwooners zijn geene Gallas, maar veel beſchaafder, en worden ook zachter geregeerd. — Zij ſpreeken de Amhariſche taal en die der Agows, en in de afgelegener deelen die der Falasjas. Zij zijn vermoogender en leeven beter, dan de inwooners van Maitſja. Het land is vol groot en ſchoon vee; ook levert het eene menigte honig, doch die niet

zeer

peer geacht is, en goedkoop verkocht wordt; omdat de bijen dien veelal uit de lupinenbloemen haalen, waardoor de honig een' bitteren ſmaak krijgt, en, gelijk de menſchen hier zeggen, duizeling veroorzaakt. Maar de Agows zijn voorzigtiger en roeien de lupinen in hun land uit.

Goutto, hoe klein ook, was de aangenaamſte provincie, welke ik in Abyſſinie gezien had. Zij was vol akaciaboomen, die zelden meer dan zestien voeten hoog worden. Hunne takken groeien in elkander, zoodat men, onder dezelven, bij de grootſte zonnehitte, veele mijlen achter elkander, een aangenaame ſchaduw geniet. — In Maitſja, gelijk ook in *Guangeera* en *Wainadega*, vindt men bijkans geene andere boomen. — De bodem onder deeze boomen is in geheel Aroeſſi dicht met lupinen begroeid. De wilde haver groeit hier tot eene verbaazende hoogte, zoodat ſomtijds paard en ruiter daardoor bedekt worden. De ſteel is ſomtijds een duim dik, en als hij rijp is, gelijkt hij naar riet. Doch de inwooners gebruiken deeze vrucht niet; zij ſmaakt goed, en ik liet nu en dan van haar meel koeken bakken. De Abyſſiniers willen die nooit proeven, omdat zij hun dorst en brand in de maag veroorzaakten. — Ik geloof, dat de haver hier in zijnen natuurlijken toeſtand, maar bij ons reeds ontaart is. — De grond beſtaat uit fijne zwarte tuinaarde; de haver ſcheen een vochtigen grond te beminnen. — Aan hunne ploegen is geen ijzer, maar zij zijn geheel van hout, en maaken geene diepe vooren. — In het noordlijk deel van Maitſja wordt de akkerbouw ſterk gedreeven; zuidwaard van de Kelti zijn niets dan weilanden; waarom 'er jaarlijks eene menigte paarden en rundvee opgekweekt wordt.

Aroeſſi

Aroesi wordt door veele kleine ſtroomen bevochtigd, onder welken de Aſar, na den Nijl, de grootſte is, zijnde deeze rivier honderd en zeventig ellen breed, doch maar twee voeten diep. Zij loopt over een bed van grootè ſteenen, en ſchoon het land vlak is, is haar ſtroom echter zeer ſnel, en na zwaaren regen naauwlijks door te trekken. De reden hiervan is, omdat haare bronnen zeer hoog in de bergen der Agows liggen. Zij valt, na een' korten loop in den Nijl. — Even beneden de plaats, daar wij doorgingen, was een prachtige waterval, welks loodrechte hoogte ik op twintig voet rekende, terwijl de ſtroom ruim tachtig voeten breed was. Hij ſtortte onafgebroken, met een vreeslijk geweld en geruisch, neer, en maakte eene overheerlijke vertooning. —— De oevers waren met boomen en heesters bezoomd, die de ſchoonſte bloemen droegen, en van vogelen, met de fraaiſte kleuren pronkende, krielden; doch geen derzelven zong, en de meeste bloemen waren zonder reuk.

Nadat wij de rivier Aſar overgetrokken waren, en verder zuidwaard reisden, kwamen wij, op den afſtand van meer of min dertig Engelſche mijlen, den hoogen berg *Dſjiesj*, het doel van onzen gevaarlijken en moeilijken togt, voor de eerſte maal in 't gezigt. Aan den voet van dien berg liggen de bronnen des Nijls. Den tweeden van Slagtmaand, bereikten wij, eindelijk, den oever des Nijls, en vonden den overgang met veel gevaar en moeite verbonden. De bodem beſtond uit drijf- of welzand, en was vol gaten, door ſterke bronnen veroorzaakt. Ook was het bed, op ieder kleinen afſtand, met groote ſteenen en rotſen bezet. — De rivier was hieromtrent twee honderd en zestig voeten breed, in 't midden vier voeten diep, en de ſtroom zeer ſnel.

De

Digitized by Google

De oevers waren niet ſteil; de westlijke was met hooge willigenboomen, maar de oostlijke met dichte en wilde bosſchaadje bezet. — De vereering van den Nijl ſtrekt zich niet verder dan tot in het gebied van Goutto uit; wijl dit land nog zijne oude inwooners behouden heeft: want Maitſja wordt reeds ſedert lang door heidenſche Gallas bewoond; de inwooners van Goutto en Agow zijn dikwijls verhuisd, en hebben het oude bijgeloof nog vaster in hunne harten, dan de leer des Christendoms. Bij den doorgang waren zij ons zeer behulpzaam; doch wilden niet toeſtaan, dat wij 'er doorreeden. Wij moesten zelfs onze ſchoenen uittrekken, en dreigden hem, die zijnen mantel in den ſtroom waschte, te ſteenigen. Dus zag ik, tot mijne ſtille verwondering, onvermoeds, de overblijffels der vereering deezer oude heidenſche godheid nog in haare volle kracht. Doch zij lieten toe, dat wij en onze paarden het water dronken, en leidden ons daarop voorzigtig door de rivier. Het viel mij echter zeer moeilijk, zonder ſchoenen te gaan, terwijl de ſcherpe ſteenen op den bodem mijne voeten kwetſten. — Vervolgens werden onze paarden en muilëzels 'er over gebragt, en wij vonden goed, ons naar hunne begeerte te ſchikken.

De overbrenging onzer bagaadje ging niet zoo gemaklijk. 'Er waren twintig Agows, met ſpiesſen, ſchilden en groote meſſen gewapend, welken wij verzochten, dezelve op hunne ſchouders overtedraagen. Dan, zij weigerden het. Doch Woldo behandelde hen als ſlaaven van zijnen gebieder Fafil, noemde ze heidenſche honden, begon ze te kloppen, en greep zelfs naar een ſchietgeweer, waarop zij in de bosſchen vlooden. — Ik was over deeze ge-

gebeurenis niet weinig verlegen; wijl mijne bedienden met de pakkaadje nog aan de andere zijde der rivier waren, en het bijkans onmooglijk was, wegens de diepe gaten in den ſtroom, denzelven zonder wegwijzer veilig doortegaan. — Doch 'er kwamen ras anderen, die onze bagaadje over de rivier bragten. De arme lieden ſmeekten Woldo ootmoedig, om het wederſpannig gedrag hunner landgenooten voor Faſil verborgen te houden, vreezende, dat hij het anders door een zwaare geldboete aan hunne dorpen zou wreeken. — Woldo zeide, dat hem twee onzen goud ontſtolen waren, die de waarde van vijf ponden ſterling bedroegen; en de arme lieden waren zoo verſchrikt, dat zij niet konden rusten, voor dat zij met hem verzoend waren.

Wegens alle die vertraagingen, kwamen wij eerst des namiddags in het dorp *Goutto* aan. Wij namen onzen intrek in het huis van een' aanzienlijken man, die gevlugt was, omdat hij ons voor Faſils krijgsvolk aanzag. — Hier kon ik het gedruisch des waterval's duidlijk hooren, en ik beſloot dien terſtond te gaan bezoeken, om den volgenden morgen daardoor niet opgehouden te worden. Ik reed met een' wegwijzer en eenen mijner bedienden derwaard. Wij kwamen, door een effen, bosch- en ſteenachtig land, in minder dan een halve uur, bij den waterval aan. Dezelve is onder den naam van den eerſten waterval des Nijls bekend; doch beantwoordde niet aan de verbeelding, die wij ons daarvan gemaakt hadden: want hij was naauwlijks zestien voeten hoog, en zestig ellen breed; en, op verſcheiden plaatſen, werd het neerſtortende water door uitſteekende rotſen afgebroken. Hij was

dus hoch zoo prachtig, noch zoo bezienswaardig, als die van *Alaca* (*a*). Eenige mijlen beneden den eerſten, is nog een tweede waterval; en boven denzelven, eer de rivieren *Gumetti* en *Davola* zich met den Nijl vereenigen, zijn in deezen ſtroom nog verſcheiden watervallen; maar die minder beduidende, en alleenlijk bij laag water zigtbaar zijn.

Mijne nieuwsgierigheid voldaan hebbende, keerde ik van den waterval te rug naar Goutto, zonder een menſch ontmoet te hebben. — Thans onderrechtte ik mijnen wegwijzer Woldo, hoe ik onder de Agows wilde leeuwen, die door Faſils inſtallen gantſch verwoest waren. Ik was voorneemens, in mijn dorp Diſjesj eenigen tijd te vertoeven, den onderdanen de ſchattingen, welken zij aan den koning of Faſil moesten betaalen, voor dit jaar kwijt te ſcheiden; alle noodwendigheden, die zij mij leverden, gereed te betaalen, en alle dienſten, welken zij mij bewoezen, te vergoeden. —

Den derden van Slagtmaand, verlieten wij het dorp Goutto, en zetten onze reis voort door een effen landſtreek, welke dicht met akaciaboomen begroeid was. Alle deeze boomen waren van hunne toppen, en ook meestal van hunne takken beroofd. Toen ik naar de reden daarvan vroeg, vernam ik, dat wij ons in het honigland bevonden, en de takken der akaciaboomen gebruikt wenden, om korven te maaken, welken de inwooners als vogelkooien aan hunne huizen, en in de boomen ophingen,

en

(*a*) Zie hier vooren, bladz. 198—200.

en de bijen in het drooge jaarſaiſoen met honig vulden. — Groote bijenzwermen kwelden ons hier geduurig; wij konden ons tegen haare aanvallen naauwlijks beveiligen; alleenlijk waren wij in het open veld, en des nachts in de huizen, daartegen gedekt.

Wij zagen nu den hoogen berg *Berfa*, omtrent tien Engelſche mijlen zuidwaard van ons. Onder de laage bergen der Agows, verheft zijn kruin zich tot in de wolken. — *Sakala* ligt zuidzuidoostwaard. Het land der Agows ſtrekt zich, van den berg Berfa, bij wijs van een halfrondeu ſchouwburg, uit, die door de omliggende bergen gevormd wordt. Het gebied der Sjangallas ligt west noordwestwaard achter dat der Agows. En Goutto is vol dorpen, alwaar vaders, zoonen en kleinzoonen te ſamen wonnen, ieder lid van een ſtam wel in een bijzonder huis, maar zoo dicht bij een, dat zij aan elkander paalen, gelijk in Maitſja, en ieder dorp maar uit een enkele familie beſtaat.

Kort daarna gingen wij door het rivertje *Die-Ohha*, dat is, de rivier Die. Bij deeze benaaming viel mij in, dat er, in Engeland en Schotland, ook twee rivieren van dien naam waren; gelijk ook zoo de Kelti, de Arno en anderen, elders hunne gelijkluidende naamen hebben.

Vervolgens bereikten wij het merkwaardig ſlagveld van *Fadſjitta*; en dien zelven dag, trokken wij, op den afſtand van tien Engelſche mijlen voorbij den hoogen berg *Adama*, insgelijks vermaard door eenen veldſlag, welken Faſils vader, als ſtadhouder van Damot, den muitelingen van Maitſja le-

leverde, en waarin hij hen gantschlijk verfloeg. De berg Adama behoort tot de bergketen Amid-Amid. Van hier beginnen de bergen zich merklijk in de hoogte te verheffen. — Wij ontmoetten deezen dag verfcheiden rivieren, vlakten, bergen en dorpen. Eens kwamen wij in eene vlakte, in welke de Nijl, in de lengte van vier Engelfche mijlen, meer bogten, geloof ik, maakt, dan ergens eene rivier op den aardbodem. Hij was hier niet meer dan twintig voeten breed, en één' voet diep. — Toen wij den top des bergs *Attata* overgetrokken waren, daalden wij in een fmalle, moerasfige landftreek neer, in welke wij eene bijkans ondraaglijke zonnehitte moesten doorftaan. Wij zetten echter onze reis beftendig voort. Wij zagen hier en daar eene kerk. De landftreek was zeer bergachtig. — Wij konden een drievouwige bergketen, de eene achter de andere, duidlijk onderfcheiden, en deeze te famen maaken de zoo vermaarde *Maanbergen* der oudheid uit, aan welker voet men den oorfprong des Nijls zocht. Zij zijn, naar mijne gedachten, niet meer, dan ruim een halve mijl hoog, althans in lang na zoo hoog niet, als vader KIRCHERUS meende. De bodem deezer bergen is voortreflijk, en levert overal heerlijke veeweide op. —

Wijl dit land, federt veele jaaren, een krijgstooneel is geweest, hebben de ingezeetenen de laagte verlaaten, hunne wooningen ter halver hoogte der bergen opgeflagen, en enkel de kruinen bezaaid. De top der Maanbergen ligt, fomtijds, eenige uuren lang, met hagel bedekt; doch fneeuw ziet men 'er nooit. Ook valt 'er de hagel nooit met wind. — De merkwaardige plant *enfete*, *helianthus tuberofus* LINNÆI, eene foort van aardpeeren, groeit 'er

zeer weelig, en geeft den inwooneren overvloed van gezond voedsel. — Doch wij waren zelden zoo gelukkig, dat wij de inwooners te huis vonden. Wegens het paard van Fasil, dat steeds voor ons vooruit gedreeven werd, hield men ons voor Gallas, en de landlieden vlooden zoo snel, dat wij, dikwijls, in de huizen, de spijzen nog kookende vonden, naamlijk groote stukken van de ensseteplant in aarden potten. Wij maakten ze ons, zonder eenige bedenking, ten nutte; en tot betaaling, lieten wij, bij ons vertrek, een stuk zout, dat in Abyssinie in plaats van kleine munt gaat, te rug. Het bedroeg omtrent een Engelschen schelling.

Den volgenden morgen, verlieten wij ons dorp in de vlakte van *Abola*, zonder eenen inwooner gezien te hebben. Maar, toen ik des avonds laat nog uitging, hoorde ik wel stemmen tusschen de ensseteplanten en het riet; doch ik kon het niet verstaan. Ook scheenen het vrouwenstemmen te zijn, terwijl de mannen, waarschijnlijk, uit vrees, op de bergen gevlugt waren. Wij zochten eenigen van die menschen te vangen, om ze door geschenken van hunne vrees te verlossen, en hen van onze vreedelievende oogmerken te overtuigen; maar zij vlooden zoo snel, dat wij ze niet achterhaalen konden; ook was het niet raadzaam, hen verre in de wildernis te volgen, wijl wij lieden konden ontmoeten, die onze oogmerken verkeerd uitleiden. — Ik dacht, dat veelligt het paard van Fasil, welk voor ons heen geleid werd, de inwooners wegschrikte. Ik reed het dus zelf; doch, wijl het in Abyssinie hoogverraad is, op des konings zadel te gaan zitten, zoo liet ik 'er een ander opleggen. Het paard was zeer schoon, en ik besloot, na mijne

he terugkomst, hetzelve den koning te vereeren. Ik hoopte, het zou hem des te aangenaamer zijn, wijl het loodkleurig was, zonder eenige witte vlakken: want alle de voornaame Abysſiniers rijden paarden van eene kleur, en die geene bijzondere kenmerken hebben, waaraan zij, bij eene vlugt of andere gelegenheden, kunnen gekend worden. — De koning alleen rijdt in den veldſlag een paard, dat zeer uitgetekend, en daardoor algemeen kenbaar is.

Veele dorpen in deeze vlakte van Abola waren, zoo het ſcheen, de verwoestingen des oorlogs gelukkig ontkomen. Zij hadden dat aanzien van ellende en armoede niet, welk ons, tot hier toe, op zoo veele plaatſen, zoo zeer in de oogen was gevallen. — De luchtſtreek was hier ongemeen mild en aangenaam, de grond met heerlijk groen, en de bergen met ſchoone boomen en heesters, vol bloesſems en vruchten, bedekt; maar de rivieren waren zonder visch. — Eindelijk bereikten wij den top des bergs, van waar wij voor 't eerst *Sakala* zagen, dat zich van het westen zuidwaard uitſtrekt, en aan het dorp Dſjesj paalt.

Sakala is vol kleine dorpen, en het oostlijkst deel van het land der Agows. Het is wegens zijnen goeden honig vermaard. In de vlakte wordt alle Saturdagen een groote markt gehouden, waarop hoornvee, daar het land vol van is, groote ezels, de nuttigſte aller dieren om te rijden en lasten te draagen, ook boter en honig in menigte verkocht, en naar Gondar, Buree, en andere plaatſen gezonden worden. — Nadat wij de *Gumetti* doorgetrokken waren, begonnen wij een' zeer ſteilen en hoogen berg te beklimmen. Wij vonden

Digitized by Google

geen ander voetpad, dan 't geen de ſchaapen of geiten gemaakt hadden. Diepe gaten, losſe ſteenen en gevaarlijke doornſtruiken, maakten den weg nog des te bezwaarlijker. — Wij klouterden echter, in de hoop, dat wij aan het eind onzer gevaaren en moeilijkheden waren, onverdrooten opwaard. Merklijk in de hoogte gevorderd zijnde, vonden wij, in eenen waarlijk romanesken ſtand, de kerk van *S. Michaël Sakala*, in eene holte tusſchen twee heuvelen van gelijke hoogte; doch die ſedert veele jaaren niet meer bezocht wordt. De inwooners gaven voor, dat zulks uit gebrek van wierook geſchiedde, zonder welk geene mis kon gehouden worden; maar de eigenlijke reden was; omdat zij nog heidenen waren, en de kerk tot een gedenkteken eener overwinning, voor honderd jaaren over hen behaald, geſticht was; weshalve zij hun niet aangenaam was.

Kort na den middag, bereikten wij den top des bergs. Van daar zagen wij den berg *Dſjiesj*, de kerk van *S. Michaël Dſjiesj*, en beneden ons den Nijl zelven zeer duidlijk, die nog eene beek was, en naauwlijks eene molen kon drijven. — In de volgende Afdeeling, zal ik mijne komst aan de Nijlbronnen zelven, en mijne gemoedsſtandoening daarbij kortbondig beſchrijven.

VIJF.

Digitized by Google

VIJFDE AFDEELING.

KOMST *bij de bronnen des Nijls.* — *Beschrijving derzelven.* — *Verblijf te Dsjiesj.*

Den vierden van Slagtmaand des jaars 1770, des namiddags omtrent twee uur, met groote moeite en gevaar, op den kruin eens hoogen bergs, aan den voet der rivier *Gumetti*, geraakt zijnde, had ik het geluk, mijnen lang gevoeden wensch te erlangen. Ik zag voor de eerste maal de bronnen des Nijls, op een' kleinen afstand van mij. Opgetoogen van verwondering en blijdschap, kon ik mij aan dat gezigt niet verzadigen. Ik genoot op dit oogenblik de zegepraal, welke ik, door de bescherming der Voorzienigheid, en mijne onverschrokkenheid, over zoo veele poogingen, door zoo veele grooten en geleerden deezer waereld, in vroeger en laater tijden vruchtloos aangewend, verkreegen had.

Doch, eer ik tot het volle genot van mijnen wensch kwam, had ik nog een onaangenaame ontmoeting. In mijne zoete bepeinzingen werd ik gestoord door een gerucht, dat onze leidsman Wol-

Digitized by Google

do weg was. Mijne bedienden waren het niet eens, waar zij hem het laatst gezien hadden. Ik zal alle de gisſingen niet ophaalen, welke over zijn gemis gemaakt werden. Ook reezen 'er vreemde gedachten over deeze gebeurenis in mijnen geest op. Doch naauwlijks waren de lieden, welken ik uitzond, om hem op te zoeken, eenige honderd ellen verre gegaan, of zij zagen hem komen, zoo zwak en ziek, dat hij zeide; hij kon niet verder, dan tot aan de kerk gaan, alwaar hij beſlooten had, dien nacht te blijven. — Ik onderzocht zijnen pols, en bevond, dat hem niets ſcheelde. Ik zeide hem onbewimpeld, dat hij een bedrieger was, en dreigde hem wegens zijn gedrag bij Welleta Yaſous aan te klaagen. — Dit ſcheen hem kleinmoedig te maaken. Hij verzocht mij, ſlechts eenige minuuten te wachten, en dan zou hij beter zijn; gelijk zulks in de daad ook gebeurde.

Wij gingen, vervolgens, door den Nijl, die hier geen vier ellen breed, naauwlijks vier duimen diep, en ſlechts een onbeduidende beek was. Hij liep zeer ſnel over een bodem van kleine ſteentjes. Een weinig laager waren, wegens zijn rotsachtig bed, verſcheiden kleine watervallen. — Wij zetten onze reis verder voort, en Woldo wees mij eenen kleinen heuvel, in 't midden eener moerasſige weide. „ Daar, zeide hij mij, liggen de beide bron„ nen des Nijls, en daar, waar de groene boomen „ ſtaan, ligt het dorp Diſjeſj." — Hij zeide mij teffens, dat ik mijne ſchoenen moest uittrekken, wanneer ik nader bij de bronnen kwam, omdat deeze lieden heidenen waren, en den ſtroom dagelijks aanbaden. — Ik liep den heuvel neerwaard, naar het kleine eiland van groene zooden, welk omtrent twee honderd ellen van mij verwijderd was. —

was. —— De geheele ſchuinte des heuvels was met bloemen dicht begroeid, welker bolachtige wortels boven de aarde uitſtaken. Wanneer men daarop trad, loste de buitenſte ſchil zich daarvan af, en dit veroorzaakte, dat ik een- en andermaal hevig viel, eer ik den rand van het moeras bereikte. Daarna kwam ik aan het eiland van groene zooden, welk de gedaante van een altaar had, en oogſchijnlijk een werk, door kunst gemaakt, was. Ik ſtond nu, vol opgetoogenheid, bij de voornaamſte bron, die in 't midden ontſpringt.

Men kan zich gemaklijker verbeelden, dan het beſchrijven, wat op dit oogenblik, toen ik op de plaats ſtond, welke, bijna ſedert drie duizend jaaren, de onderzoekingen van ouden en nieuweren ontgaan was, in mijne ziel omging. Ik, ſchoon ſlechts een gemeen Brit, zegevierde, in mijn gemoed, over vorſten en helden, die, aan 't hoofd van talrijke krijgsbenden, vergeefſche poogingen hadden gedaan, om deeze plek, die ik nu voor mij had, optefpooren, en die gaaping in de aardrijksbeſchrijving wegteneemen. —— Ik riep mijnen reisgenoot Strates, en verzocht hem, dat hij toch, als een getrouw wapendraager van zijnen Don Quixote, in dit eiland Barataria, over alle koningen der aarde, hunne krijgsheiren, en hunne wijsgeeren, met mij zegevierde. — Strates hernam: „Ik verſtaa geen woord van 't geen gij mij zegt. Gij weet, ik ben geen geleerde. Maar gij deedt beter, wanneer gij dit moeras verliet, en naar huis gingt, om te zien, wat Woldo in 't ſchild voert; want ik vrees, dat hij gevaarlijke dingen in den zin heeft." —— In plaats van antwoord, noodigde ik hem, een' beker, van de ſchil eener kokosnoot gemaakt, en door mij uit Arabie

medegebragt, dien ik nu, boordevol Nijlbronwater, in mijne hand had, op de gezondheid van *George* den derden, koning van Engeland, uitte drinken: 't welk hij met graagte deed. — Ik wilde hem toen overhaalen, om ook op de gezondheid der maagd MARIA een dronk Nijlbronwater te doen. Doch hij ſprak geen woord; maar gaf, door zijne ſchouders optetrekken, zijn mishaagen duidlijk te kennen. Hij wilde het volſtrekt niet doen; en zeide, eindelijk, met een ernſtige tronie: „Op de gezondheid van uwen koning dronk ik zeer gaarn. Maar wat de maagd Maria betreft; ik drink geene gezondheid, die mijne kerk niet drinkt. Ook moet gij het niet kwaalijk neemen, wanneer ik weiger, meer Nijlwater te drinken. Men zegt, dat de heidenen, die hier woonen, alle morgen over dit gat den duivel aanbidden; en ik vrees, dat ik zijne hoornen bereids in mijn lijf gevoel, ſedert ik den eerſten dronk van dit helſche water gedaan heb." — Daarna dronk ik nog een' vollen beker met Nijlwater op de gezondheid van KATHARINA de tweede, keizerin van Rusland, en het welzijn haarer vloot in de Middelandſche zee. Dit verheugde mijnen vriend Strates zoo zeer, dat hij, niettegenſtaande ik hem met zijne eigen uitdrukkingen grootlijks plaagde, 'er echter insgelijks een ſterken teug op deed (*a*).

Het

(*a*) De ontdekking der BRONNEN DES NIJLS was het groote doel, welk de heer BRUCE zich in zijne langduurige, moeilijke en gevaarlijke reis voorſtelde. Hij heeft dit niet alleen op ontelbaare plaatſen van zijn werk te kennen gegeeven, maar het zelfs ook op den tijtel van hetzelve met zoo veele woorden duidlijk uitgedrukt. In de

Het onderzoek naar den oorſprong en de oorzaaken van de jaarlijkſche overſtrooming des Nijls, is

---

de verbeelding, dat zij, tot zijnen tijd toe, onbekend waren gebleeven, wilde hij zijn vaderland de eer aandoen, dat een Brit dezelven gevonden, en aan de waereld bekend gemaakt had. Deezen roem maatigt hij zich ook in de grootſte uitgeſtrektheid aan; gelijk onze leezers, hier boven, en vervolgens, door deeze geheele afdeeling, eenige ſtaaltjes daarvan kunnen vinden; want, daar ik hier eene verkorting van zijn werk ſchrijf, kan ik niet anders, dan den heer BRUCE, volgens zijnen dunk, in zijnen ſmaak, getrouwlijk te laaten ſpreeken. — Intuſſchen moet ik ook aan mijne belofte, in eene aantekening, onder bladz. I. der inleiding voor het eerſte deel deezer verkorting, gedaan, beantwoorden. —

Om dit te doen, zal ik, in de eerſte plaats, de aantekening van den hooggeleerden heer J. F. BLUMENBACH, op deeze aanmaatiging van onzen reiziger, uit zijne *anmerkungen zu* JAMES BRUCE'S *reiſen*, achter het vijfde deel der Hoogduitſche vertaaling van hetzelve werk, te vinden, hier vertaald mede te deelen; en dan, in de tweede plaats, 'er nog kortlijk iets bijvoegen.

De hoogleeraar BLUMENBACH maakt 'er, op de aangehaalde plaats, bladz. 268—270, de volgende aanmerking op:

„ Nu, dus hebben wij dan onzen reiziger tot het groote doeleinde zijner lange reis verzeld, alwaar hij meent te zien, 't geen, naar zijne meening, nog geen oog van eenen Europeër gezien had; en daar te ſtaan, welwaard nog geene voetſtappen van eenen Europeeſchen reiziger gekomen waren."

Digitized by Google

is ouder, dan de waereldlijke geſchiedverhaalen gaan. De oude wijsgeeren, en lieden van allerlei-

en

„ Men vergeeft hem zeer gemaklijk de opgetoogenheid, waarin hij in deeze veronderſtelling geraakt, en de uitgelaatenheid, waarmede hij zich daarbij gedraagt."

„ Maar zulks belet echter niet, dat niet bij eenen deskundigen, nadenkenden en onderzoekenden leezer, die gewend is, zaaken met elkander te vergelijken, daarbij een *dilemma*, een tweeledige ſluitreden, waarvan de eene de andere om verre ſtoot, ontſtaat, waardoor, in het luide jubelgeſchreeuw van onzen zegevierenden held, eene zeer aanmerklijke daaling veroorzaakt wordt, en zijn geduurige, tot walgens toe herhaalde, uitroep: —— *nec contigit ulli, hoc vidiſſe caput*, — daar hij zelfs, op eene niet zeer beſcheiden wijs, op de tijtelplaat mede pronkt, een zonderling aanzien verkrijgt."

„ Het komt hier, naamlijk, op eene oordeelkundige vergelijking der berichten en landkaarten van den heer BRUCE, met die der Jeſuitiſche zendelingen in Abyſſinie, aan; voornaamlijk met het verhaal van vader PAEZ, die, den een en twintigſten van Grasmaand des jaars 1618, even zoo wel de bronnen des Nijls meende gezien te hebben, als onze ſchrijver den vierden van Slagtmaand des jaars 1770. — Hier doet zich van zelfs eene zeer beſliſſende dubbele vraag, eene zeer natuurlijke tweeledige ſluitreden, op; te weeten:"

„ Of vader PAEZ en ridder BRUCE ſtemmen in hunne opgaaven, betreffende de Nijlbronnen, met elkander overeen; — en dan komt de eer der ontdekking niet den laatſten, maar den eerſten toe."

„ Of

en rang, hielden zich daarmede bezig. Nogthans is de ontdekking ſteeds mislukt, tot op onzen tijd toe. —

„ Of zij verſchillen, zoo dat men duidlijk ziet, dat zij niet dezelve bronnen bezocht hebben. — Nu is dan de vraag: — wiens bericht heeft het meeſte gezag voor zich? Welk is het geloofwaardigst; — dat van PAEZ, die ze in gezelſchap van den landsheer, koning Socinios, en zijne heirmagt, bezocht heeft; — of dat van BRUCE, die eenen mensch tot wegwijzer had, welken hij zelf als den listigſten en bedrieglijkſten leugenaar ſchildert?"

„ De beantwoording deezer laatſte vraag zou, denk ik, zoo eenpaarig en zoo ongunſtig voor onzen reisbeſchrijver uitgevallen zijn, dat een iegelijk, die hem genegen is, blij zal zijn, wanneer zij in 't geheel niet behoeft gedaan te worden; vermits men duidlijk ziet, dat zijn verhaal nopens de bronnen des Nijls met dat van vader PAEZ, wat de hoofdzaak betreft, op het onloogchenbaarſte overeenſtemt. — Op de kortſte wijs kan een ieder zich daarvan overtuigen, die gelegenheid heeft, om de beide voornaamſte landkaarten van Abyſſinie en de bronnen des Nijls, door de Jeſuiten geleverd, naamlijk, de *Portugeeſche*, welke ook in THEVENOTS verſameling van reisbeſchrijvingen te vinden is, — en die van vader ESCHINARD, welke veel uitvoeriger is, met die van den heer BRUCE te vergelijken. — Deeze beiden verſchillen ook wel in eenige bijzonderheden van elkander, gelijk, bij voorbeeld, in de ligging van het meir Dembi, welk in de landkaart van ESCHINARD meer in de breedte, in de Portugeeſche, integendeel, beter en der waarheid overeenkomſtiger, meer in de lengte getekend is: maar in de hoofdzaak, daar het hier eigenlijk op aankomt, komen zij, zoo wel met elkander, als

toe. —— Schoon Egypte het grootſte belang bij deezen ſtroom had, is dit onderzoek echter in dit ge-

---

als ook met die in het werk van BRUCE, volkomen overeen."

„ Zoo zouden wij dan met de bronnen dier rivier, welke niet verre van de Maanbergen ontſpringt, en in laater tijd algemeen voor het begin van den waaren Nijl aangenomen is, taamlijk eſſen zijn; maar zekerlijk, gelijk deeze rivier zelve onder meer dan eenen naam bekend is, zoo zijn van den anderen kant ook bij de ouden meer rivieren, die, naderhand, in den hoofdſtroom des Nijls ſamenvloeiden, met den naam *Nijl* benoemd; dus heet, bij voorbeeld, PTOLEMEUS de *Witte rivier* (*Maleg*, op de hedendaagſche landkaarten; op die van den heer BRUCE, *Bahar el Abiad*) die zich boven *Gerri* met den ſtroom, van welks bronnen hier geſprooken wordt, vereenigt, insgelijks *den Nijl*." —— Tot hiertoe loopt de aanmerking van den hoogleeraar BLUMENBACH.

Zal ik 'er nu, in de tweede plaats, nog iets bijvoegen; ik behoef maar zeer kort te zijn. De heer BLUMENBACH heeft, door zijn weluitgedacht *dilemma*, onzen ſchrijver in 't naauw gebragt. Want dat 'er in de berichten, en van P. PAEZ en van J. BRUCE van eene en dezelve bronnen geſprooken wordt, is, wat ook de laatstgenoemde daartegen mag inbrengen, zoo zeker, dat geen onzijdig leezer zulks zal kunnen of willen ontkennen. — Ook is het PETER PAEZ alleen niet, die dit bericht; neen; maar BALTHAZAR TELLEZ, HIERONYMUS LOBO, en over 't algemeen alle de Portugeeſche zendelingen der Jeſuiten naar Abyſſinie bevestigen het insgelijks. De Nederduitſche leezers kunnen dezelve Nijlbronnen aangeweezen vinden, en in de landkaart van Abyſſinie,

Digitized by Google

gewest niet begonnen. — De wijsgeeren in het eiland *Meroë*, tusschen den Nijl en den Astaboras ge-

---

nie, door den beroemden JOBUS LUDOLFUS, naar de waarneemingen van B. TELLEZ ontworpen, en bij de Nederlandsche uitgaaf zijner *Historie van Abyssinie*, gedrukt te Utrecht, in 1687, in quarto, gevoegd; en in een landkaart van dat zelve rijk door de Jesuiten, H. LOBO en M. ALMEYDA, in de Nederduitsche vertaaling der reize van H. LOBO te vinden, welke het zeven en twintigste deel van de bekende *Verzameling der gedenkwaardigste zee- en landreizen*, in 't voorste deezer eeuw, te *Leiden*, bij P. van der Aa, in octavo uitgekomen, beslaat. — Wanneer men deeze landkaarten van Abyssinie, met die van BRUCE van dat zelve rijk vergelijkt, moet men bekennen, dat de bronnen van die rivier, welke, eenige kromten uitgezonderd, van het zuiden noordwaard door en langs Abyssinie stroomt, en gemeenlijk voor den Nijl gehouden wordt, in beiderleie landkaarten, nagenoeg op gelijke plaats en op gelijke wijs, aangeweezen worden. — Dus vervalt die groote roem, welken deeze Britsche ridder in de eerste ontdekking der Nijlbronnen stelde, ten eenemaal. 't Is waarlijk te verwonderen, hoe BRUCE, die de gemelde landkaarten van Abyssinie zekerlijk gekend en gezien heeft, op zijne gewaande ontdekking, in een' zoo verbaazend hoogdraavenden romanesken trant, heeft kunnen pogchen, zich eene eer aanmaatigende, waarvan hem niet het minste toekwam. En dit zal nog te sterker doorslaan, wanneer men dat geen, 't welk ik nog zal bijbrengen, overweegt; te weeten:

De groote vraag is: — waarvandaan weeten zij, de meergemelde Portugeesche zendelingen zoo wel, als BRUCE, dat de rivier, welke uit de bronnen, door hen gezien en beschreeven, ontstaat, waarlijk de Nijl is?

't Geen

gelegen, en rijk in kudden, ſchijnen 't eerst waarneemingen daaromtrent gemaakt te hebben. Schoon hun

---

't Geen mij tot deeze vraag aanleiding geeft, is eene zeer geleerde verhandeling van den beroemden aardrijksbeſchrijver, den heer D'ANVILLE, welke tot tijtel heeft: *Diſſertation ſur les ſources du Nil, pour prouver qu'on ne les a point encore decouvertes*, te vinden, in de *Memoires de l'Acad. Royale des inſcript. à Paris; tom.* XXVI. *pag.* 46 — 63. der uitgaaf in quarto.

De geheele verhandeling is leezenswaardig. De doorkundige ſchrijver voldingt zijn ſtuk voortreflijk. De heer BRUCE, die alle poogingen doet, om voor een' geleerden en oudheidkundigen gehouden te worden, ſchoon hij 'er zeer weinig aanſpraak op heeft ſpreekt geen enkel woord van deeze ſchoone verhandeling. Zij is reeds in het jaar 1759 gedrukt, en was dus lang genoeg in 't licht geweest, om ze, geduurende alle die jaaren, (van 1773, toen hij van zijne reis te huis gekomen is, tot 1790, toen zijne reisbeſchrijving her eerst het licht zag,) welken hij beſteed heeft, om zijn werk in orde te brengen, te leezen, en, gelijk zijne onderſtelling vorderde, te wederleggen. Dat verzuim is onverſchoonlijk; daar het zijn onderwerp zoo regelrecht betreft. Want, wijl D'ANVILLE toont, en met voldoende bewijzen toont, dat de bronnen, welken de Portugeeſche zendelingen, in het voorſte gedeelte der voorgaande eeuw ontdekt, en voor die van den Nijl gehouden en uitgegeeven hebben, de waare Nijlbronnen niet zijn; maar wel die van eene rivier, welk de Abyſſiniers hedendaags de *Abawi*, en de Ouden eertijds, *Atapus* noemden, en bij het oude *Gerri* in den Nijl valt; — en wij gezien hebben, dat de gemelde bronnen, door de zendelingen der Jeſuiten ontdekt en die, welken de heer BRUCE beſchrijft, niettegenſtaande zijne tegenſpraak, waar.

Digitized by Google

hun land voor de overſtrooming des Nijls te hoog lag, was het echter nabij genoeg, om alle verande-

rin-

---

waarlijk eene en dezelve zijn; zoo volgt onwederſpreeklijk daaruit, en, dat de ſtelling van den heer D'ANVILLE, te weeten, dat de bronnen des Nijls tot nog toe niet ontdekt zijn, gegrond; en, dat die groote roem, welken onze Britſche ridder, zich met zoo veel waan toeëigent, van dezelven het eerst ontdekt te hebben, gantsch iedel en vergeefsch is, en dus ten eenemaal vervalt.

Deeze aantekening zou te uitvoerig worden, bijaldien ik die geleerde verhandeling naar haar geheel beloop hier wilde uittrekken. Ik zeg daarom maar met een woord: — De heer D'ANVILLE, niet alleen in de nieuwer, maar ook in de oude aardrijksbeſchrijving, bij uitneemendheid ervaren, bewijst met veel duidlijkheid en kracht, dat de rivier, die door Abyſſinie naar Nubie ſtroomt, wier wateren dus zekerlijk naar Egypte afvloeien, en welke de Abyſſiniers gemeenlijk *Abawi* noemen, geenzins de Nijl, maar de *Astapus* der ouden is, en zich, eenige dagreizen beneden Sennaar, met den Nijl vereenigt. Hij grondt zich, voornaamlijk, op de getuigniſſen van STRABO en PTOLEMEUS, beiden zoo door de berichten van ERATOSTHENES, als anderzins, aangaande het binnenſte van Afrika vrij wel onderrecht. Deeze verhaalen, dat de Nijl, omtrent *Meroë*, twee rivieren ontvangt, naamlijk den *Astapus* en *Astaboras*. Wanneer men van de grenzen van Egypte, door Nubie, naar Abyſſinie reist, en den ſtroom telkens aan zijne rechterhand houdt, ontmoet men deeze twee rivieren in de *Takazzee* en de *Abawi*. Hij toont zulks uit de getuigniſſen niet alleen der oudere, maar ook der nieuwere aardrijksbeſchrijvers. Voorts bewijst hij, dat 'er, behalve deeze twee groote rivieren, nog eene andere en

groo-

ringen in zijnen wasdom nategaan. Ras ontdekten zij, dat de opgang der hondsſter aan het tijdſtip van de overſtrooming des Nijls beantwoordde. Wijl zij wel deeze werking regelmaatig vonden, maar de oorzaak daarvan niet konden naarvorſchen, is het gevolg geweest, dat dankbaarheid jegens de ſter, bij de eenvouwige gemeente, aanleiding tot haare vereering gaf. — Alhoewel deeze aanmerkingen enkel Egyptë en Nubie betroffen, werden zij echter als onderwerpen beſchouwd, die nader onderzoeking verdienden. Men meende, dat de ont-

---

grooter rivier is, welke deeze twee inneemt, en die dus eigenlijk de Nijl is. Hij vindt deeze in eene rivier, die verder van den westkant komt, en in 't Arabisch *Bahar el Abiad*, of de *Witte rivier*, heet. En deeze is dan buiten twijfel die rivier, welke oudtijds reeds, en nog hedendaags, zeer vermaard is, naamlijk de Nijl. — Volgens de getuignisſen der ouden, met de geloofwaardigſte berichten der laater reizigers vergeleeken, en door dezelven bevestigd, vloeit die rivier genoegzaam evenwijdig met de rivier van Abyſſinie, maar op den afſtand van twaalf, vijftien of twintig dagreizen meer westwaard. In verdere bijzonderheden kan ik mij niet inlaaten. — Volgens een ontwerp van den loop dier riviet, naar de beste berichten der oudheid, voor den Nijl te houden, moeten de waare Nijlbronnen vijf of zes graaden meer zuidwaard, en waarſchijnlijk even zoo veele graaden meer westwaard gezocht worden, dan de heer BRUCE dezelven meent gezien te hebben. — Althans blijkt uit het gezegde klaar genoeg, dat de waare ligging der Bronnen des Nijls nog te zoeken, en dus de aangemaatigde roem van den Britſchen ridder enkel grootſpraak zij. *Aanm. des* NEDERD. UITG.

Digitized by Google

ontdekking der Nijlbronnen een voornaame ſtap tot de verklaaring van dit verſchijnſel zou zijn; en wijl deeze ontdekking aan groote zwaarigheden onderhevig was, hield men ze te meer voor een gepast voorwerp van onderzoek. Behalve geleerden, gingen zelfs koningen, die niet zelden geheele natien ontdekten, met aanzienlijke krijgsmagten op weg, om deeze bronnen optezoeken. Maar alle pooginge werden te leur geſteld.

SESOSTRIS, een van de oudſte en grootſte veroveraars, daar de historie melding van maakt, zocht midden onder zijne overwinningen, tot de bronnen des Nijls door te dringen, en hield deezen roem grooter, dan zijne gemaakte veroveringen. CAMBYSES was aan hetzelve euvel ziek. ALEXANDER de groote, toen hij, na de bemagtiging van Egypte, den tempel van Jupiter Ammon bezocht, ondervroeg de priesters het eerst naar het gewest en de plaats, daar de Nijl ontſprong: en, de noodige opheldering daaromtrent ontvangen hebbende, zond hij eenige Ethiopiërs af, om die ontdekking te doen. Zij vertrokken van den oever des Nijls uit Thebe, en namen nagenoeg denzelven weg, dien, naderhand, PONCET nam. In het koningrijk Dongola, bij Moſcho, vonden zij den Nijl weder. Volgens de algemeene onderſtelling, dat de Nijlbronnen verre zuidwaard van daar lagen, reisden zij, langs de weſtzijde des Nijls, ſteeds verder zuidwaard, naar de bergen van Fazuelo, door landen, waar zijn loop bekend moest zijn. Nadat zij de groote bergketen *Dyre* en *Tegla*, tuſſchen den elfden en twaalfden graad der noorder breedte, daar de groote watervallen zijn, en de rivier zich oostwaard wendt, overgetrokken waren, kwamen zij in het land der Gongas, en in de verbeelding, dat zij den

ſtroom zouden wedervinden, reisden zij tot Bizamo, nagenoeg onder den negenden graad der noorder breedte, zettende zij hunne reis tot omtrent onder de linie voort, zonder den Nijl weder aantetreffen. En, wijl zij geen bericht hadden, dat hij zich achter hen oostwaard gewend had; zij ook onder den elfden graad der noorder breedte van den Nijl afgeweeken waren, keerden zij te rug, en boodſchapten Alexander, dat zij den Nijl tot den negenden graad der noorder breedte, daar hij zijnen loop onverwacht naar het oosten had genomen, vervolgd, maar hem ſedert uit het gezigt verlooren, niet weder gevonden, en ook verder zuidwaard 'er niets meer van gehoord hadden. — Het verhaal, dat de Nijl zijnen loop oostwaard had genomen, maakte een' vreemden indruk op hem, verbeeldende hij zich, volgens de gebrekkige aardrijkskunde van zijnen tijd, dat deeze rivier met den *Indus*, tot welke oorſprong in Aſie hij bijkans doorgedrongen was, een en denzelven ſtroom uitmaakte; van welke dwaaling hij echter na verlost werd. Intusſchen ſchrikte dit hem niet af; maar hij nam voor, wanneer hij uit Indie gelukkig te rug kwam, zelf eenen togt tot ontdekking der Nijlbronnen te doen. — —

Ik zal niet ophaalen, wat PTOLEMEUS PHILADELPHUS, en zijn opvolger, ook naderhand JULIUS CÆSAR, met dat zelve oogmerk gedaan hebben; maar alleenlijk nog aanmerken, dat zelfs NERO lust betoonde, om den oorſprong des Nijls te weeten. Hij zond twee hoofdmannen over honderd uit, om ze te ontdekken. Na hunne terugkomst, verhaalden zij hem, in tegenwoordigheid van SENECA, dat zij, na een zeer lange reis, tot eenen koning van Ethiopie gekomen waren,

Digitized by Google

ten, die hen met leevensmiddelen en andere noodwendigheden voorzien had. Door zijne hulp waren zij naar verscheiden aangrenzende koningrijken, en vervolgens aan groote meiren, gekomen, waarvan de inwooners zelven het einde niet wisten, en welk men ook niet hoopen kon te vinden. — Waarschijnlijk waren dit louter verdichtsels. Dergelijke meiren zijn 'er tusschen Egypte en de bronnen des Nijls niet. Ook kan men het meir Tzana daar onder niet verstaan, wijl men deszelfs geheelen omtrek overzien kon. — Of, veelligt, hebben zij, op 't einde van Zomermaand of in 't begin van Hooimaand, het land der Sjangallas willen doortrekken, wanneer het, wegens den gewoonen keerkringsregen, ontoeganglijk is, zijnde gehoegzaam de geheele oppervlakte des bodems met water bedekt, welk zij, misschien, voor zoo veele meiren hebben aangezien.

Na alle deeze groote en vergeefsche pooginge, begonnen de geleerden van die tijden aan de mooglijkheid van de ontdekking der Nijlbronnen te wanhoopen. Ten tijde van Trajanus betuigde ook PLINIUS, dat de oorsprong des Nijls gantschlijk onbekend was. — Hierom werden 'er door de ouden geene poogingen meer toe aangewend. En *caput Nili quærere*, was bij hen een spreekwoord, om de moeilijkheid, of liever de onmooglijkheid, zeiner onderneeming uittedrukken.

In nieuwer tijden, naamlijk, in het voorste der zesde eeuw na CHRISTUS geboorte, heeft COSMAS, bijgenaamd, de kluizenaar, Abyssinie bezocht. Hij kwam niet verder, dan tot Axum, in de provincie Tigree, daar toen de verblijfplaats

des konings was, en heeft, naar het ſchijnt, zijne opmerkzaamheid voornaamlijk tot de verſcheidenheid der luchtſtreeken, en de naamen en ligging der plaatſen bepaald; maar tot den Nijl kwam hij niet.

Van de Portugeezen, die naar Abyſſinie gingen, hebben noch COVILLAN, noch RODERIGO DE LIMA, noch CHRISTOFFEL DE GAMA, noch de patriarch ALPHONSUS MENDEZ, de bronnen des Nijls gezien. — Maar de Jeſuit, PETER PAEZ, die onder de regeering van Za Denghel in Abyſſinie kwam (*b*), maakte, ten minſte volgens de vertelling van een' ſtraks te noemen Jeſuit, eenige aanſpraak op deeze eer. Hij liet een geſchreeven historie der zending in Abyſſinie, in twee deelen *in octavo*, na; waarvan afſchriften in alle kollegien der Jeſuiten kwamen, die, na de vernietiging hunner orde, in hunne bibliotheeken gevonden werden. Uit dezelven heeft de beroemde Jeſuit, ATHANASIUS KIRCHERUS, gelijk hij voorgaf, eenig bericht aangaande de bronnen des Nijls bekend gemaakt. — Doch ik heb, op mijne terugreis, in Italie gelegenheid gehad, om drie afſchriften van P. PAEZ historie te zien, maar in geen derzelven een verhaal daarvan gevonden. Ook hebben, naderhand, noch ALPHONSUS MENDEZ, de patriarch, noch BALTHASAR TELLEZ, insgelijks Jeſuiten, in hunne werken over de Abyſſiniſche geſchiedenis en die der zendelingen, waarin onder anderen de historie van P. PAEZ breedvoerig beſchreeven wordt, een enkel woord van zijne reis naar de Nijlbronnen gerept; dat zij zekerlijk

(*b*) Zie hier vooren het eerſte deel, bladz. 403.

kerlijk zouden gedaan hebben, bijaldien hij dezelve ondernomen had. —

Het zal der moeite waardig zijn, de beschrijving, welke of PAEZ, of KIRCHERUS, van die onderstelde ontdekking gegeeven heeft, mede te deelen. — Eene aanmerking, den tijd der ontdekking betreffende, moet ik echter nog laaten voorafgaan. — Die merkwaardige dag zou de een en twintigste van Grasmaand des jaars 1618 geweest zijn. — Doch dan is de regentijd reeds begonnen, en de krijgsmagt niet meer in het veld. Dus was die tijd 'er niet geschikt toe. — Maar nog een andere zwaarigheid: de Agows zijn in twee natien verdeeld, die van Damot, omtrent de bronnen des Nijls, en de Tsjémtz-Agows omtrent den oorsprong der Takazzee in Lasta. — Nu weeten wij uit de historie, dat Socinios drie veldtogten tegen de Agows gedaan heeft; te weeten: in 1608 en 1611; doch beiden waren tegen de Agows in Lasta gericht, daar de Takazzee, maar niet de Nijl, ontspringt; en de laatste in 1625, tegen de Agows in Damot; doch Paez was reeds in 1622 overleeden. Dus kan hij, teffens met het heir van Socinios, niet bij de Nijlbronnen geweest zijn.

Zijn verhaal luidt, volgens de opgaaf van KIRCHERUS (c), aldus:

„ De rivier heet, hedendaags, bij de Ethiopiërs *Abaoy*, en ontspringt in het koningrijk *Godsjam*, in het rechtsgebied *Sabala*, welks bewooners *Agows* heeten. De bron des Nijls ligt in het westlijk deel van Godsjam, in 't hoogste deel eener

(c) In Oedipo. Syntagm. VII. p. 57.

valei, welke naar een groote vlakte gelijkt, die aan alle zijden met bergen omringd is. Toen ik, den een en twintigſten van Grasmaand des jaars 1618, met den koning en zijn heir hier was, klom ik naar die plaats, en bezag alles met groote opmerkzaamheid. Ik ontdekte, vooreerst, twee ronde bronnen, iedere omtrent vier handbreed in de middellijn, en zag met het grootſte genoegen, 't geen noch CYRUS, noch KAMBYSES, noch ALEXANDER de groote, noch JULIUS CÆSAR ooit hebben kunnen uitvinden. De beide openingen deezer bronnen hebben op de oppervlakte des bergs geenen uitgang, maar komen beneden aan zijnen voet voor. De tweede bron ligt omtrent een ſteenworp verre van de eerſte. De inwoonera zeggen, dat de geheele berg vol water, de geheele vlakte om de bron beweeglijk zij, en, om zoo te ſpreeken, zwemme, tot een zeker bewijs, dat 'er water onder verborgen zij. Om deeze reden vloeit het water in de bron niet over, maar wordt, aan den voet des bergs, met groot geweld uitgeperst. De inwoonera zoo wel, als de koning, die met zijn heir tegenwoordig was, betuigden, dat zij, dit jaar, wegens de droogte, weinig zidderde, maar dat zulks in andere jaaren geſchiedde, zoo dat men haar niet zonder gevaar kon naderen. De breedte of de omtrek zal nagenoeg een ſlingerworp bedraagen. Beneden den top des bergs woonen de lieden veelligt eene mijl westwaard van de bron; en deeze plaats heet *Dſjiesj*, van waar de bron omtrent een kanonſchoots verre afgelegen ſchijnt te zijn. Daarenboven is de toegang tot de vlakte, waar de bron ligt, van alle zijden bezwaarlijk, uitgenomen, van de noordzijde, van waar men 'er gemaklijk op kan komen."

Om nu niet te zeggen, dat hier geene plaats is, die

die *Sabala*, maar wel eene, die *Sakala* heet, liggen noch Sakala, noch Dſjiesj aan de westzijde van Godſjam, noch in de nabuurſchap van die provincie, wijl men eerst de hooge bergketen van Litſjambara, en dan nog het veel hooger gebergte Amid-Amid, moet overtrekken, eer men uit Sakala in Godſjam komt. En wanneer men van deezen hoogen ſcheidemuur der Amid-Amid-bergen neerdaalt, komt men in de provincie Damot, welke ten aanzien haarer geheele breedte, tusſchen de gemelde plaatſen en Godſjam ligt. — Uit deeze en veele andere misſlagen meer, in dit bericht te vinden, moet ik beſluiten, dat hij, die hetzelve ontworpen heeft, nooit op de waare plaats, daar de bronnen des Nijls ontſpringen, geweest is.

Na de Portugeeſche zending, was, voor zoo veel ik weet, de eerſte Europeër, die in Abyſſinie kwam, een Proteſtant, naamlijk PETER HEYLING, van Lubek, die bloot als reiziger dat rijk bezocht. — Niettegenſtaande hij in dit land, waarin de bronnen des Nijls liggen, eenige jaaren, en zelfs in bewind, woonde, heeft hij echter, zoo veel men weet, nooit poogingen gedaan, om ze te ontdekken. Hij was een liefhebber der weetenſchappen, en leidde een eenzaam leeven. Zeer ervaaren in de Romeinſche wetten, beſteedde hij zijnen meesten tijd aan het opſtel van een wetboek, volgens het Romeinſche recht, ten dienſte der Abyſſiniers, waartoe hij het ontwerp uit Duitschland mede gebragt had. Doch hij overleed, eer hetzelve voltooid was. — Men heeft mij verzekerd, dat dit werk, en nog twee anderen, insgelijks door hem in de dſjiesjtaal geſchreeven, zich in handen van verſcheiden Abyſſiniers bevinden.

Digitized by Google

De laatste en zonderlingste proeve, welke ook tot ontdekking der Nijlbronnen gedaan is, was die van eenen Duitschen edelman, met naam PETER JOSEPH LE ROUX, Graaf van DESNEVAL. — Hij was in Deensche geedienst, en meende, in Deenemarke den sleutel gevonden te hebben, om in Abyssinie te komen. In 1739 verliet hij den dienst, en begaf zich op reis naar Egypte, zijne vrouw en den lieutenant NORDEN, eenen Deen, derwaard medeneemende. — Te Kairo aangekomen, maakte hij een ontwerp tot zijne verder reis, welk zeer belachlijk was. Hij wilde, naamlijk, in eene boot, met eenige kleine stukjes kanon gewapend, den Nijl opvaaren, de noodige leevensmiddelen mede neemen, en aan den eersten waterval bij Ibrahim of Deir, en vervolgens bij de anderen gekomen zijnde, door de hulp der landlieden, zijn vaartuig uit elkander neemen, den waterval omdraagen, en boven denzelven weder te samen voegen, en op den Nijl brengen laaten. — Zelfs had hij met sommigen der *Kennous*, die, omtrent den gemelden waterval, zoo aan de Egyptische als aan de Nubische zijde, woonen, en jaarlijks eene menigte senebladen in booten naar Kairo brengen, ten dien einde een verdrag gesloten. — Doch hij begreep niet, dat hij onder die onbeschaafde natie, zekerlijk, zijn leeven zou gelaaten hebben. — Toen hij, tegen alle ontraadingen aan, echter onverzetlijk bleef, hadden eindelijk eenige vreemde kooplieden te Kairo, wijze en rechtschapen mannen, nog zoo veel invloed op hem, dat zij hem bewoogen, met de graavin te Kairo te blijven, en zijnen lieutenant afteezenden, om naar den meergemelden waterval te steevenen, het gemaakte verdrag met de Kennous te vernieuwen,

ven; en, indien hij het doenlijk en raadzaam vond, de reis verder voortzetten.

Het gevolg was, dat NORDEN, met een vaartuig, op den Nijl gebruiklijk, de rivier opvoer. — Na veele moeilijkheden, kwam hij, eindelijk, tot Syene, en den eerſten waterval, en, naderhand, ontmoetten hem nog zoo veele onaangenaamheden, dat hij genoodzaakt was, zijne terugreis aantenéemen, en ter naauwernood Kairo weder bereikte. — Intuſſchen heeft dit gelegenheid gegeeven tot die ſchoone Egyptiſche reisbeſchrijving van den heer NORDEN; welk kostbaar werk in de meeste taalen van Europa overgezet is.

Dit voorbeeld ſchrikte den graaf van zijne Abyſſiniſche reis af. De lust, om de Nijlbronnen op tezoeken, kleefde hem echter nog ſteeds aan. — Hij veranderde zijn ontwerp. Hij beſloot, door de Middelandſche zee, naar den oceaan, vervolgens om de Kaap de Goede Hoop naar de Indiſche zee, en van daar door de ſtraat van Babelmandeb naar de Roode zee en Maſuah te zeilen, en op die wijs in Abyſſinie te komen. — Maar ook dit mislukte hem: want, nadat hij, op eene Spaanſche volmagt, twee Engelſche ſchepen, omtrent het eiland *Mai*, genomen had, ontmoette hij kort daarna een Engelsch oorlogſchip, welk zijn ſchip met de twee prijzen veroverde, en hem met een Portugeesch ſchip naar Lisſabon zond (*d*).

(*d*) Vermits de ontdekking der Nijlbronnen, gelijk ik hier vooren reeds gezegd heb, de groote drijfveer en het

Digitized by Google

voornaame doelwit zijner moeilijke en gevaarlijke reis was; en men dus ligt denken kan, dat de vervulling van zijnen wensch hem in eene ongelooflijke opgetoogenheid zou verzetten; 't welk ook in een sterke maat het geval met hem was; zullen de leezers het, vertrouw ik, niet ongevoeglijk vinden, dat ik, in deeze verkorting van zijn werk, in dit stuk, een weinig wijdloopiger geweest ben. Men zal echter, hoop ik, mijne aanmerking, hier vooren, in deeze zelve afdeeling, van bladz. 248 tot 256 medegedeeld, wel in acht neemen, en zich steeds erinneren, dat al 't geen hier van de Nijlbronnen gezegd wordt, en vooral ook het grootste gedeelte van 't geen in de volgende afdeeling zal gezegd worden, enkel volgens de onderstelling van onzen schrijver moet begreepen worden. *Aanm. der* NEDERD. UITG.

ZES-

ZESDE AFDEELING.

NADER beſchrijving van de bronnen des Nijls. — Zijne verſcheiden watervallen. — Zijn loop, van zijnen oorſprong af tot in de Middelandſche zee. — Zijne onderſcheiden naamen. — De oorzaaken zijner overſtreeming, enz.

Ik vertrouw nu, dat mijne leezers mij, als aan de bronnen des Nijls ſtaande, zich verbeelden, en mijne berichten aangaande den oorſprong, de naamen en verder omſtandigheden, deeze rivier, als de vermaardſte in de geheele waereld, betreffende, met genoegen hooren zullen. — De Agows van Damot bewijzen den Nijl godlijke eer. Jaarlijks vergaderen alle de ſtammen dier natie aan den oorſprong des Nijls, en brengen den *God des vreedes*, gelijk zij hem noemen, vee ten offer.

Dſjesj, ſchoon niet boven de zestig ellen van deeze bronnen verwijderd, ligt echter niet in het gezigt derzelven. De rots, waarop het dorp gebouwd is, is in verſcheiden afdeelingen verdeeld, en iedere afdeeling is met huizen, zelden meer dan acht of tien, bezet. — In 't midden dier rots, noorde

noordwaard van de bronnen, is een zeldzaam hol. Of het een werk der natuur of kunst zij, durf ik niet beſlommen. Er zijn veele gangen in, en 't is groot genoeg, om alle de bewooners van het dorp met hun vee te bergen. De openingen ſtrekken zich noordwaard uit. Ik kon 'er niet veel meer dan honderd ellen verre in doordringen; wijl de vochtige dampen mijn licht dreigden uitteblusſchen. Ook wilden de dorpelingen mijne nieuwsgierigheid niet verder voldoen, en verzekerden mij, dat 'er aan het einde niets merkwaardigs te zien was, dan 't geen ik reeds zag. — Het gezigt deezer rots, met heesters en boomen begroeid, is ſchilderachtig.

Van den rand der rots van Dijiesj, daalt de grond, noordwaard; allengs heer, naar eene driehoekige moerasſige vlakte, waarvan ik iedere zijde op ruim twee honderd ellen rekenen mogt. — In 't midden deezer vlakte verheft zich een kleine ronde heuvel, ter hoogte van omtrent drie voeten. De middellijn houdt niet volkomen twaalf voeten. Hij is met eene gracht omringd, waarin het water vergadert, welk 'er aan den oostkant weder uitloopt. De heuvel is van groene zoden opgezet, en wordt in goeden ſtaat gehouden. Hij is het outer, waarop de Agows hunne afgodiſche plechtigheden verrichten.

In 't midden is een gat, door menſchenhanden gemaakt, of een ſpring vergroot. Men houdt het vol van gras, en het water is helder. Men ziet op de oppervlakte geene beweging. Deeze opening heeft omtrent drie voeten in haare middellijn. Het water ſtond den vijfden van Slagtmaand, omtrent twee duimen onder den bovenſten rand der ope-

opening, en bleef, gedurende mijn verblijf in Dijesj op dezelve hoogte. Met mijne lans, vond ik, op de diepte van zes voeten vier duimen, een geringen tegenſtand, als van riet en gras. Nog zes duimen dieper, drong mijne lans in een zachten grond; en met een diepslood, van onden met zeep beſmeerd, haalde ik zwarte aarde op, gelijk die van het moeras.

Tien voeten, west ten zuiden, van deeze bron, is de tweede. Zij heeft maar elf duimen in haare middellijn, doch is acht voeten en drie duimen diep. — Twintig voeten van de eerſte, ligt, zuidzuidwestwaard, nog een derde bron, die eene opening van twee voeten heeft, en vijf voeten acht duimen diep is. — De beide laatſte bronnen liggen in 't midden van kleine outers, die ook van zoden gemaakt zijn. Zij hebben niet meer dan drie voeten in hunne middellijn, en één voet in de hoogte. — Aan den voet van ieder deezer bronnen ontſtond een heldere, ſnelvlietende beek, welke zich in die der eerſte bron vereenigden, en in de ſpits des driehoeks, die naar het oosten ziet, haaren uitloop hadden. — Het water deezer bronnen is zeer goed en zonder ſmaak, en was toen, niettegenſtaande de middagszon er onbedekt op ſcheen, zeer koud. Door verſcheiden naauwkeurige waarneemingen, bepaalde ik de noorder breedte der eerſte Nijlbron op 10° 59′ 25″, en haare lengte op 36° 55′ 30″ oostwaard van Greenwich.

In den nacht van den vierden van Slagtmaand, in dien zelven nacht, toen ik daags te vooren was aangekomen, en mijnen wensch vervuld gezien had, geraakte ik in droefgeestige gedachten over mijnen tegenwoordigen toeſtand, over de onzekerheid

heid eener gelukkige terugreis. Het gewigt der groote ontdekking, waarnaar ik zoo vuurig verlangd, en die ik nu zoo gelukkig gedaan had, werd gering in mijne oogen. De slaap week. Ik stond op uit mijn bed. Ik plaatste mij in de deur mijner tent. Alles was stil. De Nijl, aan wiens bron ik stond, was niet in staat, noch om mijnen slaap te bevorderen, noch om mij volkomen wakker te maaken: doch de koele, heldere nacht sterkte mijne zenuwen, en verdreef de hersenschimmen, die mij in het bed kwelden. Ik hervatte mijne standvastigheid, en vertrouwde, dat dezelve Voorzienigheid, die mij ontelbaare gevaaren en moeilijkheden tot hiertoe gelukkig had doen te boven komen, mij ook eens naar mijn vaderland, mijn zoo hartlijk gewenscht vaderland, te rug zou brengen.

Volgens de waarneemingen, die ik, met kwikzilver, omtrent de hoogte der Nijlbronnen deed, ontdekte ik, dat ik mij, bij dezelven, twee Engelsche mijlen boven de oppervlakte der zee bevond (*a*).

De groote verandering der weersgesteldheid was ook zeer merkwaardig. Den zesden van Slagtmaand, drie vierden voor zes uur des morgens, stond

(*a*) Hoogte der Nijlbronnen. Twee Engelsche mijlen boven de oppervlakte der zee; dat zijn zestien honderd twee en vijftig toisen. Dus zouden de Nijlbronnen vijfhonderd een en negentig toisen hooger liggen dan het hospitium op den vermaarden S. Gothard. *Aanm. van Fred.* BAUMGARTEN.

Digitized by Google

ſtond de thermometer van FAHRENHEID op 44°; des middags op 96°; en bij zonnenondergang op 46°. De nacht was koud, en het koudst één uur voor zonnenopgang.

De Nijl vloeit, omtrent midden door de moerasſige vlakte, eerst oost-, daarna noordoost- en vervolgens noordwaard. Geduurende de twee mijlen, welken hij in die ſtrekking loopt, krijgt hij eenigen toevoer van water uit de bronnen aan weerskanten, bijzonder uit die op den heuvel achter de kerk van S. Michaël te Dſjiesj. Aan den heuvel, bij de kerk van S. Michaël te Sakala, maakt hij reeds een ſtroom, die eene gewoone molen zou doen gaan. — De ligging van het dorp Dſjiesj was alleraangenaamst. De heuvels waren met den ſchoonſten klaver bedekt. Op de kruinen ſtonden zwaare boomen, en de kristallijnen vloed was met heestergewas bedekt, dat met ontelbaare fraaie geele bloemen pronkte.

De rivier, vervolgens, westwaard zich gekeerd, en vier Engelſche mijlen verre over losſe ſteenen geloopen hebbende, doet eenen val van zes voeten, om zich uit het gebergte van zijnen oorſprong te bevrijden, en komt in de vlakte van Goutto. — Na verſcheiden onnatuurlijke kromten gemaakt te hebben, draait hij zich noordwaard, en neemt eene menigte kleiner en grooter rivieren, op de gebergten Aformaſja en Littſjambara ontſpringende, in. — Nu een aanzienlijke ſtroom geworden zijnde, en weder eenige rivieren ontvangen hebbende, ondergaat hij, bij *Ker*, een tweeden, en, eenige mijlen laager, een' derden waterval, en vloeit oostwaard naar het meir Tzana, door welks zuidlijk gedeelte hij, ter lengte van ze-

ven

ren uuren gaans, loopt, behoudende hij de kleur van zijn water, onderscheiden van dat des meirs.

In het landschap *Dara*, uit het meir weder voortgekomen, is de Nijl diep en ongemeen bekoorlijk. Niet verre van daar verwekken rotsen, in het bed der rivier, den praehtigen waterval bij Alata. — Daarna zuidoostwaard, langs de grenzen van Bedjemder en Athhata stroomende, maakt hij eene zeer groote bocht, sluit de geheele provincie Godjam in, en, na op zijnen loop eene menigte rivieren ontvangen te hebben, nadert hij zijne bronnen tot op den afstand van slechts twintig uuren gaans, en zet dan zijnen stroom, hoewel met veele bochten en kromten, gestaadig noordwaard voort. — Daar hij het land der Gallas bespoelt, kan hij maar in zekere jaargetijden, en op zekere plaatsen, doorwaad worden. Intusschen, wanneer deeze volken invallen in Abyssinie willen doen, weeten zij 'er in alle tijden des jaars over te komen, 't zij al zwemmende, 't zij door middel of van opgeblaazen geitenvellen, of van kleine vlotten, door opgeblaasen vellen ondersteund, of door zich aan de staarten der paarden vasttehouden, en zoo te laaten overtrekken; van welk laatste middel de vrouwen zich bedienen, welke het heirleger te veld volgen. — Hier houden zich reeds veele krokodillen in de rivier op, tegen welken de inwooners zich door tovermiddelen meenen te beveiligen.

Het land der Gongas bereikende, ontmoet de Nijl eene groote bergketen, daar hij zich met geweld eene opening door schijnt gemaakt te hebben. In dit rotsachtig gebergte maakte hij een' ontzaglijken waterval, stortende de stroom van eene hoogte van omtrent twee honderd en tachtig voe-

voeten meerwaard. Daarop volgen, in die zelve bergketen, nog twee anderen, die ook wel aanzienlijk, maar met den eerſten niet te vergelijken zijn. — Dit gebergte, oostwaard aan het bergachtig landſchap Kuara grenzende, daar het den naam van het gebergte *Fazuelo* draagt, ſtrekt zich, westwaard, diep landwaard in het binnenſte van Afrika uit, en heet het gebergte *Dyre* en *Tegla*. — Dit is veelligt dat gedeelte van Afrika, welk nog het minst bekend is. — Alleenlijk weet men, dat het door veele magtige heidenſche natien bewoond wordt, en het land veele ſlaaven en veel goud levert. — Het goud wordt, geduurende den keerkringsregen, door de ſtortbeken, van het gebergte neêrgeſpoeld, en door de inwooners opgezocht. Dit is het fijne goud van Sennaar, *tibbar* geheeten.

Dit gebergte verlaatende, ſtroomt de Nijl voorbij Sennaar; langs veele aanzienlijke dorpen, alleen door blanke Arabiers bewoond; voorts langs *Gerri* (*b*); beſpoelt de volkrijke ſtad *Tſjandi*, waarſchijn-

(*b*) De leezers begrijpen ligtlijk, dat ik, tot hiertoe, ſlechts in de onderſtelling van onzen ſchrijver, van den Nijl geſprooken heb, daar zulks volgens het bijgebragte in de voorgaande aantekening onder bladz. 248, enz. alleen op de Abyſſiniſche rivier Abawi, den *Astapus* der ouden, toepaslijk te maaken is. Doch 't geen de heer BRUCE van nu af, en vervolgens, van onze rivier zegt, is op den waaren Nijlſtroom betreklijk: want, volgens de meergemelde zeer geleerde verhandeling van den heer D'ANVILLE, vereenigt zich de voorſchreeven rivier van Abyſſinie, tuſſchen Sennaar en Gerri, eenige mijlen boven de laatstgenoemde plaats, met den Nijl, en ſtroomt dus, met denzelven, naar Egypte en de Middellandſche zee voort. *Aanm. der* NEDERD. UITG.

ſchijnlijk de hoofdſtad van het oude koningrijk *Kandace*, en ontvangt de Takazzee, of den *Astaboras* der ouden. — Wanneer wij het getuignis der oudheid niet gantschlijk willen verwerpen, moet het zoogenaamde eiland *Meroë*, bij de ouden, als de zetel der weetenſchappen, zoo vermaard, in den uithoek lands, tusſchen de ſamenvloeijing des Nijls en der Takazzee, of des *Astaboras*, gezocht worden. Zeer verkeerdlijk plaatſen de Portugeeſche zendelingen dit Meroë in de provincie Godſjam; gelijk ik uit veele gronden kan bewijzen (*c*).

Alleenlijk zal ik hier het volgende aanmerken:

PLINIUS zegt: „Meroë, het aanzienlijkſte onder alle de eilanden van den Nijl, heet ook *Astabores*,

(*c*) Wegens de ligging van het eiland, of liever ſchiereiland, *Meroë*, waaromtrent de heer BRUCE, zonder noodzaake, zeer wijdloopig is, wederleggende met veel omſlag het gevoelen der Jeſuiten, als of het in de provincie Godſjam te zoeken ware, zal ik kortheidshalve nog de aanmerking van profeſſor BLUMENBACH, *l. c. p.* 271. mededeelen. Dezelve luidt als volgt: „De meening van den „heer BRUCE, dat het zoogenaamde *eiland Meroë* de „landſtreek tusſchen de ſamenvloeijing des Nijls en der „Takazzee of Atbara zij, is geenzins nieuw, maar reeds „in 't begin deezer eeuw door den heer DE L'ISLE, den „ouden, uitvoerig en met wederlegging der andere gisſingen, welken ook onze ſchrijver verwerpt, voorgeſteld „en beweezen. Men zie deszelfs *Conjecture ſur la poſition de l'isle de Meroë*, in de *Memoires de l'Acad. royale des Inſcriptions de Paris a.* 1708, *p.* 365 &c. der uitgaaf in quarto." *Aanm. der* NEDERD. UITG.

ès, naar de rivier aan de linker zijde (*d*)." Daardoor kan geene andere landſtreek worden verſtaan, dan die omtrent de ſamenvloeijing van den Nijl en de Atbara. — Dezelve ſchrijver zegt: dat de zon tweemaal in 't jaar vlak boven dat ſchiereiland ſtaat; eens, wanneer zij noordwaard gaat in den achttienden graad des ſtiers, en naderhand, wanneer zij zuidwaard te rug keert, in den veertienden des leeuws; 't welk op Godſjam, onder den tienden graad der breedte gelegen, niet past.

Ik voeg hierbij het getuignis van LUCANUS (*e*), waaruit twee dingen blijken: *vooreerst* dat de inwooners van Meroë zwart waren. Dit had omtrent de gemelde landſtreek plaats; doch niemand zal het van de bewooners van Godſjam zeggen. De laatſten hebben lang haair, en eene even zoo ſchoone kleur als de overige Abyſſiniers. — Het *tweede* is, dat hier het ebbenhout weelig groeit, 't welk wel van deeze landſtreek, maar niet van Godſjam, zijne waarheid heeft.

Met den Astaboras vereenigd, neemt de Nijl, meer dan veertig uuren gaans verre, zijnen loop noordwaard; wanneer hij, onvermoeds, eene wending westwaard maakt, die nog veel langer duurt, tot dat hij, na eenige kromten, de ſtad *Korti*, de eer-

(*d*) *Hist. Nat.* V. 9. *Circa clariſſimam earum Meroën, Astabores lævo alveo dictus.*

(*e*) Dus zingt hij:

— — *Læte tibi gurgite rupto,*
Ambitur nigris Meroë fœcunda colonis.
Læta comis hebeni, quæ quamvis arbore multa
Frondeat, æstatem nulla ſibi mitigat umbra:
Linea tam rectum mundi ferit illa leonem.

eerſte in het koningrijk *Dongola*, het oude *Barabra*, bereikt. — In deeze ſtreek ſluit de Nijl de groote woestijn *Bahiouda* van drie kanten in, terwijl de weg, die, eertijds, van Dereira naar Korti door dezelve liep, de vierde zijde uitmaakte. Langs dien weg gingen PONCET en de ongelukkige DU ROULE naar Abyſſinie.

Van Korti loopt de Nijl meest zuidwestwaard door Dongola, een land door herders bewoond, naar *Moſcho*, eene aanzienlijke ſtad, welke, ten tijde toen men de karavaanen nog uit Egypte naar Ethiopie liet trekken, den vermoeiden reiziger, die, bijna vijf honderd Engelſche mijlen verre, door die vreeslijke wildernis gereisd was, wegens den overvloed van verſch water, tot een aangenaame verkwikking en rustplaats verſtrekte.

Van Moſcho draait de Nijl, allengs, noordoostwaard, en ontmoet, op de noorder breedte van 22° 15′, eene rei bergen, over welken hij in eenen geduchten waterval, die van *Dſjennadel* geheeten, en de zevende in orde, neerſtort. — De rivier behoudt haare noordoostlijke ſtrekking; beſpoelt twee kleine Egyptiſche grensvestingen *Ibrim* en *Deir*; treedt in het landſchap der Kennous; en een rotsachtig bed veroorzaakt daar den achtſten en laatſten waterval; waarna zij haaren loop, door Egypte, naar de Middelandſche zee, ſtil voortzet.

't Is niet te verwonderen, dat de Nijl, bij zijnen langen loop, door verſcheiden landen, in welken onderſcheiden taalen geſprooken worden, ook onderſcheiden naamen aanneemt: maar dit is merkwaardig, dat alle die benaamingen eenerleie beduidnis, en wel een bijzondere betrekking op de hondsſter hebben.

Bij de Agows, een wild en afgodisch volk, heet hij

bij *Dsjeir*, welke naam *God* beduidt; ook *Dsjiesa* of *Seir*; insgelijks *Ab* of *Abba*, dat is, *Vader*. — Bij zijne komst in Godsjam krijgt hij den naam *Abay*; waaruit vreemdelingen, uit onkunde der taal, beslooten hebben, dat hij *Abawi* geheeten werd. Doch ik houd *Abawi* voor eene verbastering van het Amharische *Abay*, met letters uit de Dsjiestaal geschreeven; welk woord, in de taal van Amhara, „eene rivier, die schielijk oploopt, of op zekere tijden door den regen overstroomt," beteken.

In het land der Gongas, noemen de inwooners, aan de zuidzijde der bergen Dyre en Tegla, den Nijl *Dahli*, en die aan de noordzijde, *Kowas*. Beide deeze naamen beduiden eenen *waakenden hond*, of de *hondsster*. — In het platte land tusschen Fazuelo en Sennaar, heet hij *Azergue*, dat met den naam Nijl overeenstemt, en *blaauw* betekent.

Volgens het getuignis van PLINIUS (*f*), heeft hij ook de naamen *Siris*, *Ægyptus* en *Triton* gedraagen. — Den laatsten naam kreeg de Nijl door de vereeniging van drie groote rivieren; vooreerst van den Nijl zelven, aan de westzijde van Meroë; ten tweede, van de Takazzee, die de oostzijde bespoelt, en onder den zeventienden graad der noorder breedte in den Nijl valt; en in de derde plaats van den Mareb, die, eenige mijlen boven deeze samenvloeijing, zich met de Takazzee vereenigt (*g*). — Nopens den naam *Ægyptus*, volgens het

(*f*) *Hist. Nat.* V. 9.

(*g*) De reden der benaaming van *Triton*, aan den Nijl gegeeven, in zijne waarde of onwaarde laatende, merk ik slechts aan, dat de heer BRUCE deeze drie rivieren beter in den Nijl zelven, den Astapus, of de rivier van Abyssinie, Abawi genaamd, en den Astaboras, of de Takazzee, had kunnen vinden. *Aanm. des* NEDERD. UITG.

Digitized by Google

het verhaal van PLINIUS, door HOMERUS aan den Nijl gegeeven, merk ik aan, dat dezelve in 't Ethiopisch *Tdsjipt* heet, (waarvan ligtlijk *Ægyptus* kan gemaakt worden) en zoo veel beduidt, als het *land der griften of grachten*, die aan weerskanten van den Nijl gegraaven zijn, en met de rivier een rechten hoek uitmaaken. — Dat sommige kerkvaders hem ook *Gihon* hebben genoemd, en voor die rivier gehouden, welke uit het aardsche paradijs kwam, en het geheele land van Kusch omgaf, wil ik liever met stilzwijgen voorbij gaan (*h*).

Wat

(*h*) De hoogleeraar TH. CHRIST. TYCHSEN heeft, *l c. p.* 351, over de verscheiden naamen des Nijls in Ethiopie, eene geleerde aantekening gegeeven, waaruit ik den Nederduitschen leezer 't een en ander, kortlijk, zal mededeelen.

De heer TYCHSEN merkt aan, dat de verklaaringen dier naamen ten deele wel nieuw zijn, maar dat men op de afleidingen derzelven, door onzen schrijver bijgebragt, niet vertrouwen kan; vermits hij, in taalvergelijkingen, zoo dikwijls gebrek aan spraakkundige naauwkeurigheid laat blijken. Schoon de naamen uit de onbekende taalen der Agows, der Gongas, enz. ontleend zijn; kan de hoogleeraar echter niet nalaaten, eenige aanmerkingen daarover te maaken.

De naam *Dsjeir* is, waarschijnlijk, dezelve met *Dsjior*, welken hij elders gebruikt, en dan is het niet uit de taal der Agows, maar Dsjiesj, of schrift-ethiopisch, en beteekent *den goeden heer*, *dominus benus*, gelijk LUDOLF in zijn *Lex. Æthiop. p.* 352 toont.

Nopens *Atawi* teekent de hoogleeraar aan, dat LUDOLF, in de tweede uitgaave van zijn *Lex. Æthiop. p.* 352,

Wat aangaat de oorzaaken van de jaarlijkſche gezette overſtrooming des Nijls, oude en nieuwer ſchrij-

---

352, het woord van *Abab*, welk een' *grooten ſtroom*, *ingens fluxus*, beteekent, afleidt; dat veel waarſchijnlijkheid heeft.

Dat *Nijl* blaauw beduidt, is, veelligt, enkel uit den Arabiſchen naam der rivier, *Bahar el Azergue* afgeleid. Bezwaarlijk is, intusſchen, de naam *Nijl* in de beteekenis van *blaauw* oud. *Nijl* beteekent in het Perſiſche, waarvan het in het Arabiſche overgegaan is, de *indigoplant*, en dus ook *blaauw*. Waarſchijnlijk is de naam *Nijl* van Egyptiſchen oorſprong; dewijl deeze benaaming zich ook niet verder, dan van Neder-Egypte tot aan de grenzen van Nubie uitſtrekt. Men zie den geleerden JABLONSKI in zijn *Pantheon Ægypt.* II. 156 — 158.

De oorſprong van den naam *Ægyptus*, uit het Ethiopisch afgeleid, is zoo treffend, zegt de heer TYCHSEN, dat ik wenschte, 'er niet aan te moeten twijfelen. —— De Ethiopiſche naam van Egypte heet, in de overzetting des Bijbels, *Djjebtz*, 't welk van *Tdjjipt* niet veel verſchilt, zijnde 'er alleenlijk een ℵ voorgeſteld. Doch dit woord is niets anders, dan het Griekſche Αἴγυπτος, waarmede het *Tdjjipt*, volgens de laater uitſpraak, nog meer overeenſtemt. Het is door de Abyſſiniers in hunne Bijbel-overzetting aangenomen; bijgevolg vervalt de verklaaring van onzen ſchrijver, wijl het woord van Griekſchen oorſprong is. — Wilde men zeggen, dat *Tdjjipt* een ander woord zij; dan moet men daarop aanmerken, dat de Grieken den naam *Ægyptus* zekerlijk niet uit Ethiopie gehaald hebben, en de verklaaring, *land der griften*, past niet op den Nijl in Nubie, en hooger op, maar alleen in Egypte. *Aanm. des* NEDERD. UITG.

Digitized by Google

ſchrijvers hebben daaromtrent deerlijk misgetast. — THALES ſchreef dit verſchijnſel toe aan de noordenwinden; ANAXAGORAS, aan den geſmolten ſneeuw in Ethiopie; DEMOCRITUS, aan de dampen, door de zon uit de ſneeuwbergen in het noorden opgetrokken, en, naderhand, door den wind zuidwaard gedreeven, en in Ethiopie door gewelddige regenbuien neergeſtort; DE LA CHAMBRE, aan den ſalpeter, waarmede de grond van Egypte bezwangerd is, welke de wateren des Nijls zoo zou doen gisten, dat daardoor de overſtrooming veroorzaakt wierd. — Behalve ANAXAGORAS, die eenigzins op het ſpoor geweest is, ſlaan alle de anderen den bal grootlijks mis.

De eenige en waare oorzaak van de regelmaatige overſtrooming des Nijls, ligt alleen in de verbaazende menigte regenwater, welke, jaarlijks, op gezette tijden, in de gewesten, een weinig ten noorden der evennachtslijn gelegen, valt. — Na den zuidlijken zonneſtilſtand, voeren de weste-, ooste- en zuidewinden zeer veele waterachtige dampen uit de Atlantiſche, Indiſche en zuidlijke zeeën naar de evennachtslijn aan. Dezelve worden door de zon meer noordwaard getrokken. In 't voorſte van Louwmaand zag ik, te Gondar, voor 't eerst eenige dunne, witte, verſtrooide wolken aan den hemel, nadat ik eenige maanden te vooren niet het minſte wolkje aan denzelven beſpeurd had. De zon was toen nog 34° van het zenith. — Naar maate de zon de linie meer naderde, namen die wolken toe, en, den eerſten van Lentemaand, vielen er, te Gondar, eenige regendroppels, terwijl de zon nog 5° van het zenith was. — Zoo ras de zon over het zenith eener plaats komt, begint de regentijd met

met ernst; en de buien worden sterker, hoe meer de zon noordwaard wijkt.

In Grasmaand loopen alle de rivieren in Amhara, Bedsjemder en Lasta over, en ontlasten zich in den Nijl, eer hij door het meir Tzana stroomt. — In 't begin van Bloeimaand vallen eenige honderd rivieren uit Godsjam, Damot, Maitsja en Dembi in het gemelde meir, en zetten een groot deel water aan den Nijl bij. In 't begin van Zomermaand heeft men den zwaarsten regen in Abyssinie, welks water door verscheiden grooter en kleiner rivieren in den Nijl samen vloeit. Nogthans zou hij in de brandende woestijn van Nubie verzwolgen worden, en de grenzen van Egypte niet kunnen bereiken, bijaldien niet de Witte rivier, Bahar el Abiad, die in een land ontspringt, daar het bijkans onophoudlijk regent, een ongelooflijke menigte water den Nijl toevoerde (*i*).

Wanneer de zon, over het zenith van Gerri, noordwaard gegaan is, kan zij den regen geen duimbreed verder naar het noorden bewerken. Ook valt 'er niet de minste daauw; 't welk zeer merkwaardig is; vermits men, wegens de menigte versch en uitwaasemend water, welk dan in den Nijl stroomt, het tegendeel vermoeden zou. — Ik schrijf

(*i*) Onweetender wijs bevestigt de heer BRUCE, met dit getuignis, de stelling, welke de heer D'ANVILLE in zijne bovengemelde geleerde verhandeling beweezen heeft; naamlijk: dat deeze Witte rivier, of Bahar el Abiad, de Nijl zelf is, welke alle de rivieren van Abyssinie inneemt. *Aanm. des* NEDERD. UITG.

Digitized by Google

ſchrijf het alleen aan gebrek van bergen toe, welke, om regen of daauw te veroorzaaken, noodzaaklijk zijn: daarentegen is de geheele ſtreek tuſſchen Gerri en Syene, dat onder den kreeftskeerkring ligt, vlak land. — Geduurende al dien tijd, welken de zon beſteedt, om den gemelden kring te bereiken, valt in Abyſſinie de keerkringsregen op het ſterkſte: en Egypte, met alle zijne bezaaide akkers, zou ras in de Middelandſche zee geſpoeld worden, wanneer niet de zon, weder zuidwaard ſpoedende, haaren werkkreits veranderde, en den regen deed ophouden. — Zoo draa zij de evennachtslijn bereikt, houdt haar invloed, om regen te verwekken, aan de Abyſſiniſche zijde op, en breidt zich, integendeel, op gelijke wijs, over het zuidlijk halfrond uit.

De overſtrooming des Nijls is met drie merkwaardige omſtandigheden verzeld:

Vooreerst, wegens de weersgeſteltenis in Abyſſinie. Des morgens is het altijd helder. Ten negen uur toont zich in 't oosten een kleine wolk, welke als om eene as ſnel rond draait. Zoo ras zij het zenith nadert, neemt haare beweeging af. Zij breidt zich wijd uit, en ſchijnt van alle zijden dampen aantetrekken. Het gezigt deezer wolken erinnerde mij ſteeds aan ELISA, toen hij uit eene kleine wolk op den berg Karmel den regen vooraf verkondigde (*k*). — Vervolgens dondert het ontzaglijk, met regen; doch na eenige uuren wordt het weêr helder.

De

(*k*) 1 KON. XVIII: 44 enz.

Digitized by Google

De *tweede* omſtandigheid is de verandering des thermometers. Wanneer de zon, in den zuidlijken keerkring, 36° van het zenith van Gondar verwijderd is, ſtaat hij zelden laager, dan 72°; integendeel daalt hij niet zelden tot 60° en laager, wanneer de zon 'er in het toppunt is. Zoo gelukkig maatigt de regen de hitte eener brandende zon.

De *derde* is, dat de regen ophoudt, zoo ras de zon den noordlijken keerkring bereikt heeft; doch dat dezelve, wanneer de zon, bij haaren teruggang, het zenith van Gerri weder bereikt, op nieuw begint, maar in de zuidlijke gewesten, om die te bevochtigen.

Ik kan niet nalaaten, hier, met een woord de zonderlinge ligging van Afrika te bemerken. — Wanneer men, van de Kaap de Goede Hoop tot aan de Middelandſche zee, eene lijn trekt, die door geheel Abyſſinie, Nubie en Egypte loopt, behelst dezelve van het zuiden noordwaard 64°, welke door de evennachtslijn in twee gelijke deelen gedeeld wordt. Men heeft dan van den evenaar tot den zuidhoek van Afrika 32°; en van daar tot de kusten der Middelandſche zee insgelijks 32°. — Snijdt men, aan weerskanten, boven en beneden, twee graaden af, dan heeft men de grenzen, tot welken de afwisſelende winden gaan; en de overblijvende 30°, zoo ten noorden, als ten zuiden, zijn de ſtreek, waarin aan weerskanten de pasſaatwinden, *tradewinds*, heerſchen. — Neemt men 16°, als de helft der 32° tusſchen de Kaap de Goede Hoop en den evenaar, en 16° tusſchen denzelven en de Middelandſche zee, dan heeft men de grenzen van den keerkringsregen, 16° aan weerskanten

der

der evennachtslijn. — Neemt men verder de helft hiervan, naamlijk 8°, en voegt dezelven bij de grenslijn van den keerkringsregen, dan heeft men 24°, welke nagenoeg de lijn des keerkrings is. — Hier is veel merkwaardigs in.

Eene andere vraag is: — of Egypte zijn aanwezen aan den Nijl te danken hebbe? Sedert dat HERODOTUS heeft voorgegeeven, dat de bodem van Egypte door het slik, welk de Nijl, bij zijne overstrooming, daarop naliet, in honderd jaaren, eenen voet verhoogd werd, is deeze meening bijkans algemeen. Zij wordt door de meeste reizigers van onzen tijd gevoed. Zij verdient, derhalve, een naauwkeurig onderzoek.

Egypte is een dal, door welks midden de Nijl stroomt, aan weerskanten, op een' geringen afstand, door hooge bergen ingeslooten. In den eersten opslag zou men eer zeggen, dat de rivier, uit hooge gewesten voortkomende, door haaren geweldigen stroom, eer het slik en de aarde van daar wegvoeren, dan door haar teruggelaaten slik den grond verhoogen zou. — De meeste rivieren en beeken van Abysinie loopen over een' steengrond, uit welker bed de aarde reeds voorlang is weggespoeld. — Uit verscheiden proeven, op onderscheiden hoogten, met het Nijlwater gedaan, zal ik maar die bij Syene en Rosetto melden. — Bij de eerstgenoemde plaats, daar de Nijl uit Nubie in Egypte stroomt, en deszelfs water het meest met slikdeeltjes had moeten bezwangerd zijn; wijl de rivier daar al, wat zij naar Egypte kon voeren, in haar bed reeds ingenomen had; vond ik het zinksel wel negenmaal meer, dan in Sennaar, maar zeer weinig zwarte aarde, en al het overige was

was zand. Te Rosetto bestond het, toen de overstrooming op het hoogst was, meest uit zand, en tegens het einde van dezelve meest uit aarde. — De oudste gedenkstukken in Egypte moesten, bijaldien de grond alle honderd jaaren één voet hooger werd, tot een aanmerklijke hoogte bedekt zijn, waarvan juist het tegendeel plaats heeft. — Ook blijkt uit de aantekeningen van ouder en laater schrijvers, aangaande de hoogte des Nijls, welke, om een vruchtbaar jaar in Egypte te verwekken, vereischt wordt, met de hedendaagsche ondervindingen vergeleeken, dat, om het gemelde einde te bereiken, in ouder en laater tijden, en nog hedendaags, dezelve hoogte der rivier genoegzaam geweest is en nog is. — Waaruit ik dus veilig mag besluiten, dat de bodem van Egypte sedert drie duizend jaaren niet verhoogd is (*l*).

Nog

(*l*) Ten minste maakt de heer BRUCE dus zijn besluit op. Onze schrijver is over dit stuk zeer uitvoerig. Hij heeft het voornaamlijk tegen zijnen geleerden landgenoot, den heer THOMAS SHAW, gemunt. Deeze heeft, met groote geleerdheid, en zeer omstandig, het gevoelen van HERODOTUS, wegens het verhoogen van het land van Egypte door den Nijl, zoeken te bewijzen. Hij is echter niet van meening, dat geheel Egypte op die wijze ontstaan is, maar bepaalt zich alleen tot de *Delta*, of Neder-Egypte. Van dit gedeelte des lands meent hij, dat hetzelve door den modder of het slik, jaarlijks door den Nijl aangevoerd, eindelijk boven de oppervlakte der zee gereezen, en na verloop van eenige eeuwen bewoonbaar geworden is. — Ondertusschen is dit gevoelen, in lang na, zoo algemeen niet, als onze schrijver wil. De heer EDUARD POCOCKE, een niet minder beroemd Engelsch reiziger, heeft zich, met op-

zet,

Nog moet ik, voor dat ik den Nijl verlaat, mijne gedachten mededeelen over eene ſtelling, welke men geoordeeld heeft, nadere onderzoeking te verdienen; naamlijk: — Of het mooglijk zij, den ſtroom des Nijls in de Roode zee te leiden, en daardoor Egypte te laaten verhongeren?

Ik houd het voor veel beſtemder, de vraag op deeze wijs interichten:

Of het Nijlwater, welk tegenwoordig naar Egypte loopt, zoo afgeleid kunne worden, dat het niet meer toereikende zij, om den bodem van Egypte, tot de jaarlijkſche bebouwing behoorlijk toe te bereiden?

Ik antwoord daarop: — De mooglijkheid der zaak is aan geenen twijfel onderworpen, dewijl de Nijl en de andere rivieren, die zich in denzelven ontlasten, en de zwaare, aanhoudende regenbuien, die ze

---

zet, tegen het gevoelen van den heer SHAW verzet; doch zonder hem te noemen. — Wijl de Nederduitſche leezer gelegenheid heeft, om beide deeze ſchoone werken in zijne moedertaal te leezen; en ook onze ſchrijver, de heer BRUCE, in de verhandeling van dit onderwerp verſcheiden onnaauwkeurigheden begaat, (welken ik niet noodig oordeel hier te melden;) zal ik van dit ſtuk hier niets meer bijvoegen. Men zie THOMAS SHAW, *Reizen door Barbarije en de Levant*, II Deel, V Boek, II Hoofdſt., de derde en vierde afdeeling, van bladz. 130 tot 259., der Amſt. uitgaaf; en EDUARD POCOCKE, *Beſchrijving van het Oosten*, I Deel, II Stuk, V Boek, VIII Hoofdſt. van bladz. 424 tot 437. *Aanm. der* NEDERD. UITG.

Digitized by Google

ze doen overſtroomen, in landen vloeien en neervallen, welke volkomen twee Engelſche mijlen boven de oppervlakte der zee verheven zijn. — Derhalve kan men niet ontkennen, dat 'er verval genoeg voorhanden is, om veelen dier rivieren in de Roode en Indiſche zeeën, of in den Atlantiſchen oceaan te leiden; of veelligt was het nog gemaklijker de groote rivier Bahar el Abiad met den Niger te vereenigen, en zich dus met denzelven in den laatstgenoemden oceaan te doen ontlasten.

Offchoon de mooglijkheid der gemelde afleiding, bij de onderſtelling van bekwaame werklieden, niet kan geloogchend worden, vinden wij echter, in de geheele geſchiedenis van Abyſſinie, geen ander voorbeeld, dat 'er proeven van dergelijken aart genomen zijn, dan ten tijde van koning LALIBALA. Die vorst, welke omtrent het jaar 1200 na CHRISTUS geboorte regeerde, heeft, naar men verhaalt, twee groote rivieren, die voorheen in den Nijl ſtroomden, afgeſneeden, en, met het beſte gevolg, naar den Indiſchen oceaan geleid (*m*).

(*m*) Zie hier vooren het eerſte Deel deezer verkorting der reis van den heer BRUCE; bladz. 306.

ZEVENDE AFDEELING.

VERBLIJF te Dſjiesj. — Vriendlijke ontvangst door de Agows. — Hun aantal. — Hunne bezigheden. — Hunne zeden en karakter.

Na deezen uitſtap over den Nijl, zal het tijd worden, om tot mijne geſchiedenis te rug te keeren. — Woldo, mijn leidsman, begaf zich vooraf naar Dſjiesj, ten einde onze ontvangst bij het opperhoofd des dorps in orde te ſchikken. Zijne maatregels waren wel genomen. Bij zijne komst vergaderden de Agows terſtond in groote menigte om hem. De vertooning, die wij maakten, werkte te ſterk op hen, dan dat zij niet begeerig zouden zijn, om te weeten, hoe lang wij bij hen vertoeven zouden. — Uit het paard, dat vooruit geleid werd, zagen zij, dat wij tot Faſil behoorden. Zij vermoedden, deswege, dat wij hier, zoo lang het ons beliefde, op hunne kosten zouden leeven. — Doch Woldo deed deeze hunne vrees ras verdwijnen. Hij berichtte hun, dat de koning mij met het dorp Dſjiesj beleend had; dat de gierigheid en dwingelandij van Faſil een einde hadden genomen; dat hun

hun een ander en beter heer te beurt was gevallen; en verzekerde hun, dat ik al hunnen arbeid, en, 't geen ik verder begeerde, met gereed geld betaalen zou. Hij voegde 'er bij, dat men ook geen verdere krijgsdienſten van hun begeeren zou. — Deeze tijding verſpreidde zich ſchielijk onder deeze lieden, en, bij onze aankomst in het dorp, werden wij blijde verwelkomd.

Woldo had van den ſjoem, den priester des Nijls, eene wooning voor ons begeerd; en dees was zoo hoflijk, dat hij ons zijne eigen afſtond. Zij was groot genoeg voor mij, doch niet voor ons allen; des waren wij genoodzaakt, nog vier of vijf anderen tot ons gebruik te neemen. — Naauwlijks hadden wij bezit daarvan genomen, of een bediende van Faſil kwam den ſjoem gelasten, mij, omdat de koning mij met het dorp beleend had, de opperheerſchappij daarvan afteſtaan. Ook bragt hij mij een ſchoone, ſneeuwwitte koe, zes kruiken meê, en vijftig voortreflijke tarwenbrooden als een geſchenk van Faſil; waarbij Welleta Yaſous nog twee ſchaapen, twee geiten en twee hoornen met brandewijn gevoegd had. Wij waren thans zeer wel in onzen ſchik, en bragten den avond vergenoegd en vrolijk door.

Eer ik te bed ging, vaardigde ik Faſils bedienden weder af, wijl hij van Welleta Yaſous bevel had, om terſtond te rug te keeren. — Woldo had den ſjoem gezegd, dat wij iemand noodig hadden, om onze behoeften in te koopen, brood te bakken, en ons huiswerk te verrichten. Wij toonden hem onze waaren, waarvoor wij onze kleine noodwendigheden wilden inruilen, terwijl wij de gewigtiger ſtukken, als oſſen en ſchaapen met goud

zouden betaalen. — Hij ſtond verbaasd over onzen rijkdom, en bood ons drie van zijne dochters tot huishoudſters aan. Zijn voorſlag was billijk, en werd terſtond aangenomen. Wij droegen haar haare bezigheden op. De oudſte was zeer bereidwillig daartoe: zij was zestien jaaren oud, meer dan middelmaatig van grootte, en zeer aardig, leevendig, begreep onze tekens zeer ſnel, (want haare taal verſtonden wij niet) en, haare kleur uitgezonderd, zou zij in ieder gewest van Europa voor eene ſchoonheid gehouden zijn geweest. Wij gaven haar den bijnaam IREPONE, beduidende een dier, welk de muizen verdelgt.

Nadat Irepone, den eerſten en tweeden dag, verſcheiden zaaken voor ons ingeruild had, wilde zij, des avonds afrekenen, en Woldo het overſchot weder ter hand ſtellen, verzekerende zij teſſens, dat zij niets daarvan vervreemd, of voor zich behouden had. — Ik vermoedde hieruit, dat iemand mijner bedienden haar argwaan wegens haare eerlijkheid had laaten blijken. Ik zeide haar, dat ik geene rekening van haar begeerde. Ik liet door Woldo terſtond weder een pakje dergelijke waaren, als het eerſte behelsde, naamlijk, glaskoraalen, kleine ſchaaren, meſſen, en groote naalden, aanbrengen. Ik bragt, vervolgens, nog een ander pakje met ſoortgelijke ſnuisterijen ten voorſchijn, en gaf haar vrijheid, dezelven onder haare vriendinnen te verdeelen. Ook verzekerde ik haar, dat ik nog veel meer van die dingen had, waarmede ik, bij ons vertrek, haare moeite rijklijk wilde vergoeden. — Deeze kleine Nymph des Nijls was over het bezit van zoo veele ſchatten gantſch opgetoogen; en, men had moeten blind zijn, om niet te bemerken, dat ik grooten ingang tot haar

hart gekreegen had. — Bij deeze kleinigheden voegde ik nog eene once goud, de waarde van omtrent vijftig Engelſche ſchellingen, en daarmede dacht ik, dat alle de kosten, geduurende mijn verblijf in dit dorp te maaken, overvloedig zouden kunnen vergoed worden.

De huizen zijn doorgaans van potaarde en ſtroo. Wijl ik geene gelegenheid had, om mijne pendule optehangen, moest ik mij van een treflijk zakhorologie bedienen. — De dag was naauwlijks aangebroken, of een ieder was reeds voor zijne deur. De dorpelingen kwamen in menigte, om ons te zien, en wij ontbeeten openlijk zeer vrolijk. —— De witte koe werd geſlagt, en een ieder daartoe genoodigd. De ſjoem weigerde, zich bij ons te plaatſen en met ons te eeten, maar zijne zoons namen de uitnoodiging aan.

Alle jaaren, wanneer de hondsſter zich vertoont, of, gelijk anderen zeggen, elf dagen daarna, verzadert de Nijlpriester alle de hoofden der ſtammen, bij het outer der voornaamſte Nijlbron. — 'Er wordt een zwarte vaars, die nog geen kalf gedraagen heeft, geſlagt; haar kop in de bron gedompeld, en daarna in de huid, nadat zij eerst van binnen en van buiten met water beſprengd is, gewonden, zoo dat men 'er niets weder van te zien krijgt. Het ligchaam der vaars wordt gezuiverd, en midden doorgehouwen. Na deeze toebereiding legt men het op den heuvel boven de eerſte bron, en wascht het wederom, waartoe de oudſten met ſamengevouwen handen water uit de beide andere bronnen aanbrengen. Dit geſchied zijnde, begeeven zij zich op den kleinen heuvel bij S. Michaël, verdeelen de vaars in zoo veele ſtuk-

ken, als 'er ſtammen zijn, en ieder ſtam heeft recht tot een bijzonder ſtuk: Dſjiesj, offchoon de kleinſte ſtam, krijgt het beste; Sakala het tweede; en Ziegam, de rijkſte en magtigſte ſtam, het kleinſte. — Van deeze uitdeeling konden zij geene andere reden geeven, dan dat het van aloude tijden her zoo gebruiklijk was geweest.

Wanneer het vleesch, volgens hunne gewoonte, raauw verteerd, en enkel Nijlwater daarbij gedronken is, leggen zij de beenderen op eenen hoop, en verbranden ze tot asch. Eertijds geſchiedde zulks op de kerkplaats; maar, toen Ras SELA CHRISTOS de Agows verſlagen had, en hen, op aanſpooring der Jeſuiten, tot het Christendom bekeeren wilde, verwoestte hij het altaar, en ſtichtte 'er eene kerk, maar welker deuren, ſedert zijne regeering, geloof ik, niet weder geopend zijn. Ook woont hier thans, naar wij konden merken, geen enkel Christen, die het zou wenſchen. — Na de opbouwing der kerk, verrichtten zij hunne plechtigheid op den top des bergs Dſjiesj; doch wegens de moeilijke beklimming des bergs, en de onverſchilligheid der laatſte regeering jegens den Christlijken godsdienst, zijn zij tot den kleinen heuvel, een weinig zuidwaard van de kerk, te rug gekeerd, en volbrengen daar, jaarlijks, hunnen eerdienst ongeſtoord.

Na het eindigen hunner bloedige maaltijd, brengen zij het hoofd in de huid naar het hol, welk, naar hun voorgeeven, onder de bron doorgaat, en verrichten daar, bij een enkel gemeen licht, hunnen eerdienst. De omſtandigheden daarvan heb ik nooit kunnen ontdekken. Het gaat daarmede, als met de plechtigheden der Vrijmetſelaars, welken ieder

ieder van hun weet, maar niemand durft openbaaren. — Op een' beſtemden tijd des nachts, verlaaten zij het hol, en niemand wilde mij zeggen, wat zij met het hoofd doen; of zij het verteeren, of begraven, of wat zij 'er mede verrichten. — De Abyſſiniers vertellen, dat de duivel den Agows in het hol verſchijnt, dat zij met hem den kop der vaars verteeren, en hem, onder voorwaarde, dat hij hun goed weêr voor hun vee en hunne bijen verſchaffe, gehoorzaamheid belooven. — Dit is zeker: zij aanbidden den geest, die in de rivier woont, welken zij den eeuwigen God, het licht en oog der waereld, den God des vreedes, hunnen heiland en den vader van het geheelal noemen.

De ſjoem, mijn huiswaard, maakte geene zwaarigheid, zijne gebeden om regen, grasgewas, de behoudenis van zekere ſoort ſlangen en afweering van donder, voor mij optezeggen. Hij deed zulks in een' beweeglijken zingenden toon. Hij noemde, in zijne gebeden, den Nijl den hoogſten God, en Heiland der waereld: de overige uitdrukkingen kon ik zonder uitlegger niet verſtaan; maar deeze beide godlijke naamen, welken hij aan de rivier gaf, verſtond ik zeer duidlijk.

Ik vroeg den ſjoem, of hij den geest der rivier gezien had? Hij antwoordde, zonder zich te bedenken: jaa, zeer dikwijls! Den derden van Slagtmaand had hij hem onder eenen boom, dien hij mij van verre wees, gezien; en dezelve had hem den dood van eenen zijner zoons en de aankomst van een gedeelte van Faſils volk, voorzegd. — Ik vroeg hem: of hij den geest niet beweegen kon, om ook mij te verſchijnen? — Hij antwoordde, dat hij het

Digitized by Google

niet waagde, hem deeze bede te doen. Ik herhaam: of hij geloofde, dat hij mij verſchijnen zou, wanneer ik mij des avonds alleen onder dien boom plaatſte? Hij zeide, neen. Hij beſchreef mij den geest, als welgemaakt, eenigzins bejaard, hoewel hij het zelden waagde hem in het gezigt te zien, met een' langen, witten baard en zijden gewaad, naar de moode des lands. — Toen ik hem vroeg, waaruit hij wist, dat het een geest, en geen mensch was? lachte hij ſpottender wijze, ſchudde het hoofd, en zeide: neen, neen! het is geen mensch, maar een geest. Ik vroeg hem verder: wat voor een geest het dan naar zijne meening was? Hij antwoordde, de geest der rivier, God, de vader der menſchen. Tot eene duidlijker verklaaring kon ik hem nooit beweegen.

Ik begeerde van hem te verneemen, waarom hij om afwending van den donder bad? Wijl hij voor de bijen ſchaadelijk is, was zijn antwoord, en in honig en wasch hun voornaamſte rijkdom beſtond. — En waarom voor de bewaaring der ſlangen? Omdat zij hem, zeide hij, het goede of kwaade voorſpelden. — De Agows houden deeze ſlangen in hunne nabuurſchap, en de vermoogenden onder hen zelfs in hunne huizen. Eer zij eene reis aanvaarden, of iets gewigtigs onderneemen, haalen zij de ſlang uit haar hol, zetten haar boter en melk voor, de meest geliefkoosde ſpijs van dit dier, en wanneer zij niet wil eeten, bezorgen zij ongeluk. — NANNA DSJEORDSJIS, hoofd der Agows van Bandſja, mijn vriend, dien ik, na den veldtogt van 1769, te Gondar in mijn huis nam, om hem in zijne ziekte des te beter te kunnen oppaſſen, gaf mij zijne vrees te kennen, dat hij ſterven moest, omdat de ſlang, bij zijn vertrek, niet

eeten

eeten wilde. Hij werd ook indedaad zeer ziek, maar echter weder gezond; doch ſneuvelde kort daarna in den ſlag van Bandſja.

De Agows beweeren, dat, wanneer de Gallas eenen inval willen doen, deeze ſlangen vooraf verdwijnen, en nergens te vinden zijn. — Faſil, zeide men, was voor deeze ſoort van waarzeggerij zeer ingenomen, en ſteeg nooit te paard, ging ook nooit uit zijn huis, wanneer een dier van deezen aart, dat hij daartoe onderhield, geen eetlust betoonde.

Des ſjoems naam was KEFLA ABAY, dat is, dienaar der rivier. Hij was een man van omtrent zeventig jaaren, niet zeer mager, maar ongemeen krachtloos. Hij meende, vier en tachtig of vijf en tachtig kinderen geteeld te hebben. — De priesterlijke waardigheid bekleedde zijne familie, gelijk hij zich verbeeldde, reeds ſedert het begin der waereld. — Hij had een' langen, witten en taamlijk ſterken baard, een ſieraad, welk in Abyſſinie zeldzaam is, vermits de weinigſte lieden haair aan den kin krijgen. — Hij droeg eene huid om het lijf geſlagen, welke door een' breeden gordel vastgemaakt was: het ſcheen eene oſſenhuid te zijn, maar zij was zoo gewreeven en bearbeid, dat zij, uitgenomen haare bruiner kleur, volkomen naar zeemleer geleek, en ook zoo zacht in het aanraaken was. Daarover droeg hij eenen mantel, met eene kap, waarmede hij zijn hoofd dekte. — Hij ging met bloote beenen, maar had zoolen onder zijne voeten, gelijk men ze aan oude beelden ziet. Zoo ras hij het moeras naderde, waarin de Nijl ontſpringt, trok hij ze uit, 't welk wij ook moeſten doen. — Men vergunde ons, het water der

bronnen te drinken, maar een ander gebruik mogen wij 'er niet van maaken. — Ook wascht geen inwooner van Dſjiesj zich of zijne kleederen in den Nijl, maar in een riviertje, welk van de bergen van Dſjiesj neerdaalt, en eindelijk in den Nijl valt.

De Agows zijn, ten aanzien der volksmenigte, eene der gewigtigſte natien van Abyſſinie. Wanneer zij hunne geheele magt opontbieden, 't welk maar zelden geſchiedt, kunnen zij vier duizend ruiters en een groote menigte voetknechten in 't veld ſtellen. Eertijds waren zij nog talrijker. De geſtaadige invallen der Gallas hebben hen zeer verzwakt. Wij vinden echter in hunne geſchiedenis, dat de ſtam der Ziegam alleen den oorlog tegen de Abyſſiniſche koningen van Socinios af tot Yaſous den grooten toe uithield, die ze eindelijk door list bedwong.

Hun rijkdom is echter thans grooter dan hunne magt: want, ſchoon hun grondgebied niet boven de zestig Engelſche mijlen lang en niet half zoo breed is, hangt nogthans Gondar en het geheele omliggende land, ten aanzien der gewigtigſte behoeften, als rundvee, boter, huiden, tarwe, honig en wasch, van de Agows af, die onophoudlijk, in togten van duizend tot vijftien honderd te gelijk, met dergelijke noodwendigheden naar de hoofdſtad reizen. — Wijl den vorſten van Abyſſinie aan de ondersteuning, die zij in leevensmiddelen van de Agows ontvangen, meer gelegen is, dan aan hunne hulp in manſchap, ten tijde van oorlog, hebben zij verdragen met hun gemaakt, om een zekere hoeveelheid hunner ſchattingen in landsvoortbrengſelen te betaalen.

De

De boter zou, op eenen weg van omtrent honderd Engelſche mijlen, in een zoo warme luchtſtreek, natuurlijker wijs moeten ſmelten en bederven, indien zij ze niet door den wortel eener plant, *mokmoko* genaamd, wisten goed te houden. Deeze wortel is geel van kleur, en gelijkt naar eene raap. Zij kneuzen dien, en mengen hem onder de boter, die door een klein ſtukje daarvan, een' geruimen tijd, verſch blijft. Dit oogmerk wordt 'er beter door bereikt, dan door zout; welk, daarenboven, zeer ſchaarsch is, en, in de gedaante van tigchelſteenen, in plaats van geld, in zwang gaat. Deeze plant is, derhalve, van het grootſte nut voor de Abyſſiniers. De bruiden bedienen 'er zich ook van, om haare voeten, beneden de enkels, haare nagels en het vlakke haarer handen met den wortel derzelve te verwen. Ik bragt veel zaad deezer plant, naar korianderzaad gelijkende, mede naar Europa; doch ik weet niet, of het van gevolg is geweest.

De Agows verkoopen ook veele leevensmiddelen aan de nabuurige zwarte Wilden en de wolhaairige Sjangallas, ruilende daar voor olifantstanden, rhinoceroshoornen, goud in kleine blaadjes, en eene menigte fijne boomwol in. Zij konden nog grooter voordeelen uit deezen handel trekken, wanneer zij dien op een beter wijs inrichtten, en niet, om ſlaaven te bekomen, geſtaadig invallen in het land dier Wilden deeden, en hen in hunne bezigheden, om goud te zoeken en op olifanten te jaagen, ſtoorden.

De handel wordt op de volgende wijs gedreeven: — Twee natien, die met elkander handel willen drijven, zenden haare kinderen, over en

Digitized by Google

weêr, tot gijzelaars. Dan is het vreede tusschen dezelven. Wanneer deeze kinderen bij de natie, onder welke zij als gijzelaars verkeeren, huwlijken aangaan, dan hebben dezelve, geduurende een geheel geslacht, vreede met elkander. — Doch de voorbeelden daarvan zijn zeldzaam. Beide natien hebben een al te groote neiging tot steelen en plonderen. Zij keeren gemeenlijk daartoe te rug. En het gevolg is vernieuwing van wederzijdsche vijandlijkheden.

Het land der Agows heet, wegens zijne hooge ligging, *Agow-Midre*. De luchtstreek is 'er gezond en gemaatigd. Over dag is het wel heet, en, wanneer men aan de zon blootgesteld is, gevoelt men wel een brandende hitte; maar, wanneer men in de schaduw, of in een huis zit, is de lucht koel; wijl 'er bestendig een gemaatigde verfrischende wind waait, die de zonnehitte draaglijk maakt, offschoon men hier maar tien graaden van de linie verwijderd is.

Niettegenstaande deeze gezonde luchtstreek, brengen de Agows het echter niet tot een' hoogen ouderdom; doch dezelve kan bezwaarlijk net bepaald worden, vermits zij geen zeker tijdstip hebben, om dien daarnaar te berekenen. — De Agows zijn met schattingen, belastingen en dienften zoo zeer bezwaard, dat, offchoon hun land overvloed van alle noodwendigheden des leevens in rijke maat oplevert, zij echter in onbeschrijflijke armoede en ellende leeven. Zonder zelven genoegzaam genot van de schoone voortbrengfelen van hun land te hebben, verhandelen zij ze maar, om de geenen, die hun geftaadig nieuwe schattingen afperfen, te bevreedigen. — Wij zagen veele vrouwen, die

zoo

zoo vol rimpels en van de zon zoo verbrand waren, dat zij naauwlijks een menschlijk gelaat hadden. Aan de brandende zonnehitte bloot gesteld, zwerven zij, met één, en somtijds met twee kinderen op den rug, rond, om het zaad van zeker gewas, *bendgras* genaamd, te zoeken, en brood daarvan te bakken.

De kleeding der Agows bestaat uit huiden, welken zij op eene bijzondere wijze bereiden. Zij draagen ze bij koud weêr, in den regentijd. De regen duurt hier lang, is geweldig, en neemt gestaadig toe, hoe meer men de linie nadert. Hunne kleeding gelijkt naar een hembd, dat tot op de voeten neerhangt, en om het lijf vast toegegord wordt. Het onderste gedeelte zweemt naar een dubbelen vrouwen onderrok, waarvan zij eene vouw van achter over de schouders werpen, en dwars over de borst met eene pen vasthechten, waarin de vrouwen haare kinderen op den rug draagen. — De jonge lieden gaan meestal naakt. — De vrouwen zijn, doorgaans, mager, en, gelijk de mannen, onder middelmaatige grootte. Onvruchtbaarheid is bij haar niet bekend. Voor elf jaaren beginnen zij reeds kinderen te baaren, en trouwen gemeenlijk ook in dien ouderdom; doch met haar negende jaar zijn zij reeds huwbaar. Met haar dertigste jaar houden zij gewoonlijk op, kinderen, te krijgen, schoon men ook voorbeelden van het tegendeel heeft.

Dengui, *Sakala*, *Dengla* en *Dsjiesj* zijn landschappen, die te samen onder de benaaming van *Ankasja* begreepen zijn. Deeze betaalen hunne schatting in honig; gelijk ook *Quaquera* en *Azena* doen. *Bandsja* geeft die in honig en goud; *Metakel* en

Zie-

Ziegam alleen in goud. — Uit Dengla komt een bijzondere ſoort ſchaapen, *makoet* genaamd, die uit gewesten, aan den zuidkant der linie, afſtammen. — Doch de ſchattingen worden niet in ſchaapen, boter noch ſlaaven geleverd, wijl deeze zaaken gemeenlijk tot geſchenken voor den koning en de grooten des rijks dienen.

Behalve 't geen de Agows verkoopen, en aan den ſtadhouder van Damot opbrengen, moeten zij nog eene bijzondere ſchatting aan den koning betaalen. Dezelve beſtaat in vijftien honderd osſen, duizend oncen goud, en duizend *dabra*, dat is, groote aarden potten, met honig; houdende iedere dabra omtrent zestig ponden. — Eertijds beliep het getal potten met honig voor den koning vier duizend; doch, omdat hij veele dorpen aan zijne gunstlingen ſchenkt, vermindert het getal derzelven van tijd tot tijd. — De boter wordt verkocht, en het aandeel des konings bedraagt omtrent duizend potten. — De bediening van ontvanger deezer inkomſten brengt jaarlijks duizend oncen goud op; waaruit men beſluiten kan, met welke naauwkeurigheid dezelve ingeſameld worden.

Offchoon ik twee groote tenten had, voor mijne lieden toereikende, ried men mij, echter, van de huizen, die mij aangeweezen waren, gebruik te maaken, ten einde onze paarden en muilezels tegen dieven en wilde dieren, waarvan het land vol is, te beveiligen.

De Agows hebben, gemeenlijk, achter elke vergadering van wooningen, een grooten kelder, of onderaardſche wooning, die, in de rots uitgehouwen, van verbaazenden omtrek is, en ongelooflijken

Digitized by Google

ken arbeid moet gekost hebben. — Of deeze kelders, eertijds, de wooningen der Agows geweest zijn, toen zij nog Trogloditen, of holbewooners, waren; dan of zij tot wijk- en schuilplaatsen bij ontstaane onlusten of invallen der Gallas dienden, is na zoo langen tijd moeilijk te bestemmen.

Ik moet nog aanmerken, dat alle de bergen van alle de stammen der Agows vol dergelijke holen zijn. — Zelfs in het land der Ziegam, dat maar weinige bergen heeft, en wegens zijne volkrijkheid en menigte paarden van de invallen der naakte en slechtgewapende Gallas niets te vreezen heeft, zijn, in alle de bergen, veele zulke holen, boven elkander in reien uitgehouwen. — Het gebied der Quaquera's grenst aan dat der Sjangallas, en wordt alleenlijk door eene rivier daarvan afgezonderd. Deeze hebben, derhalve, geduurig aanvallen van die Wilden te vreezen, en het oogmerk van de stichters dier holen was des waarschijnlijk, hunne vrouwen en vee, bij dergelijke gelegenheid, daarin de wijk te doen neemen.

In het land der Tsjeratz-Agows zijn ook alle de bergen, gelijk in Damot, uitgehold, offchoon de inwooners geene Gallas tot nabuuren, en hunne invallen niet te vreezen hebben. — Koning Lalibala veranderde, omtrent het jaar 1200, veele dier holen in kerken, omdat hij ze als geweezen plaatsen van Heidensche bijgeloovigheid aanzag; 't welk ook niet onwaarschijnlijk is. Dus was, bij voorbeeld, het hol bij Dsjiesj, eertijds, veelligt, eene plaats tot vereering des Nijls, wijl het nog, zoo wel door de dorpelingen, als door de algemeene vergadering der stammen, daartoe gebruikt wordt. Na de bereids hierboven gemelde plech-

tig-

Digitized by Google

tigheden (*a*) begeeven zij zich derwaard; en vervolgens verrichten zij 'er nog anderen, waartoe alleen de opperhoofden der ſtammen toegang hebben (*b*).

Ik wees den ſjoem, mijnen huiswaard, den *firius*, of de hondsſter. Hij kende ze zeer wel, en zeide, dat het de ſter des Nijls, en het teken van de ſamenroeping der ſtammen tot het feest was. Doch ik kon niet bemerken, dat hij dezelve aanbad, of 'er meer eerbewijzing, dan aan eenen gewoonen zonwijzer, aan betoonde. Ten aanzien der planeeten en overige ſterren, was hij volkomen onverſchillig.

Den negenden van Slagtmaand, vervolgde ik nog eens den loop der rivier van haare bronnen tot in de vlakte van Goutto. Ik was te voet, en had niemand bij mij, dan een paar jagthonden en mijn geweer. De menigte van wild, voornaamlijk van het geſlacht der herten, was ongelooflijk groot. Doch uit gebrek aan hulp moest ik elk dier, dat ik ſchoot, liggen laaten, daar het viel. Zij ſpringen niet eer op, voor dat men 'er bijkans op treedt; en dan ſtaaren zij den jaager eerst eene halve minuut lang aan, eer zij vlugten. —

Van alle de natuurlijke voortbrengſelen deezer plaats, wil ik ſlechts van een eenig melding maaken;

(*a*) Men zie de korte beſchryving deezer plechtigheden, in deeze zelve afdeeling, bladz. 291, 292 en 293.

(*b*) BALTHAZAR TELLEZ heeft, in het tweede deel zijner *reis naar Abyſſinie*, *pag.* 496, enz. eenen merkwaardigen brief van RAS SELA CHRISTOS aan den koning Sicinios hierover medegedeeld; welke over dit ſtuk verdient geleezen te worden. *Aant. van den heer anteur.*

ken; 't welk zoo veel te meer hier eene plaats verdient, omdat het met mijn bericht aangaande den eerdienst van dit volk in verband ſtaat en daarop betrekking heeft. — In de ſchriften der Portugeeſche zendelingen (die, zoo zij met waarheidliefde bezield waren geweest, gelegenheid zouden gehad hebben, om ons de naauwkeurigſte niet alleen, maar ook de echtſte beſchrijvingen zoo wel van hunnen ſtaatkundigen als van hunnen godsdienſtigen en burgerlijken toeſtand te leveren; 't welk zij, tot merklijk nadeel der geſchiedkunde, niet gedaan hebben:) in de ſchriften dier zendelingen, zeg ik, wordt, onder anderen, ook gemeld, dat de Agows riet, *canes*, aanbaden. — Ik kon echter, met al mijn onderzoek, niet het minſte ſpoor, noch blijk daarvan ontdekken. Zelfs trof ik in hun geheele land, zoo verre ik geweest ben, geene enkele plant van deeze ſoort aan, uitgenomen eenige groote bamboesboomen. Deeze heeten bij de Agows *krihaha*. Zij groeien voornaamlijk aan de zijden van den ſteilen afgang der hoogte van Dſjiesj, en dienen bijzonder, om het voorſchreeven hol te verbergen. — Ook ſneeden en hieuwen wij verſcheidene ſtukken van dit riet of van deeze bamboesboomen af; doch wij konden niet bemerken, dat zij, op eenigerhande wijs daarover verbitterd waren, of maar het minſte ongenoegen daarover lieten blijken; 't welk zij anders zekerlijk zouden gedaan hebben, bijaldien dat gewas een voorwerp hunner godsdienſtige vereering was geweest.

Onze zaaken volbragt zijnde, was het tijd, om de terugreis te aanvaarden. Wij hadden hier den tijd in vergenoegen beſteed. Veelligt was nooit een heer van Dſjiesj toegeeflijker jegens zijn volk geweest,

weest, dan ik mij betoond had. Ik gaf geneesmiddelen om niet, en liet drie dagen achter elkander eene koe voor de armen ſlagten. Den opperpriester des Nijls en zijne zoonen had ik van het hoofd tot de voeten gekleed, en zijne dochters, bijzonder de beminnenswaardige Irepone, met geſchenken overlaaden. Aan deeze laatſte ſchonk ik ook eenig goud. Doch zij had edeler gevoelens, en ſcheen de geſchenken niet te achten, wijl dezelve de ſcheiding van haare vrienden aankondigden. Zij trok haar ſierlijk gevlochten haair uit het hoofd, wierp zich op den grond neer, wilde geen afſcheid van ons neemen, kwam eerst aan de deur, toen wij reeds te paard zaten, en volgde ons met haare blikken, en goede wenſchen, zoo lang zij ons zien kon.

Toen ik van den priester der vermaardſte rivier der waereld afſcheid nam, beval hij mij met grooten ernst aan de voorzorg van zijnen God. Mijn leidsman Woldo merkte op eene ſchertſende wijs aan, dat dit zoo veel zeggen wilde, als dat hij hoopte, dat de duivel mij haalen zou. — Alle de jonge mansperſoonen van het dorp verzelden mij met lanſen en ſchilden, tot aan de grenzen van hun land en mijne heerlijkheid.

Digitized by Google

ZEVENDE BOEK

VAN

JAMES BRUCE'S

REIS

TOT ONTDEKKING DER NIJLBRONNEN,

VERKORT.

BEHELZENDE:

DE TERUGREIS VAN DE NIJLBRONNEN NAAR GONDAR. — VERRICHTINGEN ALDAAR. — DE VELDSLAG BIJ SERBRAXOS, MET DE GEVOLGEN VAN DIEN. — TOEBEREIDING TOT DES SCHRIJVERS VERTREK UIT ABYSSINIE.

EERSTE AFDEELING.

TERUGREIS *van de Nijlbronnen over Maitsja.* — *Komst in het huis van Welled Amiak.* — *Onthaal aldaar.* — *Overgang over den Nijl bij Delakus.* — *Aankomst te Gondar.*

Den tienden van Slagtmaand des jaars 1770 verlieten wij Dsjiesj, om naar Gondar te rug te keeren. Wij gingen, gelijk bij onze komst, beneden

de kerk van S. Michaël Sakala, door den Abay of Nijl, vervolgens over de rivier Davola, en overnachtten bij eenige hutten, Dembi genaamd, aan de noordoostzijde van een dal.

Den volgenden dag zetten wij onze reis voort naar de kerk van Abbo. — Onze weg liep steeds door Goutto. Het land is hier niet zoo wel bewoond, ook niet zoo schoon, als aan de westzijde des Nijls. — Toen wij de rivier *Utssun* waren doorgetrokken, 't welk met veel gevaar verzeld was; vermits de doorwading tusschen twee watervallen geschiedde, en de stroom der rivier dus bij uitneemendheid snel was; kwamen wij door eene valei, op eene aangenaame wijze, met veelerhande soort van heestergewassen bezet. Wij zagen hier eene menigte vossen van eene glansrijke goudgeele kleur. Ik hield deeze soort voor den zoogenaamden *lupus aureus*. Zij hadden ook de grootte van eenen wolf. Men verhaalde mij, dat zij zich voornaamlijk van mollen geneeren. —

Om twee uur des namiddags kwamen wij aan het huis van WELLED AMLAK, bij de kerk van Abbo, eenen man, met wien ik te Gondar zeer bekend was geweest. — Om den draad van mijn verhaal niet af te breeken, heb ik, van deezen man, tot hiertoe nog geen gewag gemaakt.

Toen ik te Gondar de koninglijke familie van de kinderpokjes genas, had hij de koorts, en werd mij door mijnen vriend Ayto Aylo op eene bijzondere wijze aanbevolen. — In een vreemd land, de hulp van vermoogende lieden noodig hebbende, durfde ik geene gelegenheid verzuimen, om hun dienst te bewijzen, en hen aan mij te verpligten.

De

De koningin-moeder voorzag mij van alle noodwendigheden; ik had dus van deezen man geen ander ongemak, dan dat ik bekommerd moest zijn, zijne ziekte in mijn huis te brengen. Daarenboven verzekerde men mij, dat hij een zeer aanzienlijk perſoon in Maitſja was, en zijne beſcherming mij, op mijnen weg naar de Nijlbronnen van groot nut kon zijn. — Ik nam, derhalve, hem met twee knechten, waarvan de een insgelijks de koorts had, gewillig aan.

De zieke knecht was een armhartig bloodaard, en onbeſchrijflijk bang voor den dood. Hij volgde mijn voorſchrift naauwkeurig en werd ras herſteld. Doch met Welled Amlak zelven was het geheel anders geſteld; deeze liet zich, zoo dikwijls ik afweezig was, door den anderen knecht, heimlijk raauw vleesch, meê en brandewijn aanbrengen; door het gebruik van welke ſchaadelijke dingen hij meer dan eens inſtortte, en weezenloos werd. Bij gelnk vernam ik, van den herſtelden knecht, deeze verkeerde handelwijs vroegtijdig, om hem nog van eenen waarſchijnlijk onvermijdlijken dood te redden. — De knecht, die hem de nadeelige ſpijzen bedektlijk toegeſtopt had, werd naar Maitſja te rug gezonden, en Welled Amlak, nu aan de oppasſing van den gebeterden knecht alleen toevertrouwd, herhaalde zich van zijne krankheid binnen weinig weeken. Toen hij eerst in mijn huis kwam, was hij ſlecht gekleed; doch men bemerkt dit aan eenen zieken niet. Dan, wijl hij geene andere kleederen bij zich had, verſleeten dezelve, natuurlijker wijs, nog meer; en, toen hij weder gezond was, zag hij 'er werklijk als een bedelaar uit. Ik zeide hem, dat hij zich, nog voor zijn vertrek aan de koningin-moeder moest laten voor-

ſtellen. Dit, antwoordde hij, zou hij doen, zoo ras ik hem zijne kleederen bragt; maar, voegde hij 'er bij, ik wil liever al mijn leeven in uw huis blijven, dan beſchimpt worden, na een zoo lang verblijf, hetzelve te verlaaten, zonder vooraf gekleed te zijn. Hij vroeg mij zeer driest: „Wat baat het mij, dat gij mij geneezen hebt, wanneer gij mij als een' bedelaar uit het huis jaagt?"

Ik nam het voor ſcherts op, en verhaalde het, al lagchende, aan Ayto Aylo te Koskam. Doch deeze zeide mij zeer ernſtig: „Daar is geen twijfel aan; gy moet hem kleeden: dat is landsgebruik." Hij voegde 'er bij: „'t is wel geen gebruik onder het gemeene volk; maar, wanneer gij voor een man van rang gehouden worden, en u Welled Amlak niet tot eenen vijand maaken wilt, moet gij hem en zijnen knecht kleeden; en gij moest dat doen, al had hij ook tien knechten bij zich gehad, en gij ze in uw huis geſpijsd en gedrenkt had." — „In dit geval, zeide ik, zou een arts beter doen, zijne lijders te laaten ſterven, dan ze op zijne kosten te herſtellen." — „'t Is niet, hernam hij, om der kleederen wil; want Welled Amlak is rijk; maar wegens de eer, welke hem beweezen wordt, en waar naar zijne nabuuren hem ſcharten." — Deeze anekdote was een kleed waard. Ik onderwierp mij zeer gaarn aan het gebruik, en voorzag mijnen lijder van kleederen, eenen gordel en een paar voetzoolen, welker waarde te ſamen twee guinies beliep. — Welled Amlak ontving deeze dingen met eene onverſchilligheid, als of hij ze met gereed geld betaald had; hij vroeg, of ook zijn knecht gekleed was? en toen hij zag, dat ook dit geſchied was, liet hij flechts blijken, dat de kleederen voor den knecht

te

te goed waren, en dat hij ze in Maitſja zelf wilde draagen. — Ik ſtelde hem in zijne kleeding aan de koningin-moeder voor, welke hem inſcherpte, mij wel te behandelen, wanneer ik zijn grondgebied mogt betreeden. Hierop vertrok hij, en ik hoorde te Gondar verder niets van hem.

Toen wij voor zijn huis kwamen, was Welled Amlak afweezig; maar zijne vrouw, moeder en zusters ontvingen ons zeer vriendlijk, en ſlagtten terſtond eene koe. Zijne moeder was eene wakkere, vrolijke vrouw, aan welke men geene ſpooren van de zwakheden des ouderdoms beſpeurde. Zijne vrouw, integendeel, was zoo lelijk, als men zich naauwlijks eene verbeelden kan, doch zeer werkzaam en hoflijk, en ſprak taamlijk goed Amhariſch. Zijne zusters van zestien en zeventien jaaren waren zeer aartig; doch de ſchoonſte van allen was Faſils echtgenoote, die zich hier bevond. Zij ſcheen niet meer dan achttien jaaren oud te zijn; was lang, wel gemaakt, en bevallig; donker bruin van kleur, vrolijk en ſpraakzaam, ten minſte voor zoo verre zij het kon zijn; want zij ſprak enkel de taal der Gallas, en verſtond van het Amhariſche maar zeer weinig; had regelmaatige gezigtstrekken, fraaie oogen, een' ſchoonen mond en witte tanden. Onze geſprekken waren zeer vrolijk, en zij lachte ongemeen veel.

De zusters van Welled Amlak hielpen mijn volk, de bagaadje uitpakken. Toen mijne tent opgerecht was, en mijn bed gereed gemaakt werd, brak de oudſte de bezigheid af, en, wijl zij zich niet kon doen begrijpen, wierp zij de matras buiten de tent. Mijne lieden, die hieruit meenden te moogen beſluiten, als of zij begeerde, dat ik bij haar zou

ſlaapen, gaven haar allerleie ſchimpnaamen, en verhaalden mij het geval. Doch ik beval hun, zich naar de huisgenooten van Amlak te ſchikken. De ſchoone Nymph, ten uiterſte vertoornd, vertelde de geheele gebeurenis aan de overige dames met ongelooflijke praataehtigheid, en allen lachten. De vrouw van Faſil wilde mij des aangaande onderrechten, en bediende zich daarbij van de handelwijs, die men met kinderen pleegt te gebruiken. Doch, wijl ik 'er geen woord van verſtond, en ſteeds haare laatſte woorden herhaalde, verdubbelde zich het gelach, en ik lachte mede, om de klucht, zoo lang mooglijk, gaande te houden.

Daarna kwam Welled Amlak te huis, met de onaangenaame tijding, dat wij den Abay niet konden doortrekken, wijl twee nabuurige ſjoems een' grenstwist hadden begonnen, die binnen een paar dagen tot daadlijkheden zou komen. Dit maakte het gezelſchap weder ernſtig. Doch ik werd door deeze tijding niet ontrust, omdat ik wist, dat wij onder Welled Amlaks beſcherming niets te vreezen hadden, en hij alles doen zou, om ons veilig voort te helpen. — Onze gastheer nam een vrolijk gelaat aan, liet eene koe ſlagten, eene menigte meê aanbrengen, en onthaalde ons naar landsgebruik, zoo goed als hij kon. — Wij moesten hier weder raauw vleesch eeten, en Welled Amlak onderhield ons met zijne olifantenjagten, en zijne daaden in den laatſten oorlog. — Het vertrek, waarin wij waren, was zoo groot, dat het de geheele familie, ook de paarden, muilezels en knechten, op eenmaal vatte, en dag en nacht herbergde. Het was geheel met olifantenſnuiten behangen, welken Welled Amlak in de nabuurige Kolla, bij Guesgee, met eigen hand gedood had.

Na

Na geëindigde maaltijd, ging het hoorn met meê frisch in 't rond, en de oudſte van Welled Amlaks zusters bragt het mij geſtaadig toe. Ik gevoelde, dat het tijd was, te bed te gaan, terwijl ik nog kon; en nu kwam de gebeurenis met de matras tot haaren uitflag. Men beduidde mij, dat, gelijk in geheel Maitſja en in het land der Gallas gebruiklijk was, een vreemdeling, om nadere verbindtenis met den gastheer te maaken, bij eene zijner naaſte vrouwlijke bloedverwanten moeſt ſlaapen. Wijl het jonge meisje zelve tegenwoordig was, en zij mij, geduurende den ſtrijd over haare perſoon, alle vriendſchap bewees; weet ik niet, of de misſlag niet grooter zou geweest zijn, dit gebruik te weigeren, dan het intewilligen.

Het was onmooglijk te ſlaapen. Het ſtormde, regende, donderde en blikſemde onophoudlijk den gantſchen nacht. Des morgens was het helder. Mijne lieden verlangden te vertrekken. — Zoa Woldo, mijn leidsman naar de Nijlbronnen, wegens zijne genomen moeite door mij te vreede geſteld zijnde, leverde ons, in tegenwoordigheid van Welled Amlak, aan den bedienden van Ayto Aylo plechtiglijk over, en vertrok wel voldaan. — Naauwlijks hadden wij affcheid van hem genomen, of Faſils echtgenoote vereerde ons een ſchoone witte koe, en verzocht mij, als een vriend van haaren man, deezen dag nog bij haar te blijven, om of haar mijne taal te leeren, of zij wilde mij in die der Gallas onderrechten. — De voorſlag was naauwlijks gedaan, of hij werd aangenomen. De morgen was frisch en koel. Mijn maag had door de brasserij van den voorigen avond niets geleeden; en Strates zelf, hoe boos ook over het gedrag van Welled Amlaks oudſte zuster, dat hij

ſchandelijk noemde, werd door het gezigt der wi
te koe weder bevreedigd.

In den vroegen ochtendſtond, reed ik met W
led Amlak op de jagt, om met onze pieken een
wild te dooden. Ras joegen wij twee *bakur*
groote dieren, tot het geſlacht der herten beho
rende, op. Ieder vervolgde het zijne. Het mijn
was naauwlijks vier honderd ellen verre geloopen
of ik haalde het in, en doorſtak het met mijne pie
Het andere zou het even zoo gegaan zijn; wa
Welled Amlaks paard niet geſtruikeld, en hij m
hetzelve gevallen. Offchoon hij zich niet bezeer
had, begeerde hij echter te rug te keeren; omd
het bij deeze lieden een regel is, in geene za
voorttegaan, wanneer hun een ongeluk daarin b
jegent.

Wij gingen vrolijk aan tafel. Welled Amla
eetlust was door zijnen val niet vergaan; hij
zoo veel, als vier anderen. Ik ſpijsde alleen v
het wildbraad, welk goed toebereid, maar te ſte
met allerhande ſpecerij voorzien was. — De vrou
van Faſil at weinig, maar lachte des te mee
Doch, niettegenſtaande haare ſchijnbaare vrolijk
heid, verſpreidde 'er zich echter een duistere wol
van verdriet over haar ſchoon gezigt. Zij ſtamde
uit een aanzienlijke familie van Gallas, die in
provincie Nari een ſtreek lands veroverd, en zic
daar neergeſlagen had. — Toen ik haar mijn
verwondering te kennen gaf, dat Faſil haar ni
mede naar Gondar genomen had, zeide zij, d
haar man nog wel twintig andere vrouwen had
waarvan hij echter geene mede naar Gondar nam
omdat aldaar oorlog was, en het gebruik plaa
had, de vrouwen der verjaagde vijanden te tro
wen

wen ; weshalve Faſil ook de gemalin van Ras Michaël, de ſchoone Ozoro Esther, ter vrouw zou neemen. —— Over deeze laatſte verklaaring verſchrikte ik, bedenkende, dat ik mijne belofte, om zoo ſpoedig te rug te komen, als mooglijk was, vergat.

Des namiddags deelden wij onze geſchenken aan de dames uit. Amlaks ſchoone zuster, MELEKTANI genaamd, werd met glaskoraalen, neusdoeken en linten van allerleie kleur overlaaden. De vrouw van Faſil werd ook niet vergeeten. Op mijn verzoek, gaf zij mij ook eene lok van haar ſchoon haair, waarmede ik nog aan mijnen quadrant pronk. —

Den dertienden van Slagtmaand, des morgens, toen wij met onzen gastheer afgerekend hadden, namen wij affcheid, doch moesten aan de dames belooven, dat wij ras zouden wederkomen. —— Welled Amlak toonde ons al dat hij voor merkwaardig hield, onderrechtte ons aangaande de ligging en den afſtand der nabuurige plaatſen, en was ten volle met ons te vreede. Hij verzelde ons tot de waadplaats.

In beide nachten, hadden wij het gedruisch van watervallen gehoord, en meenden, dat het de kleine Nijlval bij Ker was, die vijf Engelſche mijlen zuidwestwaard van ons lag. Doch des morgens vernamen wij, dat het een waterval der Diſjemma, in onze nabuurſchap, was. — Na eene reis van eene halve uur, kwamen wij aan de rivier, wier loop ſnel en wild was. Haare oevers waren met ſchoone akacia- en andere boomen beſchaduwd. Deeze boomen groeien niet hoog, de ſtammen ſtaan

Digitized by Google

op eenigen afſtand van-, maar de dikke kruinen raaken aan elkander. — De bosſchen zijn vol wild, meestal in Europa onbekend. De *bohur* is hier in groote menigte; ook zijn 'er buffels, doch zoo menigvuldig niet. — De regentijd was voorbij, en alles ſtond in vollen bloei. De zon ſcheen wel zeer heet; maar een beſtendige koele lucht, in de nabijheid der rivier, liet het niet gevoelen. Zelfs in de heetſte dagen gevoelt men, in dit land, de hitte niet, zoo draa men uit de zon in de ſchaduw gaat; want hier weet men van de brandende winden niets, die in Egypte, Syrie, Arabie en aan de kusten der Roode zee heerſchen.

De Dſjemma heeft, beneden de waadplaats, twee watervallen; den eerſten ſlechts drie honderd ellen, maar de andere een halve mijl van daar. De laatſte is omtrent acht voeten hoog en negentig breed. Hij ſtort in eene prachtige kom, die omtrent vier honderd ellen in 't vierkant groot, zeer diep, en vol groote visſchen is. — Krokodillen zijn hier niet, ook niet boven den derden Nijlval; wijl zij een warmer luchtſtreek ſchijnen te beminnen. De *gomari*, integendeel, of het rivierpaard, komt dikwijls tot aan den mond der Dſjemma, vooral, wanneer de eerſte regen valt.

De rivier Dſjemma, en vervolgens de *Koga*, overgetrokken zijnde, vonden wij de landſtreek zoo ſchoon niet meer, als te vooren. Op den middag pleisterden wij bij een klein dorp, met laage huizen, die in het lange gras bijkans verborgen waren. Op de daken lagen kudden van geiten, die, derwaard, eene ſchuilplaats voor de wilde dieren gezocht hadden. Wij ontmoetten eene menigte vrouwen, die potten vol meê en bouza naar WELLED ARA.

ARAGAWI bragten. Toen wij aan de oevers van den Nijl kwamen, vonden wij daar de beide ſjoems, van welken Welled Amlak, bij zijne komst te huis, tot ons geſprooken had. De een was de gemelde Welled Aragawi, die te Delakus lag, om den anderen ſjoem, naamlijk, WELLETA MICHAËL van *Degwasſa* den overtogt te betwisten. Doch zij hadden zich in der minne vergeleeken, en wederzijds jonge koeien tot hunne verzoening geſlagt. Dit was al het bloed, dat bij deeze gelegenheid vergooten werd.

De Nijl is hier volkomen drie vierde eener Engelſche mijl breed, met hooge en ſteile oevers aan den oostkant. — Zoo verre men zien kan, is de landſtreek aan beide oevers kaal, en enkel met distels en lang gras begroeid. De ſtroom, vier en een' halven voet diep, gaat ongemeen zacht, en op ſommige plaatſen kan men naauwlijks zien, dat hij vloeit. — Op den top eens heuvels, die zich, terſtond van den oever der rivier, aan den overkant begint te verheffen, ligt het kleine vlek *Delakus*, waar naar de waadplaats genoemd wordt. Het gemelde vlek ziet 'er beter uit, dan anders de kleine plaatſen in Abyſſinie gemeenlijk doen; vermits het door Mohammedaanen, een vlijtig, zuinig en handeldrijvend volk, bewoond wordt.

Nadat Welled Amlak bij den ſjoem aan de oostzijde, die hem met groote achting ontving, meer dan een pond raauw rundvleesch, uit de lendenen van een levendig dier geſneeden, ongelooflijk ſchielijk opgevreeten, en eenige hoornen vol met gedronken had, begaf hij zich naar de overzijde, daar hij zulks herhaalde. — Hier leverde hij ons

aan

aan Ayto Welleta Michaël, zijnen en mijnen vriend, over, die ons zijnen knecht tot wegwijzer mede gaf. Hij ried ons, de reis zoo veel te verhaasten, als mooglijk was; omdat 'er een boosaartige koorts in het land heerschte. —

Des avonds ten acht uur bereikten wij het dorp *Gegee*. De plaats was aanzienlijk, maar de inwooners zeer onherbergzaam. Niemand wilde ons in zijn huis neemen, en wij moesten bijkans den geheelen nacht onder den blooten hemel doorbrengen. Eindelijk bragt men ons in een huis, dat 'er taamlijk goed uitzag; maar zij weigerden volstrekt, iets voor ons en onze paarden aantebrengen. Wijl wij niet talrijk waren, moesten wij te vreede zijn. Des avonds had het sterk geregend, en wij waren doornat. Wij ontstaken, midden in het huis, een groot vuur, deels, om op onze hoede te zijn, en deels om ons te droogen; en dit was, offchoon wij 'er toen niet om dachten, veelligt het eenig middel, om ons leeven te behouden. Des morgens vroeg vernam ik, dat het geheele dorp met de koorts besmet was, en twee familien in het huis, waarin zij ons bragten, gestorven waren. — Vermoeid van de reis en nat, had ik, zes uuren, dicht aan het vuur, op den grond geslaapen. — Dit maakte zoodaanigen indruk op mij, dat ik, dien geheelen dag, toevallen van koorts aan mij meende te bespeuren. Mijne eerste voorzorg was, eene *dosis* kina in een glas brandewijn te neemen. Daarna ontstaken wij veel wierook en myrrhe, en berookten daarmede ons zelven, gelijk wij in Masuah en Arabie deeden. Des morgens herhaalden wij dit middel. — Of de kina de ziekte heeft tegengehouden, weet ik niet

niet; maar de brandewijn sterkte onze leevensgeesten, en was een geneesmiddel tegen de verbeeldingskracht.

Toen de inwooners zagen, hoe begeerig, en met welk vertrouwen, wij deeze artsenijen gebruikten, kwamen zij troepswijs, en begeerden hulp. Maar hunne behandeling, ik beken het, had mij zoo zeer tegen hen verbitterd; te meer, daar zij ons in een besmet huis gebragt hadden; dat ik hen afwees, en aan hunne krankheid overgaf, om hen, op een' anderen tijd, herbergzaamer jegens vreemdelingen te maaken. — Deeze koorts, *nedad* genaamd, heerscht in alle de laage landstreeken van Abyssinie, maar is op alle plaatsen niet even gevaarlijk. Aan de Takazzee, die door een diepe valei, overal met hooge boomen belommerd, vloeit, is zij zeer boosaartig; zoo ook in Kuara en Walkait; doch in Belessen, Dembi, Tzegadee, Kolla, Woggora en Waldubba minder. — De koorts begint met koude en hoofdpijn, brand in de oogen, en neiging om te braaken. Daarop volgt sterke hitte, en dikwijls op den derden of vijfden dag de dood. In het laatste tijdperk der ziekte zwelt het ligchaam tot een' geweldigen omtrek, of somtijds terstond na den dood. Het lijk geeft oogenbliklijk een onverdraaglijken stank van zich; weshalve zij het terstond, nadat de adem 'er uit is, en niet zelden in de volgende uur, begraven. Het gelaat van den zieken ziet 'er ongemeen geel en zwartachtig uit, gelijk in het einde eener waterzucht. —

De landstreek om Goegee is vruchtbaar en aangenaam. Alles is met tarwe bezaaid, die hier ongemeen wel tiert. Men was hier midden in den oogst; doch 'er waren ook streeken, welke gevloeid konden

den worden, en daar ging het zaad eerst op. Wij hadden hier een heerlijk uitzigt over het meir Tzana; en verder ontdekten wij de bergen van Bedsjemder en anderen.

Den veertienden van Slagtmaand, verlieten wij deeze onvriendlijke plaats, kwamen in het dorp *Azzadari*, trokken over de rivier *Avolai*, alwaar Degwasa begint, en reisden, vervolgens, in den heerenweg van Buree voort. — Het land was kaal, slecht van water voorzien, en de inwooners armhartiger, dan in eene andere streek van Maitsja en Goutto.

Bij gelegenheid mijner terugreis door Maitsja, zal ik 'er nog eenige omstandigheden, dit landschap betreffende, bijvoegen.

Het eigenlijke MAITSJA is een kleine provincie, die door den Nijl, de Djemma en de provincien Damot en Godsjam ingesloten wordt. Maar in een' uitgestrekter zin, bevat het een groote landstreek aan de westzijde des Nijls, welke in het noorden bij *Sankrader* begint, in het westen aan het land der Agows grenst, en Aroesi insluit.

Maitsja wordt door negen en negentig sjoems bestierd. Het is aan de waardigheid van den *betwudet*, of eersten staatsdienaar in Abysinie, verknocht, dien het jaarlijks twee duizend oncen goud moet opbrengen. De inwooners stammen van de Gallas af. Zij hadden verscheidene provincien van Abysinie bemagtigd; doch werden door Yasous den grooten overwonnen, en tot het Christendom bekeerd; ten minste tot zoodaanig Christendom, als men gemeenlijk in Abysinie bekent. — Voor den oorlog van

1768

1768 konden zij vijftien duizend man, en daaronder vier duizend ruiters, in 't veld ſtellen.

De hoofdſtad van Maitſja heet *Ibaba*, eene der grootſte ſteden in Abyſſinie, welke in dit ſtuk en in rijkdom voor Gondar bijkans niet behoeft te wijken. — De koning heeft 'er een paleis. Daagelijks wordt 'er markt gehouden. Het opperbevelhebberſchap over de ſtad, welk gemeenlijk aan eenen der voornaamſten uit Maitſja gegeeven wordt, brengt jaarlijks zes honderd oncen goud op. — De landſtreek om de ſtad is de aangenaamſte en vruchtbaarſte, niet alleen in Maitſja, maar in geheel Abyſſinie, voornaamlijk dat ſtuk, welk *Kollo* heet, alwaar de aanzienlijkſte ozoro's landgoederen hebben.

Offchoon Maitſja een aanhangſel der bediening van den *betwudet* is, heeft het echter nog eene bijzondere ſtaatsgeſteldheid op zich zelve. — De negen en negentig ſjoems, ieder uit eene bijzondere familie van Gallas afkomſtig, verkiezen alle zeven jaaren eenen koning, met alle die plechtigheden, welken zij, eertijds, toen zij nog heidenen waren, in acht namen. Deeze hebben meer invloed op hen, dan de koning of de betwudet. Zij zijn daarom, bijkans doorgaans, in ſtaat van opſtand. Hun aantal is ook daardoor zeer verminderd; vooral, nadat Ras Michaël veelen hunner huizen verwoest, en hunne vrouwen en kinderen aan Mohammedaanſche kooplieden verkocht heeft, die ze naar Maſuah en Arabie gevoerd hebben.

Om twaalf uur, hadden wij *Guesgee* drie of vier Engelſche mijlen ter rechterhand van ons, en, aan dezelve zijde, maar eenige mijlen verder, ontdek-

ten

ten wij de hooge bergen *Kaſerkla*. — Guesgee behoort niet tot Maitſja, maar tot de provincie Knara. — Ten één uur kwamen wij bij het huis van Ayto Welleta Michaël te *Dégwaſa* aan. Het dorp is klein, doch heeft een aangenaame ligging aan de ſchuinſche zijde eener hoogte, in een vermaaklijke en welbebouwde landouwe, drie mijlen zuidwaard van het meir Tzana, en is met hooge wanzei-boomen omgeeven. De inwooners waren niet veel herbergzaamer, dan die van Goegee.

Den vijftienden kwamen wij in het rechtsgebied *Genzala*, welk vol dorpen is, die aan de koningin-moeder toebehooren, en vervolgens te *Dingleber*. — Den volgenden morgen reisden wij verder. Wegens de zwaare hitte moesten wij, eer wij *Meskalaxos* konden bereiken, in de ſchaduw van eenige akacia-boomen een tijdlang vertoeven, ter plaats, daar een riviertje in het meir Tzana valt. Hier zagen wij eene menigte watervogels, en eenige *gomari* of rivierpaarden. — Des middags haalden wij een' troep Agows in, die met honig, boter en onbereide huiden naar Gondar gingen, en omtrent acht honderd ſtuks hoornbeesten bij zich hadden. Niettegenſtaande deeze lieden zwaar beladen waren, deeden zij echter ſterke dagreizen. Zij moesten voor den achttienden van Slagtmaand, des morgens ten negen uur, nog vijftig Engelſche mijlen afleggen, en thans was het reeds één uur nademiddag van den zestienden dier maand.

Toen wij even door Meskalaxos gegaan waren, overviel ons een zoo zwaare regen, dat wij in de hutten van een nabuurig dorp ſchuilen moesten. — Wij zagen hier twee gomari uit het meir komen. Zij begaven zich in het ſtaande koorn; doch door de

de honden van het dorp aangevallen wordende, liepen zij weg, en ſtortten zich in het meir. Wij hadden geen' tijd genoeg, om ze uit te tekenen; maar ontdekten duidlijk, dat zij van alle de tekeningen, welken wij van deeze dieren gezien hadden, merklijk onderſcheiden waren. De kop ſcheen mij meer naar dien van een zwijn, dan van een paard te gelijken.

Den zeventienden kwam ik te *Sar Ohha*; den achttienden te *Kemona*; en den negentienden te *Koskam* te rug; nadat ik van de bronnen des Nijls tot hiertoe eenen weg van drie en negentig Engelſche mijlen afgelegd had.

Digitized by Google

TWEEDE AFDEELING.

BASILS listig gedrag. — Zijne aankomst te Gondar. — De koning gaat over de Takazzee. — De Itegee en Sociniot verlaaten Gondar.

Ik wil thans den draad der geſchiedenis van Abyſſinie weder opvatten, en al 't geen 'er, in mijnen tijd, merkwaardigs voorviel, verhaalen; tot dat ik mijne terugreis door de vreeslijke, en tot hiertoe onbekende, woestijn van Sennaar aanvaardde, welke verre het gevaarlijkſte deel mijner reis was.

Den twintigſten van Wijnmaand kwam WOEDADSJE ASAHEL, aan 't hoofd eener ſterke bende ruiterij, in de nabuurſchap van Gondar, ſneed de gemeenſchap tusſchen de ſtad en de zuidlijke provincien af, plonderde allen, die leevensmiddelen derwaard bragten, en veroorzaakte daardoor hongersnood in dezelve. — In 't eerst weigerde hij, zijn oogmerk te ontdekken; maar eenige dagen daarna trok hij in het laage land van Dembi, floeg zich op den weg naar Maitſja, in het land der Agows, neer, en verklaarde, dat hij gekomen was,

Digitized by Google

was, om zich met Fasil te vereenigen, welke met een groote krijgsmagt naar Gondar optrok. Doch, waarom Fasil kwam, wist men niet, en dit zette alle partijen in vrees.

SANUDA bekleedde de waardigheid van Ras. Hij zocht Asahel te overreeden, om in Gondar intetrekken, en den nieuwen koning Socinios te huldigen. Hij hoopte, dat anderen zijn voorbeeld volgen, en de toevloed van krijgsvolk zoo groot zijn zou, dat Michaëls optogt van Tigree daardoor kon vertraagd worden. — Asahel kwam ook den acht en twintigsten van Wijnmaand, toen ik de stad verliet, in Gondar. Hij trok met zijne ruiterij in staatsij voorbij den koning, had openbaar gehoor, en verklaarde, dat Fasil bereid was, te Gondar te komen, en den koning de inkomsten der provincien, waarover hij gesteld was, te brengen; bijaldien de koning maar iemand afzond, aan wien hij het bevel, geduurende zijne afweezigheid, kon overgeeven; waartoe hij Asahel in voorslag bragt. —

Fasils begeerte werd in haaren geheelen omtrek vervuld. Asahel, die twintigmaal gemuit had, werd bevelhebber over het derde deel des koningrijks, de derde in rang en magt, en door den witten en blaauwen mantel met de waardigheid van kasmati, of lieutenant des konings in zijne provincie beleend. — Een zoo gering man, als Asahel, kon de vleierijen des konings niet wederstaan, en ontdekte aan Socinios en eenigen vertrouwlingen een geheim, tot hiertoe onbekend; te weeten: — dat Fasil en Michaël vreede met elkander hadden gemaakt; dat zij Tekla Haimanout op den troon herstellen, en den ondergang der landvoogden van Bedjeuder en Amhara, Gusjo en Powasien, bewerken

wilden; verder, dat Fasil de waardigheid van Ras en Betwudet hebben zou, en de stadhouderschappen der twee gemelde provincien aan zijne vrienden geeven kon; terwijl Michaël zich met de provincie Tigre vergenoegen, niet verder dan tot de Takazzee voortrukken, en daar den koning aan Fasil overleveren zou. Ook zou van den moord des voorigen konings Joas niet meer gesprooken worden. — Deeze vreede, zeide Asahel, was door Welleta Selasee, neef van Ras Michaël, die in den slag bij Limdsjour door Fasil gevangen was genomen, tot stand gebragt.

Hoe gevaarlijk de ontdekking deezer verraaderij op een' anderen tijd, en bij andere omstandigheden had kunnen zijn, had zij echter bij de tegenwoordige zwakke regeering geene kwaade gevolgen; en zij was zoo vast gelegd, dat zij, zelfs na haare ontdekking, niet kon gehinderd worden, maar van stuk tot stuk uitgevoerd wierd.

Fasil had zijne legerplaats bij *Bamba* genomen, en alle de wilde Gallas, van den overkant des Nijls gekomen, te rug gezonden. Zoo ras hij de gunstige aanneeming van Asahel vernam, brak hij met vier honderd man te paard, en zes honderd te voet, allen uitgeleezen volk, op, en trok met allen spoed naar Gondar, daar hij den tweeden van Slagtmaand, tot verbaazing van de geheele stad en het hof, aankwam. — Dien zelven avond maakte hij nog zijne opwachting bij den koning en de koningin; waarbij echter van geene zaaken gesprooken werd.

Koning Socinios ontdekte ras, dat Asahel, die Fasil steeds verdacht hield, de waarheid gezegd had:

Digitized by Google

had: want, ſchoon hij, ſedert zeven jaaren geen penning van de inkomſten zijner provincien aan den koning betaald had, bragt hij ook nu niets, zelfs niet eens een geſchenk, mede; en, in plaats van eene groote krijgsmagt bij zich te hebben, om Ras Michaël ſlag te leveren, kwam hij, gelijk in tijd van vreede, enkel met eene lijfwacht — En nog te meer, werd koning Socinios van de waarheid van Afahels betuiging verzekerd, toen Faſil, dien zelven nacht, nadat hij gehoor bij den koning had gehad, den neef van Michaël, Welleta Selasſee, terſtond op vrije voeten ſtelde, en hem, met veele geſchenken, en tekens van achting, aan zijnen oom zond. — Socinios hield zich, als of hij geen argwaan op Faſil had. Hij hoopte hem op gelijke wijze te winnen, als Afahel. Hij benoemde hem, den volgenden dag, tot Ras en Betwudet, tot landvoogd van Damot, Maitſja en Agow, gaf hem magt, om alle de bedieningen in het koningrijk te begeeven, en verklaarde, eindelijk, alle de plaatſen, geduurende Faſils afweezigheid, door den koning en de Itegee vervuld, voor openſtaande, en door Faſil op nieuw te begeeven. —

Doch Socinios ondervond ſchielijk, dat hij met eenen anderen man, dan Woedadſje Afahel te doen had. Faſil bediende zich terſtond van de magt, hem door den koning verleend. — Hij ſtelde AYTO ENDSJEDAN, neef der koningin-moeder, wiens vader, Kasmati Esjte, hij zelf afgezet, vermoord, en in het ſtadhouderſchap van Damot en Maitſja vervangen had, tot *kantiba*, of landvoogd van Dembi, aan; — SELASSEE BARI, broeder van Ayto Aylo, benoemde hij tot *palambaras*; en voorts ADERRA TAKKA DSJEORDSJIS,

een' zijner gunstelingen, tot *fit auraris* des koonings.

Deeze begeevingen bragten den koning in groote verlegenheid. — SANUDA, die hem tot den troon geholpen had, en welken de koning als zijnen eenigen vriend beschouwde, zag hij van de waardigheid van Ras verlaaten. — En welk was het gevolg hiervan? De koning wilde zich niet laaten beweegen, deeze bevorderingen goed te keuren. Toen de nieuwbenoemde persoonen verscheenen, om hem wegens hunne bedieningen hulde te doen, weigerde hij volstrekt, hen aantenemen, of Kasmati Sanuda aftezetten. — Doch daardoor haalde Socinios zich nieuwe zwaarigheden op den hals; wijl hij dus zijn woord, aan Fasil gegeeven, brak, die niets meer deed, dan waartoe hij van den koning magt ontvangen had.

Geen wonder, dat door een zoo onvoorzigtig gedrag des konings, alles in de grootste verwarring geraakte. Van alle kanten, als op een gegeeven feit, rukten troepen te samen. — De misnoegde Ayto Endsjedan vatte met duizend man, in de nabuurschap van Gondar, aan de rivier *Modsjetsj*, post; zijn broeder Aylo, met tweemaal zoo veel volk, bij Emfras; en Ayto Konfu, met zes honderd ruiters, boven Koskam, om zijne moeder, Ozoro Esther, en zijne grootmoeder, de Itegee, te beschermen. — Alles was dus onder de wapenen, doch slechts verdedigender wijs.

In deeze gesteldheid van zaaken, kwam ik, den negentienden van Slagtmaand, in Gondar te rug. — Ik begaf mij terstond naar de kamers der koningin-moeder, doch ik werd niet binnengelaaten, om-

zindat zij, gelijk men voorgaf, in het gebed waar maar de eigenlijke oorzaak was misnoegen en verdriet, dat, niettegenstaande alle de ontwerpen, om de terugkomst van Ras Michaël te beletten, gemaakt, men echter verwachten moest, hem eerlang te zullen zien verschijnen; eene zaak, waarvoor zij doodelijk vreesde. — Ik begaf mij naar Ozoro Esther, en vond daar den Akab Saat, Abba Salama, welke Fasil verzocht had, mij niet toetelaaten, de Nijlbronnen te bezoeken, alleen uit haat tegen mij, als eenen Frank. — Wij boogen ons jegens elkander, als een paar lieden, die geene zonderlinge vrienden zijn. Hij begon het gesprek eerstond met eene boosaartige erinnering wegens het gevaar, om Franken in het land te dulden, en hen aan de openbaare zaaken deel te laaten neemen. — Ik viel hem al lachende in de reede, en beloofde hem een goede vereering, bijaldien hij mij veilig uit het land hielp; hoe eer hoe liever. — Ayto Konfu, die, op dit oogenblik, binnen trad, en de laatste woorden hoorde, deed aan Abba Salama een scherp verwijt; waarmede zijne moeder, Ozoro Esther, hartlijk instemde. — Voorts verweet Konfu hem nog, dat hij een heiden, maar geen Christen was; dat de wijn, de vrouwen, brassen, zuipen enz. zijne goden waren. —

Ik liet Konfu bij zijn volk en zijne paarden, en ging, offschoon het reeds laat was, in het leger van Fasil, om hem mijne opwachting te maaken. Ik kreeg hem echter deezen avond niet te zien; maar hij liet mij zeggen, dat hij mij den volgenden morgen spreeken zou. — Intusschen ontdekte ik hier door eenige bekenden uit Bamba, 't geen Konfu mij reeds gezegd had; te weeten: dat Asahel, geduurende mijne reis naar de Nijlbronnen,

eenige lieden afgezonden had, om mij onderweegs te plonderen. — Deeze waren die vijf roovers, welke zich voor Agows uitgegeeven hadden, en des nachts, toen wij Kelti verlieten, voorbij Fasils krijgsbende gegaan waren.

Men kon ligtlijk vooruitzien, dat de zaaken, eerlang, tot eene beslisfing zouden komen, 't welk, zekerlijk, bloed zou kosten. Ik besloot derhalve te Koskam, in het huis, welk de Itegee mij gegeeven had, te blijven. Niet voor den drie en twintigsten van Slagtmaand kreeg ik haar te zien, toen zij mij des morgens vroeg tot een ontbijt liet noodigen. Bij mijne komst zag zij 'er zeer vermoeid en ziek uit. Ik vond Konfu en Endsjedan bij haar. Toen ik mij met mijn voorhoofd tot den grond toe voor haar neerboog, nam zij eene ernstige houding aan, en zeide tot de omstanders; „ Ziet hier dien zotskap, welke in zulke gevaarlijke tijden, waarin niemand in zijn huis veilig is, in het land rond trekt, en zich blootstelt, om van ieder een roover geplonderd en vermoord te worden!" Onder anderen hernam ik: „ Ik wist, dat ik in GODS hand was, en deswege achtte ik de booze aanslagen van alle de moordenaars in Abysfinie niet." — Op dit oogenblik liet Fasil zich aanmelden, en wij gingen heen om te ontbijten.

Fasil ontkende niet, dat hij met Ras Michaël vreede gemaakt had; maar hij verzekerde, om de gemoederen der ingezeetenen gerust te stellen, dat hij nooit toe zou laaten, dat Ras Michaël over de Takazzee kwam. — Dit had bij de meesten eene goede uitwerking: want geheel Gondar had veel achting voor Tekla Haimanout, maar een afkeer van Socinios; en de wreedheden, die bij Ras Micha-

chaëls terugkomst te bezorgen waren, maakten, dat men iedere regeering wenschte, die de inwooners van de vrees voor die gebeurenis bevrijdde. —

Wijl Socinios thans van de oogmerken van Faſil volkomen overtuigd was, verloor hij zijn eigenbelang niet uit het oog. — Hij zond Aſahel naar Maitſja, om aldaar eenen opſtand te verwekken; ook liet hij den Gallas in die provincie bekend maaken, dat, indien zij naar Gondar wilden optrekken, om de terugkomst van Michaël te beletten, zij hunnen eigen ſtadhouder zouden moogen verkiezen, en zeven jaaren vrij van ſchattingen zijn. En Powuſſen, ſtadhouder van Bedſjemder, gaf hij last, met allen ſpoed naar de hoofdſtad te ijlen, ten einde Faſil, die maar weinig volk bij zich had, onvoorziens te overvallen. — Middelerwijl ſpeelde hij den veinsaard, zoo goed hij kon; doch, daar hij met listige lieden te doen had, was het te vreezen, dat zijn geheim ontdekt zou worden.

Den drie en twintigſten van Slagtmaand, des avonds, kreeg Faſil, uit Maitſja, tijding, dat Aſahel aldaar krijgsvolk ſamengetrokken, en opſtand verwekt had; maar dat hij door Adera Takka Dſjeordſjis, een aanhangeling van Faſil, aangetast, en verſlagen was, zoo dat hij, met twee wonden, naar Bedſjember had moeten vlugten, om bij Powuſſen veiligheid te zoeken. — Dit bewoog Faſil, het masker afteleggen, en openlijk bekend te maaken, dat zijn oogmerk was, Tekla Haimanout op den troon te herſtellen, en liever Ras Michaël in alle zijne ampten weder in te zetten, dan van zijn voorneemen aftezien; te meer, wijl Socinios

ſlechts uit jok op den troon gebragt, en geen zoon van Yaſous was.

Socinios, die nu zag, wat hij van Faſil te verwachten had, was ook op zijne hoede. Hij liet de poorten van zijn paleis ſluiten, de verſcheidene voorhoven en toegangen tot de koninglijke vertrekken met krijgsknechten bezetten, niemand zonder voorafgaand onderzoek voor zich komen, de trom roeren, de wacht verſterken, en nam drie honderd Mohammedaanen, als ſcherpſchutters, in zijnen dienst aan: een' ſtap, dien men zeer ergerlijk vond.

Faſil nam zijne wooning, aan het ander end der ſtad, in het huis, welk aan het ampt van Ras verknocht was. Om te toonen, hoe weinig hij den koning achtte, liet hij zich maar door een geringe wacht bewaaken, en zijne krijgsmagt onder het paleis eene legerplaats betrekken.

Omtrent het einde van Slagtmaand werd, gantsch onvermoeds, door bemiddeling der koningin, des aboena en des ittſjegee, tuſschen Socinios en Faſil een vergelijk getroffen. De laatstgenoemde zwoer Socinios, als zijnen rechtmaatigen heer, den eed van trouw, en de aboena dreigde hen, ingeval de een des anderen vijand mogt worden, met den ban. — Doch, welk het oogmerk deezer klucht was, heb ik nooit kunnen ontdekken. Dat het Faſil geen ernst hiermede was, bleek; omdat hij reeds den volgenden dag Guſjo en Powuſen van hunne ſtadhouderſchappen beroofde; een oogſchijnlijk bewijs, dat zijn oogmerk nog ſteeds was, Tekla Haimanout op den troon te herſtellen. De poor-

ten

ten van het koninglijk paleis werden wederom geflooten, en de vijandlijkheden hervat.

Ik hield juist het middagmaal bij Ozoro Esther, toen een boode van KOQUE ABOU BARI de droevige tijding aanbragt, dat hij, op den weg naar Gondar, om koning Socinios hulde te doen, en hem de schatting der provincie te betaalen, bevel van Fasil ontvangen had, om het grootste deel van zijn volk te rug te zenden; doch, wijl hij echter de terugkomst van Ras Michaël wenschte te helpen beletten, hadden Konfu en Endsjedan, onverhoeds, zijne bende overvallen, veelen 'er van gedood, en de overigen gantschlijk verstrooid.

Middelerwijl had Powusen zijn best gedaan, om Fasil te overrompelen; doch hij moest eerst, bij Emfras, de krijgsbende van Aylo aantasten; 't welk hij ook met het beste gevolg deed. Maar, toen Fasil bericht hiervan kreeg, riep hij terstond Tekla Haimanout voor koning uit, brak met zijne heirmagt op, en legerde zich bij *Abba Samuël*, twee mijlen van Gondar. Hij noodigde alle de inwooners, om de hoofdstad te verlaaten, en zich bij hem te voegen, indien zij de wraak van Ras Michaël wilden ontgaan. — Hierop trok hij naar Dingleber, aan het meir Tzana, te rug, onderschepte alle de leevensmiddelen, welke van dien kant naar Gondar gevoerd werden, en veroorzaakte daardoor een' grooten hongersnood, die aan veele arme lieden het leeven kostte.

Tot hiertoe had ik geene gemeenschap met Socinios gehad. Ik kon ook niet gelooven, dat hij mij kende, en zich meer om mij, dan om eenen Griek

in

in Gondar bekommerde. — Maar ik had eenen vijand ten hove, die 'er mij bekend maakte; en deeze was de Akab Saat, Abba Salama. — Den vijfden van Wintermaand, verleidde hij den koning, terwijl hij dronken was, met een' troep flecht volk, des nachts, uit zijn paleis te gaan, en eenige huizen, waar onder ook het mijne was, te plonderen. — In mijn huis werd al, dat weggebragt kon worden, genomen, het overige in ſtukken gebroken of verſcheurd; daar onder was een teleskoop, een barometer en een thermometer, en eene menigte tekeningen en papieren. — Bij geluk was ik zelf toen te Koskam.

Den volgenden morgen werd ik ten hove ontbooden. Ik ging heen, en werd terſtond binnengelaaten. — Socinios zat met half geſlooten oogen, en, wegens de zwelgerij van den voorigen nacht, gloeide zijn aangezigt als ſcharlaken. Hij was waarſchijnlijk nog dronken, en had den mond vol tabak. Hij ſpoog den vloer rondom zich zoo vol, dat ik naauwlijks een ſchoone plaats kon vinden, om te knielen en hem mijne eerbiedigheid te bewijzen. — Hij was, gelijk de voorige koning, gekleed; maar hoe ongelijkvormig was hij hem in alle andere ſtukken! Ik was ten hoogſte geërgerd, dat ik den troon zoo onwaardig bezet vond.

Toen ik opſtond, ſcheen hij verlegen, wat mij te zeggen. Hij had maar weinige lieden bij zich. Nadat hij een- en andermaal geſpoogen, en zijn broeder CHREMATION hem iets in 't oor geluisterd had, vroeg hij mij: „Waarom ik, als een voornaam man, niet ten hove verſcheen? Hij verweet mij, dat ik met Tekla Haimanout in vriendſchap geleefd, en met hem gegeeten en gedronken had.

Digitized by Google

had. Hij vroeg mij, waar ik het goud, dat ik uit de provincie Ras el Fiel, daar ik ſtadhouder van was, kreeg, gelaaten had? Hij dreigde mij, de oogen te laaten uitſteeken, mij in ſtukken te laaten houwen, of mij den honden te laaten voorwerpen, omdat ik aan de koningin-moeder gezegd had, dat mijn huis geplonderd, en mij vijftig oncen goud ontſtolen waren." — Ik verantwoordde mij met groote vrijmoedigheid en onvertſaagdheid. Eindelijk liep het zoo hoog, dat hij, ik weet niet, of met opzet, dan bij toeval, boogswijs naar die plaats ſpoog, daar ik ſtond; zoo dat ik zijn ſpeekſel ter naauwernood ontweek. Toen ik mij over die verſmaading ten uiterſte gebelgd toonde, ſtond een oud man, van een edel gelaat, die in eenen hoek van het vertrek bij hem zat, op, en nam mijne zaak aan. In mijne tegenwoordigheid, deed hij den koning, een ſterk verwijt wegens zijne onbezonnen handelwijs. Hij vatte mij bij de hand, en zeide mij, dat ik niets te vreezen had, en maar gerust naar mijn huis zou gaan. — Geduurende het geſprek, waren de oogen van Socinios meestal geſlooten; de mond ſtond open, en ſchuimde van tabak; hij zwenkte van de eene zijde naar de andere, en kon naauwlijks het evenwigt houden. — Ik bediende mij van den raad van Ras SANUDA, welke de naam van dien ouden man was, een neef der koningin-moeder, en ging heen.

Ik keerde, terſtond, naar Koskam te rug, en verhaalde mijne geheele ontmoeting aan de Itegee. — Zij beval mij, als in haaren dienst zijnde, bij Ozoro Esther te blijven, en niet weder naar het paleis te gaan.

Om

Om deezen tijd, kwam 'er zekere tijding, dat Ras Michaël en de koning Tekla Haimanout, in Lasta, aangekomen waren. — Den vijftienden van Wintermaand, trok Michaël over de Takazzee, wendde zich links, als of hij midden door Bedsjemder wilde gaan. Doch zijn oogmerk was maar, Powusien tot een' veldslag uittelokken: want, toen hij zag, dat zulks niet gelukte, nam hij zijnen weg regelrecht op Gondar, zonder, volgens zijne gewoonte, alles te verwoesten. Integendeel hield hij zich stil, verbeterde de misbruiken, en maakte overal, daar hij door kwam, goede inrichtingen ten aanzien der burgerlijke regeering, omdat hij nog in vrees was.

Alle deeze nadeelige tijdingen bewoogen Socinios en de Itegee, om de vlugt te neemen. Socinios spoedde eerst naar den kant van Bedsjemder; maar daarna wendde hij zich naar de rechterhand, door Dembi, en vereenigde zich, te *Azazo*, met de koningin, alwaar een hevige woordenwisseling tusschen hen voorviel. — De koningin had, door een geschenk van dertig oncen goud en vijftien muilëzels, den aboena overgehaald, om haar te verzellen. Zij week naar Degwasta, aan het meir Tzana, en zond haare medegenomen kostbaarheden naar het eiland Dek.

Vervolgens zette de ongelukkige Socinios, in gezelschap der koningin, zijne vlugt voort, tot dat zij aan de grenzen van Kuara, hun vaderland, kwamen. — Zij, die Socinios koning gemaakt hadden, dachten 'er niet aan, om hem ook vrienden te verwerven. Men bragt hier de koningin onder 't oog, dat zij, in 't gezelschap van Socinios gevaar zou loopen, van vervolgd te worden, en

haar

haar land, benevens haare vrienden te verliezen. — Hierop werd beſlooten, den onwaardigen Socinios aan de krijgsknechten overtelaaten, die hem genoegzaam naakt uitſchudden, hem enkel oude lompen omhingen, en een paard gaven, om zijn geluk te beproeven.

Na een kort verblijf in Kuara, wendde de koningin zich naar den kant van Buree. — Geheel Maitſja vergaderde, om haar naar Faſil te verzellen; terwijl deeze haar, door de provincie Damot, naar de grenzen van Godſjam leidde, alwaar zij door haare dochter OZORO WELLETA ISRAËL, en door haaren kleinzoon Ayto, dien de halve provincie toebehoorde, met blijdſchap ontvangen werd. Bij deezen bleef zij, eindelijk, na eene lange en angſtvolle reis, in veiligheid.

Den een en twintigſten van Wintermaand, ontving ik eenen boode van Ozoro Esther, met verzoek, om haaren zoon Ayto Konfu naar den koning Tekla Haimanout, die in het leger bij Mariam Ohha was, te geleiden. — Op denzelven tijd, vereerde zij mij een prachtig, en met goud ingelegd mes of dolk, hoedaanig de voornaame Abyſſiniers in hunnen gordel draagen. Ook verzekerde zij mij, dat zij haaren echtgenoot, Ras Michaël, bereids had laaten verwittigen, hoe veele verpligting zij, ſedert zijne afweezigheid, aan mij had, zoo wel ten aanzien van haar zelve, als van haaren oudſten zoon, die, ſedert zijn vertrek, verſcheidenmaal ziek was geweest: weshalve ik eene vriendlijke ontmoeting verwachten kon.

DE R-

Digitized by Google

DERDE AFDEELING.

MIJNE aankomst in het leger bij Mariam Ohha. — Ontvangst aldaar. — Algemeene ſchrik bij de nadering der krijgsmagt. — Sommige voornaame muitelingen worden gevat en ter dood gebragt. — Hardheid des konings.

Den twee en twintigſten van Wintermaand, reisde ik, met Ayto Konfu, naar Mariam Ohha, om den koning wegens zijne terugkomst geluk te wenſchen. — Toen wij door Gondar reeden, voegde zich eene menigte koninglijke bedienden bij ons. Wij kwamen, op onzen weg, voorbij drie groote ſteenhoopen, waaronder de drie monniken lagen, die onder koning David den vierden geſteenigd waren. Toen wij te Mariam Ohha aangekomen waren, vernamen wij dat de koning 'er reeds des voormiddags zijne legerplaats genomen had.

Na mijne aankomst aldaar, was mijne eerſte bezigheid, bij Ras Michaël mijne opwachting te maaken. Als een bediende des konings, was het mijn pligt niet, hem dit eerbewijs te betoonen. Doch ik

Digitized by Google

Ik wilde mij zelven niets te verwijten hebben, maar mij, bij alle gelegenheden, ſlechts als een vreemdeling in alle ootmoedigheid gedraagen. Hij bemerkte dit ook terſtond, en liet mij, zoo ras ik mij had laaten aanmelden, binnenkomen. Hij wilde volſtrekt niet toelaaten, dat ik de vloer kuste. Hij vroeg mij, of ik den koning gezien had? Ik zeide; neen, nog niet. Hij vroeg verder: of ik eenige klagt tegen iemand, of eenige gunst te verzoeken had? — Ik beantwoordde alles met neen; en zeide, dat ik enkel om de aanhoudendheid zijner gunst bad. „Deeze, hernam hij, ben ik u ſchuldig; daarvan ben ik overtuigd; gaat tot den koning." Daarop vertrok ik.

Bij mijne komst, had het mij veele moeite gekost, door de menigte menſchen heen te dringen, en binnen te komen; maar bij mijn uitgaan maakte alles plaats voor mij. — De vriendlijke bejegening, welke ik genoten had, veroorzaakte dit. De hovelingen ſtelden dit terſtond tot een regel van hun gedrag jegens mij. — De mensch, van welke kleur en in welk land hij ook zij, is overal dezelve. Het hof in Londen, en het hof in Abyſſinie zijn elkander volkomen gelijk, en hebben eenerleie grondregels.

Ik begaf mij, hierop, naar des konings tent, doch vond dezelve zoo vol menſchen, dat ik beſloot, dit gedrang eerst te laaten afloopen, en, ondertusſchen, in mijne tent, welke mijne lieden, op des veldheers bevel, naast die van Kefla Yaſous hadden opgeregt, te gaan, en aldaar tot gelegener tijd te wachten. Doch ik had dezelve nog niet bereikt, of ik werd reeds door een koninglijken bediende te rug geroepen. — De koning zat

op een' elpenbeenen ſtoel, hoedaanigen men op oude munten dikwijls ziet. Hij had dien, geduurende zijn verblijf in Tigree, uit Arabie ten geſchenke ontvangen. De vorst was eenvouwig, maar zindelijk gekleed. Toen ik de vloer voor hem kuste, zeide hij: „hier is een aartsmuiteling, hoe zal hij geſtraft worden?" — „Uwe gerechtigheid, antwoordde ik, laat het niet toe, mij eene ſtraf opteleggen, wijl niemand meer verblijd kan zijn, u hier te zien, dan ik ben." — Hij lachte mij zeer vriendlijk toe, gaf mij de beide zijden zijner hand te kuſſen, en een wenk, om mij op mijne plaats te ſtellen. Ik deed dit een oogenblik; doch, wijl ik zag, dat de koning bezigheden had, die mij niet aangingen, nam ik affcheid. Onder de groote ſchaar van menſchen, hier tegenwoordig, was ik veelligt de eenige, die noch iets hoopte, noch iets vreesde.

Alle de inwooners van Gondar en der omliggende ſteden en dorpen, hadden hunne huizen verlaaten, om den koning, bij zijne terugkomst, te ontvangen: want een ieder vreesde voor Ras Michaël, en was bekommerd, wanneer hij weg bleef, voor een' aanhanger van Socinios te zullen worden aangezien.

Mariam Ohha, of het water van Maria, is eene beek, te Belesſen ontſpringende, en naar eene kerk, aan de Moedermaagd toegewijd, zoo genaamd. Zij vloeit midden door eene groote, ſchoone en grasrijke vlakte, die van de hoogte van Belesſen af begint. Hier, op deeze vlakte, lagen tuſſchen de vijftig of zestig duizend, zoo mannen als vrouwen, op het gras uitgeſtrekt, en hadden, deels, hunne leevensmiddelen medegebragt, of waren,

Digitized by Google

nen, deels, bij hunne vrienden in de legerplaats te gast: want de krijgsknechten hadden overvloed van leevensmiddelen, vermits aan deeze zijde der Takazzee alles voor rechtmaatige buit erkend werd. 't Is waar, zij zengden en brandden niet, gelijk bij de voorige tochten van Ras Michaël geschied was; maar zij dreeven echter al het vee in Bedsjemder en Belesen weg. — Ook uit de nabuurschap van Gondar, schoon in de stad zelve hongersnood heerschte, werd eene menigte van leevensmiddelen tot een geschenk voor den koning en zijne grooten aangebragt.

Het was toen in het laatst van Wintermaand, de schoonste tijd des geheelen jaars. De zon stond in den zuidlijken keerkring. Des daags had men voor geenen regen, des nachts voor geenen daauw te vreezen. En had niet het geheugen van het voorleedene het hart van veelen bedroefd, het zou eene der aangenaamste vergenoegingen geweest zijn, den koning naar zijne hoofd- en hofstad te verzellen. — Eene groote menigte priesters, allen in geel en wit katoen gekleed, kwamen, veele mijlen verre, met hunne kruisen en trommelen, in staatlijken optogt aan; en vermeerderden de bonte rei. Uit Koskam waren hier drie honderd monniken, met groote kruisen en zilveren trompetten, een geschenk der koningin-moeder; doch het lot deezer monniken was twijfelachtig, vermits hunne beschermeres gevlugt was. — De verschijning van den Aboena en Ittsjegee trok de opmerkzaamheid des volks allermeest tot zich. Deeze, waren, uit hoofde van hunne waardigheid en hunnen rang, niet verpligt, den koning te gemoet te gaan; maar zij waren in vrees, kwamen als misdaaders, en de krijgsknechten behandelden ze ook met weinig ach-

Digitized by Google

ting, en zagen ze als vijanden aan. De reden daarvan was deeze:

De gemelde twee opperhoofden der geestlijkheid, en de Akab Saat, hadden, kort na de verkiezing van Socinios tot koning, toen de zaaken van Ras Michaël een' ongunſtigen keer genomen hadden, den koning Tekla Haimanout, Ras Michaël en alle hunne aanhangers plechtig in den ban gedaan, hen voor vervloekt verklaard, en het volk van de gehoorzaamheid jegens hunnen vorst ontſlagen. — Zoo ras de koning van Tigree opbrak, zochten zij door alle mooglijke middelen vergifnis te erlangen. Zij werd hun ook, eindelijk, voornaamlijk door de bewerking van Ozoro Esther, vergund, doch niet anders, dan onder deeze voorwaarde, dat zij, niet met trommelen en kruiſen, en zonder gevolg, enkel als ootmoedig biddende, den koning te Mariam Ohha zouden ontvangen. — Zij kwamen juist aan, toen de koning van het paard ſteeg. De Aboena had eenen priester of monnik, op een muilezel gezeten, en twee armhartige bedienden te voet, bij zich; en de Ittſjegee twee monniken, die 'er als dienstknechten uitzagen, en alleen door hunne monnikskappen kenbaar waren. — Zij hadden geene tent medegebragt, en hun werd ook geene gegeeven. Zij moesten tot drie uur wachten, eer zij binnen gelaaten werden, en kreegen van Ras Michaël een ſcherp verwijt. — Daarna begaven zij zich tot den koning; doch hij liet hen terſtond weder gaan, zonder een enkel woord met hun te ſpreeken, of hen te doen zitten, waartoe zij toch, wegens hunnen rang, gerechtigd waren. — Ik verzocht den Aboena in mijne tent, om de hitte der zon te mijden; 't welk hij gereedlijk aannam. Hij was aanmerklijk veroötmoedigd. Ik liet hem koffij geeven, die hij met ge-

noe-

Digitized by Google

noegen dronk. — Hij ſmeekte mij, dat ik de goedheid wilde hebben, om bij den koning en Ras Michaël voor hem te ſpreeken; 't welk ik hem beloofde. Hij gaf mij zijn vermoeden te kennen, dat de koning hem niet volkomen vergeeven had, en zeide: dat Abba Salama hem verleid had; want hij, als een vreemdeling, kende dit zwarte volk niet. En dit was ook de zuivere waarheid: want behalve zijne moedertaal, het Arabiſche, die hij als een boer ſprak, verſtond hij niet een woord van alle de talen van dit land, waarin hij toch leeven en ſterven zou.

Ras Michaël had van Tigree twintig duizend man van de beste krijgsknechten des rijks medegebragt, waarvan zes duizend man met ſchietgeweer, en twaalf duizend met pieken en ſchilden voorzien waren. Uit Gondar voegden zich nog zes duizend man bij hem. Deeze waren grootdeels ruiters, die het land doorkruisten, en eene menigte ſtraffchuldige lieden te ſamenbragten. — Ras Michaël hield den geheelen nacht krijgsraad in zijne tent. Ik had mij den geheelen avond, tot diep in den nacht, bij den koning opgehouden. Hij ſcheen mij alle zijne leevendigheid en vrolijkheid verlooren te hebben, en zeer onrustig te zijn. Hij vroeg veel ten aanzien van de Itegee en Faſil, en zeide, dat hij de koningin-moeder van zijne vreedelievendheid had laaten verzekeren, en teffens verzoeken, om Koskam niet te verlaaten; maar zij had hem geantwoord: dat zij, ingevolge de dreigingen, welken Ras Michaël haar uit Tigree had laaten doen, denzelven niet vertrouwen kon.

Met het aanbreeken van den dageraad, werd bevel gegeeven, om de tenten aftebreeken; en, terſtond

daarna, geraakte het geheele heir in beweeging. — Den drie en twintigſten van Wintermaand, ſloegen wij ons leger aan de Motſjetsj, onder de muuren van Gondar, neer. Naauwlijks waren de tenten opgerecht, of al het volk ſloop heimlijk weg, en keerde, zonder middagmaaltijd te houden, in kleine hoopen naar Gondar te rug. Daarop verſpreidde zich terſtond het gerucht door de ſtad, dat de koning en Ras Michaël voorneemens waren, de ſtad in brand te ſteeken, en alle de inwoonders over de kling te doen ſpringen. Dit veroorzaakte een doodlijken ſchrik in de hoofdſtad, en bewoog veelen naar Faſil te vlugten.

Men kon het ook den koning duidlijk aanzien, dat de zaaken eenen geweldigen keer zouden neemen; en het volgende geval bevestigde mij daarin.

Ik moest vooruit rijden, om den koning mijn paard te laaten zien, welk Faſil mij vereerd had. De weg liep door eene beek, daar toevalliger wijs een tak van een' kantuffaboom over hing. Ik geraakte 'er ongeſchonden voorbij; maar de koning, die los vliegend haair droeg, was zoo gelukkig niet. Hij was in zijnen dunnen katoenen mantel zoo ingehuld, dat men niets dan zijne oogen zag. Wijl hij meer op zijn paard, dan op den kantuffa-tak acht gaf, bleef eerst zijn haair, en vervolgens de kraag van zijn' mantel, die zijn hoofd dekte, zoo vast daaraan hangen, dat hij, ſchoon ik den tak met mijn mes afhieuw, zijn opperkleed afwerpen, en zich, in zijne vest, met ontblooten hoofde en gezigt, voor alle de aanſchouwers vertoonen moest; 't welk hier te land bij een' koning, die nooit onbedekt verſchijnt, voor een groot ongeval gehouden wordt.

De

De koning ſcheen 'er niet over aangedaan te zijn; ook beſpeurde men geene verandering in zijn gelaat; alleenlijk vroeg hij met een zachte ſtem: „Wie is ſjoem van dit rechtsgebied?" — De ſjoem, een mager, zestigjaarig man, was, ongelukkiger wijs, in de nabijheid, en kwam, goeds moeds, met zijnen zoon aanloopen. — De koning vroeg hem: of hij de ſjoem was? Hij bevestigde het, en voegde 'er, ongevraagd, bij, dat de andere zijn zoon was. — Hierop gaf de koning aan den *kanitz-kitzera*, of veldſcherprechter, die op den togt ſteeds omtrent den vorst is, en eenige kunſtig ſamengerolde riemen op het zadel voor zich heeft, met de hand en het hoofd eenen wenk, en, terſtond, hadden de ſjoem en zijn zoon ieder eenen riem om den hals, en werden aan eenen en denzelven boom opgehangen. Dit geſchiedde zoo ſlordig, dat zij eerst na verloop van eenige minuuten ſtierven, en gemaklijk hadden kunnen gered worden, bijaldien iemand het had durven waagen, hen afteſnijden.

Dit wreede begin ſcheen mij ſlechts een voorbode van nog wreeder tooneelen te zijn. Want, ſchoon de koning menſchenbloed in het veld met genoegen zag ſtroomen, had ik echter nooit gezien, dat hij een doodvonnis door een' ſcherprechter bevolen, maar dikwijls gehoord, dat hij zijn misnoegen over de wreede vonnisſen en ſtraffeningen, waartoe Ras Michaël daaglijks bevel gaf, met woorden en tekens te kennen gegeeven had. — Doch thans ſcheen hij alle gevoel verlooren te hebben. Hij reed verder, en ſprak met de geenen, die 't dichtst bij hem waren, nu eens van Faſils paard, dan weder van andere onverſchillige zaken,

ken, zonder een woord meer van de ſchriklijke te rechtſtelling te reppen.

Den drie en twintigſten des avonds, kwam Sapuda, die Socinios op den troon geholpen, maar hem, naderhand, verraaden had, in het leger aan de Motſjetsj, en werd, tot belooning zijner verraderij, met groote gunstbewijzen ontvangen. — Hij bragt drie gevangenen mede: GUEBRA DINGHEL, den behuuwdzoon van Ras Michaël, eenen zeer goeden en beminnenswaardigen man; maar die ongelukkiglijk de zijde van Socinios gekozen had; SEBAAT LAAB; en KEFLA MARIAM, beide lieden van voornaame huizen uit Tigree. — Zij werden, de een na den anderen, voor den koning met geweld op hunne aangezigten geworpen. — De eerſte verzocht den koning, dat hij hem terſtond voor zijne tent wilde laaten dooden, en niet aan zijnen wreeden behuuwdvader overleveren. Doch de koning antwoordde niet, maar gaf ſlechts met de hand eenen wenk, om hen naar Ras Michaël te brengen, die ze terſtond in ketenen liet ſlaan.

Twee uuren laater, kwam Ayto Aylo, een zoon van Kasmati Esjte, dien de koning tot ſtadhouder van Bedſjemder benoemd had, aan, en bragt CHREMATION, den broeder van Socinios, en den akab ſaat, ABBA SALAMA, mede. — De eerſte had enkel zijne handen op den rug, maar de laatſte ook de voeten onder zijn muilëzel vastgebonden, en werd door twee mannen, ieder met een piek gewapend, maar de laatſte alleenlijk door één man geleid. — Begeerig om den uitſlag der rechtspleeging vooral tegen den akab ſaat te verneemen, wijl ik in Europeeſche ſchriften geleezen had,

had, dat de Abysſiniſche geestlijken aan het burgerlijk gerecht niet onderworpen waren, ging ik in des konings tent, en plaatſte mij achter zijnen ſtoel. De krijgsknechten van Aylo bragten hunne gevangenen binnen, en wierpen ze, volgens gewoonte, met geweld op hun aangezigt ter aarde voor den koning. Wijl hunne handen gebonden waren, deeden zij een' zwaaren val. Abba Salama ſtond woedend op, en zocht zijne handen los te maaken, om in den ban te kunnen doen, 't welk door opheffing der rechtehand en uitſtrekking des voorſten vingers geſchiedt. — Toen hij dit onmooglijk vond, ſchreeuwde hij: „Gij zijt allen in den ban gedaan!" Naauwlijks kon men hem daartoe brengen, dat hij naar den koning luisterde, die met groote gelaatenheid tot hem zeide: „Gij zijt de eerſte geestlijke van mijn hof, de derde in het geheele koningrijk; maar nooit heb ik gehoord, dat het u vrij ſtaat, uwen koning te vervloeken, of zijne onderdaanen te vermaanen, om hem te vermoorden. Morgen zult gij wegens deeze misdaad voor de rechters verſchijnen, en gij kunt u gereed maaken, wat gij tot uwe verdediging te zeggen hebt."

Doch Abba Salama beriep zich op zijne priesterlijke magt, en dreigde den koning op nieuw met den ban, roepende overluid: „Ik doe u in den ban, Tekla Haimanout!" — De jonge TEKLA MARIAM, een zoon van des konings geheimſchrijver, werd hier over zoo vertoornd, dat hij hem een' ſlag in het aangezigt gaf, dat mond en neus bloedden. Offchoon 'er wel de dood op ſtaat, in tegenwoordigheid des konings de hand tegen iemand op te heffen, was echter de beleediging van Abba Salama zoo zwaar, en de toorn des jong-

mans zoo billijk, dat enkel zijn vader gelast werd, hem een klein verwijt daarover te doen. — Beide gevangenen werden daarop naar Ras Michaël gebragt; doch hij wilde ze niet zien, maar gaf bevel, om hen in ketenen te leggen, en wel te bewaaken.

Den vier en twintigſten van Wintermaand, des morgens, toen het licht werd, brak het heir op uit zijne legerplaats. Het ſchaarde zich in ſlagorde, en trok dus voort. De koning was aan het hoofd. Een ieder zidderde voor het lot van Gondar. Wij kwamen voorbij de Mohammedaanſche ſtad, en ſloegen ons, aan de rivier Kahha, tegenover de marktplaats, neer. — De trommelen werden geroerd, en twee afkondigingen gedaan. — Door de eerſte werd een ieder gelast, in zijn huis te blijven, en de ſtad niet te verlaaten, bijaldien hij niet voor een muiteling wilde aangezien, en als een zoodaanige geſtraft worden. — De andere behelsde, dat een ieder, die meel of garst in voorraad had, dezelve te koop zou brengen, onder bedreiging, dat, in geval van weigering, zijn huis geplonderd zou worden; en voorts, dat allen, krijgsknechten niet uitgezonderd, die leevensmiddelen met geweld wegnamen, zonder ze met gereed geld betaald te hebben, op ſtaande voet opgehangen zouden worden. Om bij voorkomende gelegenheid, dit bevel terſtond te kunnen uitvoeren werd 'er eene bank, onder eenen boom, op de markt geplaatst voor een rechter, die met een ſterke wacht omgeeven was, en achter wien een ſcherprechter, met eene menigte ſtroppen voorzien, ſtond.

Te Gondar, heeft men eene ſoort gemaskerde pos-

Digitized by Google

posturmaakers, kluchtspeelers en liedjeszangers, die bij openbijke plechtigheden op de straaten, maar op hoogtijden en andere vreugdefeesten in de voorportaalen der huizen dansen, en allerhande vreemde vertooningen maaken, ook gedichten van hun eigen maaksel opzeggen, en goochelen. — Zoo dikwijls Ras Michaël, met zege bekroond, uit het veld kwam, verwelkomden zij hem met lofliederen, en werden rijklijk beloond: maar, toen de aboena hem in den ban deed, maakten zij schimpdichten op hem, en stelden zijn persoon en zijne handelingen op eene belachlijke wijs voor. Thans verscheenen zij weder met hunne snaakerijen, en vierden, in hunne lofzangen, de gelukkige wederkomst van Ras Michaël. — Doch deeze gaf aan eene bende rultens een wenk, om op hen aantevallen. In minder dan twee minuuten waren zij allen, mannen en vrouwen, omtrent dertig in getal, neergesabeld, uitgenomen een jongman, die, doodlijk gekwetst, tot op twintig schreeden na, het paard des konings naderde, en toen, zonder geluid te geeven, dood ter aarde viel. — Deeze ongehoorde wreedheid mishaagde zelfs den oudsten krijgsknechten, hoe zeer ook aan moord- en bloedtooneelen gewend. Ik werd door eene zoo sterke rilling aangegreepen, dat ik niet in staat was, om den koning op zijne herhaalde vraagen te antwoorden.

Omtrent negen uur des morgens, deeden wij onze intreede in Gondar. Allen, die wij op de straaten ontmoetten, zagen 'er als veroordeelde misdaaders uit. Ras Michaël begaf zich, met den koning, naar het paleis. De laatstgenoemde ging, terstond, naar de gewoone plaats, met traaliewerk voorzien, waar hij, bij het houden van raadsvergadering,

Digitized by Google

ring, altijd zit, zonder gezien te kunnen worden. Ik bevond mij in de kamer, die voor het gericht beſtemd was, met de vier rechters, benevens Ras Michaël en Kasmati Tesfos.

Abba Salama kwam 't eerst in 't verhoor. Hij werd ongeboeid aan het benedeneind der tafel geſteld. — De aanklaager voor den koning, een amptenaar, welke in dit rijk niet zeer geëerd is, begon zijne aanklagt met veel omſlag. Hij beſchuldigde hem van verſcheiden moorddaaden, vergiftigingen, bloedſchande, en, eindelijk, van hoogverraad, wijl hij den koning in den ban gedaan, en het volk van hunne gehoorzaamheid jegens hem ontſlagen had. — Abba Salama viel hem niet dikwijls in de reede; maar op iedere nieuwe beſchuldiging zeide hij ſlechts: dat is een leugen. — Van den moord, aan Joas gepleegd, waaraan Abba Salama ook ſchuldig was, gelijk ook van de vergiftiging van Hatze Hannes, des konings vader, uitte de aanklaager geen woord. — Doch, zoo ras Abba Salama toegelaaten werd zich te verdedigen, ſprak hij zelf daarvan, en beſchuldigde Ras Michaël openlijk van beide die misdaaden. —

Intuſſchen ſcheen Ras Michaël geen acht daarop te geeven; maar hij las in een papier, of ſprak met iemand van de geenen, die achter hem ſtonden. — Wijl ik juist achter zijnen ſtoel mij bevond, vroeg hij mij, met een zachte ſtem: „Hoe ſtraft men in uw land zulk eene misdaad?" — Gemeenlijk ſprak hij mij in de landtaal van Tigree aan, en vermaakte zich met mijne gebrekkige uitdrukking in dezelve; maar deeze keer vroeg hij mij in het Amhariſche, waaruit ik beſloot, zijn oogmerk te zijn, dat men mij verſtaan zou. Ik antwoord-

Digitized by Google

woordde hem, even zoo zacht: „ Hoog-verraad wordt in alle landen, welken ik ooit gekend heb, met den dood geſtraft." — Dit was ik Abba Salama ſchuldig; maar ik kreeg ras mijne betaaling.

Abba Salama bragt nog andere beſchuldigingen te berde. Hij zeide: „ De Itegee en haar broeder hebben Roomſche priesters in het land gebragt, om de ingezetenen Roomsch-katholijk te maaken; zij gaan zeer vertrouwlijk met dezelven om, gelijk met dien Frank, (waarbij hij op mij wees;) het ſtreed tegen 's lands gebruik, dat men mij duldde; ik was vervloekt, en moest, als een vijand der maagd MARIA, geſteenigd worden. — Hier viel Ras Michaël hem in de reede: „ Blijf bij uwe verdeediging; maak u zelven onſchuldig, en beſchuldig dan, wien gij wilt; het is des konings begeerte, dat alle de overtreeders der wet geſtraft zullen worden; en hij wil met u, als den voornaamſten derzelven, een begin maaken."

Deeze bedaardheid deed Abba Salama doodlijk ontſtellen; hij zeide aan Ras Michaël en de overige rechters, dat zij allen dubbel vervloekt waren, bijaldien zij het vonnis tegen hem velden, dat hem de oogen zouden uitgeſtoken, of de tong uitgeſneeden worden; en eindelijk bad hij hen met traanen, dat zij het toch uit oude kennis en vriendſchap niet zouden doen.

Des konings geheimſchrijver zond hierop den inhoud van Abba Salama's verantwoording aan den koning. De aangeklaagde werd aan het ander end der kamer gebragt; en de rechters beraadſlaagden onder elkander, terwijl de koning las. De overigen ſpraken weinig. Ras Michaël onderhield zich, geduu-

Digitized by Google

durende dien tijd, met anderen. Eindelijk riep hij den jongſten rechter, om zijne meening te zeggen; welke was: — „De aangeklaagde is des doods ſchuldig." Alle de rechters ſtemden hier mede overeen; ook Kasmati Teſſos. Toen de beurt aan Ras Michaël kwam, weigerde hij zijne ſtem te geeven, omdat ſommigen hem voor een' vijand, anderen voor een' medepligtigen van Abba Salama hielden. Ten laatſte zond de koning door den kalhatzee zijn vonnis, welk hierop uitkwam, „Dat Abba Salama ſchuldig was, en den dood ſterven moest, en de ſcherprechter hem nog dien dag aan eenen boom ophangen zou." — De ongelukkige Salama werd, terſtond, door de wacht uitgeleid, en naar de gerechtsplaats gebragt, daar hij aan een' grooten boom voor het koninglijk paleis, in zijn gewoone plechtgewaad, waarin hij voor den koning plag te verſchijnen, doch zonder de tekens zijner geeſtlijke en burgerlijke waardigheid, welke hem te vooren waren afgenomen, opgehangen werd. Tot zijn laatſte oogenblik toe, braakte hij de verſchriklijkſte vervloekingen tegen den koning, Ras Michaël en den aboena uit. — Toen hij naar den boom ging, zeide hij, dat hij vier honderd koeien had, welken hij aan eenige geeſtlijken vermaakte, die voor hem zouden bidden; maar Ras Michaël beval, dat zij naar Gondar zouden gebragt, en onder de krijgsknechten uitgedeeld worden.

Ik heb alle de omſtandigheden deezer veroordeeling, welke ik, van het begin tot het einde, heb bijgewoond, zoo naauwkeurig te boek geſteld, om de geenen, welke een volkomen onafhanglijkheid der geeſtlijken in Abyſſinie beweeren, des te zekerder te wederleggen.

Chre-

Digitized by Google

Chremation, de broeder van Socinios, werd, vervolgens, opgeëischt. Hij was bijkans half dood, toen hij verhoord werd. Hij ontkende, dat hij aan zijns broeders verheffing tot koning eenig aandeel had. Doch, ongelukkiger wijs, werd hem beweezen, dat hij met zijnen broeder tegenwoordig was geweest, toen, des nachts, eenige huizen werden geplonderd, en een man vermoord. — Hij werd veroordeeld, om terſtond met de koord geſtraft te worden, dat 'er de dood op volgde.

Daarop ſcheidde het gerecht, om te ontbijten. Dit alles was binnen twee uuren volbragt. Ras Michaël had gezwooren, dat hij geen ſtuk brood in den mond wilde ſteeken, voor dat Abba Salama opgehangen was, en bij zoodaanige gelegenheid brak hij zijnen eed nooit. — Op den weg naar mijn huis, dat nabij het paleis was, moest ik de beide ongelukkigen, welke te ſamen aan éénen tak hingen, voorbijgaan. Vol afgrijzen over deeze ſchriktooneelen, beſloot ik vast bij mij zelven, om dit land, zoo ras mooglijk, te verlaaten.

Den volgenden morgen kwam de beurt aan den beklaagenswaardigen Guebra Denghel, aan Sebaat Laab, en Kefla Mariam. — Het gericht over deeze perſoonen werd in het huis van Ras Michaël gehouden, omdat zij ingezeetenen uit zijne ſtadhouderſchap Tigree waren. — Guebra Denghel onderging zijn lot met onverſchrokken moed. Hij zeide, dat de eenige oorzaak, waarom hij de wapens tegen den koning had opgevat, was, omdat hij geenen anderen weg had gezien, om de dwinglandij, den gelddorst en heerschzucht van Ras Michaël te ſtuiten. De Ras was eigenlijk koning; hij had de geheele geſteldheid des rijks om verre

ge-

Digitized by Google

geſtooten, en zijne gunſtelingen met de voornaamſte landsbedieningen bekleed. Hij wenschte maar, dat de koning 'er bericht van krijgen mogt; dan zou hij voor eenen zoo onrechtvaardigen rechter niet verhoord worden.

WELLETA SELASSEE, Guebra Denghels dochter, vernam naauwlijks het gevaar, waarin haar vader was, of zij vloog uit de vertrekken van Ozoro Esther in de rechtkamer, en wierp zich met de tederſte uitdrukkingen van de gevoeligſte ſmeft en medelijden voor de voeten van Ras Michaël neer, hem ſmeekende, om het leeven van haaren vader. Maar alles te vergeefs. De oude dwingland dreigde haar met den dood, ſtootte haar met de voeten weg, en gaf in haare tegenwoordigheid bevel, dat haar vader, terſtond, zou opgehangen worden. Spraakloos en in flaauwte viel Welleta Selasſee neer, en de vader, zijne eigen toeſtand vergeetende, zocht zijne braave dochter te troosten. Beiden werden uit verſcheidene deuren uitgebragt, de een ten dood, en de andere tot nog grooter lijden, dan de dood zelve.

Een hard lot vervolgde deeze jonge en ſchoone dame van haare eerſte jeugd af. Aanvanglijk was zij tot gemalin van Joas beſtemd, toen op eenmaal zijne verbindtenis met Faſil ontdekt, en de voltrekking van het huwlijk daardoor belet werd. — Daarop werd zij den ouden Hatze Hannes toegedacht. Dan, Ras Michaël oordeelde hem, even zoo onbekwaam, om koning, als om gemaal eener zoo jonge en bekoorlijke dame te zijn, en beroofde hem te gelijker tijd van zijne kroon, van zijne bruid en van zijn leeven. — Nog geene zeventien jaaren oud, zou zij de echtgenoote des tegenwoordigen ko-

Digitized by Google

koningS worden. Maar Ras Michaël, haar eigen grootvader, was op haar verliefd geworden, en, wijl zij aan zijne beestachtige neigingen niet voldoen wilde, en dezelven echter niet ontgaan kon, nam zij vergif in, en ſtierf kort voor den veldſlag bij Serbraxos. — Anderen zeiden, dat Ozoro Esther het haar uit ieverzucht gegeeven had. Doch dit was zeker ongegrond. Zij zelf had, kort voor haaren dood, aan haare ſlaavinnen beleeden, dat zij vergif genomen had, wijl zij geen ander middel wist, om zich tegen de ſchriklijke misdaad van bloedſchande met den moordenaar van haaren vader te beveiligen. Ik was in haare laatſte oogenblikken bij haar, maar te laat, om haar te redden.

Ras Michaël, door de voorbede zijner kleindochter voor haaren vader woedende geworden, velde ook over de twee andere misdaaders een allerhardſt vonnis. — Kefla Mariam liet hij de oogen uitſteeken, en Sebaat Laab de oogleden afſnijden, en beiden op de markt in de brandende zon plaatſen. De laatſte overleed weinige dagen daarna aan eene koorts; maar Kefla Mariam beleefde het, ſchoon hij 'er geen ooggetuige van was, dat hij, na den veldſlag bij Serbraxos, toen Ras Michaël gevangen genomen werd, en zijn geluk een einde had, aan hem gewrooken wierd.

Deeze voorbeelden van wreedheden zijn, dunkt mij, toereikende genoeg, om eene tekening van het karakter der inwooneren, en den ſtaat deezer tijden te geeven. Daaglijks, tot dat het feest der drie koningen gevierd werd, vloeiden 'er ſtroomen van bloed. Priesters en leeken, jongen en ouden, voornaamen en geringen vonden hunnen dood door het zwaard,

of het ſtrop. Binnen weinige dagen, kwamen zeven en vijftig menſchen, door de hand des ſcherprechters om 't leeven. Veele lieden werden vermist, zonder dat men wist, waar zij gebleeven waren. Waarſchijnlijk waren zij, of in 't geheim omgebragt, of in onbekende gevangenisſen geworpen.

De lijken der geenen, die door het zwaard ter dood gebragt waren, mogten niet begraven worden, maar werden in ſtukken gehouwen, en op de ſtraaten neer geworpen. — Ik was ten uiterſte aangedaan, toen ik een- en andermaal zag, dat mijne jagthonden, door de achtloosheid mijner bedienden losgelaaten, hoofden en armen dier ongelukkigen in mijn voorhof geſleept hadden, om ze op hun gemak te verteeren. Ik kon zulks niet anders beletten, dan door ze te laaten dood ſlaan. Ook lokte de ſtank deezer lijken de hyena's, van de nabuurige bergen, troepswijs naar de ſtad, die, wijl de inwooners van Gondar, zoo ras het donker wordt, weinig of niet uitgaan, des nachts het ongeſtoord gebruik der ſtraaten hadden. En, wanneer ik, des avonds, laat uit het paleis naar huis ging, hoorde ik, ſchoon ik maar een korten weg afteleggen had, en door lantaarndraagers en gewapende lieden verzeld was, nogthans dikwijls twee of drie dicht bij mij gronzen. Dit was de reden, dat ik, van nu af, beſloot, des avonds, zoo weinig uittegaan, als mooglijk was, en alleenlijk daarop dacht, hoe ik dit bloedig land verlaaten, naar Sennaar ontkomen, en, door de hulp van YASINE, den ſtadhouder van Ras el Fiel, de woestijn van Atbara veilig doorkruisſen mogt.

De koning miste mij eenige dagen in het paleis, en, toen hij hoorde, dat ik ook niet bij Ras Micha-

Digitized by Google

chaël geweest was, begon hij naar mij te vragen. Ik werd ten hove ontboden, en vond den koning bijkans zonder bedienden. Hij vroeg mij, of ik ziek was geweest, en wat mij scheelde? — Ik antwoordde: dat de gebeurenissen, deezer dagen voorgevallen, mij kleinmoedig maakten; en de hyena's mij des nachts niet veilig lieten gaan. — De koning spotte met mijne klagten. „ De lieden, zeide hij, die ter dood gebragt zijn, waren muitelingen, en hadden geen beter lot verdiend; en de hyena's doen leevendigen menschen geen kwaad; zij aazen op lijken; en zullen de straten van de onreinigheden, daar gij u over ergert, ras zuiveren." „ Voor het feest der drie koningen, voegde hij 'er bij, zouden alle de lijken weggeruimd zijn."

Terwijl ik nog met den koning sprak, kwam Ayto Endsjedan in de kamer. De vorst liet zich in een lang gesprek over Gusjo en Powussen, en over hunne krijgstoerustingen, met hem in. — Dit gaf gelegenheid, dat de koning zeide, iemand noodig te hebben, om hem naar Sennaar en den Baharnagasj te zenden, ten einde krijgsknechten te ontbieden, en paarden, benevens pansiers, voor de ruiterij te haalen. Hij voegde 'er bij, dat hij niemand beter dan mij, derwaard kon afvaardigen, deels, omdat hij de taal verstaat, en deels ook, omdat hij 'er vrienden heeft. — Doch ik wist zeer wel, dat het hem geen ernst daarmede was; wijl ik dan niet te rug zou komen. — Deeze gelegenheid was, intusschen, zeer gunstig, om brieven aan HADSJI BELAL, eenen koopman te Sennaar, aan wien ik uit Arabie aanbevolen was, te zenden. Een Mohammedaan in dienst des konings, en een van Yasine's lieden, kreegen deezen last. Ik zond ook

mijnen dienstknecht SOLIMAN, een Neger, uit Ras el Fiel, mede, om mijne brieven overtebrengen. Yasine moest zelf deeze lieden tot zijnen vriend, FIDELE, scheik van Atbara, verzellen; om hun van denzelven een vrijgeleide naar *Beyla*, en van daar naar Sennaar, te bezorgen. — Niet zonder veel moeite, kreeg ik van den koning verlof, om brieven mede te geeven. Onder de volgende voorwaarden werd mij zulks, eindelijk, toegestaan: *vooreerst*, dit land niet eer te verlaaten, dan nadat de verschillen van Ras Michaël met Gusjo en Powusen, die nu beslist moesten worden, geëindigd waren; en, *ten tweede*, dat ik te rug komen, en zoo veelen mijner broederen en landgenooten, met paarden, schietgeweeren en bajonetten, als mooglijk was, medebrengen zou. — De onmooglijkheid van deeze laatste belofte te houden, en de tijding, die ik in Sennaar ontving, dat de koning in eenen veldslag gesneuveld was, zullen, hoop ik, mij daarvan bevrijden. Doch deeze vergunning stelde mijn gemoed merklijk gerust; want ik zag mij nu van den gewoonen regel, die anders in dit land plaats heeft, en volgens welken het nooit eenen vreemdeling geoorloofd is, naar huis te keeren, gelukkiglijk bevrijd.

VIER-

Digitized by Google

VIERDE AFDEELING.

De koning krijgt verſterking uit Sjoa. — Vriendlijk gedrag van AMHA YASOUS. —— *Zonderling kontrast tusſchen hem en* GUANGOUL, *eenen prins der Gallas. — Het heir der muitelingen nadert Gondar. — De koning verlaat de ſtad, en ſlaat zich neer bij Serbraxos. — De ſchrijver keert met den gekwetſten Konſu naar Gondar te rug.*

De koning, die in 't laatst van Wintermaand een algemeene vergifnis voor allen, die naar Gondar te rug keerden, had laaten afkondigen, bevond zich door de geldgierigheid van Ras Michaël in groote verlegenheid. Deeze had de inkomſten der provincien, die niet afgevallen waren, in handen, en gaf den koning niet eene once goud daarvan. Zelfs ſpijsde hij den koning uit zijn eigen huis, laatende hij hem daaglijks eene koe voor de tafel des konings en der voornaamſten van het hof, en twee brooden voor ieder bedienden toekomen.

Digitized by Google

Wat mij aangaat, ſedert de laatſte ſtaatsomwiſſeling, bevond ik mij ook niet in de beste omſtandigheden. 't Is waar, bij des konings afweezendheid, werd ik wel door Ozoro Esther, en de koningin rijklijk van al het noodige voorzien; ook hield ik niet veele bedienden, en had in het paleis der itegee weinig uitgiften. — Maar, na mijne terugkomst van de Nijlbronnen, ſtortte de koning mij opzetlijk in ſchulden, waarſchijnlijk om mij daardoor van mijne reis naar mijn vaderland afteſtouden. — Ik moest veel aan de krijgsknechten beſteeden, en nog andere kosten doen, welken men voor hoogstnoodzaaklijk uitgaf. Ik bekleedde wel verſcheiden waardigheden, maar kreeg weinig van de inkomſten. Ras Michaël was gierig, en liet zich niet gaarn om iets verzoeken; en ik verzocht ook niet gaarn. Thans begon de veldtogt nog daarbij. Paarden, muilezels en andere noodwendigheden moesten gekocht worden. Met een woord, ik werd over de honderd ponden ſterling ſchuldig, welken ik nooit zou hebben kunnen betaalen, bijaldien niet een Griek, met naam PETROS, mij drie honderd ponden geleend had.

Den twintigſten van Louwmaand des jaars 1771, kwam 'er een boode van Powuſſen aan, met tijding, dat hij den onrechtmaatigen koning Socinios gevangen had gekreegen, en tot nader bevel des konings bewaarde. Verder verweet hij Ras Michaël zijne gepleegde wreedheden, eischte deswege rekenſchap van hem, en ried hem, naar zijne ſtadhouderſchap Tigree te rug te keeren, en het bewind der regeering, alleen en geheel, in des konings handen te laaten. Ook kwamen 'er booden van Gusjo en Faſil bij den koning te Gondar. De vorst wendde middelerwijl alle vlijt aan, om de itegee tot haare

te

te rug reis naar Koskam te beweegen; doch zij weigerde zulks volſtrekt, zoo lang Ras Michaël niet vertrokken was. Voorts verligtte het den koning in zijne drukkende omſtandigheden merklijk, dat hij nu eene menigte goud uit Tigree ontving; dat Powusſen iets van de inkomſten uit Bedſjemder zond; en dat 'er uit de overige provincien boter, rundvee en katoenen lijnwaaten tot onderhoud van den koning en zijnen hofſtaat kwamen.

Toen de koning aan de Kahha was, om het feest der drie koningen te vieren, kreeg hij een bezoek van AMHA YASOUS, zoon des ſtadhouders van Sjoa. Hij bragt vijf honderd oncen goud en duizend wel uitgeruste ruiters mede, en bood den koning zijnen dienst aan. — Toen hij ter gehoor ingeleid werd, zat de koning op den troon, rijk in geborduurd gewaad gekleed. Over hetzelve hing een losſe mantel van fijn neteldoek in vouwen, zoo dat de gouden bloemen zijner veste hier en daar uitblonken. Zijn haair hing los om zijn hoofd, en eene ſoort van ſpeld, van een rhinoceroshoorn gemaakt, en met een' gouden knop voorzien, verſierde hetzelve aan weerskanten omtrent den ſlaap des hoofds. Hij was ſterk met roozenwater beſprengd, en in de tent ſtonden nog twee mannen tegenover elkander, waarvan ieder een zilveren flès vol roozenwater in de hand had.

Amha Yaſous verſcheen met zijne duizend ruiters voor de tent. Hij reed tot in den ingang derzelve, ſteeg toen ſchielijk van zijn paard, ging tot aan den troon, boog zich allengs dieper, hoe meer hij dien naderde, en toen hij zich neerwerpen wilde, werd hij door twee jonge edellieden, hiertoe beſtemd, daarin tegengehouden. De koning hield zijne hand on-

Digitized by Google

bedekt, maar niet uitgeſtrekt, als of hij de handkus niet vermoedde, noch verwachtte. Toen Amha Yaſous zulks bemerkte, greep hij ſchielijk de hand, en kuste de buitenſte zijde, waarna de koning hem ook de binnenzijde aanbood, 't welk een bijzonder teken van geneegenheid en vertrouwlijkheid in dit land is.

Toen Amha Yaſous ſtaande met den koning ſpreeken wilde, werd hem een kleine ſtoel, met een fraai Perſiaansch dekkleed voorzien, aangebooden, om daarop te gaan zitten, waarna de twee bovengemelde mannen hem met roozenwater zoo zeer begooten, dat hij doornat wierd. — Na eenige onbeduidende vraagen en antwoorden, liep dit gehoor af, en de geheele pligtpleeging werd daarbij zoo ſtipt, als aan een Europeesch hof, waargenomen.

Amha Yaſous was een man, ruim zes en twintig jaaren oud, lang, naar evenredigheid dik, welgemaakt, ſchoon van aangezigt, en buitengemeen welleevend: ik geloof, dat de koning, en Endſjedan, en hij, de drie ſchoonſte mansperſoonen waren, welken ik in eenig land gezien heb. Ook bezaten zij alle drie veel verſtand, edele denkwijs, grooten moed en menschlievendheid; jammer was het maar, dat de koning, in de ſchool van Ras Michaël, te veel neiging om menſchenbloed te vergieten ingezoogen had.

Den doorluchtigen vreemdeling uit Sjoa werden kamers en de tafel in het koninglijk paleis aangeweezen, hij en zijn gevolg door koninglijke dienstbooden bediend, met een eigen wacht vereerd, welker bevelhebber daaglijks zijne bevelen moest haa-

haalen; ook kreeg hij van tijd tot tijd nieuwe kleederen, gelijk de koning ze droeg, uit de koninglijke kleerkamer. — Op deeze wijs, ontving men, ten tijde van mijn verblijf in Abyssinie, vreemdelingen van hoogen ſtand te Gondar. — Bijkans alle de mozoro's en dames van het hof verliefden in Amha Yaſous, die ook niet minder dan koel of onverſchillig was; overal, waar hij kwam, gedroeg hij zich op een waardige en inneemende wijs jegens de dames. Welleta Selaſſee ſcheen hem het meest te behaagen. Zij was ook, naar het ſcheen, niet ongevoelig jegens hem. Maar de diepe zwaarmoedigheid, welke toen reeds haar hart bekroopen had, en waaraan zij dikwijls door afgeperſte zuchten lucht maakte, en haar wanhoopig beſluit, welk zij toen, veelligt, reeds opgevat had, doen mij vermoeden, dat hij niet tot het vol genot haarer liefde geraakt was.

Amha Yaſous was een zusterszoon van Guſjo, en zocht deezen van zijne verbindtenis met Powuſſen aftetrekken, en tot gehoorzaamheid jegens den koning te rug te brengen. — Te Sjoa had hij van eenige priesters van Debra Libanos gehoord, dat, in Gondar, een blank vreemdeling bij den koning was, die alles kon, behalve dooden opwekken. Hij bad den koning, hem met mij bekend te maaken. De koning beval mij, hem alle morgen optewachten. Ik verzuimde deeze gelegenheid niet, en in korten tijd ſlooten wij eene onverbreeklijke vriendſchap. — Ons geſprek viel eens op de Abyſſiniſche koningen, die zich, voor de ontdekking van de Kaap de Goede Hoop, toen Adel nog de groote marktplaats voor den Oostindiſchen handel was, in Sjoa ophielden. Hij verhaalde mij toen, dat hij zich erinnerde, in eene

Digitized by Google

der kerken van Sjoa een boek gezien te hebben, welk de geſchiedenis dier koningen behelsde. Hij beloofde mij teffens, dat hij het, terſtond, voor mij wilde laaten haalen, niet twijfelende, of zijn vader zou het hem zeer gaarn zenden. Hij deed het ook in de daad, niettegenſtaande Sjoa drie honderd Engelſche mijlen van Gondar ligt. — De belofte werd vervuld; het boek kwam, en ik heb 'er de geſchiedenis van den oorlog met Adel, en van de regeering der koningen, die in Sjoa heerschten, voordat zij hunne verblijfplaats weder te Axum hadden genomen, uit getrokken.

Bij eene andere gelegenheid, vroeg ik hem over 't geen de Portugeezen, bij de ontdekking van *Benin*, voorgaven gehoord te hebben; naamlijk: dat de zwarten van dat land gemeenſchap met eenen Christlijken ſtaat in het binnenſte des lands hadden, en aan denzelven onderworpen waren. — Amha Yaſous zeide: dat men in Sjoa niets van Benin wist; hij had niet eens dien naam aldaar gehoord; hij wist, verder zuidwaard, niets van eenen Christlijken ſtaat, uitgezonderd Nari, waarvan de heidenſche Gallas een groot gedeelte veroverd hadden. — Hij voegde 'er bij: dat de natien, dichtst aan Sjoa grenzende, zwart, ook zeer oorlogzuchtig en wreed waren, zijnde de overigen Mohammedaanen of Gallas, van welke laatſten ſommigen den Mohammedaanſchen godsdienst aangenomen hadden. Doch geene van deeze natien dreeven koophandel op den Atlantiſchen, maar wel op den Indiſchen oceaan; welke hun gelegener lag, en van waar zij door Mohammedaanſche kooplieden met Indiſche waaren voorzien werden.

Na het gehoor bij den koning, gaf Amha Yaſous ook

ook een bezoek aan Ras Michaël, en overhandigde hem een geſchenk in goud. — Dit bezoek was zeer vertrouwlijk. De Ras had hem ſtaande ontvangen; maar kort daarna plaatſten zij zich te ſamen op éénen ſtoel, en ſpijsden vervolgens, in het vertrek van Ozoro Esther, die van Koskam overgekomen was, om Amha Yaſous te onthaalen. Zij aten, dronken en ſpraken tot diep in den nacht met elkander.

Toen ik, eenigen tijd daarna, den jongen edelman uit Sjoa raauw rundvleesch, op een gastmaal, zag eeten, vroeg ik hem, of deeze gewoonte ook bij andere volken, meer zuidwaard woonende, gebruiklijk was? — Hij wist deeze vraag niet beſtemd te beantwoorden; maar, volgens zijne meening, heerschte zij bij allen, die geene Mohammedaanen waren. Hij hervroeg, of zulks bij ons niet gebruiklijk was? — Ik geloof, dat de gewoonte, om raauw rundvleesch te eeten, bij alle de Afrikaanſche volken tot aan de Kaap de Goede-Hoop plaats heeft.

Omtrent deezen zelven tijd, ontving de koning, aan de Kahha, nog een ander bezoek, welk veel buitengewooner, hoewel van veel minder belang voor den ſtaat was; en dat ik nu, om zijne groote zonderlingheid, beknopt, doch naauwkeurig, zal verhaalen.

Guangoul, het opperhoofd der Agows van Angot, of der oostlijke Gallas, kwam, om den koning en Ras Michaël zijn eerbied te betuigen. Hij was door veertig ruiters en vijf honderd man te voet verzeld. Hij bragt den koning eene me-

nig-

Digitized by Google

nigte groote hoornen, om zijnen wijn daarin te bewaaren, en andere kleinigheden ten geſchenk. Hij was klein, dun en kromgewaſſen. Naar evenredigheid van zijn ligchaam, had hij een groot hoofd en dunne beenen. Hij had een zwartgeele, ongezonde kleur. Zijn lang haair was met oſſendarmen zoo doorvlogten, dat men het haair onmooglijk van de darmen, die van vooren over de borst en van achter over de ſchouders hingen, onderſcheiden kon. — Vreemder haairlokken heb ik in mijn leeven niet gezien. — Zijn halskraag en gordel beſtonden, insgelijks, uit zulke darmen. Onder dien gordel had hij een kleine lap katoen, die in boter gedoopt was; ook droop zijn geheele ligchaam van boter. Hij droeg een korte, wijde broek; en, was voorts gantsch naakt. —

Hij ſcheen omtrent vijftig jaaren oud, en volgens zijne houding te oordeelen, was hij driest, moedig en trotsch. Zijn ſchild beſtond uit een enkel ſtuk eener oſſenhuid, welk door de hitte der zon krom getrokken was, en de gedaante van een' grooten ſtroohoed der dames aangenomen had. — In zijne rechtehand had hij een korte, houten lans, van een' doornboom, zonder den minſten ſieraad, gemaakt, en met eene ſlechte ijzeren punt voorzien. — Hij reed op eene koe, die buitengewoon groote hoornen had, zonder zadel, en zat 'er in eene allermislijkſte houding op.

De koning zat, in zijne tent, op zijnen elpenbeenen ſtoel, om hem te ontvangen. Het was een heete dag, en een ondraaglijke ſtank kondigde de nabijheid zijner Agowſche doorluchtigheid aan. — Maar, toen de koning hem in 't gezigt kreeg, kon

kon hij zich van lagchen niet onthouden, ſtond van zijnen ſtoel op, en liep, wat hij loopen kon, in een ander vertrek achterden troon. —

Aan den ingang der tent, ſteeg de vorst af. Terwijl wij hem met verwondering beſchouwden, zag hij den ſtoel des konings ledig, en, meenende, dat hij voor hem beſtemd was, plaatſte hij zich op het karmozijnroode zijden kusſen, ſchoon de boter van zijn ligchaam droop. — Dit veroorzaakte een groot geſchreeuw in de tent; want op des konings ſtoel te gaan zitten, is hoog-verraad, en wordt gemeenlijk op de plaats zelve met den dood geſtraft. — Guangoul, niet weetende, wat 'er gaande was, ſchrikte, en eer hij zich bezinnen kon, joeg men zijne doorluchtigheid met ſtokſlagen ter tente uit. — De koning, die dit geheele bedrijf van achter de gordijn gezien had, was zoo vol lachs, dat hij geen woord kon ſpreeken. Het kusſen werd weggenomen, en een geele Indiaanſche mantel 'er voor in de plaats gelegd. Sedert dit voorval, werd de ſtoel, als de koning niet tegenwoordig was, omgekeerd.

Guangoul zich in zijn gehoor bij den koning te leur geſteld vindende, begaf zich naar Ras Michaël, daar hij beter ontvangen werd. — Zijne krijgsknechten waren, gelijk hij, met ſchilden, en, in plaats van lanſen, enkel met ſtokken, welker voorſte end gebrand was, gewapend, en konden dus weinig of geene hulp bewijzen. —

Na de terugkomst des konings in zijn paleis, ſtrekte de verſchijning van Guangoul tot een algemeen vermaak. Ozoro Esther had 'er zoo veel van gehoord, dat zij begeerig was, eene nabootzing daar-

Digitized by Google

daarvan te hebben. — Om dit in 't werk te ſtellen, moest DOHO, een leelijke dwerg van Ras Michaël, met een wandrochtlijk dik hoofd, den perſoon van Guangoul voorſtellen, waartoe hij ſlim genoeg was. Men gaf hem een ſchild en eene lans in de handen, en beſmeerde zijn ligchaam met boter; al 't welk geene zwaarigheid vond; vermits de Abyſſiniers zich, daaglijks, na het bad, daarmede zalven. Maar de grootſte zwaarigheid beſtond daarin, om Doho te beweegen, zijn haair met oſſendarmen te laaten vlechten. Hij weigerde dit volſtrekt, deels uit beginſel van godsdienst en deels uit zindelijkheid: want Doho was een man, die zijnen tijd aan het leezen van den Bijbel en de werken van CHRYSOSTOMUS beſteedde. Alle de dames van het hof ſmeekten hem te vergeefs daarom. — Toen ik zag, dat 'er, mooglijk, van de geheele zaak niets zou worden, gaf ik, eindelijk, den raad, om van de weevers in de Mohammedaanſche ſtad eenige ſtrengen blaauw, rood en geel katoen te haalen, dezelven met olie in te ſmeeren, en tusſchen zijn haair, te vooren wel met boter gezalfd, te vlechten. Dit werd goedgekeurd, en het katoen gehaald. Terſtond waren alle handen aan 't werk. De ſlaavinnen van Ozoro Esther tooiden Doho zoo op, dat hij volkomen naar Guangoul geleek. — In dien opſchik werd hij op eene oude koe gezet, en zoo kwam deeze nagebootſte Guangoul in het voorvertrek van Ozoro Esther. De gantſche zaal weergalmde van lagchen bij zijne aankomst; en Doho, hierdoor aangemoedigd, ſpeelde zijne rol op een zeer kluchtige wijs en met groote vrijmoedigheid. Wijl hij uit de nabuurſchap van Guangoul geboortig was, de taal en zeden der Gallas kende, vertegenwoordigde hij zijnen perſoon volmaakt goed. Amha Yaſous,

Kon-

Digitized by Google

Konfu, en eenige anderen ſpeelden voor de perſoonen in des konings gehoorzaal, ſtaande zij aan de zijden des koninglijken ſtoels. — De koe werd midden in het vertrek gevoerd, en de nagebootſte Guangoul ſteeg met ſchild en lans in groote ſtaatſij af. — Doho verſchoonde het kuſſen niet; hij plaatſte 'er zich wel degelijk op; en uit de boter kon men duidlijk zien, waar hij gezeten had. Doch wij vielen allen op hem aan, en joegen hem, op eene gevoelige wijs, ter kamer, gelijk Guangoul ter tente, uit. Zijne ſnelle vlugt was geene gemaaktheid. — Deeze vertooning geviel Ozoro Esther zoo wel, dat zij zelfs Ras Michaël, die ſedert de komst van Amha Yaſous altijd zeer vrolijk was geweest, haalen liet, en welke hartlijk hierom lachte.

Ondertuſſchen liep het met Guangoul zelven allerſlechtst af. Ras Michaël, die voor den grootſten reedenaar van zijnen tijd en van zijn land gehouden werd, kwam en vereerde het gezelſchap met zijne tegenwoordigheid. Hij vroeg mij: „Yagoube! wat kan ik voor u doen? Zijn de vrouwen in uw land ook zoo vrolijk, als deeze? Heeft Ozoro Esther al eene vrouw voor u uitgezocht?" — — Dat heb ik reeds voorlang gedaan, zeide Ozoro Esther; maar dat is nu de vraag niet: Guangoul is daar buiten, en begeert ter gehoor toegelaaten te worden. „O, hervatte Ras Michaël, Guangoul is naar Gusjo gereisd, en heeft groote wreedheden in Tigree gepleegd." — Het geheele gezelſchap werd daarop zeer ernſtig. Doch naauwlijks had hij opgehouden te ſpreeken, of Doho kwam weder op zijne koe aanrijden, en ſpeelde dezelve klucht, waarover de Ras zich grootlijks vermaakte. — Naderhand verhaalde hij aan Amha Yaſous,

Yasous, dat Guangoul, door Gusjo en Powusseh opgestookt, om Ras Michaël werk te geeven, een inval in zijne provincie gedaan had. — Doch de Ras, tijding daarvan gekreegen hebbende, zond Ayto Konfu heimlijk met zes honderd ruiters tegen hem af, die hem in de nabuurschap van Lasta aantrof, en met zijne geheele bende neersabelde. Konfu kwam den vijfden dag, met de bloedige zegetekens zijner overwinning, over Guangoul en zijne Agows behaald, in Gondar te rug.

Hierboven heb ik gewag gemaakt van groote hoornen, welken Guangoul tot een geschenk voor den koning had medegebragt. Eenige reizigers, die dergelijke hoornen, met zibeth gevuld, in Oostindie gezien hadden, hebben verteld, dat het dier, welk deeze bijstergroote hoornen opleverde, een vleeschvreetende os in het binnenste van Afrika was. In een van de eerste deelen der *Philosophical Transactions* staat 'er zelfs eene afbeelding van in koper (*a*). Dit sprookje is, geloof ik, van BERGIER of

(*a*) De heer van BLUMENBACH teekent *l. c.* p. 273 omtrent deeze bijstergroote hoornen het volgende aan:

„ Het bericht aangaande deeze zonderlinge ziekte van het Abysinisch rundvee is zeer belangrijk, en, voor zoo veel ik weet, nieuw; maar daarin dwaalt de heer BRUCE, wanneer hij meent, dat deeze afbeelding van den fabelachtigen vleeschvreetenden os, welken men, eertijds, deeze hoornen had toegeschreeven, in een van de eerste boekdeelen der *Philosophical Transactions* zou te vinden zijn. Ten minste heb ik de tien eerste deelen te vergeefs doorgebladerd."

Digitized by Google

of THEVENOTH oorſpronglijk. Doch men kan verzekerd zijn, dat zoodaanig dier in Afrika, en, waarſchijnlijk, in de geheele waereld, niet aanweezig is. —

Deeze wandrochtlijke hoornen, integendeel, zijn de hoornen van eene koe of os, welke men, in Engeland, voor eene koe of os van niet meer dan middelmaatige grootte zou houden. De kop en de hals zijn ſlechts naar evenredigheid dikker en grooter. De Gallas, zegt men, hebben dit dier uit een gewest, bijkans onder de linie gelegen, herwaard gebragt. — De buitengewoone grootheid zijner hoornen is het gevolg eener ziekte, waarmede het hoornvee in dat gewest veelal bezoeht wordt, en waaraan het gemeenlijk ſterft. — Van het oogenblik af, dat men de ziekte aan het dier beſpeurt, wordt het van het ander vee afgezonderd, naar de grasrijkſte plaats geleid, niet meer gedreeven, noch op eenigerhande wijs ontrust. In deezen toeſtand beſtaat zijne geheele waardij in zijne hoornen; want naar maate het ligchaam van het dier afneemt, neemen zijne hoornen in grootte toe. Ten laatſte worden zij zoo zwaar, dat het dier den kop naauwlijks, ten minſte niet voor een' geruimen tijd, in de hoogte heffen kan. De gelederen van den hals verſtijven, en het dier ſterft, hebbende het ter naauwernood zoo veel vleesch meer overig, als noodig is, om de beenderen te bedekken. Ik heb ſommigen van deeze hoornen gezien, die zoo groot waren, als de wateremmers, waarvan men zich gewoonlijk in Engeland bedient. Dan hebben ook die hoornen hunne uiterſte grootte en hoogſte waarde bereikt. Maar de Gallas, die ze gemeenlijk van allerleie grootte ter markt brengen, dooden het dier, wanneer de hoornen

nagenoeg de maat van zes gallons kunnen houden. — Een vrouwspersoon kan twee zulke hoornen, met wijn of brandewijn gevuld, gemaklijk op den rug draagen. — Ik verloor twee van die hoornen, toen Socinios mijn huis plonderde. — Een paar deezer hoornen werden, te Gondar, voor vier oncen goud, of omtrent tien ponden ſterling, verkocht.

Den zeventienden van Sprokkelmaand, kwamen 'er booden zoo van Faſil, als van Guſſo en Powusſen, in Gondar aan. De eerſte beſchuldigde Ras Michaël, dat hij zijn woord niet gehouden had; en verzocht op nieuw, dat Welleta Selasſee hem ter gemalin mogt gegeeven worden. De beide laatſten dreigden, dat, bijaldien Ras Michaël Gondar niet verliet, en naar Tigree te rug keerde, zij de ſtad wilden komen afbranden. Doch het een had zoo weinig ingang bij hem als het andere.

Dien zelven dag, kwam ook de boode van Sjoa te rug met het boek, daar ik zoo zeer naar verlangde. Het behelst de leevensbeſchrijvingen dier oude Abyſſiniſche koningen, welke in Sjoa hun verblijf hielden. Het was een ſchoon exemplaar, in groot quarto, op pergament geſchreeven, en in de oude zuivere Dſjiestaal opgeſteld. De ſchrijver had in, of niet lang na die tijden geleefd, welken hij beſchrijft. — Ik wees het den koning, die het nooit gezien had. Hij zeide mij: „Ik vrees, Yagoube! dat gij deeze boeken enkel daarom mede naar huis neemt, om uwe koningen over de onzen te doen lagchen." — Het vergenoegen, welk ik over het bezit van dit boek had, werd door het vertrek van Amha Yaſous, die het mij vereerd had, grootlijks verbitterd; want den twintigſten

van

van Sprokkelmaand keerde hij, door omtrent honderd zijner bedienden verzeld, naar zijn vaderland te rug.

Voor zijn vertrek, had hij nog twee lange gesprekken met den koning, over den inhoud van brieven, van zijnen vader uit Sjoa ontvangen. Zij behelsden, volgens zijne bekentenis aan mij, eene verzekering van zijnen vader en van hem, dat zij zich in den twist tusschen Ras Michaël en Fasil, op geenerhande wijze, wilden steeken, maar zich tot vijanden van allen verklaaren, die iets tegen koning Tekla Haimanout zouden onderneemen.

De regentijd was begonnen, en het heir der muitelingen naderde Gondar. Behalve Gulsjo en Powusien, waren nog de stadhouders van Foggora, Godsjam, Maitsja, Kuara, en andere gewesten, tegen Ras Michaël verbonden. Zij waren van al het noodige, bijzonder ruiterij, wel voorzien, en omtrent het meir Tzana gelegerd. Zij wachtten slechts, tot dat de overstrooming der Takazzee den ouden Ras Michaël den terugtogt naar Tigree zou afgesneeden hebben, om hem in de hoofdstad zelve aantetasten. — Alleenlijk hield Fasil, die met twaalf duizend man te Ibaba lag, en verzekerde, met Ras Michaël vreede te hebben, hen nog in onzekerheid. — Ras Michaël had wel, sedert eenige maanden, alle zijne krachten aangewend, om verscheidene magtige lieden weder aan des konings zijde te brengen; maar zijne bekende wreedheid, gelddorst en heerschzucht schrikten hen af, om zich aan hem toetevertrouwen.

De krijgsmagt des konings was, door de terugkomst van Welleta Michaël en Kefla Yasdus, en

uit liefde tot den laatſten, met acht duizend uitgeleezen mannen vermeerderd.

Guſjo was tot Minziro voortgerukt. Powuſien lag bij Korreva, zestien Engelſche mijlen van Gondar. De geheele vlakte tot aan het meir ſcheen met krijgsvolk bedekt. Het weêr was buitengewoon koud, en het had van den drie en twintigſten van Sprokkelmaand tot den negen en twintigſten van Lentemaand veel geregend. — De muitelingen verheerden Dembi, verbrandden de dorpen in de vlakte ten zuiden, en maakten het land tuſchen Michaël en Faſil, zoo verre zij durfden, tot eene woestijn. — Zij deeden dit, om Ras Michaël te vertoornen, en hem uit Gondar te lokken. — De koning klom dikwijls op eenen der torens van zijn paleis, waaraan nog eene trap was, en zag, met misnoegen, zijne rijke dorpen in Dembi in koolen leggen.

Reeds ſedert het midden van Sprokkelmaand had Ras Michaël toeleg gehad, om uit Gondar te trekken; maar de overmagt der vijandlijke ruiterij bewoog hem, zijn voorneemen uittestellen, tot dat Yaſine met paarden uit Sennaar te rug kwam. — Deeze had van de Arabiers, op de grenzen van Ras el Fiel, twee honderd ſtuks gekocht. — Doch, wijl hij de noodige harnaſſen niet bekomen kon, liet hij den gemelden Mohammedaan, en mijnen dienstknecht, de reis naar Sennaar voortzetten; en hij zelf keerde met de paarden te rug. — Ik kreeg dus nog geen antwoord op mijne brieven; maar de Scheik van Atbara had aan Yaſine geſchreeven: „Dat ik te Sennaar, alwaar NASSER, een jong koning, zijnen vader opgevolgd was, goed ontvangen zou worden. Alleenlijk, zou het moeilijk zijn, de reis

van

van Ras el Fiel naar Tiwa, zijne verblijfplaats, en van daar naar de oevers des Denderſtrooms te doen; omdat de Gandſjar van Kuara en hunne vrienden, met de Arabiers van Atbara in oorlog waren, en alle hunne dorpen en graanen op het veld verbrandden, en hij zelf zich, ſomtijds, in Tiwa, niet veilig oordeelde. Maar, wanneer ik tot Tiwa komen kon, behoefde ik mij om het overige mijner reis niet te bekommeren; ook was het beter, wanneer ik ſpoedig, zonder vooraf naar Sennaar te ſchrijven, kwam."

Door de weeklagten der vlugtelingen bewoogen, trok Ras Michaël, eindelijk, den dertienden van Bloeimaand, uit Gondar, en nam den koning, den Aboena, Ozoro Esther en alle de overige hofdames mede. — Het heir legerde zich op dezelve plaats, alwaar het bij de terugkomst te Gondar gelegen had. — Het beſtond uit twee en dertig duizend voetknechten, waarvan vijf en twintig duizend met pieken en ſchilden, en omtrent zeven duizend met ſchietgeweer gewapend waren. — De ruiterij beliep ruim zeven duizend man, wanneer men de ruiters, die onder des konings huistroepen behooren, daarbij telt. Onder deeze laatſten waren omtrent twee honderd van des konings zwarte ruiters, die harnaſſen of panſiers aan hadden. — Om het zonderlinge van hun optooiſel, zal ik het hier kortlijk beſchrijven.

Hunne paarden hadden van vooren, en aan de zijden van den kop, koperen plaaten, en aan het voorhoofd een ijzeren pen ter lengte van vijf duimen, eene zoo lastige, als onnutte wapening. De toomen beſtonden uit ijzeren ketens. Het lijf des paards was met dunne, met katoen opgeſtopte

kussens bedekt, welke aan de zijden des zadels twee openingen hadden, waarin de ruiter zijne voeten stak; zoo dat hij van de heup, daar het pansier ophoudt, tot aan de enklaauw, geharnasd was. Aan de voeten droegen zij dunne leeren pantoffels, zonder hielen. Hunne stijgbeugels waren op de Turksche of Moorsche wijs gemaakt, zoo dat de geheele voet 'er inging, en; wegens hunne korte strengen, de ruiter zich daarin verheffen, en zoo vast, als op de aarde, staan kon. Hunne zadels waren insgelijks, op de Moorsche wijs, voor en achter hoog. Aan het pansier was een sterk touw vastgemaakt, welk teffens door een gat achter aan het zadel ging, en het pansier neerhield, zoo dat des ruiters rug nooit ontbloot wierd. Ieder ruiter had in zijn' zadelriem een kleine bijl. Maar zijn eigenlijk wapentuig was een piek, ter lengte van veertien voeten, uit een zekere soort ligt hout gemaakt, en met een viersnijdende ijzeren punt voorzien, in een leeren koker, of zak, aan de zijde des zadels vastgemaakt, steekende. Hiermede doen zij eigenlijk den aanval. Het hoofd des ruiters was met een helm van koper of tin gedekt, gelijk de mutsen der Engelsche ligte ruiterij, van welken groote kwasten van zwarte paardestaarten neerhingen.

De bevelhebbers onderscheiden zich, van de gemeenen, door geele haairlokken, onder de zwarten gemengd. Van vooren was aan ieder helm een ster van zilver of ten minste van wit erts, en over het aangezigt hing tot aan den tip van den neus een breed stuk eener ijzeren keten, welk het lastigste der geheele wapenrusting was; dewijl het, zoo ras de ruiter of het paard zich bewoog, onophoudlijk den neus en de wangen door een wrijvende

de beweeging meer of min kwetſte. Ik bediende mij, deswege, altijd van een zwart zijden net, welk, ſchoon het mij voor gevaar niet beveiligde, mij echter ook minder leed deed.

Deeze kleine bende ruiters was in ſtaat, om door de geheele overige Abyſſiniſche ruiterij doorteſlaan: want ieder ruiter zat op zijn zadel onbeweeglijk, en kon, enkel door zijn gewigt, wegens de kortheid en grootte der ſtijgbeugels, met volle kracht werken; daar, integendeel, de andere Abyſſiniſche ruiterij allerſlechtst gewapend is; genoegzaam naakt te paarde zit; kleine zadels, geene ſtijgbeugels, maar alleenlijk lange leêren ſtijgriemen met een' ijzeren ring heeft; in welken zij de beide groote teenen van den voet ſteeken, en bijgevolg niet half zoo vast te paard zit.

Het geheele heir des konings, alles te ſamen genomen, mogt een ligchaam van veertig duizend man uitmaaken: want naauwkeuriger kan het getal, geloof ik, niet beſtemd worden; wijl de verwarring bij de heiren van zulke wilde volken te groot is, en de aanvoerders te geneegen zijn, hunne bijdragen hooger op te geeven, dan zij in de daad zijn. —— Daarenboven bleeven Konſu en Sanuda ieder met eene bende van zes honderd man, tot dekking der hoofdſtad, te rug. Omdat de oorlogen, ſedert vier honderd jaaren, in Abyſſinie niet opgehouden hadden, het rijk te verwoeſten, was deeze krijgsmagt met veele treflijke bevelhebbers voorzien. —— De vijandlijke magt, ſchoon ſomtijds op vijftig of zeſtig duizend man geſchat, beliep, naar mijn vermoeden, niet boven de dertig duizend man.

Digitized by Google

Ras Michaël, die van de vier en zeventig jaaren zijns ouderdoms de laatſte vijftig jaaren in beſtendige overwinningen geſleeten had, was de voornaamſte krijgsbevelhebber in des konings heir. Hij was aan 't hoofd der voorhoede. De koning en GUEBRA CHRISTOS waren in 't midden; en de achterhoede werd door WELLETA MICHAËL en TEKLA aangevoerd. — Deeze drie verdeelingen behoorden wel in behoorlijke orde optetrekken; maar niet zelden was het onmooglijk, dezelven te onderſcheiden. Dikwijls was alles in verwarring. Somtijds waren wij in 't midden der voorhoede; ſomtijds bevonden wij ons onder de achterhoede. Alle onze bevelhebbers hadden hunne ſtandplaats verlaaten, en vereenigden zich rondom den koning en Ras Michaël. — Vrouwen met leevensmiddelen, hoornen vol brandewijn, en handmolens op den rug; ook ander vrouwvolk, een groot misbaar maakende; en muilëzelsdrijvers met pakkaadje, mengden zich onder de krijgsknechten, en gingen 'er, in alle ſtrekkingen, midden door. — Dit al ſamengenomen, gaf een' zoo verwarden blik, die onmooglijk te beſchrijven is. Omtrent tien duizend vrouwen verzelden het heir. Ras Michaël had bijna vijftig muilëzels, met bouza belaaden, en de koning, denk ik, even zoo veelen, bij zich.

Dit gezigt maakte mij gantsch moedeloos. Ik was ſtil, en, toen de koning mij aanſprak, gaf ik hem mijne verwondering over deezen verwarden toeſtand van zaaken te kennen. Wijl mijn antwoord taamlijk vrijmoedig was, geraakte ik daarover in hevige woordwisſeling met GUEBRA MASKAL, die echter, wegens des konings tegenwoordigheid, niet in daadlijkheden uitbrak.

Om-

Digitized by Google

Omtrent tien uuren, sloegen wij, op bevel van Ras Michaël, ons leger, bij *Tedda*, aan den voet van het gebergte, neer. Alles geraakte schielijk in beter orde, dan op den togt. — Even te vooren, was 'er tijding gekomen, dat de muitelingen, niet verre van daar, tusschen Korreva en het meir Tzana gelegerd waren.

Ayto Konfu, zoon van Ozoro Esther, had van Ras Michaël last ontvangen, om met eene bende troepen tot dekking van Gondar te rug te blijven. Toen hij vernam, dat het nog, dien zelven dag, tusschen de beide heiren tot een gevecht zou komen, verliet hij zijne standplaats, en voegde zich, met Yasine en de ruiterij van Ras el Fiel, bij de achterhoede. Doch Asahel haare verwarring ziende, viel haar met vier honderd man aan. — Intusschen bood Konfu hem zoo kloekmoedig tegenstand, dat hij de vlugt moest neemen. Toen Asahel zag, dat Konfu zich, in de hitte der vervolging, met zijn' kleinen troep op de vlakte te verre gewaagd had, zwenkte hij, en stelde zich, in het gezigt van 'skonings krijgsmagt, te weer.

Ras Michaël zat juist aan de deur zijner tent, en speelde, volgens zijne gewoonte, op het dambord. Ozoro Esther beefde van angst, toen zij haaren zoon in gevaar zag, om door de wreede Gallas omringd te worden. — Alle de jonge vrienden van Konfu kwamen ijlings bij Ras Michaël, en smeekten, dat hij hun vergunde, hem te hulp te moogen spoeden. Maar de oude veldheer, zonder zijn spel aftebreeken, verbood zulks ten strengste, omdat Konfu, zonder bevel, zijnen post verlaaten had.

Digitized by Google

Doch ik, die onrechtvaardigheid niet langer kunnende aanzien, ſprak hem ernſtig aan, en verzocht, dat hij mij mogt toeſtaan, hem met eenige ſchutters, ook tot redding mijner bagaadje, te ondersteunen: 't welk hij toeſtond. — Konfu, zulks ziende, bleef handgemeen met den vijand, en verweerde zich zoo dapper, dat deeze eindelijk, na verlies van honderd en dertien man, te rug week. Mijn vriend, Konfu, telde zeventig dooden en gekwetſten, onder welke laatſten hij zelf was, hebbende hij twee wonden gekreegen. Ras Michaël betoonde, niettegenſtaande zijne verregaande ongevoeligheid, veel medelijden, toen hij hoorde, dat Konfu gekwetst was. Hij bezocht hem, ſchoon zulks anders niet gebruiklijk was, in perſoon, en deed hem ſlechts een gering verwijt. — Endſje dan deelde, insgelijks, daarin. Nogthans liep alles op de beste wijs af. Doch Ozoro Esther was ten uiterſte bekommerd voor haaren zoon. Zij verliet hem geen oogenblik. Zoo ras zijne wonden verbonden waren, werd hij in eene draagkoets naar Gondar gebragt. Ras Michaël liet mij roepen en verzocht mij, Ayto Konfu te verzellen, en alle mooglijke zorg voor hem te draagen. Ozoro Esther herhaalde het op de verpligtendſte wijs. — Eer ik vertrok, had ik nog een breedvoerig geſprek met haar over eene uitdrukking, welke Ras Michaël, bij mijn weggaan, gebezigd had, naamlijk: dat de beide heiren wenschten, bij *Serbraxos* ſlag te leveren. — Ik vroeg, waar Serbraxos lag. Zij zeide mij, dat Serbraxos, eene verkorting was van *Serba Christos*, en het *Kruis van* CHRISTUS betekende. Het lag op eenen heuvel in die nabuurſchap. Zij voegde 'er bij: „Een vreemde voorzegging wordt daar verteld; te weeten: — een der ſtadhouders van Bedſjemder zou, bij Serbraxos, den

den koning van Abyssinie verslaan. In zijne plaats zou een ander koning, met naam THEODORUS, opstaan. Onder zijne regeering zou Abyssinie niets van krijg, onlusten, krakkeeden, hongersnood weeten. Alle de Gallas, Sjangallas en Mohammedaanen zouden dan worden uitgedelgd. Het rijk van Abyssinie zou zich in dien tijd tot Jerusalem toe uitstrekken." — En dit alles, hervatte ik, zal zonder oorlog geschieden? Voorwaar eene zeldzaame voorspelling! Ik wenschte wel, dien Theodorus eens te zien, zeide ik al lagchend. — „Gij zult hem zien, was het antwoord van Ozoro Esther; vreede, geluk en voorspoed zullen, gedurende zijne regeering, bloeijen, en nog duizend jaaren daarna. ENOCH en ELIAS zullen weder opstaan, en Gog en Magog met hunne aanhangelingen uitgeroeid worden." — Eindelijk brak Konfu dit gesprek af. — Wij kwamen veilig te Koskam aan; en Konfu werd, nadat hij eenige spijs gebruikt had, te bed gelegd, om uitterusten. Ingevolge het bevel van Ozoro Esther sliep ik ook in zijne kamer.

Den volgenden morgen vroeg, liet Ozoro Esther mij verzoeken, spoedig bij Welleta Selassee te komen, die op sterven lag. Doch zij had, toen ik bij haar kwam, haare spraak reeds verlooren; en er was des geen hoop van herstel meer overig. De oorzaak van haaren dood heb ik boven reeds beschreeven. Dit voorval hield mij zoo lang op, dat ik heden naar de legerplaats niet te rug kon keeren. — Toen ik weder bij Konfu kwam, vond ik daar mijnen dienstknecht Soliman, met den Mohammedaan, die van Sennaar te rug gekomen waren. Zij bragten mij antwoord op mijne brieven me-

mede, en maar twaalf paarden en achttien panſiers voor den koning. —

Door mijne brieven kreeg ik tijding, dat het geheele koningrijk Sennaar onder de wapenen was. Nasſer had, met hulp van zijne beide broeders, zijnen vader van den troon gejaagd; maar was nu zelf met hun in oorlog ingewikkeld. De ondraaglijke hitte, en gebrek aan water maakten de reis van Ras el Fiel naar Sennaar ten uiterſte bezwaarlijk; en voor eenen blanken was het bijkans onmooglijk 'er door te komen. — Doch al kwam ik ook behouden tot Sennaar, dan was ik nog, wegens de krijgsknechten en ſlaaven, bij welken noch tucht, noch ondergeſchiktheid gevonden werden, aan het grootſte gevaar blootgeſteld. — En geſteld zijnde, ik ontkwam dat alles gelukkig, dan bleef 'er nog het ergſte voor mij overig, en geene menschlijke magt kon mij op mijne reis door de groote woestijn naar Egypte beſchermen. — Het ſlot was, dat ik liever moest blijven, daar ik was, of over Tigree, Maſuah, en Arabie te rug reizen. — Deeze tijding ontſtelde mij wel grootlijks; doch zij bewoog mij echter niet, om mijn reis-ontwerp te veranderen. Ik had eens voorgenomen, en bleef 'er onverzetlijk bij, om over Sennaar en Nubie naar Syene, als de eerſte grensplaats van Egypte, te reizen, al zou ik ook op dien weg mijn leeven verliezen.

Ik begaf mij nu, met twintig ruiters van Sanuda, en even zoo veelen van Konfu, tot dekking der paarden en panſiers, naar het leger te rug. Ik bragt teffens het nieuws van den dood van Welleta Selaſſee mede. Doch het verwekte noch verbaasd-

baasdheid, noch droefnis; en 'er werd, naderhand, noch van Ras Michaël, noch van Ozoro Esther een woord meer van gewaagd. Maar de blijdſchap over de beterſchap van Konfu was zeer groot. Ras Michaël en Ozoro Esther gaven mij hunne dankbaarheid op de vriendlijkſte wijs te kennen.

Eer wij te bed gingen, ondervroeg de koning den Mohammedaan over den waaren toeſtand van het koningrijk Sennaar. Daarna liet hij mij roepen, en beval mij, hem mijne brieven te overhandigen. Ik gehoorzaamde, en vertaalde ze hem woordlijk. Hij ſprak 'er weinig over; want hij verbeeldde zich, dat die weg thans volkomen voor mij geſtopt was. Doch hij hield mijne brieven, en beval mij, twee paarden voor mij zelven uittezoeken; 't welk ik ook deed.

Den volgenden dag viel 'er een ſchotgevecht voor. Bij die gelegenheid werd 'er een ſchoon graauw paard van Guſjo, dat prachtig met goud en zilver opgetooid was, aan welks zadel een kostbaar breed zwaard, en aan de andere zijde een ſtrijdbijl onder den gordel hing, door eenige krijgsknechten uit Ras el Fiel buit gemaakt. De koning kende het mij toe, omdat het door mijn volk genomen was. Doch Guſjo zond eenen boode, en liet vriendlijk verzoeken, dat hem het paard mogt te rug gegeeven worden. De koning vergunde mij, aan zijne bede te voldoen. Waarop ik Yaſine, met een vriendlijke boodſchap, aan hem zond, om hem het paard weder ter hand te ſtellen.

Voorts

Voorts: vond ik het geheele heir vol moed, toen ik bij hetzelve aankwam. Alleenlijk ſcheen men te wenſchen, bij Serbraxos ſlag te leveren; wijl een kluizenaar Ras Michaël voorzegd had, dat hij nog in deeze maand de muitelingen verſlaan zou.

Digitized by Google

VIJFDE AFDEELING.

RAS MICHAËL zoekt in Bedſjemder intedringen. — Eerſte veldſlag bij Serbraxos. — De muitelingen bieden den koning in de vlakte een' ſlag aan. — De wederzijdſche heiren worden door een hevig onweer geſcheiden. — Een moordenaar, op 't leeven van Ras Michaël in zijne tent een aanſlag maakende, wordt gevat. — De tweede veldſlag bij Serbraxos; enz.

Yaſine was naauwlijks in het leger te rug, of de tenten werden afgebroken, en het heir des konings ſloeg op weg. Ras Michaël en Guebra Maskal leidden de voorhoede; de koning en Guebra Christos het midden; en Kefla Yaſous de achterhoede. — Wij hadden de kerk van Serbraxos, aan onze linker zijde, op de ſchuinte eens heuvels, en meenden, hier onze legerplaats te zullen neemen, omdat beide deelen deeze plaats tot het ſlagveld beſtemd hadden. Maar wij trokken 'er, met ſnelle ſchreeden, voorbij in een lange valei, aan welker zuideinde de bergen van Bedſjemder begonnen. —

Ras

Ras Michaël had een oogmerk, om in die provincie intedringen, in hoop, dat hij niet alleen onder het volk van Powusſen opſtand verwekken, maar ook onder de edellieden aldaar magtigen aanhang vinden zou. Hij was reeds in de gemelde valei een aanmerklijk end weegs voortgerukt, en zocht, door een' ſpoedigen togt, de hoogte te bereiken; wanneer Powusſen zich vertoonde, en hem met de geheele magt van Bedſjemder aangreep.

Wij ſchaarden ons daarop in ſlagorde, en rukten in dien ſtaat voorwaard. Het duurde ook niet lang, of Guebra Maskal maakte een zoo hevig vuur op den vijand, dat hij genoodzaakt wierd te rug te wijken. — Ras Michaël zond hierop eenen boode aan Kefla Yaſous, die de achterhoede gebood, maar zich thans bij den koning bevond, en liet hem om verſterking van ruiterij verzoeken. — Intusſchen deed Ras Michaël andermaal eene pooging, om de vlakte door te trekken; doch hij werd, op nieuw, door Powusſen, aan 't hoofd der troepen van Bedſjemder, aangetast. Na een hardnekkig gevecht, trok de oude veldheer in het dal te rug, niet, opdat hij, indedaad, geſlagen was, maar om den vijand, in de hitte der vervolging, in eene hinderlaag te lokken. De liſt gelukte volmaakt; de vijanden geraakten tusſchen een dubbel vuur, welk, van weerskanten der valei, met zoo veel gevolg op hen gemaakt werd, dat zij ſpoedig het haazenpad moesten kiezen.

Kasmati ayabdar, die over den linker vleugel van het heir der muitelingen het bevel voerde, meende, dat de geheele koninglijke krijgsmagt tot aan het zuideinde der valei doorgedrongen was, en hield

hield dit voor eene goede gelegenheid, om ze te omringen, en van haare legerplaats op den heuvel van Serbraxos afteſnijden. Hij rukte voorwaard, naar de waadplaats der rivier Mariam, met oogmerk, om zich, op gemelden heuvel, in den rug onzer achterhoede te vestigen. Dan, toen hij de rivier naderde, vond hij den koning, aan den oever derzelve, met zijne ruiterij in slagorde. Hij trok te rug, en Kefla Yaſous, die zijne dwaaling en verlegenheid merkte, bedacht ſchielijk een middel, om hem nog te meer in het net te krijgen. Hij liet de ruiterij, zoo ſchielijk mooglijk was, en met een ſchijn van verwarring, te rug wijken, om de vijandlijke ruiterij, de zijne naarzettende, tusſchen het vuur der muskettiers, op de omliggende hoogten geplaatst, te brengen. — Deeze krijgslist gelukte hem; doch maar ten deele; want Ayabdar, de lont ruikende, bleef halte houden, en alleen de Eddſjou-Gallas waagden zich verder. Zij werden met een ſterk muskettenvuur, welk alleen in ſtaat zou geweest zijn, om hen in wanorde te brengen, ontvangen: dan, de koning, vol ongeduld, beval de zwarte ruiterij en alle de zwaargewapende troepen, eenen aanval op hen te doen; 't welk oogenbliklijk met groote kracht geſchiedde. De Gallas werden door onze lange pieken, en zwaare paarden ras uit een gedreeven en gantschlijk verſtrooid. — Dan, onze vrienden deeden ons, bij deeze gelegenheid, meer ſchaade, dan onze vijanden; vermits wij, door het vuur onzer eigen muskettiers, zeven man, in weerwil hunner harnaſsen, verlooren. — Ook geraakte de koning zelf in groot gevaar, en ongewapend in 't midden van 't gevecht. De jonge prins, zijn broeder, werd, aan zijne zijde, in den duim gekwetst; en Kefla Yaſous, die 's konings gevaar zag, en het

vuur wilde doen zwijgen, kreeg een' ſchoot door zijn haair, en zijn paard werd gewond.

Ayabdar week, na het verlies zijner Edſjou-Galias, onder veel vloeken, naar het leger te rug. In 't geheel baarde deeze neerlaag groote verdeeldheid onder de opperhoofden der muitelingen. 'Er waren, dien dag, negen honderd hunner beste krijgsknechten geſneuveld; het getal der gekwetſten was nog veel grooter, waarvan de meesten, die kogelwonden gekreegen hadden, uit gebrek aan bekwaame wondheelers, ſtierven. — Het verlies aan des konings zijde beliep drie honderd drie en twintig man. Ras Michaël trok naar de legerplaats op den heuvel van Serbraxos te rug. De koning, die voor de eerſte maal in het vuur was geweest, was wegens het aandeel, welk hij aan dit gevecht gehad had, buitengemeen vergenoegd. — Ras Michaël had dien dag groote onverſchrokkenheid betoond. Zoo ras hij zich door eene maaltijd verkwikt had, beriep hij eenen krijgsraad, die, niettegenſtaande de groote vermoeidheid der bevelhebbers, tot diep in den nacht duurde.

Dit was de eerſte veldſlag bij Serbraxos, welke, zonder iets te beſliſſen, twee gewigtige gevolgen had. Het eerſte was, dat de moed der ruiterij van Bedſjemder merklijk daardoor vernederd werd; en het tweede, dat de verdeeldheden onder de voornaamſte hoofden der muitelingen hoe langer hoe meer veld wonnen.

Den volgenden morgen, kwamen 'er drie gevolmagtigden van Guſjo, Powuſeſh en Ayabdar, waarvan ieder afzonderlijk gehoor bij den koning had. Alle drie lieten den vorst verklaaren, dat zij zich ge-

gebiedlijk aan hem wilden onderwerpen, alleenlijk onder voorwaarde, dat Ras Michaël naar zijn ſtadhouderſchap zou te rug keeren, en nooit weerom komen. Indien hij de gemoedgdheden van zijn krijgsheir onderzocht, zou hij bevinden, dat dit de algemeene wensch van allen, zoo van vrienden, als van vijanden, was. —— Maar vrees of dankbaarheid, of beide, hielden den jongen vorst te rug, om zich van deezen raad te bedienen. De gevolmagtigden vertrokken, nadat zij verklaard hadden, alles gedaan te hebben, 't geen in hun vermoogen was, om den koning te redden. Hij moest de gevolgen verwachten.

Een toeval had in den volgenden nacht bijna eene ſtaatsomwenteling te weeg gebragt, daar de ſchranderſte lieden ſedert veele jaaren te vergeefs naar getracht hadden. — Ras Michaël was, op den gewoonen tijd, te bed gegaan, en uit vrees voor ſpooken, brandde 'er eene lamp in zijne tent. Naauwlijks waren zijne ogen toegeſchooten, of hij gevoelde, eene manshand in het bed over hem heen reiken. Hij hield ze vast, en ſchreeuwde om hulp. Sommigen zijner lieden, in de tent dringende, ſtietten de lamp om, en de booswicht zou bijkans ontſnapt zijn. Een dienſtknecht en lieveling van Ras Michaël wilde hem grijpen, doch kreeg met een breed mes eenen ſteek in het hart; zoodat hij dood neerviel. — De moordenaar werd echter gevangen genomen, en in bewaaring gebragt. Hij had een mes in Michaëls tent laaten vallen, en nog een ander tweeſnijdend ſpits mes aan zijnen arm gebonden, waarmede hij LAËRA MARIAM (zoo heette die dienſtknecht) dood geſtooken had. Die booswicht was van een barbaarſche natie uit het landſchap *Guragué*, in de na-

buurſchap van Sjoa. Zij zijn holbewooners, en hunne voornaamſte bezigheid is, de legerplaatſen der Abyſſiniers te volgen, en paarden, muilëzels, of wat zij anders kunnen bekomen, te ſteelen. Zij verrichten dit op de volgende zeer zonderlinge wijs:

Zij draagen zeer kort haair, ontkleeden zich gantsch naakt, beſmeeren zich van het hoofd tot de voeten met boter, en binden uitwendig aan hunnen arm een lang, ſpits, tweeſnijdend mes, welks greep of hecht tot aan de hand reikt, maar welks lemmet vier duimen over den elboog uitſteekt; zoo dat, wanneer de arm rechtuit geſtrekt is, het mes langs denzelven ligt, en geen ſchaade doet; maar, wanneer hij geboogen wordt, komt het ſpits van het mes vier duimen boven den elboog, vrij en bloot, uit. — Op deeze wijs uitgerust zijnde, neemen zij een grooten bos groen rijst met het loof daaraan, gelijk de houtleezers in de legerplaatſen te koop brengen, en binden den zelven met een touw, of willigen gard, om het lijf, zoo dat de geheele rug bedekt is. Vervolgens leggen zij zich in dat gedeelte der legerplaats, alwaar zij meenen te ſteelen, op den grond neer, trekkende de beenen aan het lijf, en zien 'er dus volkomen als een groene takkebos uit. Zoo ras het donker wordt, kruipen zij langzaam voort, zoo lang zij niet bemerkt worden; maar hooren zij gerucht in de nabijheid, dan liggen zij weder ſtil. Zien zij zich ontdekt, dan laaten zij den groenen bos liggen, en loopen weg. Wanneer men ze meent te grijpen, ontglippen zij uit de handen, omdat het geheele ligchaam met boter beſmeerd is. Men kan ze dus niet anders, dan met de armen, om het lijf vatten: maar, in dit geval, buigt

buigt de Guraguee zijnen arm, en ſteekt den vervolger het mes in de borst; welk het geval van Laeka Mariam was.

Zoo ras men zich van den moordenaar verzekerd had, werd hij, met een ſtrop om den hals, en de handen op den rug gebonden, naar de tent van Ras Michaël geleid. Men wendde alle poogingen aan, om hem te doen bekennen, wie hem tot die daad verleid had. Dan, in 't eerst wilde hij in 't geheel niet ſpreeken; maar, toen men hem met de pijnbank dreigde, beſchuldigde hij nu eens de muitelingen Guſjo en Powusſen, dan weder de Itegee. Doch eer hij weggebragt werd, herriep hij alles, en ſchoof de ſchuld op zijnen broeder. Den volgenden morgen wilde men een nieuwe pooging doen, om hem tot bekentenis der waarheid te brengen: doch men bevond, dat hij zich in zijne gevangenis verhangen had. — Dit maakte, dat men nooit eenig verder licht over deeze zaak heeft kunnen bekomen. — Den volgenden morgen kwamen 'er eenige priesters, die, uit naam van Guſjo, Powusſen en Ayabdar, voor den Aboena, plechtig en onder eede verklaarden, dat zij niet het minſte aandeel aan die verfoeilijke misdaad hadden. — Allermeest verwonderde het mij, dat, hoe waarſchijnlijk het ook was, 'er echter in de geheele legerplaats niemand, de koning en Ras Michaël niet uitgezonderd, gevonden wierd, die geloove wilde, dat deeze aanſlag van den Guraguee op aanhitzing der muitelingen ondernomen was; offchoon verraderlijke moorddaaden, in het rijk, eertijds, gantsch niet vreemd moeten geweest zijn: want tot heden toe, zullen zij niemand iets te eeten of te drinken aanbieden, zonder 'er zelf vooraf van te proeven.

Op dit vriendlijk gedrag, volgden op nieuw voorflagen van vreede; maar onder gelijke voorwaarden, als voorheen; dat, naamlijk, Ras Michaël naar Tigree vertrekken zou. Doch, wijl de Ras dit niet anders aanmerkte, dan als een voorflag, om hem te gronde te doen gaan; zoo hadden zij ook geene andere gevolgen, dan een plechtige uitdaaging en uitdruklijke verklaaring, dat hij alleen de oorzaak van zoo veel bloedvergieten was.

Daags na den aanflag in de tent van Ras Michaël, die in den nacht van den zeventienden van Bloeimaand geſchiedde, kwam 'er tijding, dat 'er uit Samen, gelijk ook uit Walkait en Tzegadee, aanzienlijke verſterkingen bij de muitelingen zouden aankomen. Doch daartegen hadden zich ook twee voornaame lieden uit Belesfen en Lasta met twaalf honderd uitgeleezen ruiters bij des konings heir gevoegd.

Des avonds werd 'er met alle de hooge krijgsbevelhebbers, in de tent van Ras Michaël, krijgsraad gehouden, en daarin beſlooten, den volgenden dag flag te leveren. Kefla Yaſous voerde het bevel over den linker vleugel, bij welken zich ook de koning, met de zwarte ruiterij, bevond. Guebra Christos en Kasmati Teaſos van Sirée gebooden het midden; terwijl WELLETA MICHAËL en BILLETANA GUETA TEKLA den rechter vleugel aanvoerden. — Wijl het allermoeilijkst is, een flagveld en de eigenlijke omſtandigheden van eenen veldflag naauwkeurig te beſchrijven, zal ik mijnen leezeren daarmede niet lastig vallen.

Den

Den negentienden van Bloeimaand, kwam 'er tijding, dat de geheele magt der muitelingen in beweging was; en nog voor acht uuren des morgens, ('t welk men in Abyssinie voor zeer vroeg tot dergelijke onderneemingen houdt) zag men, van verre, naar den kant van Korreva, een groote wolk van stof opgaan. — Het koninglijk heir verliet daarop den heuvel van Serbraxos, ging door de waadplaats der rivier Mariam, en schaarde zich, in de vlakte, behoorlijk in slagorde. — Toen Ras Michaël alle zijne bevelen gegeeven had, plaatste hij zich aan zijn geliefkoosd dambord, om met eenen zijner zwarte dienstbooden te speelen. — Doch hij had niet lang gespeeld, of verscheiden spions en afgezonden ruiters kwamen te rug, en bragten allen eenpaarigh̄lijk tijding, dat in 't midden der ruiterij van Bedsjemder een groot rood vaandel woei, en veele ketelrommen bij hetzelve geslagen werden. Toen de oude veldheer dit hoorde, schopte hij het dambord met den voet, zoo dat de schijven door elkander vlogen. — Terstens zond hij eene bende musketiers af, om den heuvel beneden in het dal te bezetten.

Alles was dus in orde. De beide heiren naderden elkander. De groote, roode vaan in dat der muitelingen was reeds duidlijk te zien. Toen men zeiden koning wees, zeide hij al lagchende: „Ei! Ei! Wij willen zien, wat voor wonderen koning Theodorus zal doen!" — Ondertusschen was het een droevige dag. De lucht was vol wolken, die hoe langer hoe dikker werden. 'Er vielen reeds eenige groote regendruppels. De krijgsknechten bedekten hunne lonten, uit vrees, dat 'er mee mogten vallen; gelijk ook indedaad geschiedde. Want 'er ontstond een vreeslijk onweer van don-

der en bliksem, verzeld van wind en regen; welke laatste zoo hevig werd, dat ik naauwlijks ooit zwaarder gezien heb.

Offchoon deeze tijdsomstandigheid voor de muitelingen allergunstigst zou geweest zijn, om 's konings troepen aantetasten; vermits al haar schietgeweer door den regen onbruikbaar was geworden; keerden zij echter om, en begaven zich naar hunne legerplaats te rug. — De koning bleef nóg een halve uur op zijne plaats staan, liet de trom roeren, en de trompet blaazen, en trok ook, vervolgens, naar zijnen heuvel bij Serbraxos te rug.

De geheele avond werd met feesten doorgebragt, welken de koning, Ras Michaël, Ozoro Esther en anderen, den voornaamsten krijgsbevelhebberen gaven. De krijgsknechten waren vol moed. In des konings tent werd krijgsraad gehouden, die maar kort duurde. De koning was zeer spraakzaam. Onder anderen viel ons gesprek over het drinken der gezondheden in mijn vaderland, waarvan ik hem eene beschrijving moest doen. Toen ik naar mijne tent wederkeerde, vond ik op mijnen weg een groote takkebos; doch 'er was geen Guraguee in.

Ik sliep dien nacht gerust, en ontbeet, den twintigsten van Bloeimaand, des morgens vroeg, bij Ozoro Esther, van wie ik teder affcheid nam. Nadat het krijgsvolk, op een gegeeven sein, het ontbijt genomen had, rukte het heir weder naar de vlakte, gelijk den voorigen dag, in slagorde. — De koninglijke voetknechten stonden in eene linie. Tusschen twee voetknechten, met pieken en schilden gewapend, was een musketter geplaatst. De zwar-

zwarte ruiterij en de Mooren van Ras el Fiel bevonden zich in 't midden; en de koning met zijn gevolg achter dezelven; aan de beide vleugels, een weinig achterwaard, de overige ruiterij; en Guebra Maskal, met eene bende muskettiers, lag in eene hinderlaag aan onze linker zijde, zoo dat hij met zijn vuur onze voorſte linie kon beveiligen.

Reeds langer dan een halve uur ſtond het koninglijk heir in ſlagorde, eer dat van Bedſjemder in beweeging geraakte. Ras Michaël was de eerſte, die de muitelingen den heuvel zag neerdaalen. Hij maakte hunne nadering door een ſein van trommelen- en trompettengeſchal bekend; welk door alle de trompetten en trommelen des linkeren vleugels beantwoord werd. Eene dikke wolk van ſtof vertoonde zich weder van verre. De troepen van Powusſen kwamen ſteeds nader, en konden nu duidlijk gezien worden.

Het gevecht nam terſtond daarop een begin. De vijandlijke ruiterij deed den aanval, en kwam in vollen galop tegen ons aanrennen. Doch, eer zij ons bereikte, had zij zulk een geweldig vuur van Guebra Maskal uit zijne hinderlaag, en daarna van onze geheele linie doorteſtaan, dat zij in verwarring geraakte, en, na een' aanval onzer zwaare ruiterij, zich in twee deelen verdeelde. — Zoo ras de koning dit zag, tastte hij een gedeelte derzelve met zijne afdeeling aan; doch had het ongeluk, dat hij door de vijanden omringd, en naar den oever der rivier Mariam gedreeven wierd, daar hij buiten twijfel zou gedood, of gevangen genomen geweest zijn, indien niet SERTZA DENGHEL, een jongman van Imhara, die eene bediening in het pa-

leis had, des konings paard bij den teugel gevat, en het, zelfs in weerwil des konings, en niettegenſtaande de oever vrij ſteil was, door den ſtroom geleid had.

Naauwlijks was des konings gevaar bekend geworden, of eene menigte troepen kwam hem te hulp. Hij werd weder in zekerheid bij zijn volk gebragt, en, zoo ras Kefla Yaſous zag, dat de koning behouden was, hernieuwde hij het gevecht. Hij dreef de ruiterij van Powuſſen een endweegs te rug; doch zij herſtelde zich, en hervatte het gevecht; maar een welbeſtierd vuur van Guebra Maskal uit de hinderlaag wierp haar andermaal over hoop. Hierop ontſtond een zege-geſchreeuw door het geheele koninglijke heir, welk eenen laatſten en zoo geweldigen aanval deed, dat de vijanden het niet langer konden houden, maar omkeerden en op de vlugt ſloegen.

Ik hield het gevecht voor beſlist. Ik kwam met mijne kokkob ruiterij en met de Mooren van Yaſine van boven, van den heerenweg, dien wij bezet hadden, en daar wij van de overige troepen genoegzaam uitgeſlooten waren, naar beneden. Ik vond den koning voorwaard getrokken, en met het vervolgen van een deel troepen van Lasta en Bedſjemder, die voor hem weeken, nog bezig. Ik ontmoette Guebra Maskal, die mij toeriep, hem te volgen, gelijk ik deed. —— Kefla Yaſous wilde niet toeſtaan, dat men den vijand in de vlakte vervolgde, maar hij zocht de troepen weder in orde te ſtellen. De uitwerking hiervan was, dat niet alleen de muitelingen zich ook weder in orde ſchaarden, maar dat ook de koning het gevecht wilde ver-

vernieuwen. Doch de vijanden, ziende, dat het den koning ernst was, trokken af, en wij keerden ook in onze legerplaats te rug.

Het verlies, door de koningsgezinden, bij deezen veldslag geleeden, werd op meer dan drie duizend man gerekend, waar onder honderd en tachtig jonge lieden van voornaame familien zich bevonden. Dat der muitelingen was driemaal grooter, beloopende, volgens hunne eigen opgaaf, negen duizend man. — Intusschen geloof ik, dat het verlies aan weerskanten merklijk vergroot is. — De dood van Guebra Christos, des konings oom, die in het gevecht sneuvelde, was in allen opzigte een gewigtig verlies.

Nadat de koning zich gewasschen, gekleed en door spijs verkwikt had, ontving hij de gelukwensching van Ras Michaël, die hem een geschenk van vruchten en duizend oncen goud zond. — Daarop nam eene plechtigheid, zoo morsig en zoo schandelijk, dat zij onder eene natie, die zich voor Christenen uitgeeft, niet behoorde genoemd te worden, haar begin. — Ik zal ze in zulke bescheidene uitdrukkingen zoeken voortestellen, als my mooglyk is.

Allen, die hengoederen der kroon bezitten, zij moogen mannen of vrouwen zijn, moeten een zeker aantal krijgsknechten te paard en te voet leveren. De vrouwen waren, voorheen, niet genoodzaakt, in persoon te komen; maar, sedert Ras Michaël met Ozoro Esther getrouwd was, had hij, om haar een hof te verschaffen, de gewoonte ingevoerd, om ook zelve te moeten komen. Zie hier eene korte beschrijving der plechtigheid:

In

In den avond na een veldslag, moeten allen, die eenige lieden bij des konings heir gevoegd hebben, zich in de deur hunner tent plaatsen; wanneer een ieder hunner manschap, die een' vijand verslagen heeft, zich in zijne volle wapenrusting voor hen vertoont, met de bloedige voorhuid des verslagenen aan den knokkel zijner rechterhand, en eene lans in dezelve. De een na den anderen treedt voor zijn opperhoofd, zwaaiende met de lans, gelijk bij den aanval, en zegt: „Ik ben Johannes, de „zoon van Willem, — van Thomas — van Da„vid, — ik ben de ruiter van het bruine paard; „ik redde uw vaders leeven in deezen of geenen „veldslag; wat zou van u geworden zijn, had ik „heden niet voor u gevochten? Gij doet niets „voor mij; geeft mij geene kleederen, geen geld; „gij verdient zoodaanigen dienstknecht niet, gelijk „ik ben." — Met deeze woorden, werpt hij zijne bloedige zegetekens zijnen leen-heer of vrouw voor de voeten. Dan komt een ander, en doet het even eens. Heeft iemand meer dan eenen vijand gedood, dan komt hij even zoo dikwijls te rug, herhaalende steeds dien zelven onzin, en die zelve gebaarden. — Ozoro Esther had dien dag zeker meer dan vier honderd zulke zegetekens voor zich liggen; en het was afschuwlijk te zien, dat zelfs de jonge schoone TEKLA MARIAM, bij eene zoo walglijke plechtigheid, niet alleen tegenwoordig was, maar ook, als het ware, de voorzitting hield. Doch zoo groot is de kracht der gewoonte, dat zij zich zelfs verwonderde, dat ik haar niet een dergelijk eerbewijs aandeed; en nog meer, dat ik eene zoo afzigtlijke plechtigheid ten minste niet bijwoonde.

De leenbezitters verschijnen, bij deeze gelegenheid, met een dekzel over het hoofd en het geheele aan-

ge-

Digitized by Google

gezigt, uitgenomen alleen de oogen. Dit merken zij als een teken van hunnen voorrang aan. — Wanneer deeze plechtigheid voorbij is, neemt iedes krijgsknecht zijn bloedig zegeteken weder mede, bereidt het gelijk de Indiaanen de huid met haair van den hoofdschedel hunner vijanden, en, wanneer het geheele heir, te Gondar, te rug komt, en door den koning gemonsterd wordt, werpen zij het voor de poort van het koninglijk paleis neer, daar zij blijven liggen, tot dat zij door de hyena's verteerd worden.

Nadat deeze onmenschlijke plechtigheid geëindigd, en voor de gekwetsten zorg gedraagen was, 't welk nog al het andere voorging, maakten alle voornaame persoonen, welke op dien dag zich bijzonder wel gekweeten hadden, hunne opwachting bij den koning. De tent des konings was opgepropt vol, en de vorst wegens den uitslag van dien dag zeer opgeruimd. Aan den dood van Guebra Christos, zijnen oom, dacht hij met veel genoegen. Hij maakte het besluit, dat, wanneer 'er een man van dien rang aan zijne zijde sneuvelde, ook veelen van gelijken rang aan de andere zijde het leeven zouden gelaaten hebben. Voorts werden 'er dorpen, eerampten, goud, geschenken en beloften, aan allen, die dapper gestreeden hadden, in rijke maat uitgedeeld. — Ik was bij deeze plechtigheid niet tegenwoordig, vermits ik mijnen vriend Endsjedan, die zwaar gewond was, niet verlaaten kon.

De koning vroeg zeer dikwijls naar Sertza Denghel, die hem in den veldslag zoo gelukkig gered had. Doch hij was nergens te vinden. Men had hem, aan den ingang der valei, aan de zijde van Endsjedan dapper zien vechten; maar niemand wist, wat,

Digitized by Google

wat, naderhand, van hem geworden was. — Ik vond hem, in de tent van Endſjedan, in een' donkeren hoek zittende. Zijne lippen, neus en kin waren zeer beſchaadigd, de voorſte tanden uitgeſlagen, en zijne wangen zeer gezwollen. Zijne wonden waren echter niet gevaarlijk. Maar de ſlag des konings, bij eene zoo verdienstlijke daad, had zulk eenen diepen indruk op het edel gemoed van deezen jongman gemaakt, dat hij, in de tent van Endſjedan, zich terſtond de haairen liet afſnijden, een monniksgewaad aantrok, en eene gelofte deed, om zich het kloosterleeven toetewijen. — Te vergeefs zocht de koning hem door belooningen en bedreigingen daarvan aftebrengen. Hij bleef onveranderlijk bij zijn beſluit, en leefde als een monnik in een dorp, welk hij als zijn vaderlijk erfdeel in eigendom bezat. Wanneer hij ſomtijds ten hove verſcheen, ſpijsde en ſliep hij echter nooit in het paleis; maar zoo dikwijls hij verzocht werd, ter tafel te blijven, verſchoonde hij zich met te zeggen: „ik heb geene tanden." — Hij was een jongman van voortreflijk verſtand, in alle de boeken van zijn land wel beleezen, had eene bijzondere neiging voor de leer van den godsdienst, en zijn voornaamſte wensch was, met mij naar Jeruſalem te reizen, aldaar te ſterven en begraaven te worden.

Digitized by Google

ZESDE AFDEELING.

De koning beloont zijne krijgsbevelhebbers. — Nieuwe twist tusschen Bruce en Guebra Maskal; die bijgelegd wordt. — Beiden worden door den koning aanzienlijk begiftigd. — De derde en laatste veldslag bij Serbraxos.

Wijl na de tweede overwinning, een ieder toegang tot den koning had, wilde ik niet door de menigte heendringen, maar ging door de slaapkamer, en plaatste mij achter des konings stoel. Zoo ras de vorst mij zag, sprak hij mij zeer vriendlijk aan; en vroeg mij naar mijnen welstand. — Nadat ik hem kortlijk gezegd had, dat ik niet gekwetst was, maar een paard onder mij verlooren had, nam ik het roode vaandel uit handen van mijnen dienstknecht, en leide het voor des konings voeten neêr, met deeze woorden: — „Mogten alle uwe vijanden zoo vallen, als de aartsmuiteling, welke dit vaandel voerde, heden viel!" — De koning, ten uiterste verheugd, deed mij veele vraagen daaromtrent. Ik antwoordde: „Sire! ik was „zoo gelukkig niet, dat ik hem velde. Maar een „schot

„ ſchot van Guebra Maskal deed hem vallen. Een „ krijgsknecht vond het vaandel in het veld, en „ bragt het mij, in hoop eener goede belooning. „ De verdienste van zijnen dood komt Guebra Mas„ kal toe. Ik laat hem deeze gerechtigheid te meer „ wedervaaren, omdat hij de eenige is onder de „ koninglijke krijgsbevelhebbers, die mij ongene„ gen is, ſchoon ik niet weet, waarom?"

Terwijl ik nog ſprak merkte men een buitengewoon gedrang. Maskal drong met geweld door. Zijn geitenvel hing om hem, en hij was nog vol ſtof en zweet, gelijk hij van het ſlagveld kwam. Hij had gehoord, dat ik met het roode vaandel in des konings tent was gegaan, en meende zekerlijk, dat ik mij de eer van het genomen te hebben, aanmaatigen wilde. Zonder eenig onderzoek te doen, wierp hij zich voor den troon neêr, en zeide met veel drift, tot den koning: „ Al wat Yagoube voorgeeft, zijn leugens." — Hierop ontſtond een algemeen ſtilzwijgen. De koning, vol verbaasdheid, antwoordde zeer bedaard: „Het zou mij om uwenthalve leed doen, indien dat geen, 't welk Yagoube gezegd heeft, een leugen ware." — Doch Guebra Maskal gedroeg zich, bij aanhoudendheid, zeer aanſtootlijk. Een paar zijner vrienden bragten hem, hoewel niet gemaklijk, in een ander vertrek, om hem beter te onderrechten. Een ieder dacht, dat hij dronken was. Maar ik deed mijn best, om 'er hem vrij van te ſpreeken, en toonde, dat zijn onbehoorlijk gedrag enkel uit onverſtand voortkwam. — De koning begreep mij ten volle, en wilde de zaak bemiddeld hebben.

Daarop werd ik door een boode naar buiten geroepen: doch de koning, kwaad gevolg daarvan vree-

vreezende, wilde niet toeſtaan, dat ik mij verwijderde. Op dat oogenblik trad Keſla Yaſous, mijn vriend, binnen. Wij gaven hem een duidlijk begrip van het gebeurde; en wijl hij veel op Guebra Maskal vermogt, was hij het middel, dat onze vriendſchap gelukkig herſteld wierd.

Den een en twintigſten werd Endſjedan in eene draagkoets naar Gondar gebragt. Dien zelven morgen zond Powuſſen, en vervolgens ook Guſjo en Ayabdar, ieder een gezantſchap aan den koning, om naar zijnen welſtand te vernemen, en hem te ſmeeken, dat hij zich aan een zoo ogſchijnlijk gevaar niet zou bloot ſtellen, als bij den voorigen dag gedaan had. Powuſſen zond ook drie en twintig ketteltrommen des konings, met de muilëzels, en zoo veele trommelſlangers, als nog in leeven waren, te rug; waartegen de koning het meergemelde roode vaandel wederom gaf. Beide gezantſchappen bragten ook de gewoone voorſlagen van vreede. De gevolmagtigden werden met zeer gunſtig antwoord, en de gewoone geſchenken aan kleederen en geld te rug gezonden.

Omtrent elf uur des voormiddags kreeg ik bevel, om bij Ras Michaël te komen. Voor de tent trof ik Guebra Maskal aan. Wij werden te ſamen binnen geroepen. De Ras ſprak zacht met twee prieſters, welke eerst onlangs uit Gondar ſcheenen gekomen te zijn. Hij vroeg ons enkel naar onzen welſtand. Daarna bragten drie of vier dienſtknechten nieuwe katoenen kleederen, welken zij ons aandeeden. Daarna werden wij door eenige krijgsbevelhebbers, prieſters en andere lieden bij den koning ingeleid, die in 't midden zijner tent zat, en door ſommige richters en prieſters omringd

was. Ook ſtond mijn vriend, de geheimſchrijver des konings, bij zijnen ſtoel, en hield iets in zijnen ſchoot. — Guebra Maskal knielde het eerst. De ſekretaris bond hem een breed wit lint, waarop met zwarten en roodden inkt geſchreeven ſtond: — „De Leeuw uit den ſtam van Juda, uit het geſlacht van Salomo, heeft overwonnen:" om zijn voorhoofd, en maakte hem bekend, dat de koning hem, tot belooning zijner dienſten, met drie groote dorpen in Dembi beleend had. Dit werd ook terſtond, voor des konings tent, onder openbaaren trommelſlag, afgekondigd. Daarenboven vereerde de koning hem een mes met een gouden hecht. — Guebra Maskal kuste den vloer, en ſtond op. —

Daarna kwam de beurt aan mij. Ik wierp mij neer, en de koning, die in mijne houding iets moest opgemerkt hebben, of wien anders iets in den zin moest gekomen zijn, kon zich naauwlijks van lagchen onthouden, toen ik hem in 't gezigt zag. Hij had eene gouden keten in de hand; vouwde ze dubbel te ſamen, en hing ze mij om den hals; waarbij de ſekretaris zeide: — „De koning bewijst u deeze eer, niet om uwe dienſten te betaalen, maar tot een onderpand, dat hij ze wenscht te beloonen." — Wij werden met onze eeretekens naar Ras Michaël geleid. Hier kusten wij wederom den vloer, en ook zijne hand. Wijl hij met mannen, die van andere plaatſen gekomen waren, in geſprek was, kreegen wij verlof, om ons te verwijderen. Alleenlijk hefte hij zijne hand op, en lachte vriendlijk, zeggende: „Nu; zijt gij thans vrienden?" Wij boogen ons beiden zonder te antwoorden, en verlieten de tent. —

De keten beſtond uit honderd vier en tachtig ſchа-

ſchakels, waarvan ieder drie en een twaalfde *penning-weight* aan fijn goud woog. Zeer ongaarn zag ik mij, op mijne terugreis uit Abyſſinie, in Sennaar, daar het mij aan alles mangelde, genoodzaakt, een groot gedeelte van dit loſſijk eenemken te verkoopen. De rest daarvan bezit ik nog.

Weinige uuren daarna viel 'er eene gewichtiger gebeurenis voor. — AYTO TESFOS, onder de regeering van Joas, ſtadhouder van Samen, had noch den tegenwoordigen koning, noch zijnen vader, den eed van trouwe gedaan, noch Ras Michaël in zijne hooge waardigheden erkend, maar hem als eenen muiteling en koningsmoordenaar behandeld. Hij had onafgebroken met Fafil in vriendſchap geleefd, doch hem nooit, zelfs niet, toen hij als Ras in Gondar het bewind voerde, met manſchap bijgeſtaan. Hij hield zich geſtaadig op een ontoegankelijke rots, de Joodenrots genaamd, op, en had een aanzienlijke menigte krijgsvolk in dienst, waarmede hij het omliggende land in bedwang hield. Maar, nu hij zag, dat de ondergang des konings nabij, en het niet meer waarſchijnlijk was, dat Ras Michaël naar Tigree ontkomen kon, kwam hij, om zich met duizend man bij Guſjo te voegen. —

Deeze onverwachte verſchijning maakte op ons volk, en bijzonder op de troepen van Tigree, eenen nadeeligen indruk. Toen zij de krijgslieden van Tesfos hunnen grooten, hun bijzonder eigen, marsch hoorden ſlaan, lieten zij den moed nog meer zinken, dan wanneer tien duizend man van Amhara zich met de muitelingen vereenigd hadden. Daarenboven had hij eene legerplaats uitgekoozen, van waar hij ons veel nadeel kon toe-

brengen. In 't midden derzelve lag de rots, van waar de boeren van Mariam Ohhz, bij onzen terugtogt, na den laatſten veldſlag, ſteenen op ons volk neerſlingerden. Op dezelve rots had Tesfos eene menigte vrouwen en bedienden geplaatst, welke 'er ſtroohutten begonnen opterechten, als of zij 'er een tijdlang meenden te blijven; offchoon 'er vrouwen genoeg beneden in het leger waren. — Alle deeze omſtandigheden, voornaamlijk, de togt van Ayto Tesfos zoo dicht voorbij de legerplaats des konings, en zijne legering, op een' zoo kleinen afſtand, in 't gezigt derzelve, merkte men als eene uitdaaging aan.

Ten einde die trotschheid te ſtraffen, en den moed der troepen van Tigree weder optewekken, maakte Kefla Yaſous een ontwerp, om hem, des avonds, als het volkomen donker was, met een uitgeleezen bende te overrompelen. Om geen gedruisch te maaken, had men geene musketiers, maar enkel piekeniers, tot die onderneeming gekoozen. Zij gelukte volkomen. De ruiterij trok de hoogte rond, om den vijand de vlugt afteſnijden. De geheele bende werd in den ſlaap overvallen, en voor het grootſte gedeelte afgemaakt. Ik verzelde Kefla Yaſous op deezen togt. Wij ontmoetten, in de legerplaats des vijands, een groote tent, welke wij voor die van Ayto aanzagen. Ons volk opende ze terſtond. Doch in plaats van hem, of een' voornaamen krijgsbevelhebber daarin te vinden, zagen wij, bij eene brandende lamp, drie of vier naakte mannen en vrouwen, vol wijn en ſlaap, zorgloos, als zwijnen, nevens elkander op den grond liggen, zonder iets te weeten van 't geen rondom hen gebeurde. Alleenlijk vond ik, in deeze tent, op eene tinnen ſchotel, een van die groote hoornen, waarvan ik hier-

voo-

Digitized by Google

vooren melding heb gemaakt; het ſchoonſte, welk ik ooit gezien heb. Dit was ook mijne eenige buit bij deezen togt, en ik heb het genoegen gehad, hetzelve mede in mijn vaderland te brengen.

Wijl de ſtroohutten op de rots in brand waren geraakt, en Kefla vreesde, dat de geheele vijandlijke magt, die niet verre van daar lag, in beweeging zou geraaken, liet hij voorzigtiglijk, den aftogt blaazen, en kwam met een aanzienlijke buit van muilëzels in de legerplaats te rug. — Ik was de eenige ongelukkige. Toen wij de meergemelde hooge rots voorbij trokken, kreeg ik met een' ſteen eenen zoo hevigen ſlag op mijnen linker arm, en de bodem van een aarden pot, die op de kruin van mijn helmet neerkwam, gaf mij een zoo ſterke ſchudding, dat ik 'er bedwelmd door wierd, en in dien ſtaat naar mijne tent gebragt moest worden. — De algemeene deelneeming, die mijn ongeval vond, trof mij grootlijks. Alle de grooten van het hof, van den koning af, en vervolgens, ook Ras Michaël en Maskal, waren 'er zeer over aangedaan. Ozoro Esther en de ſchoone Tekla Mariam kwamen mij dikwijls bezoeken in mijne tent.

Offchoon Ayto Tesfos door deeze neerlaag merklijk verootmoedigd was, duurde zulks echter niet lang. Den drie en twintigſten, kwamen SAMUEL MAMMO van Tzegadee, en HERAKLIUS van Walkayt met een groote verſterking bij Ayto. Zelfs bragten zij Sanuda, Ayto Konfu en Ayto Endſjedan, welken zij, bij hunnen togt door Gondar, krijgsgevangen gemaakt hadden, in de legerplaats van Guſjo mede. Sedert die gebeurenis kwam Tesfos ons ruim eene halve Engelſche mijl nader. — Dien dag kwamen 'er weder voorſlagen van vrede;

doch die niets meer afdeeden, dan de vooriger. Intusschen hadden de muitelingen weder eene versterking gekreegen van drie duizend man, welken KOQUEE ABOU BARI had aangebragt. En deeze omstandigheid, gevoegd bij de vermindering der leevensmiddelen, — bij de besmetlijke ziekte in de legerplaats van Gusjo, — en den aanvang des regentijds, maakte het van weerskanten noodzaaklijk, iets beslissends te waagen.

Den vier en twintigsten, des morgens, kwam 'er een boode van Gusjo bij den koning, met verzoek, om mij te vergunnen, dat ik met geneesmiddelen bij hem kwam; wijl zijne geheele familie door de koorts aangetast was. — Doch, eer dit ter uitvoer kon gebragt worden, gebeurde 'er eene zaak van een' geheel anderen aart, welke niet toeliet, zelfs een oogenblik daaraan te denken.

Omtrent den middag werd 'er alarm geslagen. Op vergunning van Gusjo en Powusseu, waren Heraklius, Mammo en Tesfos van den eenen, en Koquee Abou Bari met Woedadsje Asahel van den anderen kant, in aantogt, om ons in ons leger te bestormen. Wijl de heuvel van Serbraxos, sedert wij aldaar stand hadden gehouden, van al zijn houtgewas ontbloot, en wegens het geduurig heen- en weergaan merklijk verlaagd was, had Ras Michaël eene menigte steenen laaten bijeenbrengen, en op bekwaame plaatsen kleine muuren, in plaats van borstweeringen, opregten, achter welken de krijgsknechten verborgen lagen.

In het begin van het gevecht, was het geluk nu eens aan deezen, dan weder aan geene zijde. Koquee Abou Bari werd door des konings voet-

knech

knechten te rug gedreeven. Mammo en Heraklius ging het niet beter. Maar een aanzienlijke verſterking gekreegen hebbende, deeden zij des konings troepen, op haare beurt, wijken, in zoo verre zelfs, dat Tesfos zich, met veel voordeel, van de ſteenen borstweeringen tegen den koning bediende.

Terſtond daarop voerde Afahel de ruiterij, door voetvolk ondersteund, tegen den heuvel aan. Zij naderde dien op de toegangbaarſte plaats moedig; doch de koninglijke muskettiers, op de hoogte in orde geſchaard, verwachtten ze met groote ſtandvastigheid. — Op de nadering der vijanden, planten zij hunne ijzeren ſtangen in den grond. — Geen Abysſinisch krijgsknecht ſchiet zijn geweer uit vrije hand af, maar een ieder van hun heeft een ijzeren ſtang, aan weerskanten met haaken; deeze ſteekt hij in de aarde, en laat, wanneer hij aanlegt, den mond van den loop daarop rusten, eer hij afſchiet. Het gedruisch, welk het inſteeken der ſtangen in den grond veroorzaakt, heeft gemeenlijk de zonderlinge uitwerking op den aanvallenden vijand, dat hij halte houdt, en daardoor den muskettieren tijd gunt, om op hem te mikken: en, wanneer hij een welbeſtierd vuur ontvangt, geraakt hij in verwarring, gaat aan 't loopen, en geeft den ſchutteren gelegenheid, om op nieuw te laaden. Integendeel behoorde de ruiterij, zoo ras zij het inſteeken der ſtangen in den grond hoort, of eer de vijand gereed is om te ſchieten, of oogenbliklijk na het eerſte ſchot, in vollen galop aantevallen, wanneer de muskettiers, wijl zij geene bajonetten op hun geweer hebben, zekerlijk over hoop zouden geworpen worden. Doch,

Digitized by Google

wegens die verkeerde handelwijs, gebeurt doorgaans het tegendeel.

Asahel was tot op dertig ellen na onze musketiers genaderd, toen hij tot zijn ongeluk den heuvel steiler vond. De koning bevond zich juist aan dien kant, en niemand kon hem beweegen, zich van daar te verwijderen. Ik verwachtte alle oogenblik, de vijandlijke bende door ons muskettenvuur vernietigd te zien. — Asahel was door een rood net, dat hij om zijn hoofd had, en welks enden aan beide zijden neerhingen, zeer kenbaar. Hij wenkte de troepen, die beneden waren, hem te volgen. In dit oogenblik gaven de koninglijke troepen vuur, en ik meende, de vijanden langs den heuvel dood te zullen zien neerrollen; zij maakten zich ook spoedig uit het stof weg, doch niet als doode, maar als leevendige menschen, langs den heuvel neerrijdende en loopende, zoo dat men zich van het lagchen niet onthouden kon.

Woedadsje alleen bereikte met twee man den top des heuvels. Toen hij de koninglijke tent voorbij reed, nam hij het roode net af, deed als of hij ze groette, en galoppeerde daarop midden door onze legerplaats. En hij was ook op het punt, om aan de andere zijde, alwaar Abou Bari te rug geslagen was, onbeschaadigd weder neerwaard te rijden, toen SEBASTOS, des konings kok, een man van vijf en zeventig jaaren, hem herkende. Hij lag, met een schietgeweer in de hand, achter een' steen, en loste zijn geweer op hem, welk zoo wel trof, dat de kogel aan de linker zijde in zijn lijf ging, waaraan hij des avonds in zijne tent overleed.

Men

Men had aangemerkt, dat Tesfos niet ſchoot, ſedert Aſahel den ſteilen heuvel bereikt had. Eerst meende men, dat het uit vrees kwam, van zijnen vriend te beſchaadigen. Maar, naderhand, ontdekte men, dat hij door twee neeven van Kefla Yaſous in bedwang was gehouden. Dezelve waren, op bevel van hunnen oom, den heuvel rond getrokken, en hadden hem, van ter zijde, met zoo goed gevolg aangetast, dat hij de vlugt moest neemen, en zelf, twee wonden gekreegen hebbende, ter naauwer nood ontkomen was.

Koquee Abou Bari deed verſcheiden poogingen, om den heuvel te beklimmen; doch hij werd telkens te rug geſlagen. — Het gevolg was, dat de vijand eindelijk aan alle kanten te rug week. Aan de koninglijke zijde, was het verlies zeer onbeduidende. Men telde niet meer dan elf dooden. Maar het verlies aan den kant des vijands werd verſcheidenlijk aangegeeven. Het volk van Woedadſje Aſahel, dat de kruin des heuvels bereikt had, moest het vuur van meer dan duizend muskettiers doorſtaan; doch liet echter niet meer dan drie en zestig dooden en eenige geſneuvelde paarden op het ſlagveld liggen. — Dit is een duidlijk bewijs, dat zelfs de gevaarlijkſte wapenen in de handen van onkundige lieden, die 'er niet weeten mede omtegaan, niet zeer ſchaadelijk zijn. — En deeze was de derde en laatſte veldſlag bij Serbraxos.

Digitized by Google

ZEVENDE AFDEELING.

BEZOEK *bij Guſjo in zijne tent.* — *Geſprek met hem.* — *Terugreis naar de legerplaats.* — *Des konings heir keert naar Gondar te rug.* — *Groote verwarring op den togt geduurende den nacht.*

Den vijf en twintigſten van Bloeimaand begaf ik mij, des morgens vroeg, naar de legerplaats van Guſjo. Dicht bij zijne tent, ſteeg ik van mijn muilëzel af, en ontblootte mij, gelijk de koning mij bevolen had, tot onder de borst, ten teken, dat ik met bevelen des konings aan hem gelast was. — Daarop kwamen vier mannen uit Guſjo's tent mij te gemoet, waarvan twee en twee mij onder den arm vatten, en in dien toeſtand bij Guſjo inleidden. Hij zat op een rustbed, met een ſcharlakenrood kleed, met breede gouden franjes, bedekt. Zoo ras ik hem naderde, hefte ik mijne ſtem aan, en zeide: „Hoor, wat de koning u laat zeggen!" — Oogenblikkelijk ſtond hij op, ontblootte zich tot het lijf toe, en bukte met het hoofd tot

tot op het ſcharlakenroode kleed ; maar hij ſtond niet op den blooten grond, en raakte dien ook niet met het voorhoofd aan, gelijk hij had moeten doen. Stout op zijne onafhanglijkheid, meende hij van de waarneeming dier plechtigheid, waaraan hij, van zijne jeugd af, gewoon was geweest, bevrijd te zijn.

Toen ik zag, dat hij opmerkzaam was, ging ik dus voort:

„ De koning laat u zeggen, en ik, als arts, verzeker het u, dat de koorts, welke thans onder u heerscht, bij den naderenden regentijd, doodlijk zal worden. God alleen weet, wat daarna van u worden zal, wijl gij uwe trouw jegens den koning geſchonden hebt. De koning wenscht, dat gij voor uwe gezondheid zorg draagt, naar Amhara te rug keert, en Powuſſen, benevens allen, die ziek zijn, medeneemt ; en wel hoe eer, hoe liever ; wijl hij hartlijk begeert, van u allen, zonder dat 'er één overblijft, ontſlagen te worden."

Ik had, geduurende mijne aanſpraak, alle moeite, om mij van lagchen te onthouden. Guſjo ſcheen in dezelve verlegenheid te zijn ; tot dat hij eindelijk in een hevig gelach uitbrak : „Zoo, zoo, Yagoube ! zeide hij, ik zie, dat gij nog dezelve zijt. Zeg den koning, dat ik hem een' beteren dienst hoop te bewijzen. Indien ik naar huis ging, en Ras Michaël bij hem liet, zoo verzeker ik, die geen arts ben, dat de Ras hem eene gevaarlijker ziekte veroorzaaken zou, dan alle de koortſen in Dembi."

Daarop ſtelde ik hem zijnen nabeſtaanden Sertza Den-

Denghel voor, dien hij in zijne monnikskleederen niet kende. Guſjo wist reeds, dat hij den koning gered, doch daarvoor van hem een' zoo harden ſlag in 't aangezigt gekreegen had. Hij prees den jongman, en zijne loflijke daad, en zeide: „ de behoudenis der koningen van Abyſſinie had de Voorzienigheid den volke van Amhara voorbehouden." — Hij liet voor Sertza Denghel andere kleederen brengen, en, toen deeze zwaarigheid maakte, zijne monnikskap afteleggen, rukte Guſjo ze hem van zijn hoofd, trapte 'er met den voet op, en wierp ze achter de ſofa, hem ernſtiglijk bevelende, zijne voorige leevenswijs te hervatten. En mij droeg hij op, bij den koning te bewerken, dat hij in zijne bediening herſteld wierd. Bij het afſcheid neemen liet Guſjo hem vijf oncen goud geeven.

Ik begeerde nu de kranken te zien, gaf zijnen dienstknecht ANTONIO kina en ipekakuanha, met een voorſchrift, hoe het te gebruiken, en, wijl een neef van Guſjo de kinderziekte had, ried ik hem, denzelven terſtond naar de kerk van Mariam, onder het opzigt der priesters, te zenden, opdat zijn geheele heir niet zou beſmet worden; 't welk hij ook deed.

Vervolgens ondervroeg Guſjo mij naauwkeurig wegens den dood van Welleta Selaſſee, en liet, daarna, een overvloedig ontbijt aanrechten, waarbij veele krijgsbevelhebbers en inwooners uit Gondar tegenwoordig waren. Ook begeerde hij van mij, dat ik hem, eer ik heen ging, zou aderlaaten. Doch, wijl ik geene ongeſteldheid in hem kon beſpeuren, weigerde ik zulks; daar hij ook genoegen in nam.

Na-

Digitized by Google

Nadat het ontbijt geëindigd was, verliet een ieder de tent, en ik bleef alleen met Gusjo. Wij geraakten in een breedvoerig en zeer vertrouwlijk gesprek over verscheidene bijzonderheden, mij betreffende, vooral over den dood van Woedadsje Asahel, waarover ik hem wel voldeed. Hij prees mijn gedrag, dat ik mij in des konings dienst begeeven had, en ried mij, dat ik mij dicht aan den koning moest houden. Ten flotte zeide hij mij, dat 'er een bediende van Metikal Aga in de legerplaats was, die, op begeerte van THOMAS PRICE, kapitein van een Engelsch schip te Bombay, van Djidda de reis herwaard ondernomen had, om te verneemen, of ik nog in leeven en welvaarende was? Dezelve had ook eene boodschap aan den koning. Doch hij wist nog niet, of hij hem, morgen, in onze legerplaats zenden, of zulks liever uitstellen zou, tot dat wij ons in Gondar zouden ontmoeten. — Ik kreeg echter voor deeze keer den dienstknecht van Metikal Aga, zoo min, als de gekwetste Konfu en Endsjedan te zien.

Bij het weggaan, wilde Gusjo mij een baar goud, in zijden papier gewonden, in de hand stoppen. Maar ik zeide hem: dat hij vergat, gelijk hij zelf nog deezen morgen gezegd had, dat ik geen gering man, geen Griek, geen Armenisch bediende, maar veelligt met hem van gelijken rang was; en dat, wanneer ik geld van nooden had, Metikal Aga mij zulks op mijn verzoek gaarn voorschieten zou. Voorts, herhaalde hij zijnen raad, dat ik mij steeds aan den persoon des konings moest houden; wanneer mij bij geene ontmoeting eenig leed geschieden zou. Gij zijt, zeide hij, een vriend van Ozoro Esther; doch zij kan u niet beschermen: maar OZORO ALTASJ, eene dochter van Esther, die met Powussen

ſen getronwd is, kan het doen. Doch het beſte was, ſteeds bij den koning te blijven, en het overige aan hem overtelaaten. — Ik bedankte hem voor zijnen vriendlijken raad, en een krijgsbevelhebber werd gelast, mij dwars over de vlakte te verzellen; terwijl eenige bedienden, met visch en fruit beladen, werden mede gezonden.

Naauwlijks was ik honderd ellen van de tent, of mij ontmoette een vermomd man, een dienstknecht van Endſjedan, die mij zacht in het oor luisterde: „Uwe krijgsmagt zal uit elkander gaan; houdt u aan den koning, of aan Aylo, mijns heeren broeder." Wij verlieten hem daarop, en zetten onzen weg over de vlakte voort, daar wij eenige kleine bonden muiters zagen rond zwerven, zonder ons te naderen. Mijn leidsman zeide mij, dat OZORO WALÉTA ISRAËL, en haar zoon AYLO heden, met tien duizend man, uit Godſjam in de legerplaats aangekomen was: men had die verſterking wel niet noodig gehad, en zij aten ſlechts het land op; maar de Itegee had nog iets tot den val van Michaël willen toebrengen. — De bedienden van Guſjo zetten de visch en fruit bij onzen eerſten voorpost neêr, en keerden met den krijgsbevelhebber te rug. — Ik ging, intuſſchen, naar de tent des konings, en overdacht, wat dit al te beduiden had; wat voor eene magt ons naar Gondar zou brengen; onze troepen uit elkander doen gaan; Michaël afzetten, en nogthans den koning niet benadeelen.

Toen ik bij des konings tent kwam, vernam ik, dat hij niet wel was geweest, en warm water om te braaken genomen had; een middel, welk ik hem ſomtijds had aangeraaden, als hij zich niet wel bevond, om hem niet altijd artſenijen te geeven. —

Van

Van den koning begaf ik mij naar Ras Michaël, die alleen en in verlegenheid was. Hij vroeg naauwkeurig naar al, dat tusschen Gusjo en mij voorgevallen was. Ik zeide het hem ook getrouwlijk, uitgenomen den raad van Gusjo, en de bijeenkomst in Gondar. Dit deed ik ook bij mijne terugkomst bij den koning, die over pijn in het hoofd klaagde. Ik verzocht hem, dien avond niemand te zien, maar zich stil te bed te leggen, terwijl ik in des geheimschrijvers kamer zou wachten, tot dat hij ontwaakte. Ik geloof, dat hij dezen voorslag aannam; te meer, omdat hij, in den voorigen nacht, een lange, gemeenzaame verkeering met Ozoro Esther gehad had, waarbij vermoedlijk over de zaaken des rijks niet veel gesprooken was.

Nadat de koning te bed was gegaan, begaf ik mij naar AZAGSJE KYRILLOS, des konings secretaris, met wien ik steeds in vertrouwde vriendschap geleefd had, en die ook een waar vriend des konings was. — Ik maakte des geene zwaarigheid, hem al het nieuws, dat ik van Gusjo en den dienstknecht van Endsjedan gehoord had, mede te deelen. Hij verwonderde 'er zich in geenen deele over, en ried mij, den koning 'er kennis van te geeven. Zoo ras de koning ontwaakt was, ging ik tot hem, en verhaalde hem de geheele geschiedenis. Hij scheen ten uiterste aangedaan, en riep verscheidenmaal uit: O GOD! O GOD! O GUEBRA MEMFUS KEDOS! — Deeze Guebra Memfus Kedos was, gelijk Tekla Mariam mij verhaalde, een groot heilig, die van zijn moeders lijf af, tot zijnen dood toe, nooit at, noch dronk, die alle dagen in Jerusalem de mis las, en des nachts in de gedaante van een' ojevaar te huis kwam. Hij ver-

vertelde ook nog van hem, dat hij eens in Tigree met den duivel gevochten, hem van de rots Amba Salam neergeſtort, en gedood had. —

Hoe vol onrust de koning ook was, liet hij zich echter niet verder uit. Hij beval mij, terſtond naar mijne tent te gaan, en, bijaldien mij mijn leeven aangenaam ware, aan niemand iets daarvan te gewaagen. Ik deed het, en ging te bed, niet zonder een ſtraal van hoop, dat de Voorzienigheid mij thans veelligt een' weg opende, om uit mijnen tegenwoordigen bezwaarlijken ſtaat te geraaken. Reeds was al het licht in onze legerplaats uitgebluscht, en, behalve het roepen der ſchildwachten, was alles ſtil. Ik lag nog in diepen ſlaap, toen FRANCISKO, een Grieksch dienstknecht van Ras Michaël, een oud en braaf krijgsman, in mijne tent kwam, mij opwekte, en mij zeide: „Sta ſchielijk op. Binnen eene minuut worden wij allen in ſtukken gehouwen. Faſil heeft onze legerplaats overrompeld, en geeft geen genade." Ik antwoordde: „Dan blijf ik liggen; indien ik niet langer leeven zal, dan is het niet der moeite waardig. Maar Faſil; dat is onmooglijk." — Ondertusſchen ſprong ik uit het bed, ging buiten de tent, overzag het geheele leger, en vond 'er alles in ſtille rust. Zelfs in de tent van Kefla Yaſous brandde nog naauwlijks een licht. Alleenlijk in de tent van Ras Michaël ontdekte ik verſcheiden lichten, en zag ook ſommige lieden om dezelve: maar zijne wacht van Tigree was nog gerust, welke zekerlijk bij het minſte voorval in beweeging zou geweest zijn.

Doch aan de andere zijde der legerplaats zag ik licht, en hoorde daar een buitengewoon gedruisch. Kort daarna, zag ik, op eens, alle de flambouwen bij

bij de tent van Ras Michaël aangeſteeken; hetzelve geſchiedde ook bij de tent van Kefla Yaſous, bij de tenten der overige veldheeren, en ten laatſte ook bij die des konings. — Deeze flambouwen zijn van die ſoort, van welken de aga der janitſaaren te Kairo en te Konſtantinopel zich bedient, wanneer hij des nachts door de ſtraaten dier ſteden de ronde doet. Aangeſteeken zijnde, ziet men haar licht niet eer, voordat zij eenige maalen om het hoofd gezwaaid worden, waarna zij in heldere vlam uitbreeken. Sedert de gemelde Guragueé een' aanſlag op het leeven van Ras Michaël gemaakt had, waren 'er altijd zestien zulke fakkels bij zijne tent in gereedheid. — In weinig oogenblikken was de geheele legerplaats verlicht. Alles geraakte in beweeging, en niemand wist, waarom? Eindelijk ontdekte men, dat de oorzaak deezer buitengewoone beroering was, wijl ſommigen van Tesfos krijgsknechten achter in onze legerplaats gedrongen waren, om de muilëzels, welken men hun ontnomen had, weder te bemagtigen; 't welk hun ook gedeeltlijk gelukt was.

Den volgenden dag kwam 'er tijding bij den koning, dat de Eddſjow-Gallas alle lieden op den weg naar Gondar neergehouwen hadden, en een vijandlijke bende van hun in de ſtad gerukt was, onder bedreiging, dezelve in brand te zullen ſteeken, bijaldien 'er op nieuw leevensmiddelen van daar naar de legerplaats gezonden werden. — Wij hadden dus mangel aan water en leevensmiddelen. Weshalve in eenen krijgsraad beſlooten werd, den acht en twintigſten van Bloeimaand, des nachts optebreeken, en naar Gondar te trekken. — Guſjo zond aan Ras Michaël een geſchenk van verſche leevensmiddelen, en eene maad met een aantal

flamboúwen, met eene boodſchap daarbij: dat, wijl hij vernomen had, dat Ras Michaël genegen was, des nachts te reizen, hij hem eenige fakkelen zond, om op den weg niet te verdwaalen, daar al de voorraad in de voorleeden week, bij de onlusten, door ſommigen van Faſils krijgsknechten verwekt, verbrand was. Hij liet 'er nog bijvoegen: dat hij hem, in naam van alle de bondgenooten, plechtig verzekeren kon, dat hij op den weg naar Gondar niet zou ontrust, en het verdrag aldaar geſlooten worden.

Over deeze boodſchap was Ras Michaël woedend boos. Hij ontbood Kefla Yaſous en Guebra Maskal bij zich, en verweet hun, dat zij hem aan zijne vijanden verraaden hadden. Hij beval de troepen, de noodige ververſchingen te neemen, omdat hij heden nog de kans van eenen veldſlag wilde waagen. — Doch alle de krijgsbevelhebbers ſtelden hem de onmooglijkheid daarvan voor. Eene ververſching, zeiden zij, baat niet, daar het geheele heir uitgehongerd is: alle de troepen hadden vast beſlooten, naar Gondar te rug te keeren, en, wanneer hij zijne toeſtemming daartoe niet gaf, liep hij gevaar, dat zij des nachts uit een gaan, en hem, zonder verdrag, in de handen zijner vijanden laaten zouden. — Ras Michaël moest dus uit den nood eene deugd maaken, en de krijgsknechten kreegen bevel, om ten acht uuren des avonds te vertrekken; doch met uitdruklijk verbod, dat niemand voor dien tijd zijne tent zou afbreeken. De oude veldheer was beſchaamd, dat men hem, de eerſte maal, voor zijne vijanden zou zien vlugten.

Op ieder gelaat, kon men het genoegen over het be-

besluit, om naar Gondar te rug te keeren, duidlijk leezen. Eer mijne tent afgebroken was, riep ik Yasine bij mij, en stelde hem voor, dat de uitslag van deezen nachtlijken togt onzeker was; dat ik bij den koning moest blijven; en dat hij, zoo hij hier langer bleef, noch mij, noch zich zelven van nut zou zijn; dat hij, derhalve, wijl de weg naar Azazo nog open was, zich naar Ras el Fiel begeeven, aldaar bericht, op hoedaanige wijze het veiligst naar Sennaar te komen, inneemen, en het mij omstandig, schriftlijk, in de Arabische taal, door mijnen zwarten bedienden Soliman toezenden zou. — Doch Yasine betuigde met traanen in de oogen, dat hij mij in deezen gevaarlijken nacht noch wilde, noch kon verlaaten. Hij gaf mij integendeel den raad, om mij aan 't hoofd der krijgsknechten onder zijn bevel te stellen, en naar Ras el Fiel te trekken.

Hoe aanneemlijk mij dit voorstel in den eersten opslag ook scheen te zijn, verwierp ik het echter, zoo ras ik bedacht, dat ik daardoor mijne Griekssche bedienden te Gondar in verlegenheid liet, mijne werktuigen, zonder welken mijne reis door de woestijn onvolkomen zou zijn, verloor, en mijne belofte, om den koning niet zonder zijne toestemming te verlaaten, breeken moest. Ik zond, derhalve, Yasine weg, met bevel, om het voorschrift, welk ik hem gegeeven had, naauwkeurig te volgen.

Wat den koning betreft, ik bespeurde in 't geheel geene verandering in hem; ook zeide hij mij geen woord in vertrouwen, of zijn oogmerk was, naar Gondar te rug te keeren, dan niet.

Wijl niemand wist, of en welke voorwaarden met de muitelingen gemaakt waren, bleeven de krijgsknechten tot het vallen van den avond gehoorzaam. —— Toen het donker begon te worden, maakten de vrouwen, die in menigte de legerplaats vervulden, het begin van den aftogt, met de handmolens, potten en pannen en verdere bagaadje. Terſtond daarop geraakten de krijgsknechten in beweeging, en ten acht uuren werden de tenten van Ras Michaël en die des konings afgebroken. Wegens de donkerheid hielden de gemeenen zich van hunne ſchuldige gehoorzaamheid ontſlagen. Het gevolg daarvan was, dat 'er eene zoo vreeslijke verwarring ontſtond, waarvan ik, in mijn geheele leeven, nooit de weergaê gezien heb, en die ik nooit vergeeten zal. Zij gaat ook alle beſchrijving te boven. Ieder zocht, zoo goed hij kon, van den heuvel in de vlakte te komen, en nam zijnen eigen weg.

In den beginne van het opbreeken, hield ik mij dicht bij den koning, maar ik kon onmooglijk, zonder eene menigte menſchen te vertrappen of te overrijden, mijne plaats behouden. Ik bereed thans voor de eerſte maal een van die paarden, welke uit Sennaar gekomen waren, en waarvan de koning mij twee vereerd had. Wijl het geduurig door menſchen en muilëzels gedrongen en geſtooten werd, werd het zoo onbandig, dat ik het niet bedwingen kon. Ook was de ſchuinte des heuvels, door al het afdaalen, zoo gevaarlijk geworden, dat menſchen, paarden en muilëzels, door elkander van boven neerrolden.

Ik beſloot des een' anderen weg te zoeken, daar het gedrang zoo groot niet was. Dit gelukte mij ook

Digitized by Google

ook taamlijk; maar ik kwam op den rand eener ſteilte. Terwijl ik bedacht, wat te doen, deed het voorbij rollen van een' veldbakoven mijn paard ſchrikken. — Deeze Abyſſiniſche bakovens beſtaan uit twee groote, ronde, aarden ſchaalen of bakken, van omtrent drie voeten in de middellijn, wordende de holle zijden tegen elkander gelegd. Wanneer men ze gebruikt, wordt in den benedenſten bak een koolvuur gelegd, en het brood, bij wijs van een' pannekoek, in de bovenſte verdieping gekneed, en een dekſel van gelijke gedaante daarover gelegd. Hij heeft de gedaante van een wiel, en wordt door eene vrouw op den rug gedraagen. — Een dergelijke bakoven liet eene vrouw, of bij geval, of met opzet, langs den heuvel neerrollen. Met ſprongen, kwam hij juist achter mijn paard voorbij. Of hij het raakte, of niet, kan ik niet zeggen; 't is genoeg: het werd zoo wild en ſchuuw, en maakte zulke vreemde ſprongen, dat ik niet weet, hoe ik den heuvel neer ben gekomen.

Kort daarna ontdekte ik licht op den heuvel, ter plaats, waar de tent van Ras Michaël geſtaan had. Ik twijfelde geenzins, of het was het ſein van eenen verraader, om den muitelingen aante-duiden, dat wij nu in de grootſte verwarring in de vlakte waren. Ik ſpoedde mij, derhalve, zoo veel mooglijk was, rondom den heuvel, ten einde weder bij den koning te komen. — Onderweegs ontmoette ik eenige lieden in lange, witte kleederen, gelijk men in tijd van vreede gebruikt, op muilezels rijdende. Het was Aylo, de broeder van Endſjedan, met zijn gevolg. Hij herkende mij, en riep mij toe: waar ik van daan kwam? Ik zeide hem, dat ik den koning zocht. — Hij verzocht

mij, dat ik bij hem zou blijven; hij wilde mij bij mijnen vriend Endſjedan brengen. Doch in het gedrang, geraakte ik ſchielijk weder van hem af. — Kort daarna trof ik den Aboena en Ozoro Altasj aan. De laatſte zeide mij, dat de koning en Ras Michaël verre vooruit waren, en gaf mij den raad, om bij haar te blijven, en haar te verzellen.

Wijl Ozoro Altasj mij zulks op een vertrouwlijke wijs ried, en Guſjo mij het ook reeds ſterk aangepreezen had, in gevalle ik den koning verloor, overleide ik bij mij zelven, wat ik in deeze omſtandigheden verder te doen had. — Terwijl ik daarmede bezig was, hoorde ik op eens een groot gedruisch van paarden en ruiters aan de zijde der vlakte. In een oogenblik waren Ozoro Altasj en de Aboena door eene bende ruiters, wier ſpraak mij onbekend was, en welken ik voor Gallas hield, omringd. — Terwijl mijn paard nog ſterk en gewillig was; ik ook geene pakkaadje bij mij had; oordeelde ik het beter, de vrijheid te zoeken, dan mij aan die vreemdelingen, wie zij ook zijn mogten, te vertrouwen. Ik gaf daarom mijn paard de ſpooren, en bereikte in korten tijd de bende ruiters, bij welken de koning zich bevond.

Eer ik mij den koning kon vertoonen, hoorde ik iemand over luid roepen: „Ozoro Esther is gevangen." — Ras Michaël antwoordde: „Dat is onmooglijk; zij is hier." — Het is Ozoro Altasj met den Aboena, antwoordde ik, welken ik zoo even verlaaten heb, en die door eenen troep ruiters omringd werden.

Toen het geſprek over deeze gebeurenis geëindigd, en wij op onzen weg, die zoo effen was, als

als men begeeren kon, voortſpoedden, viel het muilëzel van Ras Michaël vlak op den grond neer, en hij met het hoofd in een poel water. Hij werd onbezeerd opgenomen, en weder op zijn muilëzel gezet. Wij gingen over de Modſjetaj, en, naauwlijks twee honderd ſchreeden van de brug, ſtortte het muilëzel, op eenen even zoo effen weg, voor de tweede maal, en wierp Michaël in het ſlik. — Terſtond daarop ontſtond bij zijn geheele gevolg een ſterk gepraat: want een ieder merkte het als een kwaad voorteken aan, en leide het zoo uit, dat zijn geluk en zijne magt nu voor altoos een einde zouden neemen. Men bragt ſchielijk een ander muilëzel; doch hij weigerde, 'er gebruik van te maaken. — Ik merkte het als eene verdiende ſtraf voor Ras Michaël aan; wijl hij, bij de intreede in Gondar, op deeze zelve plaats, de zangers zoo moorddaadig liet ombrengen.

Wij kwamen eindelijk te Gondar aan. De koning begaf zich terſtond naar zijn paleis, en Ras Michaël naar zijn eigen huis. De ſekretaris ried mij, om met hem naar de wooning van den Aboena te gaan, alwaar ik mijne Griekſche dienſtbooden, met mijne gouden keten, en allerleie andere kleinigheden, gelijk ook mijne werktuigen, gelaaten had. Hier deed ik kleederen, in tijd van vreede gebruiklijk, aan, en keerde naar het paleis te rug, alwaar ik, volgens den raad van Guſjo, beſlooten had, mijn lot met dat des konings te wachten. Toen de koning zag, dat mijn voorhoofd geſchooren was, en hij de oorzaak daarvan vernam, beval hij mij, mij te dekken, 't welk anders aan niemand van zijnen hofſtaat in zijne tegenwoordigheid geoorloofd is.

Digitized by Google

De bedienden des konings bragten mij eene osſenhuid in plaats van een bed, waarop ik, in weerwil van alle gevaaren, die mij omringden, zacht en gerust, tot den volgenden morgen ten vijf uuren, ſliep, toen ik door het geklap van de zweep des ſeratsj masſery, waardoor hij de hyena's wegjaagt, en den koning een ſein geeft, om op te ſtaan, wakker gemaakt werd. Het geheele paleis was genoegzaam leedig. Zelfs de koninglijke ſlaaven en ſlaavinnen hadden, uit vrees van naar Bedſjemder en Amhara weggevoerd te worden, zich bij hunne vrienden verborgen, en de koning had maar weinig lieden tot zijne oppasſing bij zich.

ACHT-

ACHTSTE AFDEELING.

DE muitelingen berennen Gondar. — De koninglijke krijgsknechten leggen hun geweer neer. — De moordenaars van koning Joas worden geſtraft. — Guſſo wordt Ras. — Ras Michaël wordt door Powuſſen gevanglijk weggevoerd. — De Itegee keert naar Koskam te rug. — Faſil komt te Gondar aan. — De koning wordt door allen erkend. — Slecht gedrag van Guſſo. — Hij moet vlugten, wordt gevangen genomen, en in boeien geſlagen.

Den negen en twintigſten van Bloeimaand, daags na onze terugkomst, te Gondar, kwam de *fit aurarii*, of kwartiermeester van Guſſo, aan, en ſtak, tusſchen de Mohammedaanſche ſtad ende kerk van Ledeta, een legervoor hem af, op dezelve plaats, alwaar Ras Michaël, na zijne laatſte terugkomst uit Tigree, het zijne gehad had. — Des morgens om negen uuren, was de ſtad reeds zoo-

Digitized by Google

daanig berend, als of zij door eenen muur omgeeven was. De vijanden waren in het bezit van alle de wateren. Zij ſtelden ſchildwachten langs de oevers van beide rivieren, met bevel, om iederen inwooner der ſtad te vergunnen, eene enkele kruik, zoo groot als een man of vrouw draagen kon, daaruit te vullen; maar, indien zij meer kruiken, tot verzorging van een grooter voorraad, aanbragten, dezelve in ſtukken te breeken.

Alle aanzienlijke inwooners, die in en omtrent Gondar bezittingen hadden, en, bij de terugkomst van Ras Michaël uit Tigree, uit vrees voor hem, naar Faſil gevlugt waren, keerden, op de verzekering van Guſjo, naar de hoofdſtad te rug. Geheel Gondar krioelde van menſchen onder de wapenen. Guſjo en Ayahdar waren de eenige burgers, op welken de inwooners van Gondar zich konden verlaaten; en van het oogenblik af, dat de ſtad berend was, ſtond zij den eerstgenoemden ten dienſte, welke een verſtandig man, en te Gondar gebooren was. Hij wist ook wel, dat hij Ras Michaël niet beter kon doen vallen, dan wanneer hij hem in de hoofdſtad, daar hij veele vijanden had, inſloot, eer hij naar andere middelen kon uitzien. Des had hij DARIEN, baſsa van Belesſin, naar Woggora gezonden, om hem den doortogt door dat gewest naar Tigree opentehouden. Maar Guſjo vaardigde Teſfos met eenig krijgsvolk af, om gemelden Darien intehaalen. Deeze bereikte hem ook, eer hij tijd had, om zijnen last uittevoeren, ſloeg hem en nam hem gevangen. Daarna bragt hij geheel Woggora tegen Michaël in de wapenen, zoo dat hem de weg van Gondar naar Tigree door dat land afgeſneeden was.

Tot

Tot hiertoe was van het heir der muitelingen nog niemand in de ſtad gekomen. De koninglijke ſekretaris, AZADSJE KYRILLOS, een nabeſtaande van Guſjo, begaf zich, ten dage zijner aankomst, tot hem in de legerplaats. Op dien zelven dag, liet Guſjo aan den oever der Kabba, onder trommelen- en trompettengeſchal, bekend maken, dat alle de krijgsknechten uit de provincie Tigree, welke tot hiertoe de wapens onder Ras Michaël gedraagen hadden; dezelven den volgenden morgen, op eene beſtemde plaats, bij de kerk van Ledeta, aan zekere, daartoe benoemde, gevolmagtigden uitleveren zouden. Ook zouden alle de inwooners van Gondar, bij welken, op den dag dier afkondiging, des namiddags, nog wapens gevonden werden, met den dood geſtraft en hunne huizen geſlecht worden.

De eerſte, welke dit bevel gehoorzaamde, was Guebra Maskal. Hij leverde, op de beſtemde plaats, zes duizend ſchietgeweeren van Ras Michaël over. — De overige krijgsbevelhebbers volgden dit voorbeeld, gelijk ook alle de inwooners van Gondar. Men ſloot ze in de kerk van Ledeta, en ſtelde 'er een ſterke wacht bij. De krijgsknechten van Tigree mogten niet uit elkander gaan; maar men wees hun, tusſchen de tent van Guſjo en de ſtad, eene plaats aan, daar zij verdeeld en bewaakt werden. Door deeze ſchikking nam Guſjo de gemoederen der inwooneren van Gondar nog meer in. Eene menigte ſlaken meel werd naar Guſjo's legerplaats gezonden; ook een aanzienlijke voorraad daarvan aan de ontwapende krijgsmagt van Tigree afgeleverd, welke bevel kreeg, om den volgenden morgen naar haare provincie optebreeken.

Kef-

Kefla Yafous was de eenige, die zich niet terſtond overgaf. Hij wierp zich met vier honderd man in eene kerk, de kerk van Debra Berhan, daar water genoeg was, en werwaard hij leeftocht voor eenige dagen had laaten brengen. — Powuſen zond daarop eenen krijgsbevelhebber aan hem, met begeerte, om zich over te geeven. — Doch Yafous ſloeg het ronduit af, met bedreiging, dat hij vuur op hem zou laaten geeven, bijaldien hij zich niet oogenbliklijk weg begaf. Hij had een verdrag met Guſjo gemaakt, en, zoo lang deeze niet daaraan voldeed, wilde hij zelfs niet toelaaten, dat iemand de plaats, daar hij zich bevond, naderde. —

Guſjo, van dit beſluit van Kefla Yafous tijding ontvangen hebbende, zond hem een' man van aanzien, een' nabeſtaanden des konings. Het gevolg was, dat hij zich bij verdrag overgaf, en zijne krijgsknechten met zoo veele wapenen, als hij goedvond, naar het leger van Guſjo afvaardigde. De overigen liet hij naar zijn eigen huis brengen, werwaard hij zich nog dien zelven avond begaf. — Hij ſtond bij het volk in groote achting: want hij was de oorzaak geweest, dat Ras Michaël, bij zijne terugkomst uit Tigree, de ſtad Gondar niet in brand ſtak, gelijk hij voorgaf, dat zijn beſcherm-engel, de aartsëngel Michaël, hem geraaden had. — Lang nadat Ras Michaël reeds weg, en alles in rust was, verhaalde Kefla Yafous mij: — Ras Michaël had hem, meer dan eens verweeten, dat zijn beſcherm-engel hem, ſedert dien tijd, verlaaten had, en hem nooit weder verſcheenen was; 't welk hij als de bron van zijn ongeluk aanmerkte.

Digitized by Google

Alle de wapenen des konings, zoo wel als de anderen, werden uitgeleverd. Kefla Yaſous was de eenige man, die onbedwongen bleef; een voorrecht, dat men aan zijne buitengewoone verdienſten, welken zijne vijanden, midden onder hunne veroveringen, erkenden, moest toeſchrijven.

Ras Michaël bleef in zijn huis, en ontving 'er het bezoek van ſommigen zijner vrienden. Ozoro Esther had hij naar de Itegee te Koskam gezonden. Hij at, dronk en ſliep, volgens gewoonte, en ſprak, naar het ſcheen, over de tegenwoordige gebeurenisſen, met veel onverſchilligheid. Hij werd niet bewaakt, maar in 't geheim werden alle beweegingen, die hij maakte, naauwkeurig in acht genomen. — Toen hij den volgenden morgen vernam, hoe kwaalijk het graauw zijne ontwapende krijgsknechten, bij hunne terugzending naar Tigree, had behandeld, brak hij in traanen uit, en wenschte, dat hij voor dien tijd geſtorven ware. Ook ſpeelde hij niet meer het ſchaakſpel, waardoor hij anders, naar hij voorgaf, den uitgang van iedere gewigtige zaak meende te ontdekken.

De koning gedroeg zich zeer ſtandvastig. Hij was ernſtiger, dan naar gewoonte, en ſprak niet veel; doch was niet neerſlagtig. In de eerſte dagen kwam bijna niemand bij hem, uitgenomen eenige priesters, en ſommige inwooners der ſtad, die geene zijde gekoozen hadden. — Etlijke priesters en monniken maatigden zich zekere vrijheden jegens den koning aan, en gaven hem niet duister te kennen, dat het twijfelachtig was, of hij wel op den troon zou blijven, en dat hij, gelijk het volk had bemerkt, van Ras Michaël eene neiging tot wreedheid en bloedvergieten ingezoogen had. Hij beantwoordde zulks met

Digitized by Google

met ſtilzwijgen, en een ernſtigen blik. — Toen Guſjo deeze reedenen, niet als eene bezwaarnis des konings, maar enkel als eene nieuwigheid, hoorde, liet hij den priester eener kerk uit Woggora, die zich aan deeze misdaad van gekwetſte majeſteit had ſchuldig gemaakt, tot de middel toe ontblooten, en rondom Aylo Maidan met leeren riemen tot het bloed toe geesſelen; welk voorbeeld de beste uitwerking had.

Den eerſten dag at de koning niets dan een klein ſtuk tarwenbrood. Het overige deelde hij aan de weinige bedienden uit, welke omtrent hem waren; doch deeze hadden, zonder het hem te bekennen, bij hunne vrienden in de ſtad reeds eene beter maaltijd gehouden. Zoo bleef het tot den volgenden middag, toen 'er nog niets te eeten was; maar zoo dra de wapenen neergelegd waren, kwam 'er een groote voorraad van leevensmiddelen in het paleis, zoo wel uit de ſtad, als van het land, en dit hield vervolgens aan. Doch de koning at weinig, hoe-goeden eetlust hij anders ook had, en liet het overſchot aan zijne dienstbooden en de armen voor het paleis uitdeelen. Voor 't overige ſcheen hij geheel vergeeten te zijn. — Den volgenden dag kwam zijn ſekretaris uit de legerplaats van Guſjo; doch na verloop van ſlechts éene uur keerde hij derwaard te rug. In des konings gedrag beſpeurde men niet de minſte verandering. Hij ging vroegtijdig te bed. Zijne kleederen had hij, ſedert zijne terug komst uit den veldtogt, nog niet verwisſeld.

De troepen van Tigree werden niet alleen met vloeken en ſchimpwoorden, maar ook met ſteenen en ſlik belaaden, en ſommigen zelfs vermoord, toen zij, offchoon door eene wacht van Guſjo's volk

Digitized by Google

volk gedekt, naar Woggora, op den weg naar Tigree, werden uitgeleid. De wacht behandelde haar met veel toegeevendheid, maar de woede des volks, welk zij zoo lang mishandeld hadden, was te groot, om gemaklijk bedwongen te worden. Aan de rivier Angrab, werden zij aan Ayto Tesfos overgegeeven, die se tot over de Takazzee moest geleiden.

Terwijl de inwooners van allerleien rang hunne opmerkzaamheid op dit schouwspel vestigden, was eene bende Gallas heimlijk in de stad gesloopen, en bezig, om eenige huizen te plonderen. Zelfs kwamen zij in het koninglijk paleis, en drongen tot in de gehoorzaal door, alwaar de koning zelf was. — Dit vertrek was ten tijde van koning Yasous en de Itegee, met prachtige spiegels, welke met groote kosten, over Arabie en de Roode zee, uit Venetie herwaard gebragt, en door Griekschè kunstenaars in fraaie lijsten van verguld koper ingevat waren, behangen; doch de spiegels waren ten deezen tijde reeds meestal in stukken gebroken, vooral, toen het paleis, ten tijde van Joas, bij de terugkomst van Ras Michaël uit Bedsjemder, in brand gestoken was. — Niettegenstaande deeze Wilden den koning aan het ander end der kamer zekerlijk zagen zitten, bleeven zij echter bij den grooten langwerpig vierkanten spiegel, dicht aan de deur, staan, maakten allerleie gebaarden, en trokken lelijke, scheeve bekken voor denzelven, tot dat een van hun met het achterend der lans daarin stiet, zoo dat de stukken klinkende op den vloer vielen. Eenige stukken namen zij op, maar ten laatste was de spiegel, door de herhaalde slagen bijkans tot gruis gestooten. — De koning

zat

zat in een alkove alleen. Niemand was in het vertrek tegenwoordig, dan ik en eenige bedienden, en wij waren in groote vrees, dat deeze woeste Gallas, wanneer zij met de ſpiegels gedaan hadden, ook hunne handen aan den koning en aan ons zouden ſlaan. Wij plaatsten ons, derhalve, voor den koning, om hem, ſchoon wij ongewapend, en alleenlijk met korte mesſen in den gordel voorzien, en zij integendeel dertien of veertien in getal en wel gewapend waren, zoo goed als wij konden, te verdedigen; doch hij maakte met de hand een zachte beweeging, als of hij zeggen wilde: wacht een weinig. —

In dat oogenblik, kwam TENSA CHRISTOS, een man van grooten invloed te Gondar, dien Guſjo het bewind over de ſtad had opgedraagen, tot ontzet. Hij had gehoord, dat eenige Gallas zelfs in het koninglijk paleis waren gedrongen. Hij volgde hen, zoo ſpoedig als mooglijk was, met honderd gewapende lieden, op den voet. De Gallas, hen ziende, verlieten des konings vertrek. In 't eerst ſcheenen zij zich te weer te willen ſtellen; doch, toen twee van hun zwaar gewond werden, en zij geene hulp van hunne kameraaden te wachten hadden, leiden zij hunne wapenen neer. Men bond hen daarop twee aan twee, en zond ze in het leger van Guſjo, alwaar twee van hun opgehangen, en de overigen gegeeſsfeld en weggejaagd werden.

Toen Tenſa Christos deezen gewigtigen dienst beweezen had, kwam hij bij den koning, en kuste den vloer. De koning beval hem, terſtond, opteſtaan, en reikte hem de hand te kuſsen toe; waarna

Digitized by Google

na hij hem liet gaan, zonder een woord tot zijnen lof te ſpreeken, niettegenſtaande hij hem uit een zoo groot gevaar gered had.

Op dien zelven dag, werd, uit de legerplaats, eene bende krijgsknechten in de ſtad gezonden, die de moordenaars van koning Joas, acht in getal, in hechtenis nam. Zij werden aan de Eddſjou Gallas, als de geweezen lijfwacht van dien koning, overgegeeven, en, op ſtaande voet, op de markt, in ſtukken gehouwen. Alles geſchiedde met ijslijke wreedheid. Toen de twee zoons van NEBRIT TEKLA in ſtukken waren gehouwen, werd de vader gehaald, en gevraagd, of hij wist, welke lijken die waren; als hij zulks ontkende, werd hij op gelijke wijze ter dood gebragt. De ſtukken en brokken der verminkte lijken werden op de ſtraaten verſtrooid. Dit was de eenige terechtſtelling, welke een zoo groote ſtaatsomwenteling verzelde.

Tot hiertoe was nog geen van de opperhoofden der muitelingen in Gondar gekomen. Tuſſchen den koning en Guſjo waren eenige, maar tuſſchen hem en Powuſſen nog weiniger booden gewisſeld.

Den eerſten van Zomermaand, kwamen Guſjo en Powuſſen in het huis van Ras Michaël, hem wegens zijn gehouden gedrag ernſtig onderhoudende. Tot hiertoe had hij zich nog prachtig, met alle de tekens van het opperbevelhebberſchap, bekleed; maar zoo ras hij de bovengemelde terechtſtelling hoorde, deed hij een eenvouwig wit kleed aan, en zette eene monnikskap van dezelve kleur op, ten blijke, dat hij zich nu van de waereld meende afte-zonderen. — Voorts viel bij dit bezoek, ten min-

ſte voor zoo veel men vernomen heeft, niet bijzonders voor.

Van Ras Michaël, begaven Guſjo en Powusſen zich naar *den koning* in zijn paleis, alwaar zij hem hulde deeden en den eed van trouwe zwoeren.

Terſtond hierop werd Guſjo tot Ras benoemd, en ook de overige plaatſen weder vervuld. Het had nu ook volkomen het aanzien, als of de koning zijn voorig gezag wedergekreegen had, en zelf regeerde; waartoe de oneenigheden, onder de aanvoerders der muitelingen heerſchende, de meeste aanleiding gegeeven hadden.

Men had ſterk vermoeden, dat 'er tusſchen Guſjo en Michaël eene onderhandeling op het tapijt was, dat de eerstgenoemde den laatſten, tegen eene aanmerklijke ſom, weder in 't bezit der provincie Tigree wilde ſtellen. — Doch, hoe het hiermede ook zij, dit is zeker, dat Powusſen, den vierden van Zomermaand, zonder voorkennis van Guſjo, met duizend ruiters in Gondar inrukte, en, zonder verdere omſtandigheden, Michaël beval, zich op een muilëzel te zetten, en bij de overige troepen, die alle haare tenten reeds afgebroken hadden, te voegen. Hij trok, met zoo veel ſpoed, maar Bedſjemder, dat Ozoro Esther, welke zich, te Koskam, bij de koningin, haare moeder ophield, naauwlijks zoo veel tijd had, om haaren ouden gemaal een versch muilëzel en eenige leevensmiddelen te zenden. — Alle de overige troepen begaven zich, insgelijks, derwaard, wijl de regentijd begon, en de krijgsknechten grootlijks naar huis verlangden. Doch ſommigen van de voornaamſte

ste leden, als Ayabdar, Endsjedan en anderen, die uitzigt op bevorderingen hadden, bleeven te Gondar. — Gusjo nam bezit van het huis en teffens van de waardigheid van Ras. De koninglijke bedienden keerden naar het paleis te rug. De ampten, geduurende den oorlog, en ook door denzelven opengevallen, werden weder bezet. Met een woord, de geheele stad kreeg een vreedzaam gelaat; maar een ieder, die de zaak wel nadacht, oordeelde, dat zulks van geen längen duur zou zijn.

Weinige dagen, nadat het heir van Bedsjemder Gondar verlaaten had, zond Powusien den geweezen troonbezitter Socinios, uit de kleine stad *Agar Salam* in Bedsjemder, daar hij gevangen had gezeten, geboeid naar de hoofdstad. — Men bragt hem in dien zelven toestand, zoo als hij aankwam, voor den koning, die hem vroeg: wie hij was? Hij antwoordde met veel vrijmoedigheid, dat hij een zoon van koning Yasous en Bakuffa was; hij had niet gezocht koning te worden, maar de Itegee en Sanuda hadden hem daartoe gedwongen. Een ieder wist ook, dat dit zoo was. Men verhoorde zijne moeder, en deeze ontkende thans, dat zij met koning Yasous een' zoo vertrouwlijken omgang gehad had. — Hij werd daarop ter dood veroordeeld; maar zijne gemeene zeden en verachtlijk gedrag bewoogen den koning, dat vonnis te veranderen, en hem als slaaf in de koninglijke keuken te laaten dienen. Doch, eenigen tijd daarna, werd hij wegens gepleegden diefstal opgehangen.

Den een en twintigsten van Zomermaand kwam de Itegee uit Godsjam aan. Al het volk liep ter stad uit, om haar te zien. 't Is onmooglijk te beschrij-

ven, welken indruk het gezigt der oude koningin op alle ſtanden der inwooneren had. — Guſjo was haar tot Tedda te gemoet gegaan, en bragt haar, als tot welkomst, in des konings naam, het bevel, dat noch de palambaras MAMMO, noch LIKABA BIETSJO met haar in de ſtad zouden komen. — De koningin zag dit voor een groote beleediging aan, en geloofde niet, dat het een koninglijk bevel, maar ſlechts eene grilligheid van Guſjo was. Zij verweet hem gierigheid, hoogmoed en boosaartigheid, zeide hem, dat hij grooter dwingland, dan Michaël was, zonder zijne bekwaamheden te bezitten, verbood hem, ooit weder onder haare oogen te komen, en was naauwlijks te beweegen, om naar Koskam te gaan, maar wilde, terſtond, naar Godſjam te rug keeren.

Intuſſchen was het tegenwoordig tijdſtip recht geſchikt tot nieuwe onlusten; maar noch Guſjo, noch de koning hadden troepen; en Faſil, die zoo min zijne goedkeuring, als zijn ongenoegen, over de tegenwoordige veranderingen aan den dag gelegd had, zworf met zijne krijgsbenden in den omtrek van Gondar rond.

In 't laatst van Zomermaand, kwam Faſil, onverwacht, te Gondar aan; leide eerst bij de Itegee, en vervolgens bij den koning een kort bezoek af, en keerde vervolgens met zijn volk naar Maitſja te rug.

Guſjo bood, intuſſchen, alles ten verkoop aan, en ſchraapte eene menigte geld, zoo wel 't geen zijne ampten aanbragten, als 't geen hij den onderdaanen wegens euveldaaden, hun of met recht, of met onrecht ten laste gelegd, afperſte, te ſamen. —

men. — Hij bemerkte niet, dat zijne vijanden heimlijk aan zijnen ondergang arbeidden; maar, zocht veel meer de Itegee, en haare dochter, WELLETA ISRAËL, welke hij getrouwd, maar die, op aanhitzing haarer moeder, hem verlaaten had; alle mooglijk verdriet aantedoen. Ook zocht hij tusschen de Itegee en den koning verdeeldheid te ſtichten, en verklaarde alle de dorpen der koningin-moeder, in den naam des konings, verbeurd. Hij bewoog des konings moeder, om naar Gondar te gaan, en den koning, om haar voor Itegee te verklaaren, niettegenſtaande de wetten des lands maar één Itegee erkennen, en de benoeming eener tweede bij het leeven der eerſte, niet toelaaten. Ook wilden de ingezetenen, die allen op de zijde der Itegee waren, de gevolmagtigden van Guſjo, om de dorpen overteneemen, niet ontvangen, maar joegen ze allen weg, verklaarende, geene andere heerſchappij, dan de oude, waaraan zij gewoon waren, te willen erkennen.

Guſjo handelde met den koning niet veel beter. Hij gaf hem niet alleen geen geld; maar bemagtigde ook dat gedeelte zijner inkomſten, welk reeds ter betaaling voor hem voorhanden was. Hij liet hem zijn daaglijksch onderhoud nog ſpaarzaamer, dan Ras Michaël deed, uitreiken. Daarenboven nam Guſjo honderd en twintig potten met honig, die den koning uit Damot gezonden werden, en duizend katoenen kleederen uit Walkait weg, zonder iets daarvan den koning te geeven. — Dit alles bewoog den vorst, met hem te breeken.

Ayabdar en Endſjedan waren, ieder om bijzondere redenen, op Guſjo zeer misnoegd. Van deeze ontevredenheid bediende de koning zich wijs-

lijk. Hij onderſteunde hunne bezwaarnisſen. Hij zond een' man van aanzien aan Powusſen, met last, om Guſjo bij den kop te laaten vatten, met belofte, dat de koning hem, in geval van tegenkanting, krachtdaadig onderſtennen zou. — Doch, dewijl Guſjo veele vrienden onder het volk had, lekte het geheim uit, en kwam hem ter ooren.

Den zestienden van Hooimaand, op het feest van S. Michaël, wendde Guſjo eene gelofte voor, om zijne kerk te Azazo te bezoeken, en begaf zich, des morgens vroeg, onder bedekking van dertig ruiters en vijftig muskettiers, derwaard op weg. — Doch, naauwlijks was hij de kerk voorbij, of zijn waar oogmerk ontdekte zich. Hij werd door GUBENO, Ayto Adigo en Ayto Endſjedan vervolgd. Zoo ras Guſjo de troepen van Gubeno kort achter zich zag, keerde hij zich ſchielijk om tegen hem, trok weder over de rivier, en doodde zelf twee van de voorſten, jaagende de overigen op de vlugt. Daarna ging hij weder over de rivier, en ſtelde zich daar in ſlagorde. — Intusſchen kwam Endſjedan met zijn volk, insgelijks, aan den ſtroom. Daarop deed Guſjo hem opmerken, dat hij eerst onlangs in zijne handen geweest was, en ried hem, en allen, die bij hem waren, naar Gondar te rug te keeren, en den koning te verzekeren, dat hij binnen veertien dagen weder bij hem dacht te zijn.

Men pleegde daarop raad. Wijl men uit de tegenkanting van Ras Guſjo duidlijk kon bemerken, dat hij zich tot den laatſten man zou verdedigen, werd beſlooten, hem zijnen weg te laaten reizen, en naar Gondar te rug te keeren. — Doch, toen Guſjo te Degwasſa gekomen was, en buiten alle ge-

Digitized by Google

gevaar meende te zijn, werd hij door AKLOG, den ſtadhouder van een klein rechtsgebied, omringd. Hij zou echter op nieuw door zijne kloekmoedigheid en ongemeene vaardigheid wederom ontſnapt zijn, bijaldien zijn paard niet in eenen moerasgrond gezonken was, daar het niet uit kon komen, en hij dus gevangen genomen werd. — Op ontvangen bericht, zond de koning twee gevolmagtigden, met een genoegzaame bedekking, derwaard, om Guſjo naar Gondar te haalen. Hij verſcheen in een' erbarmlijken toeſtand, met afgeſchooren haair, en zwart gekleed. — Dien zelven dag, den eerſten van Oogstmaand, werd hij, zwaar geboeid, in een welverzekerde gevangenis gebragt, op eenen hoogen, vochtigen, onbewoonden toren van des konings paleis, zonder dat iemand medelijden met hem had, of hem beklaagde.

Het ſchoonſte jaargetijde had thans zijn begin genomen. Het land vloeide van melk en honig. Het krijgsvolk was naar huis gegaan. De wegen waren veilig, en de landlieden konden hunne leevensmiddelen ongehinderd ter markt brengen. De overvloed, daardoor veroorzaakt, bewoog alle de rangen van ingezeetenen, zich aan alle die vermaaklijkheden, waartoe zij het meest overhelden, onbepaaldlijk overtegeeven.

Van den geweezen Ras Michaël hoorde men geen enkel woord. Men wist niet, of hij leevendig, dan of hij dood was: maar zijn booze genius ſcheen nog in de lucht te zweeven, en allerleie onheil te verſpreiden.

Digitized by Google

NEGENDE AFDEELING.

De ſchrijver krijgt verlof, om naar zijn vaderland te rug te keeren. — Hij neemt afſcheid van de Itegee te Koskam. — Zijn laatſte geſprek met de monniken.

Sedert de terugkomst der Itegee te Koskam, bragt ik mijnen meesten tijd aldaar door; en, wijl mijne gezondheid daaglijks zwakker werd, kreeg ik, eindelijk, van haar verlof, om naar mijn vaderland te rug te keeren. Ook de koning gaf, ten laatſte na veele tegenwerpingen, zijne toeſtemming daartoe. — Ik had met den dienstknecht van Metikal Aga geſprooken. Zoo ras deeze de ongenade van Ras Michaël vernomen had, wilde hij niet langer blijven, maar zocht mij overtehaalen, om met hem door Tigree naar Arabie te rug te keeren. Dan, behalve dat ik beſlooten had, mijne terugreis door Sennaar en de woestijn te beproeven, had ik geenen lust, om mijne reis over Maſuah te neemen, en mij aan het ruuw gedrag

drag van den Naybee en de bezetting aldaar wederom bloot te ſtellen.

Reeds eenmaal had ik van den kapitein Thomas Price, daar ik, te vooren, reeds van geſprooken heb, geduurende zijn verblijf te Dſjidda, bericht ontvangen. Thans ontving ik voor de tweede maal brieven van hem. Hij gaf mij te kennen, dat mijne landgenooten, mijnenthalve, zeer bekommerd waren geweest; dat 'er te Dſjidda zoo wel, als te Moccha, verſcheidenmaal, gerüchten hadden geloopen, dat ik, nu eens door den Naybee van Maſuah, dan te Gondar, dan in Sennaar, op mijnen terug weg naar Engeland, vermoord was; en dat hij, vermoedende, dat ik gebrek aan geld zou hebben, aan IBRAHIM SERAF, den makelaar der Engelſchen te Dſjidda, volmagt had gegeeven, mij duizend kroonen te voorſchieten. — Dit bewijs van edelmoedigheid en menſchenliefde van den heer Price, daar ik niet mede vermaagſchapt was, en welken ik eerst te Dſjidda had leeren kennen, kon ik onmooglijk met ſtilzwijgen voorbijgaan.

Ik verhaalde aan den dienſtknecht van Metikal Aga de ſlechte berichten, welken ik uit Sennaar ontvangen had. Hij bevestigde ze volkomen, en zeide, dat die reis ten eenemaal ondoenlijk was; dat 'er een allerwreedst menſchengeſlacht woonde; en dat hij, ſchoon een Mohammedaan, echter om half Indie die reis niet doen wilde. Doch ik verzocht hem, over dat ſtuk niets meer te zeggen, maar mij liever van zijnen heer brieven aan eenen man van aanzien in Sennaar, dien hij kende, te bezorgen.

Wijl mijn beſluit nu genomen was, en ik ver-

Digitized by Google

lof om te vertrekken gekreegen had, is deeze, geloof ik, de gevoeglijkſte plaats, om 'er nog iets van den ſtaat mijner geldmiddelen bij te voegen:

Boven heb ik bereids gemeld, dat een Griek, met naam PETROS, mij drie honderd ponden ſterling geleend had. — Hij was van het eiland Rhodus geboortig. Hij moet zijne geboorteplaats vroegtijdig verlaaten hebben, wijl hij toen nog niet veel over de dertig jaaren oud was. Waarom hij zijn vaderland verliet, heeft hij mij niet verhaald. Ten aanzien van zijn beroep, was hij een ſchoenmaaker. Hij had een ſchoone geſtalte en ongemeen bevallig gelaat, doch was zeer bloo. Bij Joas en de Itegee ſtond hij in blaakende gunst. De tegenwoordige koning verhief hem tot *azelefta el kamiſſa*, of eerſten kamerheer. Door zijne aanzienlijke jaarwedde, en de milddaadigheid des konings verwierf hij een goed vermoogen. Wijl hij ſchrander, beſcheiden en inſchiklijk, ook altijd net gekleed was, had hij zich bij het geheele hof bemind en geacht gemaakt.

Toen, na den veldtogt van Mariam Bari, bij de onlusten, in de hoofdſtad ontſtaan, het koninglijk paleis in brand geraakte, was de kroon, welke Petros in bewaaring had, geſmolten. Het goud werd wel wedergevonden; maar boven op dezelve was eene paerel, of een diamant, ter grootte van een duiven-ei, en dus van eene onmeetlijke waarde, geweest, en dit juweel, wat het ook geweest zij, was verdweenen, en waarſchijnlijk door het vuur verteerd. Maar Ras Michaël integendeel geloofde, dat Petros het kleinood verdonkerd had, met een oogmerk, om het te verkoopen. Hierom had hij ſteeds geweigerd, hem te vergunnen, Abyſſinie te ver-

verlaaten, en hem in geduurige vrees gehouden, om hem eens van al zijn vermoogen te berooven.

Toen Ras Michaël den berg Haramat belegerde, verzocht Petros mij, drie honderd ponden ſterling van hem aanteneemen, en hem eenen wisſelbrief, op mijne korrespondenten te Kairo, de heeren JULIAN en ROSA, eene maand na zigt, aan den bisſchop der Maroniten van den berg Sinai, betaalbaar, voor die ſom ter hand te ſtellen. — Daarop begaf hij zich, als een arm bedevaartganger, op weg naar zijn vaderland, en ontkwam dus de roofzucht, zoo van den Ras als van den Naybee van Maſuah gelukkig. — De wisſel kwam behouden ter behoorlijke plaats, en werd op zijn tijd betaald; alleenlijk drong de bisſchop daarop, dat de tweede en derde wisſel ook zouden betaald worden, waarvoor hij van den Bei van Kairo bijkans een verdiende geeſſeling zou ondergaan hebben.

Een wisſel, in Gondar getrokken, moet zekerlijk bij zijne aankomst in Londen een groote zeldzaamheid zijn. Mijn wisſel, die thans in handen van de heeren DRUMMOND en kompagnie is, was het eenige van mijne geſchriften, welke ter plaats zijner beſtemming gekomen is. Ik geef derhalve allen reizigeren deezen raad, dat zij met hunne gewigtigſte brieven teffens wisſels zenden, als het beste middel, om ze wel te doen overkomen.

Ik maakte het met vlijt, en met eene ſoort van grootschheid bekend, dat ik mijne gouden keten, door de bedienden van Metikal Aga, naar Kairo zond, en verklaarde, dat dit het eenige goud was, welk ik uit Abyſſinie mede nam. Tot vervoering mijner werktuigen en bagaadje had ik eene menigte muilëzels, de eenige dieren, welke in dit rijk ge-

gebruikt worden, om pakkaadje te vervoeren. — 't Is waar, de voerlieden en handelaars bedienen zich ook, bijzonder in den omtrek der zoutgroeven, van een zekere soort van osſen of koeien; maar dezelve gaan zeer langzaam, en kunnen ook geene groote lasten draagen. —— De koning en de Itegee hadden mij, insgelijks, met muilëzels, tot mijn eigen gebruik, voorzien. Ik had daarenboven twee paarden, daar ik bijzonder veel werk van maakte, en was dwaas genoeg, dezelven mede naar Engeland te willen neemen: want, hoe groot ik mij ook de bezwaarlijkheden deezer reis verbeeldde, had ik echter niet het honderdſte gedeelte daarvan overzien.

Den zesden van Oogstmaand, kwamen 'er booden van Faſil, en den volgenden dag van Powuſſen, uit Bedſjemder, Godſjam, Damot en Maitſja aan. Alle deeze provincien begeerden door hunne gevolmagtigden, dat Guſjo op vrije voeten zou geſteld worden. De koning willigde het in, mits de Ras hem duizend oncen goud en vijf honderd ſchietgeweeren op ſtaande voet leverde. Doch de tegenpartij zulks weigerende, werd Guſjo nog zwaarder geboeid, en zelfs zijne beide zoons, die hunnen vader in zijne ellende kwamen bezoeken, op gelijke wijze in ketenen geſlooten. Ofſchoon de koning onverzetlijk op dat losgeld ſtaan bleef, ſloeg Guſjo zelf het ook op zoodaanige wijze af, dat men duidlijk bemerkte, dat hij niet meer zoo vreesachtig voor de magt des konings was, als voorheen. — De koning benoemde verder KEFLA YASOUS tot ſtadhouder van Tigree met al het gezag, welk Ras Michaël gehad had; ontnam Guſjo de provincie Amhara, en gaf ze aan AYTO ADIGO, zijnen neef; maar die door eenen

zoon

zoon van Guſjo, in Amhara, aangetast, en op de vlugt geſlagen werd.

Uit het geheele gedrag des konings kon men klaar afneemen, dat de voorige bloedige tooneelen, na den regentijd, op nieuw zouden geopend worden. Om zulks, zoo veel mooglijk, tegen te werken, zond Faſil een' gevolmagtigden aan den koning, die in 't geheim op de loslaating van Guſjo bij den vorst moest aandringen. Verder was hij gelast te begeeren, Lika Nettſjo, een der moordenaaren van koning Joas, die, wegens zijn huwlijk met eene nabeſtaande des konings geſpaard was, ter dood te brengen, en alle de aanhangelingen van Ras Michaël, die zich nog aan des konings hof bevonden, voor altoos naar Tigree, hun vaderland, te verbannen. — Maar de koning floeg het ronduit af.

Thans ontſtond 'er eene verdeeldheid, die gewigtiger, dan al het voorgaande was, en mij inzonderheid zeer ontrustte. — Het gerucht verſpreidde zich alom, dat de koning, verdrietig wegens alle de geheime beraadſlagingen, welke, te Koskam, in tegenwoordigheid der Itegee, tuſſchen haare bedienden en de afgezondenen der verſcheidene partijen gehouden waren, zonder dat hij tot eene derzelven genoodigd was, het paleis aldaar, waarin men meende groote kostbaarheden verborgen te zijn, den krijgsknechten ter plondering wilde overgeeven. — Terſtond werden alle mooglijke ſchikkingen tot tegenweer gemaakt; want men begreep, dat met het welgelukken dier zaak de dood der Itegee, maar met het mislukken derzelve de dood des konings en eene geheele ſtaatsomwenteling verbonden was.

Om

Om Koskam vergaderde eene menigte krijgsvolk, onder Endſjedan, Ayto Konfu en anderen. Men bragt leevensmiddelen in overvloed te ſamen. De muuren van het paleis waren hoog en ſterk, en de poorten in den besten ſtaat, gelijk ook de toren. Daarenboven had de Itegee haar ſchietgeweer niet afgeleverd, en de ingezetenen, bijzonder van de ſmalle gemeente, waren allen aan haare zijde.

Dit gerucht, zeg ik, maakte mij zeer verlegen. Sedert de terugkomst der Itegee uit Godſjam, hield ik mij geduurig te Koskam op; deels, wijl zij zieklijk was, en deels, wijl ik daardoor mijn oogmerk best hoopte te bereiken, te weeten, om in ſtilte te vertrekken, en het menigvuldig afſcheid neemen te beſpaaren. Ik had deswege ook, reeds ſedert eenigen tijd, alle mijne bezoeken tot den koning en de koningin bepaald. De koning had het openlijk tegengeſprooken, dat hij in den zin zou gehad hebben, Koskam te plonderen, maar op eene wijs die voor de Itegee niet zeer voldoende was.

Den dertienden van Wijnmaand, kwam Powuſſen, met een aanzienlijke krijgsmagt, zeer onverwacht te Koskam aan. Hij bleef 'er tot den twee en twintigſten dier maand, wanneer hij weder met zijn volk naar Bedſjemder te rug trok. Geduurende zijn verblijf te Koskam, hield hij verſcheidene geſprekken met den koning en de Itegee, waarin hij, waarſchijnlijk, den grond tot hunne onderlinge verzoening gelegd heeft.

Den twaalfden van Slagtmaand werd geheel Gondar in een doodlijken ſchrik geſteld. De landlieden namen in menigte hunne toevlugt in de ſtad. —

Fa-

Fasil was met zijne krijgsmagt van Ibaba naar Dingleber voortgerukt. Hier liet hij dezelve, met alle de bagaadje, onder aanvoering van Welleta Yasous, en brak zelf met zeven honderd ruiters op, welke de ergste plonderaars waren, die ooit een ongelukkig land overvielen. Met deezen verbrandde hij alle dorpen en kerken tusschen Dingleber en Sar Ohha; hij doodde niet alleen alles wat van het manlijk geslacht was, maar ook de vrouwen, die tot kinderteelen te oud waren; de anderen gaf hij aan zijne wilde heidensche Gallas tot slaavinnen over. — Het geheele land van Degwasa werd tot den grond toe verwoest. Mannen, vrouwen en kinderen werden vermoord, de huizen geslecht, en het land tot eene woestijn gemaakt. De dorpen des konings werden even zoo hard behandeld. Van alle kanten hoorde men niet dan geschrei en jammerklagten. Maar niemand waagde het, het kwaad te stuiten, wijl alle de partijen zoo onder elkander verdeeld waren, dat niemand den anderen vertrouwen kon.

Toen Fasil den koning, op deeze wijs, getoond had, wat hij doen kon, hield hij halte te Sar Ohha, en zond eenen gevolmagtigden aan hem, met uitdruklijke begeerte, om Gusjo los te laaten. — Tot dit gezantschap werd een kleine scheeve dwerg, met naam DOHHO, gebruikt. Hij deed den koning op de onbeschaamdste wijs sterke verwijtingen over het gevangenhouden van eenen man, als Gusjo, en verklaarde ten laatste rondlijk, dat, bijaldien hij Gusjo niet terstond in vrijheid stelde, en hem zijne stadhouderschap zonder eenig beding wedergaf, Fasil met de hoofdstad Gondar op gelijke wijs zou handelen, als hij met Degwasa gedaan had.

De

De koning hoorde dit alles met groote gelaatenheid aan: want hij bezat zoo veel ſtandvastigheid van geest, en zoo veel onverſchrokkenheid, als ooit eenen ſterveling is ten deel geworden. Doch het ontbrak hem aan bekwaame maatregels, en de noodige hulp, om ze wel uittevoeren. — Desniettegenſtaande bleef de koning bij zijn genomen beſluit, om Guſjo niet eer los te laaten, voor dat hij zulks goedvond. En met dat antwoord werd de dwerg te rug gezonden.

Faſil had deeze boodſchap zoo ras niet vernomen, of hij trok, terſtond, van Azazo op, en ſloeg zich te Abba Samuël, twee mijlen van Gondar, neer. — Den veertienden van Slagtmaand des morgens zond hij een' trommelſlager en trompetter, onder bedekking van honderd ruiters, tot aan den oever der Kahha, dicht aan de ſtad, en liet bekend maaken, dat een ieder, wie hij ook zij, op ſtaande voet Gondar zou verlaaten, bijaldien zijn leeven hem lief was. — In een oogenblik was de geheele ſtad ledig, en ſlechts weinige bedienden bleeven bij den koning. Ik had zulk eene vertooning reeds eenmaal beleefd. Voor deezen keer bleef ik 'er van verſchoond, wijl ik mij te Koskam ophield, daar ik zeer ingetoogen leefde, en niet eer dan des avonds, wanneer de poorten geſlooten en de wachten uitgezet waren, uit mijne kamer ging.

Den vijftienden liet de koning den Ras Guſjo los, die zich terſtond naar de legerplaats van Faſil begaf. — Den volgenden dag, des avonds, keerde hij weder in de ſtad, en had gehoor bij den koning.

Den

Den zeventienden van Slagtmaand kwam ook Fasil te Gondar en in het koninglijk paleis. Vooraf liet hij alle de toegangen tot hetzelve bezetten. In het voorvertrek werd ook een sterke wacht gesteld, en de bezetting van de deuren der gehoorzaal den gewoonen zwarten bedienden des konings ontnomen, en aan KONFU ADAM toevertrouwd, die ze met twintig wilde Gallas bewaakte. — Om de verdere gebeurenissen bekommerde ik mij niet grootlijks. Wegens de naaruitzigten voor het toekomende was ik zeer neerslagtig. Ik besloot, geen aandeel daaraan te neemen. Over 't algemeen hoorde ik, dat men van de zijde des konings alles toegaf, en zich onderwierp.

Fasil zeide den koning, dat hij zijne dochter aan Gusjo ter vrouwe had gegeeven; waarop de vorst hem niet alleen in de provincie Amhara herstelde, maar ook de provincie Godsjam daarbij gaf. — Aklog werd veroordeeld, om hem twaalf honderd oncen goud te leveren, wijl Gusjo voorgaf, deeze som bij zich gehad te hebben, toen hij gevangen genomen werd. — Voorts moest de koning aan de Itegee alle haare dorpen terug geeven. — Fasil kreeg de provincien Damot, Maitsja en het land der Agows; — en Konfu Adam, Ibaba. —

Om de zaak des te plechtiger te maaken, deeden de koning en Fasil ieder een' plechtigen eed, om alle de voorwaarden van dit verdrag te volbrengen, en altijd vrienden te blijven. — Ten besluite werd de Aboena gehaald, die ook in zijn plechtgewaad verscheen, en over den geenen, die de gedaane belofte het eerst zou breeken, den banvloek uitsprak.

Van de provincie Tigree, van Kefla Yafous en Powusfen werd geen woord gefprooken. Even zoo min bekommerde men zich over Ras Ayabdar. — Het fcheen mij toe, als of, op nieuw, de eene helft des koningrijks tegen de andere ware. Kefla Yafous en Powusfen tegen Fafil en Gufjo. Ayabdar en Ayto Tesfos van Samen bleeven genoegzaam in 't midden, om zich naar welgevallen aan de eene of andere zijde te voegen; wijl zij niet gewigtig genoeg waren, om op zich zelven te ftaan. — Na deeze overeenkomst, kwam Fafil nooit weder in het koninglijk paleis, fchoon hij Koskam dikwijls bezocht. Ik zag hem nooit; en begeerde hem ook niet te zien. Ook vroeg hij, gelijk ik vernam, even weinig naar mij.

Den negentienden zond Fafil bevel naar het paleis, dat vier benden der koninglijke huistroepen, te famen twaalf honderd man uitmaakende, zich terftond bij hem zouden voegen. Het gefchiedde op zijnen wenk, en zij waren allen gewapend. Hij voerde ze, benevens zijnen behuuwdzoon, in zegepraal naar Damot. — Dit was niet het eenig bewijs, hoe veel werk Fafil van zijnen gedaanen eed maakte. — Ik zal 'er nog maar een ftaaltje van verhaalen:

Dien zelven morgen, toen Fafil aftrok, ontmoette eene bende zijner Gallas den Aboena, die met een talrijk gevolg op muilëzels naar des konings paleis reed. De Gallas dwongen hen, zonder onderfcheid, afteftijgen, en namen de muilëzels mede naar de legerplaats, van waar zij niet weder te rug kwamen. De arme Aboena, zoo wel, als de geringfte van zijn gevolg, moest zijnen weg naar zijn huis, in Kedus Raphaël, te voet doen. Ook

Digitized by Google

baatte het hem niet veel, dat hij van deszelfs top, als van een kasteel, zijnen banblikſem uitſchoot tegen eene heirmagt, die uit louter heidenen beſtond, en geenen Christen bevatte.

Hier is een bekwaam tijdſtip, om de geſchiedenis van Abyſſinie te ſluiten: wijl ik 'er niet langer tegenwoordig was, en nopens de volgende openbaare gebeurenisſen niet verder onderrecht werd. Mijne geheele opmerkzaamheid was nu op de toerusting tot mijne terugreis, door het koningrijk Sennaar en de woestijn, gevestigd.

Ik wil mijne leezers niet vermoeien met een verhaal, wat 'er, bij mijne afſcheidsbezoeken, tuſſchen mij en de voornaame lieden, met welken ik zoo lang in hartlijke vriendſchap geleefd had, voorviel. Laagdenkende menſchen zouden het als eene loffpraak op mij zelven aanmerken, waarvan ik mij toch gaarn ontſlaan wil. Maar de menigvuldige bewijzen van liefde, vriendſchap en achting, welken ik, bij mijn vertrek, ontving, blijven diep in mijne borst beſlooten. Zij zullen daar nooit worden uitgeroeid, maar mij ſteeds tot aangenaame erinneringen ſtrekken; te meer, wijl zij de vruchten van perſoonlijke verdienſten, en van een rechtſchapen goed gedrag waren. — In plaats, dat andere reizigers in dit land hun doelwit misten, zich veele verdrietlijkheden of den dood op den hals haalden; deelde ik, integendeel, ſlechts in de gemeene rampen van den ſtaat, en leed altijd met eer. Doch waren het dagen van zonneſchijn (en de zulken waren 'er veel, en zeer glansrijk) dan mogt ik ze ongeſtoord genieten. De voornaamſte lieden, zoo van het hof, als van den krijgsſtaat, rekenden het zich tot eene eer, hunne magt en aanzien tot be-

reiking mijner wenſchen en vergenoegingen te beſteeden.

Alleenlijk wil ik nog met een woord melden, wat bij mijn laatſte geſprek met de Itegee, twee dagen voor mijn vertrek voorviel. — Toen ik afſcheid van haar nam, vond ik Tenſa Christos, van wien ik bij den inval der Gallas in het koninglijk paleis reeds geſprooken heb, bij de koninginmoeder. Hij was een van de voornaamſte priesters in Gondar, uit Godſjam geboortig, en een ieverig aanhanger van Abba Euſtathius, gevolglijk een doodvijand der Roomſchkatholijken, bijzonder der Jeſuiten, wier belijdenis zij gemeenlijk de *religie der Franken* noemen. — Deeze priester, die in blaakende gunst bij de Itegee ſtond, werd voor een rechtſchapen man, een man van groote vroomheid en onbeſprooken zeden, gehouden. Zoo dikwijls ik hem aantrof, was hij zeer hoflijk en vriendlijk jegens mij; doch zoo, dat hij ook niet onduidlijk toonde, zich in geene vertrouwlijke verbindtenis met mij te willen inlaaten: en wijl ik, van mijnen kant, ook geene groote begeerte daartoe had, hield ik mij gaarn op eenen afſtand van hem, mijdende, intuſſchen, zorgvuldiglijk, hem eenigen aanſtoot te geeven.

Deeze geestlijke verzocht mij, wijl ik toch op het punt was, om dit land gantschlijk te verlaaten, en dus geen gevaar meer te vreezen had, hem te zeggen, of ik een Frank, een Roomschkatholijk, of een Jeſuit was? Ik antwoordde hem, dat, ſchoon ik ook nog tien jaaren in dit land meende te blijven, in plaats van het morgen te verlaaten, ik echter geene zwaarigheid zou maaken, zijne vraag te beantwoorden. Ik verzekerde hem dan, dat,

Digitized by Google

dat, zoo zeker als ik een Christen was, mijne landlieden en ik, in zaaken van den godsdienst, meer van hun, die hij Roomschkatholijken, Jesuiten of Franken noemde, verschilden, dan hij of zijne Abyssiniers in dat opzigt van hun verschillen.

Hij vroeg mij verder: Of wij hen dan ook niet vervolgden, zoo als zij deeden? Ik zeide, neen! en voegde 'er bij: „in mijn land heeft eene volkomen verdraagzaamheid in het stuk van den godsdienst plaats. Ook leert onze godsdienst niet, iemand kwaad te doen."

Hij hield aan, en hernam: „Het blijkt dus, dat gij geen Frank zijt; maar gij houdt uwen godsdienst voor beter, dan den onzen; wat hebt gij nu tegen onzen godsdienst te zeggen, en wat is uwe meening daarvan?" Ik antwoordde hem op deeze wijs: „Zoo verre ik van uwen godsdienst onderrecht ben, denk ik 'er zeer goed van. Het is de oude Griekſche kerk onder S. ATHANASIUS, den navolger van S. MARKUS, in den zetel van Alexandrie. Dewijl dit het geval is, kunt gij geenen beter hebben, wijl uw godsdienst het naast van dien der Apostelen afstamt; en, daar geen godsdienst den mensch iets kwaads leert, zoo kan de uwe u des te minder iets schaadlijks bijbrengen, wanneer gij dien niet vervalscht hebt. Is dit geschied; dan is het niet meer de godsdienst van S. ATHANASIUS, of der Apostelen, en gevolglijk aan dwaalingen onderworpen."

Ik ging voort, en zeide: vergun mij, Tenſa Christos, u ook eene vraag te doen: „Laat uwe godsdienst u toe, eene zuster te trouwen, zich van haar te laaten scheiden, en de andere te neemen, en verder eene tante te trouwen en teffens ook de nicht? Leert S. ATHANASIUS u één, twee of

Digitized by Google

drie vrouwen te neemen, u, zoo dikwijls als het u belieft, van haar te laaten ſcheiden, anderen te trouwen, en naderhand weder tot de eerſten te rug te keeren?"

Nadat hij zulks ontkennender wijs beantwoord had, liet ik 'er nog opvolgen: „Wijl gij dit alles daaglijks doet, zoo leeft gij, in dit geval, zekerlijk niet naar den godsdienst van s. ATHANASIUS."

Ik voegde 'er nog meer bij, en bemerkte, dat Tenſa Christos 'er door in verlegenheid geraakte; te meer, wijl 'er, geduurende al dien tijd, een groote ſtilte in de kamer heerschte. Ook waren 'er meer dan honderd menſchen bij tegenwoordig. En wijl ik vreesde, dat 'er anders eenige vraagen ten aanzien der maagd MARIA mogten opgeworpen worden; 't geen ik liefst niet had; brak ik het geſprek af, en verzocht den ouden vader om zijnen zegen op mijne lange en gevaarlijke reis door landen van heidenen.

Tenſa Christos zulks niet verwachtende, was 'er ſterk door getroffen. Terwijl ik mij bukte, om zijne hand te kusſen, leide hij een klein ijzeren kruis op mijn hoofd, en, in plaats van eenen zegen, bad hij, tot mijne groote verwondering, het *onze vader*. Ik vreesde, dat hij ook de Tien Geboden zou opgezegd, en mij dus nog langer bij het bukken gehouden hebben; maar, tot mijne blijdſchap, beſloot hij met de woorden in zijne moedertaal: „God zegene u?"

Daarop betuigde ik der Itegee mijne eerbiedigheid, nam affcheid van haar, en ging terſtond heen: want in dit land is het niet gebruiklijk, bij een openbaar gehoor, iemand anders dan den koning of de koningin te groeten.

ACHT-

Digitized by Google

ACHTSTE BOEK

VAN

JAMES BRUCE'S

REIS

TOT ONTDEKKING DER NIJLBRONNEN;

VERKORT.

BEHELZENDE:

DES SCHRIJVERS TERUGREIS UIT ABYSSINIE, OVER SENNAAR, DOOR NUBIE EN DE GROOTE WOESTIJN. — AANKOMST TE ALEKANDRIE, EN EINDELIJK TE MARSEILLE.

EERSTE AFDEELING.

BESCHRIJVING *van Koskam.* — *Reis van Gondar naar Tsjerkin.*

Het paleis van Koskam staat aan de zuidzijde van *Debra Tzai*; welke naam den *Zonneberg* beduidt. — Het bestaat uit een' vierkanten toren van drie verdiepingen, met een plat dak, boven met eenen muur vol schietgaten omringd. — Hier is het hoofdkwartier der bezetting van Koskam,

Digitized by Google

en daar onder de hoofdpoort van den kant van Gondar.

Voorts is het paleis zelf met een' hoogen buitenmuur omgeeven, die omtrent eene Engelsche mijl in den omtrek heeft. Binnen deezen omtrek woonen krijgsknechten, landlieden en anderen, die niet eigenlijk tot het paleis behooren. Ook is hier nog een ander groot gebouw, insgelijks rondom bemuurd, doch maar eene verdieping hoog, en voor de voornaamste hofbedienden en priesters geschikt. Hier is de rijkste kerk in Abyssinie, door de tegenwoordige Itegee gesticht. Onder haare sieraaden behooren prachtige gouden kruisen, en zilveren keteltrommen, die bij de omgangen gebruikt worden. Het outer is geheel met goud bekleed. De priesters waren, eertijds, rijk; doch Ras Michaël heeft een deel hunner inkomsten ten voordeele van den staat besteed.

Nog is 'er een derde gebouw, voor de koningin, en de ongehuuwde adelijke dames des koninglijken hofstaats, bestemd. — Achter het paleis, hooger op aan den berg, staan huizen van lieden van rang, meestal tot de koninglijke familie behoorende. Over deezen verheft zich de berg zeer regelmaatig, in een kegelachtige gedaante, en is tot aan den top met gras begroeid.

Den zes en twintigsten van Wintermaand des jaars 1771, verliet ik Gondar. De koning had tot hiertoe mijn vertrek, van dag tot dag, door allerleie uitvlugten verschooven. Zijn oogmerk scheen te zijn, mij zoo lang hindernisen in den weg te leggen, tot dat een onvoorzien toeval, waaraan het in dit land niet ontbreekt, mijn vertrek ten

eene-

eenemaal onmooglijk maakte. — Toen ik den vijf en twintigſten des avonds, de laatſte boodſchap des konings te Koskam ontving, liet ik mij eerbiedig hem aanbeveelen, en hem aan zijn gegeeven woord erinneren. Veelligt voegde ik 'er een weinig verdrietig bij, dat hij mij toch aan mijn eigen lot mogt overlaaten; mijne bedienden waren reeds weg, en ik was voorneemens, den volgenden morgen te vertrekken.

Om mijnen weg over Sennaar, in alle veiligheid, te neemen, achtte ik het noodig, Abyſſinie zonder eenige vertooning van pracht, en zoo ſtil, als mooglijk was, te verlaaten. Hierom had ik mijne vrienden verzocht, mij geen uitgeleide te doen. Doch hoe verbaasd ſtond ik, toen ik des morgens, op den dag van mijn vertrek, eenen kamerheer des konings, met vijftig ligtgewapende ruiters, zag aankomen, om mij te verzellen. Ik had veel moeite, om hen te beweegen, dat zij te rug bleeven. Hierdoor kwam het, dat ik niet voor één uur des namiddags op reis ging. — Van de hoogte des wegs, hadden wij een uitgeſtrekt gezigt over de vlakte, die voor ons lag, welke 'er als een effen, dik met houtgewas begroeid land uitzag. Sommige nieuwer Schrijvers hebben het *Sjumeta*, of het *Nubiſche woud* genaamd, met een woord, welk mij gantschlijk onbekend is, en dat, mijns weetens, in geene taal van dit land gevonden wordt.

Alle de ongelukken en gevaaren, welken men mij op deeze reis voorſpeld had, ſtelden zich, bij het werklijk aanvaarden derzelve, mijnen geest voor, en maakten een' diepen indruk op mij. — Maar het omkeeren was te laat; het lot was geworpen. Mijn vaderland, hoe afgelegen ook; zweefde voor mij.

Digitized by Google

Wanneer ik het gelukkig bereikte, beloofde ik mij een gemaklijk leeven, en de toejuiching van mijne landgenooten, en van alle onbevooroordeelde geleerden in Europa, wegens eene ontdekking, die niettegenſtaande zoo veele poogingen van wijsgeeren en veroveraars, voor mij bewaard was gebleeven.

Terwijl deeze bedenkingen mijnen geest opbeurden, daalden wij de zijde des bergs langzaam neer. Dezelve heet de ſchuinte van *Maura*. Onze paarden en muilëzels waren in den besten ſtaat; doch, wegens de oneffenheid van den grond, konden wij niet meer dan eene Engelſche mijl in een uur afleggen." —— Mijn reisgenootſchap beſtond uit een ouden janitſaar, die met den Aboena in Abyſſinie was gekomen; een Kopt, die mij te Sennaar verliet; twee Grieken, waarvan de een blind, en de ander mijn knecht was; en eenige gemeene lieden, die maar tot Tſjerkin mede gingen.

Om vier uuren bereikten wij de rivier *Toem-Areda*, die in het land der *Kemmont* ontſpringt. — Dit volk bewoont de hooge gewesten zuidwestwaard. Eertijds was het van dezelve gezindheid met de Falaſja's; maar ſints het, onder de regeering van Facilidas, gedoopt is, houden deeze lieden zich afgezonderd van hun. Sedert de Kemmont het Christendom hebben aangenomen, ſchijnt men zich wegens hun Christendom niet veel bekommerd te hebben; want zij behouden nog de meeste gebruiklijkheden van hunnen voorigen godsdienst. Zij eeten geen oſſenvleesch, dat door Mohammedaanen en Falaſja's, maar wel dat door Christenen geſlagt is. Zij hebben eene grondſtelling, dat die eens gedoopt, en aan het heilig avondmaal

maal geweest is, niet meer behoeft te bidden, of den godsdienst bij te woonen. Wanneer zij van de markt, of van een andere openbaare plaats te rug komen, daar zij iemand van een andere gezindheid, welken zij allen voor onrein houden, veelligt aangeraakt hebben, wasschen zij zich van het hoofd tot de voeten. Des Saturdags blijven zij te huis, en werken niet; maar des Zondags maalen zij hunne graanen, en verrichten andere huislijke bezigheden.

De vrouwen steeken gaten in haare ooren, en hangen 'er iets zwaars in, om ze lang te doen neerhangen, en de gaten des te grooter te maaken. Zij steeken 'er oorringen in, zoo dik als de ketenen, waarvan de Bedouinen in Syrie zich bedienen. Zij spreeken met de Falasja's eenerleie taal; alleenlijk is de tongval een weinig onderscheiden. — Van visch hebben zij een grooten afkeer. Zij eeten niet alleen géén' visch; maar zij kunnen zelfs het gezigt daarvan niet verdraagen. Tot reden hiervan brengen zij bij, dat JONAS, de propheet, van wien zij roemen afstammen, door eenen visch verslonden werd. In Gondar zijn zij houthakkers en waterdraagers, en worden door de Abyssiniers zeer veracht.

Aan de overzijde der rivier, kwamen wij in het armhartig dorp *Doer Makary*, daar wij halte hielden. Bij onze aankomst waren de inwooners zeer verlegen, en niet geneegen, ons onder hun dak inteneemen; en toen zij hoorden, dat wij de eer niet hadden, van den propheet JONAS afstammen, verborgen zij alle hunne potten en drinkvaten, opdat wij ze niet verontreinigen zouden. — Van hier

hier zagen wij, op den afſtand van vijf Engelſche mijlen, de bergketen *Baddſjena*, die zich noord- en zuidwaard uitſtrekt.

Den acht en twintigſten kwamen wij in den heerenweg, voorbij eene menigte dorpen, aan de heldere, ſnelvlietende rivier Modſjetsj, en zagen noordwaard, op den afſtand van zes mijlen, den berg *Gutsj*, in een ſpitſe, pyramidenvormige gedaante, midden in eene vlakte, op zich zelven ſtaande, wiens top zich boven de boomen verheft, en een zeer buitengemeene ſchilderachtige vertooning maakt. — Nadat wij het riviertje *Agam Ohha*, of de *Jasmyn-beek*, doorgetrokken waren, kwamen wij, door een dik bosch, aan den voet van een' heuvel, in eene vlakte, daar wij door eene menigte lieden, met lanſen, ſchilden, ſlingers en groote ſtokken gewapend, ontvangen werden, die eene hagelbui ſteenen op ons wierpen; welke ons echter geene nadeel toebragten, omdat zij op een al te grooten afſtand van ons waren. Wij wisten niet, wat de oorzaak daarvan was; doch wij oordeelden het noodig, indien het uit vrees voor ons kwam, dezelve te onderhouden. Ik beval des, twee ſchooten over hun hoofd te doen, niet om hen te beſchaadigen, maar om hun te toonen, dat onze kogels verder gingen, dan hunne ſteenen, met ſlingers geworpen. Zij ſcheenen ons oogmerk te verſtaan; ſloopen ſtilletjes weg, en vertoonden zich op een' nog grooter afſtand weder; alwaar zij een groot geſchreeuw en allerhande tekens maakten, die wij niet verſtonden. Ik liet nog een' ſchoot in de boomen doen, en, naderhand, kreegen wij ze in die dreigende houding niet weder te zien.

Digitized by Google

Tegens den avond, ſloegen wij onze tenten, in de vlakte, niet verre van twee hunner dorpen, op. Dit maakte hen, zoo het ſcheen, verlegen. Zij zonden een' naakten en ongewapenden man, die zich op eene rots plaatste, en ons toeriep, dat hij gaarn bij ons wilde komen. Dan, om onze zwakheid niet open te leggen, liet ik hem toeroepen, dat hij zich verder weg moest begeeven, of wij zouden op hem ſchieten. Hij nam, terſtond, de vlugt, en liet zich nog eens, op eenen verderen afſtand, zien en hooren.

Twee mannen en vrouwen hadden zich bij ons gevoegd. Wijl deeze de landtaal verſtonden, en die naakte karel nog ſteeds achter eenen boom ſtond, en ons wenkte, zonder nader te durven komen; zond ik eene dier vrouwen tot hem, en liet hem zeggen, dat, indien zij ons in 't minst ontrustten, hunne dorpen zouden verbrand worden; waarop een zeer ootmoedig antwoord volgde. — Kort daarna kwamen mijne twee Abyſſiniſche bedienden aan. Zij gingen onbevreesd in de dorpen, haalden twee geiten en eenige kruiken met bouza, en maakten toeſtel, om den volgenden morgen vijftig brooden te bakken. De geiten werden, terſtond, geſlagt, maar des morgens waren alle de inwooners gevlugt, zonder de brooden te bereiden. Deeze dorpen heeten *Dſjimbaar*.

Toen mijne bedienden mij verhaalden, dat des morgens, een koningsboode ons voorbij gegaan was, zonder zich met ons intelaaten, begon ik te giſſen, dat het eene liſt des konings was, om mij van mijne reis afteſchrikken; want hij had nooit geloofd, dat ik ze onderneemen zou. Te meer, ver-

Digitized by Google

vermoedde ik dit, omdat de boeren geenen lust betoonden, om ons te benadeelen.

Wijl wij de dorpen ledig vonden, en dus geene hoop hadden, om brood te bekomen, verlieten wij deeze onherbergzaame plaatsen, den negen en twintigsten van Slagtmaand, niet zonder vrees, dat wij de inwooners weder ontmoeten zouden. —— De omliggende landstreek is door beeken en rivieren wel bevochtigd, en vruchtbaar, maar ongezond; en waarschijnlijk daarom weinig bewoond.

Wij reisden door een groote valei, *Werk-meidan*, of het *Goudland*, genaamd, offchoon 'er geen goud, maar enkel houtgewas in te vinden is. —— Toen wij dezelve een goed endweegs verlaaten hadden, ontmoetten ons twee wel gekleede mannen, één op een' muilëzel, en de andere te voet. De ruiter reed ons met een sterken pas voor bij; maar de voetganger groette ons volgens gewoonte. Ik begreep daaruit, dat hij een Mohammedaan was. Hij wilde een gesprek met ons beginnen, doch de andere riep hem met ongeduld. Alleenlijk zeide hij: „ die vooruit rijdt, is een Christen. Gij hebt niet te vreezen; Ayto Konfu zal zoo ras te Tsjelkin weezen, als gij." Ik was vooruitgereeden, en na twaalf uuren hield ik halte, om de pakkaadje en mijne reisgenooten in te wachten. Bij hunne komst, ontdekte ik eenige vrees bij hen. Op mijne ondervraaging vernam ik, dat de twee gemelde Abyssiniers hun gezegd hadden, dat bij den pas *Day Dohha*, daar wij den volgenden dag zouden komen, omtrent duizend gewapende Heidenen, Mohammedaanen en Christenen op ons loerden, om ons den doortogt te betwisten; dat ook de Sjan-

gal-

galla's ons niet ongemoeid zouden laaten, enz. — Mijne reisgenooten waren niet weinig hierover verlegen, en meenden, dat het best zou zijn, naar Gondar te rug te keeren.

Een mijner bedienden zeide, dat, wanneer wij een' halven dag wilden omreizen, wij dien pas konden mijden. — Doch ik twijfelde aan de waarheid van dat bericht, en besloot, derhalve, onze reis tot *Waalia* voorttezetten. — Waalia is eene verzameling van dorpen, waarvan ieder boven op een' heuvel ligt. Zij sluiten, als in een' kring, een groote vlakte, omtrent drie Engelsche mijlen breed, in, waarop men eene markt houdt, die veel bezocht wordt. Deeze dorpen worden zoo genoemd naar eene soort duiven, *waalia* geheeten, welke aldaar in groote menigte gevonden worden. Zij zijn klein, hebben een geele borst en bonten rug, en worden wegens haare vetheid zeer geacht. — Nadat wij onze avondmaaltijd gedaan hadden, lieten wij den sjoem, of opperbevelhebber, van een der dorpen komen. In plaats van éénen, verscheenen 'er twee, door verscheidene bedienden verzeld. Zij bragten ons twee geiten, ook bouza en brood, welk ik onder mijn gevolg uitdeelde. Zij waren zeer vriendlijk, behandelden ons met groote achting, en verzekerden ons, dat wij noch te Dav Dohha, noch van de Sjangalla's het minste kwaad te vreezen hadden. Zelfs booden zij aan, ons derwaard te geleiden, waarvoor ik vriendlijk bedankte, betuigende, dat ik op hunne verzekering volkomen staat maakte. Alleenlijk waarschouwde hij ons dat bij Dav Dohha een gevaarlijke plaats was, om 'er over te rijden; en wijl onze paarden met ijzer beslagen waren, 't welk in Abyssinie niet ge-

gebruiklijk is, ried hij ons, om alle gevaar te mijden, onze paarden en muilëzels liever te laaten leiden; te meer, omdat de weg niet wijd was. — Hierop volgden nog eenige geſprekken; waarna ik den ſjoem deeze en geene kleinigheden vereerde, waarmede hij grootlijks in zijn ſchik was; wij namen vriendlijk affcheid van elkander, en waren zeer vergenoegd.

Den dertigſten van Wintermaand, braken wij des morgens vroeg van Waalia op. Op verzoek van mijn volk, reed ik niet langer vooruit, gelijk ik te vooren gedaan had; omdat men niet wist, welk kwaad mij, in een land, daar geen vrees Gods plaats had, bejegenen kon. Op weg had ik, in korten tijd, een paar dozijn duiven geſchooten. — Na verloop van eene uur, kwamen wij aan den oever der *Mai Lumi*, of *Citroenrivier*, daar wij eenige minuuten langs reisden. Aan de takken der citroenboomen hingen zoo veele rijpe vruchten, dat zij dreigden te breeken. Ook waren 'er halfwasſenen, en de bloesſems vervulden de lucht met den aangenaamſten geur. Wijl de inboorlingen geen gebruik van deeze heerlijke vrucht maakten, konden wij ons des te rijklijker daarvan voorzien.

Omtrent acht uuren des morgens, bereikten wij het begin van den ſterken pas Dav Dohha, en begaven ons welgemoed daarin. Hij beſtaat in een' diepen hollen weg, die zoo oneffen is, dat hij naauwlijks door paarden en muilëzels kan gebruikt worden. De grond en de beide zijden beſtaan enkel uit rotſen, welke laatſten, daarenboven, dicht met bosch, en vooral met de doornſtruik Kantuffa, begroeid is. — Wij kwamen 'er gelukkig door, — en

en een uur daarna in het Mohammedaansche dorp *Werkleva*. Bij hetzelve ligt het beruchte klooster *Armatsjiko*, en om hetzelve verscheidene kluizenaarshutten, door monniken bewoond. — Deeze kloosterlingen, benevens hunne broeders te *Magwena*, zijn de voornaame drijfveeren van alle verwarringen in deezen staat. Zij geeven zich allen voor propheeten en waarzeggers uit, en door hunne dweepachtige gesprekken, en voorgegeeven gezigten voeden zij den geest van opstand, regeeringloosheid en muiterij gestaadig.

Van de Citroenrivier, eene der aanzienlijkſten, welken wij tot hiertoe gezien hadden, tot de rivier *Koy*, scheen de grond wel goed te zijn; het gras stond hoog; het land wijd van omtrek; doch omdat het onbewoond was, en men slechts hier en daar eene enkele geringe hut zag, was het uitzigt hier wild en woest.

Den een en dertigsten, kwamen wij, de rivier *Dsjerma*, en vervolgens het riviertje *Idola* doorwaad hebbende, te *Deber*, een huis van Ayto Konfu, boven op een' berg, aan welks voet een riviertje van gelijken naam stroomt. De omliggende landstreek is houtrijk, en scheen ook rijke oogsten te leveren; doch de koornakkers hebben van eene soort kleine, schoone, groene aapen, met eenen langen staart, *tota* genaamd, veel te lijden. Het bed der rivieren is week, en het water van slechten smaak. — Wij vonden te Deber niemand, die ons eenig bericht van Ayto Konfu kon geeven.

Den eersten van Louwmaand des jaars 1772, reisden wij verder, en legerden ons des namiddags

bij *Eddſjir Dembik*, niet verre van eene rivier, die in de Modſjetsj valt. — Over 't algemeen is deeze landſtreek vol rivieren. — Een weinig uitgerust hebbende, ging ik waalia's, of duiven met geele borsten, en *paerelhoenders* ſchieten, welke zich hier in de koornlanden in groote menigte ophouden, en aangenaam van ſmaak zijn. Ik kwam, met zonnenondergang, in mijne tent te rug, niet wegens vermoeidheid, maar omdat ik zoo veel wild geſchooten had, dat de man, dien ik bij mij had, niet meer draagen kon.

Deezen avond kwam bij mij een man, dien ik zeer wel kende, en aan wien ook ik niet vreemd was. Ik erinnerde mij, dat het een bediende van Ozoro Esther was. Doch hij ontkende het, en zeide, dat hij in dienst van Ayto Konfu was; 't welk ook zeer wel kon weezen, vermits Ayto bij zijne moeder woonde. Hij bragt mij twee muilezels mede, en deed mij den voorſlag, om den volgenden morgen met hem naar Tſjerkin te reizen, alwaar Ayto Konfu zich bevinden zou. Doch ik gaf hem te kennen, dat ik mijn reisgezelſchap en bagaadje niet verliet. Hij hield echter aan; doch des te meer bleef ik weigerachtig. — Ik vroeg hem, of BILLETANA GUETA AMMONIOS niet te Tſjerkin was. Hij loogchende het, zonder de minſte verandering in zijn gelaat te vertoonen. — Geen volk op den aardbodem kan zoo veinzen, als de Abyſſiniers: dit is hun aangeboóren; en door de oefening brengen zij het tot den hoogſten top in deezen. — Eindelijk gaf hij na, en zeide: „ik kan u niet laaken; bij zoo eene reis gaat niets boven ſtandvastigheid."

Toen ik mij, den volgenden morgen, den tweeden

den van Louwmaand, in ſchoon gewaad gekleed, en, volgens gebruik des lands, mijn haair en kleederen met welriekende wateren beſprengd had, verliet ik mijne tent, en ſteeg op een muilëzel, om mij met mijnen nieuwen reisgenoot naar Tſjerkin te begeeven. Hij was zeer vrolijk, dat hij mij op zijn Abyſſinisch gekleed zag. Ik was ſlechts met mijn mes, en twee pistoolen in mijnen gordel, gewapend. Door middel der twee verſche muilëzels reeden wij ſneller, dan naar gewoonte. Een weinig na tien uuren, werd mijne tent reeds op eene marktplaats te Tſjerkin opgerecht. — Deeze verblijfplaats was allerbekoorlijkst. Zij beſtond uit een aangenaame groene plek, met overheerlijke boomen van een buitengewoone hoogte en dikte bezet, en door een kleine, zeer heldere beek, die over ſneeuwitte keiſteentjes liep, bevochtigd.

Digitized by Google

TWEEDE AFDEELING.

ONTVANGST *te Tſjerkin.* — *Olifanten-, rhinoceros-* — *en buffel-jagt.*

Welleta Yaſous liet mij naauwlijks tijd, om mijnen quadrant en overige werktuigen te bergen. Hij ſpoedde met mij, langs het naauwe, kromme voetpad, den berg opwaard. Het buitenhof bereikt hebbende, trof ik daar eene menigte mijner oude kennisſen uit Gondar aan, die mij met groote vreugdebetuigingen ontvingen, als of ik van een lange reis te rug kwam.

Men leidde mij in een der binnenſte vertrekken, daar ik, tot mijne groote verwondering, in plaats van Ayto Konfu, zijne moeder, Ozoro Esther, op een rustbed, en aan haare voeten de ſchoone Tekla Mariam, dochter van den ſekretaris, en kort daarna den ſekretaris zelven, vond. Nadat ik haar mijn eerbied betuigd had, zeide ik haar, dat ik van verwondering niet ſpreeken kon, haar in deeze woestijn te ontmoeten. —— „Dit is niet zoo vreemd, antwoordde Ozoro Esther. De troepen van

van Bedſjemder hebben mijnen echtgenoot medegenomen; en wie weet, waarheen? Thans heb ik beſlooten, met u naar Jeruſalem te reizen, en daar te ſterven, om bij het heilig graf begraaven te worden. Gij wildet niet bij ons blijven; des willen wij met u gaan."

Dat gezegd hebbende, werd het ontbijt opgedraagen. Het geſprek werd leevendig, en ik vernam van den ſekretaris, dat zij met haaren zoon Ayto Konfu, die bij Tſjerkin wilde jaagen, herwaard gekomen was, om van eenige dorpen, welken de Itegee, op des konings bevel, aan haar moest afſtaan, bezit te neemen. — Om ons wederzijdsch genoegen volkomen te maaken, ontbrak ons alleenlijk nog de tegenwoordigheid van Ayto Konfu. Hij kwam ook indedaad des namiddags, en bragt Endſjedan, en nog zeven dames, allen nabeſtaanden of vriendinnen van Ozoro Esther, mede. Ik beken, dit was een der gelukkigſte oogenblikken van mijn leeven. Ik vergat de gevaaren mijner begonnen reis, en ik kreeg bijkans berouw, Abyſſinie voor eeuwig te willen verlaaten. — Van Ayto Konfu vernam ik, dat men te Gondar een ſlecht gerucht gehad had, te weeten, dat wij door de boeren te Dſjimbaar vermoord waren: doch het tegendeel was ook ras bekend geworden.

Het huis van Ayto Konfu te Tſjerkin ſtaat aan de ſchuinte van eenen berg. Het is zeer kunſtig van riet gebouwd. De buitenmuur is van rietbosſen zoo net ſamengevoegd, dat noch regen, noch wind 'er kan doordringen. De toegang is zeer bezwaarlijk. Aan de oostzijde is een rijke bron, die het huis van heerlijk water voorziet. Intusſchen geeft dit bijna ontoeganglijk huis weinig zekerheid.

Digitized by Google

De Sjangallas zouden het door brandend vlas, aan hunne pijlen gebonden, en de Abysſiniers door katoenen proppen, op de kogels in hunne musketten gedaan, *ligtlijk* in brand kunnen ſchieten. — De muuren der kamers zijn behangen, en de vloeren met tapijten verſierd.

Omtrent Tſjerkin is een groote menigte wild, als, olifanten, rhinocerosſen en buffels. De laatſten zijn, niet in hunne geſtalte, maar wel in hunnen aart, van de Europeeſche en Egyptiſche zeer onderſcheiden. Zij zijn wild, ſtout en ſchuwen geen gevaar. Tegen den aart van dieren, die geen vleesch vreeten, vallen zij de reizigers en jaagers aan, en 'er wordt groote geſchiktheid toe vereischt, om ze te ontgaan. Zij zijn anders zeer traag, en liggen den geheelen dag te ſlaapen in de ſchaduw van boomen, bij waterpoelen, waarvan zij zich veel bedienen. Het vleesch eener vette buffelkoe is zeer goed, maar dat van eenen buffelſtier integendeel mager en onaangenaam. Hunne hoornen worden van de draaiers veel verarbeid; in welke kunst de Abysſiniers zeer ervaaren zijn. — In de bosſchen zijn veele zivetkatten; maar men kent 'er hier het nut niet van; ook weet men 'en het zivet niet uittehaalen. De Mohammedaanen alleen kennen deeze kunst.

Hoe gelukkig wij ons ook op deezen bekoorlijken berg bevonden, kon de werkzame geest van Ayto echter niet rusten. Hij was om de olifantenjagt herwaard gekomen, en wilde 'er ook gebruik van maaken. Allen, die kennis van deeze jagt hadden, verſamelden zich uit de omliggende landſtreeken bij Konfu te Tſjerkin. Beneden in de vlakte, werden de paarden door de bedienden behoor-

Digitized by Google

hoorlijk afgerecht. Groote bosſen riet tot werpſpiesſen werden uit Kuara aangebragt, en het geheele huis was bezig, om 'er punten aantemaken. Ik ware gaarn te huis gebleeven; te meer, wijl de dames bekommerd waren, dat de Sjangallas, geduurende onze afweezigheid, haar mogten overvallen, in ſlaavernij wegvoeren, of ombrengen; doch de toerustingen tot eene zoo edele jagt wekten mijne begeerte op, om ze bijtewoonen; en daaraan kon ik zoo veel te geruster voldoen, hoe zorgvuldiger wij in de veiligheid van Ozoro Esther en haar ſchoone gezelſchap voorzien hadden.

Den zesden van Louwmaand, nadat wij een goed ontbijt genomen hadden, ſteegen wij één uur voor het aanbreeken van den dag te paard. Behalve eene menigte jaagers te paard en te voet, waren wij dertig in getal, die bij Konfu behoorden. — Deeze olifantenjaagers houden zich beſtendig in de bosſchen op, en geneeren zich enkel van het vleesch der dieren, welken zij vellen, bijzonder van olifanten en rhinocerosſen. Zij zijn zeer ligt, mager, ongemeen vlug en vaardig te paard; zwartbruin van kleur, en ſommigen gantsch zwart; doch zij hebben geen wolachtig haair, maar doorgaans Europeeſche gezigtstrekken. Men heet ze, niet naar hunne natie, maar naar hun beroep, *agadſjiers*, van een woord, welk het affnijden van de peezen der hielen, en teffens de wijs, op welke zij de olifanten dooden, te kennen geeft. Deeze jagt geſchiedt op de volgende wijs:

Twee naakte mannen, zonder eenige dekking aan hun lijf, om, wanneer zij door den olifant vervolgd worden, aan de takken of ſtruiken niet te

blijven hangen, klimmen op één paard, welk, om dezelve reden, ſomtijds ook niet gezadeld is. Die de voorſte zit, heeft in de eene hand den toom, en in de andere een klein ſtokje. Zijn makker zit achter hem. Hij voert geen ander wapen, dan een breed zwaard, zoo als de Slavoniers gebruiken. In zijne linker hand houdt hij den greep, en in zijne rechterhand de kling des zwaards; welke zeer ſcherp, maar, omtrent veertien duimen lang, dicht bewonden is.

Zoo ras men eenen olifant ontmoet, rijdt de ruiter zoo dicht voor zijne oogen, als mooglijk is; of, wanneer hij vlugt, dwars voorbij hem heen. Middelerwijl roept hij hem toe: — „ Ik heet zoo en zoo; dit is mijn paard, welk zoo heet; daar doodde ik uwen vader, en daar uwen grootvader; en nu ben ik gekomen, om ook u te dooden; gij zijt in vergelijking van hun maar een ezel." — Hij verbeeldt zich, dat de olifant, dat geſnap verſtaat. Door dit gedraai verſtoord, zoekt de olifant hen met zijne ſnuit te vatten, vervolgt het paard overal, draait met hetzelve rond, en verzuimt daardoor rechtuit te loopen, welk het eenig middel ter redding voor hem is. — Wanneer de ruiter den olifant eenige wendingen heeft doen maaken, rijdt hij hem dicht op zijde, laat zijnen makker, juist achter het dier, afſpringen, en terwijl de ruiter de opmerkzaamheid des olifants op het paard zoekt gevestigd te houden, geeft de jaager te voet met zijn zwaard het dier eenen houw, in het been, even boven de hiel, om de groote pees door te hakken. Dit is het hachlijkst oogenblik. De ruiter zwenkt terſtond, neemt zijnen makker weder op achter zich, en rijdt, in grooten haast, naar den overigen troep olifanten, wanneer

zij

zij meer aangetroffen hebben, om op gelijke wijs met hun te handelen. Het gebeurt niet zelden, dat, wanneer het zwaard goed, en de jaager niet vreesachtig is, de pees geheel doorgehouwen, althans zoo ſterk gekwetst wordt, dat zij, bij de minſte beweeging, welke het dier maakt, in ſtukken breekt. — In beide gevallen, kan de olifant geene ſchreede verder doen, maar blijft ſtaan, tot dat de ruiter en de overige jaagers 'er bijkomen, en hem met werpſpiesſen en lanſen doorbooren. Hij valt dan op den grond, en ſterft door verlies van bloed.

De jaager, dicht bij mij, verminkte zijnen olifant oogenbliklijk, en liet hem ſtaan. — Konfu, Endſje-dan en anderen vielen met hunne ſpiesſen een' olifant aan, eer de jaager zijne pees afgehouwen had. Intusſchen mislukte het hem, door een toeval, ook dien te vellen: want, bij het vervolgen van den olifant, aan den ingang van het bosch genaderd zijnde, was hij zoo dicht achter hem, dat een zwaare tak, welken de olifant door zijnen last neergeboogen had, nadat het dier 'er voorbij was, met zoo veel kracht weder te rug ſprong, dat hij het paard met zijnen ruiter aan den grond wierp, en het eerstgenoemde zwaar beſchaadigde. — Deeze omſtandigheid, en de diepe ſcheuren en klooven, door de zonnenhitte in den aardbodem veroorzaakt, zijn het gevaarlijkſte bij deeze olifantenjagt. — En hoe vaardig de ruiter zij, bereikt echter de olifant hem ſomtijds met zijnen ſnuit, ſlaat het paard ter neer, zet zijnen voet daarop, en verſcheurt het met zijnen ſnuit van lid tot lid. Dit kost menigen jaager het leeven.

Wanneer de olifant gedood is, ſnijden zij zijn

Digitized by Google

vleesch in lange riemen, hangen dezelven aan de takken der boomen op, tot dat zij volkomen droog zijn, en bewaaren ze, vervolgens, zonder ze te zouten, tot voorraad geduurende den regentijd.

Ik moet, ter deezer plaats, aanmerken, dat de heer DE BUFFON, de PLINIUS van Europa, het gemeene vooroordeel, als of den olifant de tanden, en den rhinoceros de hoornen, als wapenen, door den Schepper der natuur, gegeeven waren, om met elkander te vechten, met grond verwerpt. Zij hebben ze daartoe niet noodig; ook hebben zij geene gelegenheid, om boos op elkander te worden.

Noch de olifant, noch de rhinoceros vreeten gras, maar leeven alleen van takken van boomen. Dit doen, in dit land, zelfs schaapen, geiten, paarden, rundvee en de overige dieren. Eene soort boomen van een weeke, zappige en mergrijke zelfstandigheid, hoedaanigen men, in deeze onmeetlijke wouden, in menigte vindt, zijn het voornaame voedsel der olifanten en rhinocerossen. Eerst vreeten zij de bladen en dunne takjes af; daarna begeeven zij zich aan de stammen zelven. Met hunne tanden en hoornen beginnen zij zoo dicht aan den wortel, als mooglijk is, het meer houtachtig gedeelte, of de stammen, zoo verre opwaard op te stroopen, als zij te vooren de bladen en takjes hadden afgevreeten, tot dat zij in lange buigzaame strooken neervallen. Hierop vouwen zij die met hunne snuit als anderzins te samen, gelijk wij de bladen van kropsalade doen, en nuttigen ze op die wijze. Spooren hiervan zag ik daaglijks in de wouden. Ook vindt men dikwijs rhinoceroshoornen en olifantstanden, die afgebroken

zijn,

Digitized by Google

zijn, wanneer zij zich, uit al te groote gulzigheid, aan harde boomen waagen.

Van de olifanten, welken wij ontdekt hadden, waren nu nog twee overig, een wijfken en zijn jong. — Gaarn zouden de agadsjiers deeze twee hebben laaten loopen; omdat de tanden van het wijfken, maar klein, en het jong tot niets, ook niet eens tot eeten, deugt, wijl het vleesch in het droogen bijkans geheel wegkrimpt. — Maar de overige jaagers wilden daarin niet toestemmen. Men had de plaats waargenomen, werwaard zij gevlugt waren. Zij werden ras opgejaagd, en het wijfken door de agadsjiers, op de gewoone wijs, verminkt. Maar, toen men het, vervolgens, met spiessen aantastte, 't welk een ieder op zijne beurt deed, kwam, tot onze groote verwondering, het jong uit de bosschen, en liep woedend op de paarden en menschen los. — Vol medelijden over dit kleine dier, welk zijn eigen gevaar zoo zeer vergat, en zijne gewonde moer zoo liefderijk te hulp kwam, riep ik de jaagers toe, het wijfken te verschoonen, maar het was reeds te laat. Het jong viel mij etlijke maalen ernstig aan; maar ik ontweek het telkens. Ik verheug mij tot heden toe, dat ik het niet doodde. — Eindelijk ging het op Endsjedan los, en beschaadigde hem een weinig aan het been; waarop hij het met de lans doorstak; welk voorbeeld door anderen gevolgd werd, tot dat het dood voor zijne stervende moer neerviel. — Het was zoo groot als een ezel, maar rond en zwaarlijvig, en daarbij zoo wild en onbandig, dat het eenen mensch of paard ligtlijk een been had kunnen breeken, wanneer het hen overhoop had geworpen, en hun de gedreigde stooten kunnen geeven. — Over de liefdebewijzen van dit

dit jong jegens zijne moer maakte ik verſcheiden aanmerkingen. Hoe vreemd het verhaal daarvan den geenen, die geen raauw vleesch verduuwen kunnen, ook zal voorkomen; weet ik echter, dat ik mij daarbij aan de zuivere waarheid gehouden heb.

Nadát de agadſjiers thans een' zoo grooten voorraad van vleesch van olifanten verkreegen hadden, lieten zij zich tot het voortzetten der jagt niet overreeden. Een gedeelte van hun bleef bij het wijfje, welk het vetſte ſcheen te zijn; ſchoon de olifant, die 't eerst gedood was, wegens zijne lange tanden, de grootſte waardij had. Hij leefde nog, en het ſcheen geene gemaklijke onderneeming, zonder hulp der agadſjiers hem aftemaaken, hoewel hij zich enkel met zijne ſnuit verweeren kon.

Wij zochten nu rhinocerosſen en buffels op; doch, niettegenſtaande zij in dit gewest in menigte zijn, konden wij echter niet eenen aantreffen. Waarſchijnlijk had ons ſchieten dezelven ſchuuw gemaakt. Een bediende had ſlechts een eenigen rhinoceros gezien. — Des avonds werd een groot vuur aangelegd, en toen zagen wij, hoe de groote olifantstanden van het hoofd worden afgezonderd. Zij roosten de kaakebeenen op het vuur, tot dat het onderſte, dunne en holle gedeelte des tands, welk van geene waardij is, bijna verteerd is; dan kan men ze gemaklijk uitneemen. — Wij ſliepen deezen nacht onder de boomen.

Met het aanbreeken van den dag, hoorden wij veele rhinocerosſen, op hunne wijs, geluid maaken. Wij ſteegen weder te paard, om ze opte zoeken. Sommige agadſjiers voegden zich bij ons,

en

en toen wij, omtrent eene uur lang, in het dikſte bosch gezocht hadden, kwam een ten voorſchijn, en liep over de vlakte, nagenoeg twee Engelſche mijlen breed, naar een rietbosch. — Hoe ſnel het ook, naar maate zijner grootte en zwaarte, liep, werd het echter wel ras met dertig of veertig werpſpiesſen doorboord. Dit bragt het dier in zulk eene verwarring, dat het, in plaats van het rietbosch te zoeken, integendeel in eenen hollen weg, die geen' uitgang had, liep. Bij den ingang, brak het een dozijn werpſpiesſen af. Wij oordeelden, dat het in eene val was, en een knecht, die 'er, met een ſchietgeweer, vlak boven ſtond, ſchoot den rhinoceros op den kop, dat hij neerſtortte. Men hield hem voor dood, en drong 'er met meſſen in, om hem optefnijden. Doch naauwlijks had men 'er mede begonnen, of het dier herhaalde zich zoo verre, dat het zich op de knieën oprechtte. Alles nam daarop de vlugt, en had niet een agadſjier, met groote vaardigheid, de peezen van één zijner achterpooten afgehouwen, de jaagers te voet zouden nood geleeden hebben.

Toen het dier dood was, onderzocht ik de wond, welke een zoo ſterke werking op hetzelve gehad had. Ik vermoedde, dat de herſſens beſchaadigd waren: dan, de kogel had ſlechts de ſpitſe van den voorſten hoorn getroffen, en omtrent een duim breed daarvan weggenomen. De ſchudding had het dier bedwelmd. Ik behield den hoorn, en bezit dien nog.

Terwijl wij met den rhinoceros bezig waren, kwam AMMONIOS bij ons. Te Tſjerkin waren booden van den koning en de koningin aangekomen. Ozoro Esther bewal haaren zoon Konfu,

de

de jagt te ſtaaken, en te huis te komen. — Ammonios was een man van beproefde dapperheid, en goed gedrag. Hij had alle de oorlogen van Ras Michaël bijgewoond. Het opzigt over Ayto Konfu en zijne opvoeding was hem toevertrouwd. Hij was lang, doch niet welgewasſen, langzaam in zijn ſpreeken en beweegen, gezetter dan de Abyſſiniers gemeenlijk zijn, zeer deftig, doch wat gemaakt, in zijne houding, en omtrent zestig jaaren oud. Zijne ledige uuren beſteedde hij in het leezen van den Bijbel, daar hij ook gaarn van ſprak. Wijl hij, op de Abyſſiniſche wijs, in plaats van ſtijgbeugels, ſlechts met ijzeren ringen voorzien was, zat hij niet zoo vast te paard; en kon het ook niet zoo goed beſtieren, als de omſtandigheden der jagt zulks vereischten.

Vermits Ammonios ook gaarn het vermaak der jagt wilde genieten, en ons verzekerd werd, dat niet verre van daar, aan eenige waterpoelen, eene menigte buffels zich ophield, beſlooten wij, al jaagende, naar huis te keeren. — Wij waren nog niet verre gevorderd, of 'er ſprong, tuſschen mij en Endſjedan, een wild zwijn op, welk ik met mijne ſpies ras doodde. In Barbarye was ik op deeze jagt afgerecht, en wijl ik mijne jagtgenooten hierin grootlijks overtrof, ſtelde mij dit weder in gelijkheid met hun, welken ik in de olifanten- en rhinocerosjagt niet evenaarde, en die mij te vooren hadden uitgelagchen, toen ik mijn paard niet dicht aan die dieren kon brengen. — Niemand waagde het, het doode wilde zwijn aanteraaken, omdat men deeze dieren voor onrein houdt.

Het duurde niet lang, of wij ontdekten twee buf-

Digitized by Google

buffels, waarvan de een een paard wondde. De andere werd door Konfu, Endſjedan, Guebra Mariam en mij, gedood, zonder dat iemand van ons in gevaar geraakte. — Doch met Ammonios liep het zoo voorſpoedig niet af. Hij was aan onze linkerhand, in de bosſchaadje, onder zwaare boomen, dicht aan den oever der Bedowi, alwaar hem een buffel bejegende. Hij had hem aan het kruis ligt gekwetst, en deeze zijn paard geſtooten, en hetzelve met zijnen ruiter aan den grond geworpen. Bij geluk was zijn mantel afgevallen, welken de buffel in ſtukken reet, houdende hij zich daarmede, en met het paard, eene minuut op. — Middelerwijl ſtond Ammonios op, en nam de vlugt. De buffel vervolgde hem van boom tot boom; en het was klugtig om te zien, hoe verbaazend ſnel het gevaar, dat zekerlijk oogſchijnlijk was, deezen zwaarlijvigen man deed wenden en draaien. Endſjedan had hem kunnen helpen, doch hij lagchte zich over de zeldzaame vertooning, welke de naakte Ammonios met zijn heen en weer loopen en ſpringen maakte, half dood. Hij riep Konfu, om aanſchouwer deezer vrolijkheid te zijn. Zij lagchten uit alle magt, doch waren niet geneegen, om hem te helpen.

Toen ik het geſchreeuw hoorde, galoppeerde ik ook naar de plaats, daar hij zich bevond, en kon mij, insgelijks, van lagchen niet onthouden. — De ongelukkige Ammonios, van den eenen boom naar den anderen gedreeven, had eindelijk eenen bereikt, die maar weinige ellen van het water ſtond. Niets was zonderlinger, dan te zien, hoe hij met beide handen den boom hield, en nu aan de eene, dan aan de andere zijde omkeek, om acht te geeven, naar welken kant de buffel zich wend-

Digitized by Google

wendde. Hij mogt ook wel op zijne hoede weezen: want het dier was woedende. Ik zeide tot Konfu: het zou onverantwoordlijk zijn, indien wij, uit enkele klugt, den armen Ammonios lieten omkomen, zonder hem hulp te bewijzen. — Ik riep hem toe, dat hij, wanneer ik den buffel aangreep, in het water zou ſpringen. Toen ik het dier met den kop naar de andere zijde gedraaid zag, liep ik het de ſpies onder in het lijf, zoo dat zij aan de andere zijde een voet lang weder uitkwam. Ik liet de ſpies 'er in, om den buffel daardoor te verhinderen, zich om te keeren. Ammonios had, intusſchen, gelegenheid, om den boom te verlaaten, door de bosſchaadje te dringen, en zich in de rivier te werpen. — Doch hier geraakte hij op nieuw in gevaar. Het water was dieper, dan men dacht; en, niet kunnende zwemmen, zou hij hebben moeten verdrinken, indien hij niet eenige wortels van eenen boom, aan den oever der rivier ſtaande, aangegreepen, en zich daaraan vast gehouden had, tot dat hij door onze bedienden 'er uitgehaald werd.

Daarna wilde de gekwetſte buffel, in zijne woede en pijn, op het paard, dat hem het naast was, los gaan; doch Konfu gaf aan twee der jaagers bevel, om hem te ſchieten. Zij troffen hem beiden in den kop, zoo dat hij terſtond dood neerviel. — Eerst hadden wij twee buffelkoeien gedood; doch deeze was een ſtier, en, volgens aller bekentenis, een van de grootſten, welken men ooit gezien had. Zijne hoornen waren omtrent twee en vijftig duimen lang, en op het dikst hielden zij negen duimen in den omtrek. Zij waren niet volkomen rond, maar platachtig. Konfu beval den kop af te houwen, van het vleesch te zuiveren,

en

en in den voorhof van zijn huis bij de rhinocéros-hoornen en olifantenſnuiten optehangen, met dit opſchrift in zijne taal: „Jagoube, de Engelschman, doodde deezen aan de rivier Bedowi."

Wij hadden nu de plaats van ons verblijf in 't gezigt, en keerden regelrecht derwaard te rug. — Ammonios was noch door ſcherts, noch door medelijden te beweegen, een enkel woord te ſpreeken. Toen ik hem vroeg, of hij zich niet bezeerd had, antwoordde hij: „Die zich in gevaar begeeft, zal daarin omkomen." — Maar, toen Ozoro Esther, des avonds, haar ongenoegen over het gedrag, door haaren zoon in deezen gehouden, te kennen gaf, kon Ammonios, die den jongman oprecht beminde, niet verdraagen, gelegenheid daartoe gegeeven te hebben. Daarna veranderde alles in ſcherts en vrolijkheid. Intuſſchen hadden, de booden van Gondar ook bevel van den koning en de Itegee aan Ozoro Esther medegebragt, om mij te bepraaten, dat ik naar de hoofdſtad te rug keerde, of, om, in geval van weigering, zelve zonder uitſtel derwaard op weg te gaan.

Eer wij ons op de jagt begeeven hadden, kwamen eenige lieden uit Ras el Fiel met kameelen voor mijne bagaadje aan, welken Yaſine mij zond, omdat men te Tſjerkin niet dan muilëzels had. Zij bragten de tijding, dat de Sjangallas naar den kant der Takazzee getrokken waren, en het dus de rechte tijd was, om de reis naar Ras el Fiel te ondernéemen.

Te Tſjerkin wordt alle Saturdagen markt gehouden, waarop ruuwe boomwol, vee, honig en groove katoenen lijwaaten verkocht worden. — Eer-

Digitized by Google

tijds plagten de Sjangallas deeze plaats merklijk te ontrusten; maar, ſedert de kinderziekte zoo ſterk onder hen gewoed heeft, kunnen zij hunnen nabuuren geene ſchaade van belang meer toevoegen. — Te Tſjerkin zagen wij eene verbaazende menigte kleine zwarte ſkorpioenen, die echter zelden in de huizen kwamen, maar meestal onder de ſteenen verborgen lagen. Verſcheiden van ons volk werden van dezelven geſtoken; doch het geheele gevolg daarvan was, dat de plaats van den ſteek een weinig opliep, en eenige koude in de wond gevoeld wierd, welke echter in korten tijd weder verdween.

De weg van Koskam tot Tſjerkin toe, beſtond meestal uit dikke bosſchaadje, de grond was ſteenachtig, en op ſommige plaatſen geborſten, maar het weêr bijzonder aangenaam. —— Schoon de thermometer ſomtijds op 115° ſtond, was het in de ſchaduw echter koel, en aan den oever van iedere rivier woei een koel luchtje uit het noordoosten, voornaamlijk des middags. — In den morgenſtond is het 'er altijd ſtil, of men heeft een klein windje uit het noordoosten. Om negen uuren loopt de wind noordwest, waarna hij zich legt. Ten vier uuren des namiddags waait hij gemeenlijk uit het westen. Des nachts onderſcheidde men regelmaatig een dubbelen ſtreek: de onderſte kwam uit het noordoosten, en draaide in den morgenſtond oostwaard; doch de kleine, witte hooge wolken, ten zelven tijde, uit het zuidwesten drijvende, verrieden de ſtrekking en de kracht van den bovenſten luchtſtroom. Des morgens was het donker, maar over dag helder.

Den achtſten van Louwmaand, nadat ik mijnen quadrant behoorlijk had toegeſteld, bevond ik, na ver-

Digitized by Google

verſcheiden waarneemingen, de noordlijke breedte van Tſjerkin 13° 7′ 35″ te zijn. —

Ik was op dien dag gereed, om mijne reis voort-tezetten. Doch het was mij onmooglijk, anders dan door een vergelijk met mijne vrienden los te komen, om, naamlijk, tot den vijftienden van Louwmaand, zijnde daags voor het vertrek van Ozoro Esther, en haar reisgezelſchap, naar Gondar, te blijven, onder belofte, dat zij mij dan geene hindernis meer in den weg zouden leggen. De koning zelf had hun dit vergelijk aangeraaden, bij-aldien ik onverzetlijk bij mijn beſluit bleef. Toen dit vastgeſteld was, gaven wij ons ten eenemaal aan het vermaak en de vrolijkheid over.

Digitized by Google

DERDE AFDEELING.

REIS *van Tſjerkin naar Hor-Kakamoet in Rat el Fiel.* — *Verrichtingen aldaar.*

Den vijftienden van Louwmaand, 's morgens ten acht uur, braken wij van Tſjerkin op, en kwamen terſtond in een dik woud. Hierom vorderden wij zeer langzaam; te meer, wijl onzé kemels al te zwaar beladen waren. —— Wij overnachtten niet verre van *Amha David*, een klein dorp, welk, gelijk verſcheiden anderen, die wij op den weg aangetroffen hadden, enkel door olifantenjaagers bewoond worden.

Den zestienden hadden wij een' dergelijken weg, ontmoetten verſcheiden rivieren en dorpen, en kwamen kort na den middag aan eene rivier, die naar den berg *Myrat* genoemd wordt. Deeze maakte, eertijds, aan deezen kant, de grensſcheiding tusſchen Abyſſinie en Sennaar. De geſchiedenis verhaalt ons niet, wanneer, of bij welke gelegenheid, deeze grensſcheiding veranderd werd. Waarſchijnlijk beſtemde men, bij den eerſten inval der Abyſſiniers,

Digitized by Google

ſiniers, nieuwen ten hunnen voordeele. — Wij vertoefden aan de rivier *Woedo* dien nacht, niet zonder vrees voor de Sjangallas, wier verſche voetſtappen wij daar ontdekten. Doch 'er viel niets voor.

Den volgenden dag, kwamen wij omtrent één uur des middags te *Sankaho* aan, en hielden 'er onze nachtrust. Deeze ſtad en haare omliggende landſtreek was, oudtijds, mede eene grensſcheiding van Abysſinie. De ſtad beſtaat uit drie honderd huizen, die zeer aartig van riet gebouwd, en kunſtig met bladen gedekt zijn. — De inwooners zijn afſtamlingen der Sjangallas, en van den Mohammedaanſchen godsdienst. Zij hebben hunne eigen regeering, ſchoon eeniger maate van Ras el Fiel afhangende. De ſtad verheft zich in 't midden eener vlakte, rondom door dikke bosſchen omringd, die gantschlijk den wilden dieren zijn overgelaaten.

De bevelhebber, of *erbab*, van deeze ſtad heette DSJIMBARO. Hij was de grootſte en ſterkſte man zijner natie. Ik heb nooit grooter man gezien, zijnde hij omtrent zes voet en zes duim lang. Hij was volkomen zwart; had een' platten neus, dikke lippen en wolachtig haair, en geleek naar de reuzen en menſchenëeters der betoverde kasteelen, gelijk zij in de oude Romans afgeſchilderd worden. Hij ging nooit anders op de jagt, dan te voet. Hij was zoo ſterk, dat hij alleen, naar men zeide, met eene ſpies eenen olifant gedood had. — Alle de inwooners van Sankaho zijn olifantenjaagers, en het vleesch deezer dieren is hun voornaamſte voedſel. Hij betaalde zijne ſchatting in buffelhuiden, waarvan de beste ſchilden-, in olifantstanden en rhinoceroshoornen, waarvan meſſenhechten gemaakt

Digitized by Google

worden. Deeze Dſjimbaro voegde zich, te Serbraxos, met honderd Sjangallas, bij des konings krijgsmagt; doch hij kweet zich niet zonderling. Ik zag hem daar 't eerst, en bragt hem, op zijn verzoek, bij den koning.

Terwijl onze tent, aan den voet des heuvels, werd opgeſlagen, zond ik iemand in de ſtad aan Dſjimbaro, met bevel, om ons den gewoonen voorraad van leevensmiddelen voor ons en onze kemelen te zenden; ik liet hem teffens aanduiden, om mij met één of twee kemelen te voorzien, welken hij in rekening der ſchatting voor dit jaar kon brengen. — Doch tot mijne groote verwondering, kwam de boode te rug met eenen wolhaairigen Moor, die des erbabs zoon was. Deeze ſprak mij zeer driest op de volgende wijze aan: „Mijn vader groet u; wanneer gij eeten wilt, dat hij eet, zoo zult gij welkom zijn." Ik vroeg, wat dat ware? Hij antwoordde: „Vleesch van eenen olifant, die gisteren gedood is; en wat de kemels betreft; hij laat u zeggen, dat hij geenen heeft; zijne kemels zijn de olifanten, en zijne muilëzels de rhinocerosſen."

Toen een bediende van Ayto Konfu deeze boodſchap hoorde, ried hij mij, zelf in de ſtad te gaan, en Dſjimbaro een verwijt daarover te doen. — In gevolg van dien, wapende ik mij met een paar pistoolen in den gordel, nam een ſchietgeweer met eene bajonet in mijne hand, en begaf mij, met twee mijner bedienden, insgelijks, wel gewapend in de ſtad. — Den heuvel beklommen hebbende, kwam ik aan zijne wooning. Ik trad in een vertrek, omtrent vijftig voeten lang, en rondom met olifantskoppen en ſnuiten, en met geraamten van rhinoceros-, rivierpaarden- en giraffenkoppen behan-

hangen. In plaats van vloerkleeden, lagen hier en daar leeuwenhuiden in de kamer. — Dſjimbaro ſtond aan het eene end derzelve, naakt, ſlechts met eenen doek om de middel.

Bij mijne intreede in de kamer, ſcheen hij geen acht op mij te geeven. Maar toen ik zeer nabij hem was, kwam hij mij te gemoet, en bukte zich, als of hij mijne hand wilde kusſen, doch die ik te rug trok. Ik vroeg hem met een ernſtig gelaat: of hij mij niet kende? Hij boog zich wederom, en zeide: hij had niet geweeten, dat ik het was, die buiten de ſtad de tenten had opgeſlagen. — Ik deed hem een ſterk verwijt, erinnerde hem, dat ik hem veele achterſtallige ſchattingen kwijtgeſcholden, en te Serbraxos geſchenken gegeeven had, hem verder dreigende, dat ik, terſtond, aan Ayto Konfu bericht van zijn gedrag zou geeven. — Dit maakte hem ootmoediger. Hij beloofde, brood en honig te geeven, en dat de kemels den volgenden morgen gereed zouden zijn. „ Zij moeten deezen avond gereed zijn, hernam ik, en nog eer: want ik wil deezen avond eenen boode aan Konfu zenden." Hij bad nu om vergifnis, en wijl de voornaamſten van zijn gevolg zich nu ook daarin mengden, beloofde ik, het gebeurde te vergeeven. Wij aten en dronken hierop brood en bier bij hem, ten bewijze, dat de verzoening oprecht was.

Tegens den avond zond hij twee ſterke kemels, dertig brooden van dora, en twee groote tarwenbrooden voor mij, ook een' pot met wilden honig, met nog andere geſchenken.

Den achttienden des morgens vroeg, kwam Dſjimbaro zelf in onze tent, en bragt nog eene menigte

Digitized by Google

brooden voor de reis mede. Hij ontbeet met ons, en ten blijke der herſtelde vriendſchap, dronk hij eenige glazen brandewijn, die hem zeer opgeruimd maakten. Ook kwam zijn zoon, en, om het ſlecht gedrag van den voorgaanden dag weder goed te maaken, bragt hij een beter kameel, welk hij tegen een ander van den voorigen avond verruilde. Ik vereerde hem daartegen een katoenen kleed, en andere kleinigheden, waarmede hij zeer in zijn ſchik was. Wij ſcheidden in volkomene vriendſchap, en ik moest hem belooven, bij mijne terugkomst, acht dagen te Sankaho te blijven, om op olifanten en rhinocerosſen te jaagen.

Voor mijn vertrek van hier, had ik gelegenheid, om eene bijzonderheid in de natuurlijke historie, tot hiertoe onbeſlist, te vereffenen. — De Zweedſche reiziger HASSELQUIST zag, te Kairo, twee opgeſtopte huiden van giraffen, die uit Sennaar gekomen waren. Hij geeft 'er, enkel naar het uitwendig aanzien, eene zoo naauwkeurige beſchrijving van, als mooglijk is; maar hij zegt geen woord van de hoornen, omdat hij ze, waarſchijnlijk, niet gezien heeft. —— Het bleef dus onbeſlist, of de hoornen der giraffen inwendig vol zijn, en jaarlijks afgeworpen worden, gelijk die der herten; dan of zij hol, en aan het hoofdbeen vast zijn, en, bijgevolg, altijd blijven, gelijk die der rammen. —— BUFFON vermoedt het laatſte, en zoo vond ik het insgelijks. Zij zijn gedraaid, gelijk de hoornen der antiloopen (*a*).

Toen

(*a*) Profeſſor BLUMENBACH heeft, *l. c.* pag. 273 en 274 het volgende hierop aangetekend:

„ Nog

Toen wij, des morgens ten acht uuren, van Sankaho de reis verder voortzetten, had mijn volk zich diets gemaakt, dat Dſjimbaro voorneemens was, ons op weg te overvallen en te plonderen; weshalve zij, offchoon ik van eene andere meening was, nogthans den gewoonen weg verlieten, en ons in een zoo dik rietbosch bragten, dat wij ons eenen weg moesten doorhouwen. Dit vermoeide ons zeer, en hield ons zoo lang op, dat wij omtrent

---

„ Nog naauwkeuriger beſchrijft ze VAILLANT in zijne *Afrikaanſche reis* p. 395 der Franſche uitgaaf in quarto:"

La giraffe enz. dat is: „De giraffe heeft noch kroon, „ noch hoornen; maar tuſschen haare beide ooren, en „ het bovenſte end van het hoofd, verheffen zich loodrecht en evenwijdig twee gedeelten der hersſenpan, „ die, zonder de minſte ſcheiding, zich acht of negen „ duimen in de lengte uitſtrekken, eindigende aan het „ bovenënd in een bolrond uitwas, welk met eene rei „ rechte en ſteevige haairen ter lengte van eenige lijnen „ bezet is." —

„ Wijl de hoornen aan de hersſenpan vast zijn, en een „ gedeelte daarvan uitmaaken, kunnen zij nooit afvallen. „ Zij zijn niet dicht, gelijk de hoornen van een hert, „ noch van eene ſoortgelijke ſtof, als de hoornen van oſſen; noch minder beſtaan zij uit ſamengepakt haair, gelijk „ BUFFON onderſtelt: maar zij zijn eenvouwig van eene „ beenachtige, en kalkachtige ſtof, en, gelijk alle de „ beenderen, in oneindig veele gaatjes verdeeld. Zij „ zijn in hunne geheele lengte met kort en wreed haair „ bedekt, welk naar het zacht, fluweelachtig dons, waarmede de hoornen van geiten en herten overtrokken „ zijn, niet het minſte zweemt."

Digitized by Google

trent twee uuren des namiddags niet meer dan vijf Engelſche mijlen gevorderd waren. — Wij hadden nu de *Tokoer Ohha*, of de *Zwarte rivier*, een aanzienlijken ſtroom, bereikt. Aan deszelfs oevers houden zich zeer veele buffels op. — Ook groeien langs deeze riviet ſchoone, groote, lommerrijke boomen van hard rood hout, *dengui ſibber*, of *ſteenbreeker*, genaamd. De boomen hadden, op dien tijd, noch bloeiſels, noch vruchten; des wij niet konden bepaalen, tot welke ſoort zij behooren. Doch het was geen ebbenhout, welk hier te land *zope* heet.

Den negentienden, des morgens ten zeven uuren, verlieten wij de zwarte rivier, en kwamen in eene landſtreek, *Dſjilmaber* genaamd, naar het dorp *Dſjilma*. Zij is vol rietgewas. — Van dien tijd af, dat wij de Tokoer uit het gezigt verlooren, liep een leeuw voor ons heen. Wanneer wij aan een opene plaats kwamen, ging hij zitten, en begon te brommen, als of hij ons den weg wilde betwisten. Ons vee zidderde, zweette van angst, en kon naauwlijks in den weg gehouden worden. — Om hiervan een einde te maaken, nam ik een lange, getrokken, Turkſche bus of ſchietgeweer, kroop zoo dicht aan het dier als mooglijk was, en ſchoot het in het lijf, dat het, terſtond, dood neerviel. Het was een groote leeuwin. — Wij waren zoo afgemat, dat wij de moeite niet namen, haar de huid aftetrekken: maar wij lieten ze met huid en alles aan de bewooners van het naaſte dorp; wijl de ingezeetenen van dit land leeuwenvleesch eeten; gelijk ik zulks ook bij ſommige ſtammen in Barbarye gezien had.

De rivieren *Dſjilma* en *Quartukka* overgetrokken zijn-

zijnde, kwamen wij weder in den gewoonen weg. De landſtreek werd nu ook opener. Tusſchen de dichte bosſchen, waren hier en daar kleine vlakten. Bij den ingang van een woud, vonden wij het lijk van eenen man, waarſchijnlijk, kort te vooren vermoord; wijl de wilde dieren het nog niet hadden aangetast. De peezen aan de beenen, en de keel waren hem afgeſneeden: deeze moord was, naar alle vermoeden, door de Sjangallas gepleegd.

Den twintigſten vorderden wij maar één en een halve Engelſche mijl. Wij en ons vee waren even zeer vermoeid, en onze kleederen geſcheurd. De landſtreek, daar wij ons thans in bevonden, was bij uitſtek bekoorlijk. Zij heet *Guandſjoek*, ligt langs eene rivier, heeft kleine boschjes van zeer hooge boomen, en ſchoone groene plekken gronds tusſchen beiden. Ook waren hier akkers, met katoenboomen beplant, allerlei wild, bijzonder paerelhoenders, in overvloed, en kleine papegaaien van allerleie kleur en ſoort in iederen boom te zien. Groote papegaaien heb ik 'er niet gezien. — Toen ik mijn ſchietgeweer loste, waarſchijnlijk het eerſte, in deeze bosſchen ooit gehoord, ontſtond 'er zulk een geſchreeuw van andere vogelen, die naar de plaats, van waar het ſchot kwam, heen en weer vloogen, dat men het eene geluid onmooglijk van het andere onderſcheiden kon. — Hier ſchoot ik den zonderlingen vogel, dien de ingezeetenen van Guandſjoek *teir el naciba*, of den *vogel des noodlots* noemen (*b*).

Den

(*b*) In het vervolg hiervan nader, onder de benaaming van *erkoem*.

Digitized by Google

Den twee en twintigſten, na eene en andere rivier ontmoet te hebben, bereikten wij de *Guanguee*, naast den Nijl en de Takazzee, de grootſte rivier, welke ik in Abyſſinie gezien had. — Zij ontſtaat tusſchen *Tſjelga* en *Nara*, vereenigt zich in het koningrijk Sennaar met de Takazzee, en heet dan de *Atbara*, waarvan de provincie haaren naam heeft. — In deezen ſtroom houden zich veele krokodillen en bijzonder rivierpaarden op; doch deeze laatſten ſcheenen ons kleiner, dan die van den Nijl te zijn.

Na den middag kwamen wij te Hor-Kakamoet. — *Hor* beduidt in dit land *het drooge bed eener rivier*, en *Kakamoet* de *ſchaduw des doods*. Het dorp van Yaſine, daar wij thans aankwamen, heet dus het Dal der ſchaduw des doods, eene ſlechte voorbeduidnis voor vermoeide reizigers, gelijk wij waren, door eene menigte gevaaren omringd, en van hun vaderland zoo verre verwijderd.

Hor Kakamoet ligt op eene vlakte, midden in een woud, waarvan maar zoo veel uitgeroeid was, dat de armhartige hutten des dorps 'er plaats hadden, en de inwooners eenige akkers met Turkſche tarwe tot hun brood konden bezaaien. — Het overige voedſel beſtaat in vleesch van rhinocerosſen en olifanten, en voornaamlijk van de laatſten, zijnde de olifantenjagt veel voordeeliger voor hun. — Dewijl de inwooners het gebruik van ſchietgeweer weinig kennen, wordt het kleine wild genoegzaam niet ontrust, en is hier in ongelooflijke menigte.

Ras el Fiel beſtond, eertijds, uit negen en dertig dorpen, naar welken de Arabiers uit Atbara zich met boter, honig, paarden, goud en veele andere waa-

Digitized by Google

waaren begaven. Ook leefde de ſcheik van Atbara met den ſcheik van Ras el Fiel ſteeds in goede verſtandhouding, gaf hem jaarlijks een paard van Dongola, twee ſcheermesſen en twee honden, en kreeg daartegen van den laatstgenoemden ſcheik een muilezel en eene ſlaavin. — Het gevolg deezer vriendſchap was, dat alle de Arabiers, die tusſchen beiden woonden, in bedwang gehouden wierden. — Doch, ſedert den togt van Yaſous den tweeden tegen Sennaar, heerscht 'er geen vreede tusſchen de beide ſtaaten; ook betaalen de Arabiers, welken hij overwon, geene ſchatting meer, gelijk voorheen, aan Sennaar; maar zij woonen op de grenzen van Abyſſinie, worden door de Abyſſiniers beſchermd, en voorzien hen met paarden voor hunne zwaare ruiterij. De beide genoemde ſcheiks leeven in goede verſtandhouding, ontrusten de Arabiers niet, en deelen de ſchattingen derzelver onder elkander. — Op de onderlinge vriendſchap van deeze beide ſcheiks, grondde ik mijn voorneemen, om door Atbara naar Sennaar te reizen.

Voor mijn vertrek uit Gondar, kreeg ik een toeval van buikloop. Bij mijne aankomst alhier werd het erger, en wegens de omſtandigheden, die 'er bij kwamen, bedenklijk. Doch een gemeen Sjangalla verloste 'er mij van door middel van een heestergewas, *woedſjinoes* genaamd, welk in deeze landſtreek in menigte groeit, en in welks gebruik hij mij onderrechtte.

Van Tſjerkin tot Ras el Fiel, beſtaat de bodem uit eene zwarte, vette aarde, *mazaga* genaamd, welke men, in de geheele uitgeſtrektheid des lands, van den dertienden tot den zestienden graad der noorder breedte vindt, dat is, tot het begin der woes-

Digitized by Google

woestijn van Atbara, daar de keerkringsregen ophoudt. — Sommige ſchrijvers hebben *Mazaga* verkeerdlijk voor den naam der provincie gehouden.

Ras el Fiel is, geloof ik, een der heetſte landen op den aardbodem. Den eerſten van Lentemaand, des namiddags om drie uuren, ſtond de thermometer van FAHRENHEIT in de ſchaduw op 114°, bij zonnenopgang op 61°, en bij haaren ondergang op 82°. Nogthans maakte deeze verbaazende hitte geenen geëvenredigden indruk op ons gevoel. De avonden kwamen ons veelmeer koel voor, en wij konden des middags jaagen. In dit heete land merkte ik ſteeds aan, dat de hitte die werking op ons niet had, welke zij, volgens de hoogte des thermometers moest hebben (*c*).

Voor-

(*c*) Nopens de groote hitte in Ras el Fiel, het ſtadhouderſchap van onzen reiziger, heeft Profeſſor BLUMENBACH *l. c. pag.* 274 en 275. deeze aantekening gegeeven:

„ Dat de graaden van hitte, welken de heer BRUCE „ hier, en op andere plaatſen van zijn werk, zelfs tot „ 120° naar den thermometer van FAHRENHEIT, heeft „ aangegeeven, in een zoo hoog land, als Abyſſinie is, „ zoo dikwijls de gemiddelde hitte in Senegambie, van „ omtrent 90°, en zelfs de gewoone warmte van het „ menſchlijk ligchaam, van 96° of iets meer, zoo verre „ te boven gaan, moet iederen nadenkenden leezer vreemd „ voorkomen."

„ Integendeel dient de aanmerking, welke de heer „ BRUCE daarbij maakt, naamlijk: dat de *gewaarwording* „ van

Voorheen betaalde Ras el Fiel vier honderd oncen goud, of vier duizend kroonen, en Sankaho honderd oncen. Doch, ſedert den togt van Yaſous naar Sennaar, was de handel afgenomen, maar de ſchatting gebleeven, weshalve veele inwooners naar Tſjerkin waren verhuisd.

In deeze reis heb ik, dikwijls, van een zwarte natie, *Sjangallas* geheeten, melding gemaakt. Eer ik dit land verlaat, zal ik 'er nog kortlijk iets van zeggen:

De Sjangallas woonen aan de grenzen van Abyſſinie, van het noordnoordwesten naar het noordoosten. Hunne landſtreek is zestig Engelſche mijlen

---

„ van hitte, met de *hooge graaden* derzelve, gelijk de „ thermometer ze aanwijst, in geene evenredigheid ge„ ſtaan heeft, tot eene zeer gegronde bevestiging van het „ onderſcheid tusſchen *calor ad ſenſum*, en *calor ad thermo„ metrum*, welk reeds voorlang is waargenomen. — Wan„ neer men des winters een geruimen tijd in de koude „ is geweest, en door en door koud is, ſtaat nogthans „ dikwijls de thermometer, wanneer men den bol daar„ van in den mond, of onder de oxelen neemt, eenige „ graaden hooger, dan wanneer men naderhand dezelve „ proeve herhaalt, nadat men eenige uuren lang in eene „ warmgeſtookte kamer geweest is, geheel doorwarm ſchijnt „ te zijn, en zweet. — Daarentegen verwekken dik„ wijls toevallige omſtandigheden in de menging en be„ weeging der lucht, der winden, enz. allerhande ge„ waarwordingen van warmte of koude op het mensch„ lijk ligchaam, die integendeel op den thermometer in „ 't geheel niet werken."

Digitized by Google

len breed. De Abysſiniers noemen ze *Kolla*, of het *Heete land*; doch het beteekent ook de *hel*. — In deeze landſtreek, die Abysſinie, in de gemelde ſtrekking, als een gordel omringt, zijn om des koophandels wil, twee openingen; de eene gaat door *Tſjelga*, en de andere door Ras el Fiel.

De laatstgemelde opening deelt de Sjangallas, of wolhaairige negers, in twee natien. — De eene woont westwaard beneden Kuara, en grenst aan Fazuelo, een gedeelte van Sennaar, en aan het land der Agows. — Deeze Sjangallas handelen met goud, dat zij in de aarde vinden, wanneer 'er, na zwaaren regen, ſtroomen van de bergen neerſtorten: want goudmijnen zijn 'er niet; even zoo min als in Abysſinie. In dat rijk is geen goud, dan 't geen van hier derwaard gevoerd wordt, niettegenſtaande de Roomſche zendelingen het tegendeel voorgegeeven hebben, om de onderwerping van Abysſinie in Europa voordeeliger, en minder belachlijk te doen voorkomen. — De andere natie grenst aan Kuara, heeft Ras el Fiel ten oosten, en woont omtrent drie dagreizen van Kakamoet. — De inwooners heeten *Gandſjar*, zijn zeer talrijk, groote jaagers, en beſtaan uit eenige duizend ruiters. Hun oorſprong wordt op de volgende wijs verhaald:

Toen de *Fundſjee*, of zwarte natie, die thans Sennaar in bezit heeft, de Arabiers uit dit land verjoegen, vlugtten de zwarte ſlaaven dier Arabieren, en namen de landſtreek, welke zij nog bewoonen, in bezit. Sedert dien tijd zijn zij ſterk vermeerderd, en tot heden toe onafhanglijk. Zij zijn gezwooren vijanden van Ras el Fiel, doen dikwijls invallen in het land, dooden de mansperſoonen, en

Digitized by Google

en voeren de vrouwen gevanglijk weg. Veel bloed is reeds tusschen beiden vergooten. Doch Yasine was hun door de hulp van Ayto Konfu te sterk, en bij gelegenheid der veldslagen bij Serbraxos booden zij aan, den koning bijtestaan. Dan, men bevond, dat zij niet te vertrouwen waren, en zond ze onder een goed voorwendsel weder naar huis.

Hun opperhoofd heet *Sjeba*, welk den *ouden man* betekent. Zijne woonplaats noemen zij *Kassumo*, maar de Abyssiniers *Dondy-Kolla*. Yasine leefde thans in vreede met hun, anders zou onze reis, naauwlijks, mooglijk geweest zijn. —— Sjeba zond zijnen zoon, om mij te Ras el Fiel te bezoeken. Eerst dachten wij, dat hij als een bespieder kwam; doch bij zijn afscheid neemen, gaf ik hem echter een klein geschenk, en wij zwoeren elkander bestendige vriendschap.

Yasine had, van zijnen kant, alles in 't werk gesteld, om mij een gunstige aanneeming bij den scheik FIDELE van Atbara te bezorgen. Ook liet ik niets onbeproefd, om mijne veiligheid in zekerheid te stellen.

Ik heb reeds gemeld, dat ik, te Gondar, Mahomet Dsjiberti eenen brief aan zijnen heer, Metikal Aga, medegegeeven had, waarin ik hem verzocht, aan een' voornaamen man te Sennaar te schrijven, opdat de koning mij eenen dienstknecht te gemoet zond, die mij van de grenzen naar de hoofdstad geleidde. —— Yasine schreef ook met dit oogmerk naar Sennaar, en zond den brief door eenen van zijn volk derwaard.

Onder de Arabiers, die van Yasine afhingen, en van hem weilanden, water en eene marktplaats, om hun vee, melk en boter te verkoopen, ontvangen hadden, waren de *Daveina* verre de magtigsten; doch, uit vrees voor de troepen van Sennaar, durfden zij niet verder dan tot *Beila* gaan. — De scheik van Beila, met naam Mahomet, was een braaf en rechtschapen man. Geduurende mijn verblijf te Gondar, had ik dikwijls, wegens paarden voor den koning, briefwisseling met hem gehouden, en, wijl hij aan het graveel grootlijks leed, hem, door Yasine, meer dan eens zeeppillen en kalkwater, met een voorschrift, hoe het kalkwater te maaken, toegezonden. — Aan deezen man schreef ik insgelijks, meldde hem mijn voorneemen, om over *Tiwa* en Beila naar Sennaar te reizen, en verzocht hem, mijnen dienstknecht, van wien hij mijnen brief ontvangen zou, naar Sennaar, aan den HADSJI BELAL, mijnen zaakbezorger aldaar, te zenden, en teffens, aan eenen zijner vrienden in die stad te schrijven, met verzoek, dat de koning mij, zonder uitstel, eenen zijner dienstbooden naar Tiwa te gemoet zond. — Deezen bedienden, welken ik aan hem afvaardigde, vertrouwde ik aan de voorzorg van den scheik der Daveina, die mij beloofde, dat hij zelf voor zijne veilige aankomst te Beila zorg wilde draagen. — Alle deeze brieven en booden kwamen, door een bijzonder geluk, op de plaats hunner bestemming aan, offchoon het lang duurde, eer zij eenige werking deeden.

Als ik nu gereed was, om Ras el Fiel voor altoos te verlaaten, vast overtuigd, dat ik, al wat menschlijker wijs mooglijk was, gedaan had, om op een veilige reis naar Sennaar staat te moogen maa-

Digitized by Google

maaken; ontving ik het bezoek van MAHOMET, ſcheik van eenen Arabiſchen ſtam, *Nile* geheeten, en tot de Daveina behoorende. — Deeze ſcheik, die mij, wegens verſcheidene gedienſtigheden, welken ik hem te Gondar beweezen had, zeer genegen was, zeide mij: — „Ik bemerk zeer wel, dat gij ten aanzien der maatregels van veiligheid in Sennaar vrij gerust zijt. Zij zijn ook de beste, welken men kan neemen. Maar ten aanzien van Tiwa zijt gij, dunkt mij, niet behoedzaam genoeg. Ik ken den ſcheik Fidele al te wel, en vrees, dat gij daar, en niet te Sennaar, gevaar te vreezen hebt." — Hij ſchilderde mij vervolgens dien ſcheik als eenen verraader, en moordenaar, die noch GOD, noch menſchen vreesde, ofſchoon hij van den anderen kant een bloedaart was.

„Uwe geheele veiligheid, voegde de ſcheik der Nile 'er bij, berust hierop, of Fidele waarlijk ontzag voor Yaſine heeft, of niet. Heeft hij geen ontzag voor hem, dan twijfel ik zeer, of gij ooit uit Tiwa ontkomen zult; ten minſte niet zonder kwaade bejegeningen, welker uitſlag gij niet voorzien kunt."

Deeze waarſchouwing maakte een diepen indruk op mij en op Yaſine; te meer, wijl deeze laatſte 'er niet op gerekend had, dat Fidele een verraader kon zijn. Het deed ons leed, dat wij onze vrienden, de Daveina, hadden laaten vertrekken, zonder met hun over *Sim-Sim* en *Beila* gegaan te zijn. Doch het was nu te laat, zijnde de Daveina bereids voor eenige dagen bij Beila aangekomen. — Men beſloot derhalve, dat de ſcheik der Nile eenen zijner nabeſtaanden zon afzenden, die met eene

Arabiſche vrouw uit den ſtam der *Dſjehaina*, welke thans op den berg *Isrif*, bij Tiwa, hunne legerplaats hadden, getrouwd was. — Fidele was toen op het punt om vreede met hun te maaken, opdat zij den oogst om de ſtad niet verbrandden. — De Arabier zou niet met mij in de ſtad gaan; maar zich den volgenden dag derwaard begeeven, als of hij van zijne vrienden op den berg Isrif kwam: bleek het dan, dat 'er gevaar te vreezen was, dan zou hij naar de Dſjehaina te rug keeren, en, door middel van eenen dromedaris, Yaſine met den grootſten ſpoed kennis daarvan geeven.

Toen dit alles vastgeſteld was, maakte ik mij tot de reis gereed, nadat ik, door veelerleie waarneemingen, de noorder breedte van Hor-Kakamoet op 13° 1′ 33″ beſtemd had.

Digitized by Google

VIERDE AFDEELING.

REIS *van Hor-Kakamoet naar Tiwa, de hoofdſtad van Atbara.* — *Ontvangst aldaar.*

Den zeventienden van Lentemaand aanvaardden wij de reis van Hor-Kakamoet naar Tiwa, de hoofdſtad der provincie Atbara. De weg liep meestal door dikke bosſchaadje, hier en daar met hooge boomen voorzien. — Onze reisgenooten waren elf naakte mannen, die ezels, met zout belaaden, dreeven. Ten drie uuren des namiddags ſloegen wij, bij *Falaty*, het oostlijkſte dorp van Ras el Fiel, onze tent neer. Aan de noordzijde van het dorp ligt een kleine berg, die aan den eenen kant naar een' olifantskop gelijkt, waarnaar de geheele provincie genoemd wordt. — De naam van het dorp betekent *armoede*. De inwooners zagen 'er ook armmoedig en ongezond uit.

Den volgenden morgen zetten wij onze reis, door bijkans ondoordringbaare bosſchen, vol doornen, voort, en kwamen, na twee uuren reizens,

Digitized by Google

te *Sjurf el Scheik*, daar wij het drooge bed eener rivier vonden. Wanneer wij in de zachte aarde, met onze handen, een gat maakten, kreegen wij voortreflijk water. Wijl wij van hier tot Tiwa weinig goed water te verwachten hadden, vulden wij hier onze *dsjirba's* daarmede. — Eene *dsjirba* beſtaat uit eene vierkante oſſenhuid, welke met een' dubbelen naad zeer kunſtig te ſamengenaaid is, die geen water doorlaat. Boven wordt eene opening, gelijk het ſpondgat eener tonne, gelaaten, en de huid eene handbreed hoog te ſamen gevat, en met een touw vast toegebonden. Zoodaanige dsjirba bevat gemeenlijk zestig gallons, en twee dsjirba's maaken de laading van een kameel uit. Van buiten zijn zij doorgaans met vet beſmeerd, deels om het doorzijpelen van het water te beletten, en deels, om de uitwaaſeming door de zon te verhinderen, dat ons tweemaal gebeurde, en in gevaar bragt, om van dorst te ſterven.

Sjurf el Scheik ligt op de grenzen van Ras el Fiel. Hier nam ik teder afſcheid van mijnen vriend Yaſine, die mij, van het oogenblik af, dat wij kennis aan elkander kreegen, alle vriendſchap beweezen, en nu nog een kameel met twee dsjirba's en andere leevensmiddelen tot Tiwa bezorgd had. — Mijn oude, getrouwe dienstknecht Soliman, die mijnen eerſten brief naar Sennaar gebragt had, wilde mij tot Sennaar verzellen, en, indien het mijn lot was, met mij ſterven, of de toegezegde belooning ontvangen, indien hij de tijding mijner gelukkige aankomst in Sennaar, te Gondar te rug bragt. — Bij het afſcheid neemen vereerde ik aan Yaſine een mijner paarden, en mijn gewoon panzier; want het panzier, dat ik van Ozoro Esther ten geſchenk kreeg, en certijds aan koning Yaſous toebehoord had, had ik,

Digitized by Google

ik, met haare toeſtemming, aan Ayto Endſjedan, Yaſous kleinzoon, gegeeven. — Voor de ſcheiding, liet Yaſine het geheele reisgezelſchap bij een komen, om het *fedtah*, of het vreedegebed te doen.

Des avonds ten half acht uuren, kwamen wij te *Engaldi*, eene groote waterkom, eenige honderd ellen lang, en dertig voeten diep, door de Arabieren gegraaven, om zich, na den regentijd, bij dezelve te legeren. Het water was bijkans opgedroogd, en het overgebleevene veroorzaakte een' ondraaglijken ſtank. Duizenden van paerelhoenders, patrijzen en andere vogels, waren hier, wegens het water, verſameld. Mijne Arabiers doodden 'er eene menigte van met ſteenen en ſtokken; maar zij waren, wegens hunne magerheid, niet eetbaar. Om deeze reden, en opdat de rondzwervende roovers door het ſchieten niet opmerkzaam zouden worden, had ik zulks ernſtig verbooden.

Eene halve uur laater bereikten wij *Eradieba*, alwaar noch water, noch dorp, maar ſlechts een open plaats was, eene halve Engelſche mijl in 't vierkant van alle houtgewas gezuiverd, opdat de reizigers van Atbara 'er konden uitrusten, zonder gevaar te loopen, om door roovers onvoorziens overvallen te worden.

Dien zelven avond, na elf uur, kwamen wij aan de *Quaicha*, welker bed zonder water was. Het woud werd ſteeds dichter, en was vol wilde dieren, bijzonder leeuwen en hyena's. Zij vlooden niet, gelijk de geenen, die wij voorheen gezien hadden, maar kwamen ſtout tegen ons aan, bijzonder de hyena's. — Wij ontſtaken vuur, en dit dreefze een' korten tijd te rug. Tegens den

Digitized by Google

morgen kwamen zij in grooter menigte weder. Een leeuw haalde, uit het midden onzer lastdieren, een ezel weg; en een hyena viel eenen man aan, ſcheurde den doek om zijn middel weg, en wondde hem in den rug. — Dewijl wij elk oogenblik gevaar liepen om verſcheurd te worden, zagen wij van ons beſluit, om niet te ſchieten, af. Wij deeden eenige ſchooten onder hen, waardoor twee hyena's gedood, en een leeuw zwaar gekwetst werd, en dien ons volk des morgens afmaakte. — Sedert naderden zij ons niet meer; maar wij hoorden ze van verre huilen, 't zij uit honger, of wegens ontvangen wonden: want mijne groote ſcheepsmusketten ſchooten vijftig kleine kogels, en het bosch, daar wij maar twintig ellen van verwijderd waren, ſcheen te krielen van deeze dieren.

Schoon deeze onze eerſte dagreis van Ras el Fiel elf uuren geduurd had, hadden wij echter niet meer dan tien Engelſche mijlen afgelegd: wijl onze dieren zeer zwaar belaaden waren, en het ons veele moeite kostte, door deeze dikke bosſchaadje, daar naauwlijks eene zonneſtraal kon doordringen, eenen weg te baanen. — Intusſchen leverde onze tegenwoordige verblijfplaats ons een prachtig gezigt. De bergen naar den kant der Takazzee, geheel Debra, en de bergen van Kuara, ſtonden in volle vlam; te weeten: de Arabiers, die hunne kudden met de takken van boomen voeden, (wijl geen vee in dit land gras vreet) ſteeken, wanneer het water uitgedroogd is, en zij zich met dezelven niet langer op eene plaats kunnen ophouden, het drooge gras in brand: de vlam loopt onder de boomen voort, verzengt de bladen en ſtruiken, maar laat de ſtammen der boomen onverteerd. Dit aanſteeken der bosſchen geſchiedt tweemaal in 't jaar:

Digitized by Google

't jaar: in Wijnmaand door de Sjangallas en jaagers, waarvan de oorzaak boven reeds gemeld is. En de tweedemaal in Lente- en Grasmaand, door de Arabiers, niet alleen om voor het toekomend onderhoud van hun vee te zorgen; maar ook, om de verwoestingen der vliegen voortekomen, of ten minſte te verminderen; van welke geduchte plaag wij, insgelijks, reeds geſprooken hebben. — Zoo ras de keerkringsregen valt, begint de uitbotting op nieuws; de bronnen vermeerderen; de rivieren ſtroomen, en de valeien worden met water gevuld. De groente ſtaat in volle kracht, en de Arabiers keeren naar hunne voorige legerplaatſen te rug.

Den negentienden van Lentemaand, des morgens vroeg, ten half zes uuren, bereikten wij eenen berg, omtrent drie honderd voeten hoog, geheel met gras begroeid, en *Dſjibbel Atsjmar*, of de *Roode berg* genaamd. De reden deezer benaaming weet ik niet. Wijl de omliggende landſtreek uit eene roode aarde beſtaat, en de berg zelf tot zijnen top toe groen is, moest hij liever de Groene berg midden in een' rooden grond genaamd worden. — Deeze berg en vlakte, met een dicht bosch omgeeven, is in het begin van den herfst, wanneer hier water is, de verſamelplaats der Daveina; vermits, omtrent dien tijd, eene menigte rhinocerosſen en andere wilde dieren, ook eenige olifanten, en wel van de grootſte ſoort, en meest van het manlijk geſlacht, herwaard komen, en de beste gelegenheid tot de jagt geeven.

Te *Imſerrha*, een onvruchtbaar oord, overnacht hebbende, braken wij den volgenden morgen vroeg van daar op, en kwamen, in twee uuren reizens, te *Raſchid* aan. — Tot onze groote verbaazing,

Digitized by Google

zagen wij de takken der bosschen en heesters bezet met eene soort van eenschaalige witte en roode schelpdiertjes, welken men *turbines* noemt. Sommigen waren drie of vier duimen lang, en konden door het scherpste oog van soortgelijke schelpdiertjes, welke in menigte uit de Westindische Eilanden, bijzonder van S. Domingo, komen, niet onderscheiden worden. Ook zijn zij in de Roode zee en den Indischen oceaan menigvuldig. — Hoe zij allereerst in deeze woestijn, op een' zoo verren afstand van de zee gelegen, kwamen, wil ik niet onderzoeken. Doch, nopens 't geen ik daadlijk ondervonden heb, kan ik niet voorbij, wegens hunne voortduuring, mijne gedachten te zeggen: —

In alle de streeken deezer woestijn zijn veele bronnen van zoutwater; zelfs bestaat een deel der woestijn uit steenzout. Hier, onderstel ik, wordt het zaad deezer schelpdiertjes neergelegd. Geduurende den keerkringsregen wordt het land overstroomd, en de hoeveelheid van zoutwater grootlijks vermeerderd. Deeze diertjes breiden zich dus over de vlakte, die een tijd lang als in eene zee veranderd is, uit. Wanneer de regen ophoudt, en de zon wederkeert, blijft een gedeelte deezer diertjes in de bronnen te rug, en plant aldaar hun geslacht voort. Maar die geenen, welke zich te verre op de vlakte gewaagd hebben, begeeven zich in de bosschen, als de eenige schuilplaats tegen de zon. De brandende hitte berooft ze van de lommer, en zij komen met de bladen om, die hun eerst tot eene bescherming dienden. — Dit is, mijns dunkens, een waarschijnlijke grond, waarom wij zulk eene menigte schelpdieren aan de bosschen vonden.

Ra-

Digitized by Google

Raſchid was, eertijds, vol dorpen, maar die thans door de Daveina verwoest zijn. Men vindt hier zeven of acht bronnen met goed water. De plaats, ſchoon in 't midden eener onbewoonde woestijn gelegen, is onbeſchrijflijk bekoorlijk. Zij is met groote, ſchoone boomen, die vol bloeiſels en vruchten waren, bezet, en heeft overvloed van wild, tot het geſlacht der herten behoorende. Eene ſoort derzelven zweemde veel naar antilopen. De lendenen waren tot taamlijk verre op den rug wit, en eindigden aan de ſchenkels met eene zwarte ſtreep. Zij gaan bij groote kudden, en zijn ongemeen ſnel, doch kunnen des nachts bij de bronnen gemaklijk betrapt worden. — In Arabie heeten zij *ariel*. Wij hadden ze tot hiertoe nog niet aangetroffen (*a*).

Sim-Sim is een rijke bron, waarbij de Arabiers een groote waterkom, ter diepte van dertig voeten, gegraaven hebben. Zij ligt in eene zandwoestijn, op den weg naar Beila en Sennaar. De kudden der Daveina zijn hier voor de vliegen en de troepen van Sennaar beveiligd. Wegens de nabijheid van Ras el Fiel, wordt hier een groote markt gehouden, waardoor het land van levensmiddelen, en de Arabiers van allerleie noodwendigheden verzorgd worden.

Den

(*a*) Volgens de aantekening van den heer BLUMENBACH, is deeze antilope, waarſchijnlijk, de *antilope pygarga*. Hij wijst den leezer naar SCHREBERS *ſäugthiere, tab.* CCLXXIII. Men kan ook hiermede vergelijken de *Reis van* A. SPARMANN *naar de Kaap*, enz. II. Deel, bladz. 499 enz. Men vindt daar, behalve eene naauwkeurige beſchrijving, ook een nette afbeelding van dit dier, welke met het bericht van den heer BRUCE zeer wel overeenkomt. *Aanm. des* NEDERD. UITG.

Den weg tot Raſchid volbragten wij in twee uuren: want, kort nadat wij Imſerrha verlaaten hadden, overviel ons een *ſamum*, of heete wind, welks vergiftige inademing ons geheel gezelſchap, uitgenomen *mij*, doodziek maakte. Offchoon het ſlechts een weg van vijf Engelſche mijlen was, waren wij echter zoo vermoeid, onze maag zoo zwak, en de hoofdpijn zoo hevig, dat wij hier, te Raſchid, moesten blijven, niettegenſtaande deeze de gevaarlijkſte verblijfplaats tusſchen Ras el Fiel en Sennaar is. Wij konden niet eens onze tent opſlaan, maar een ieder wond zich in zijnen mantel, en gaf zich, onder de ſchaduw der boomen, aan den ſlaap over.

In deezen hulploozen toeſtand, was ik het alleen, die door den ſamum niet aangetast was, en ook geene neiging om te ſlaapen had. — Een Arabier, van den ſtam der Gandſjar, die een ezel met zout voortdreef, bediende zich van deeze gelegenheid, om een muilëzel, eene lans en een ſchild, eenen mijner dienstbooden toebehoorende, te ſteelen. Wij ontdekten het niet eer, dan toen hij reeds een aanmerklijk endweegs vooruit was: daarenboven was de landſtreek ongemeen boschrijk, ons volk mat en moedeloos, en het dus onmooglijk, hem te vervolgen; zoo dat hij 'er met zijne buit ongeſtoord afkwam.

Door den ſlaap een weinig verkwikt, vulden wij onze dſjirba's met water. Vooraf nam ik twintig druppels *ſpiritus nitri dulcis* in een glas water, 't geen mij zeer verfriſchte, offchoon mijne hoofdpijn aanhield. Bij mijne reisgenooten deed het nog betere werking. Zij werden door het gebruik van dit middel terſtond herſteld, en kreegen nieuwen moed, wijl zij meenden een beproefd hulpmiddel tegen deezen vergiftigen wind gevonden te hebben.

Den

Den een en twintigſten, des morgens ten twee uuren, verlieten wij Raſchid, en kwamen om acht uuren te *Imhanzara*, insgelijks eene verblijfplaats der Daveina. — Wij vonden hier verſcheiden groote waterkommen, door menſchenhanden gegraaven. In ééne derzelven was nog maar een halve voet water. De randen deezer vijvers waren met akacia- en jujubenboomen beplant. De vruchten derzelven lagen in menigte op den grond. Zij hadden een' ſcherpen zuurachtigen ſmaak, maar die echter met eenige zoetheid, gelijk die van tamarinden, gemengd was. Eene handvol daarvan in water gedaan, en een halve uur geweekt, deelde een aangenaamen ſmaak aan hetzelve mede, en gebruikt zijnde verkwikte ons grootlijks. De vrucht der gewoone jujuben in Barbarye is langachtig van gedaante; maar hier is zij rond, gelijk eene kers, doch een weinig kleiner. Wanneer zij gedroogd is, heeft zij eene goudkleur. Zij heet hier *nabi*, en is een voornaam voedſel der Arabieren, tot dat de vijvers geheel uitgedroogd zijn, en zij genoodzaakt worden, op een andere plaats, ander voedſel en ander water te zoeken. De ſtruik der jujuben is volmaakt dezelve met die in Barbarye, alleenlijk verſchilt de geſtalte der beziën.

Deezen dag hadden wij, niettegenſtaande onzen zwakken toeſtand, vijf uuren lang gereisd; doch waren niet meer dan zeven of acht Engelſche mijlen gevorderd. Duidlijk kon men bemerken, dat de ſamum eene zoo nadeelige uitwerking op onze muilëzels, kemels en paarden, als op ons zelven, gehad had. Zij dronken verſcheidenmaal en zeer lang, doch ſcheenen 'er maar des te erger van te worden.

Toen wij de kom, die nog water hield, naderden, troffen wij eenen leeuw aan, die een van de dieren, ariel genaamd, gedood, en bijkans ver-

Digitized by Google

verteerd, doch wegens het geraas, dat wij maakten, weder verlaaten had. — In zijne plaats hadden vijf of zes hyena's zich van den roof des leeuws meester gemaakt, en nog eenige anderen waren gereed, om zich bij hen te voegen. — Ik nam een ſchietgeweer, met eene bajonet, en een groot ſcheepsmusket, met omtrent veertig kleine kogels gelaaden, en kroop, tuſſchen bosſchen en achter de kleine hoogten, zoo na als ik kon, om niet gezien te worden. Doch deeze voorzorg was niet noodig geweest; want, ſchoon de dieren mij zagen naderen, liepen zij echter niet weg. Integendeel deeden zij hunne borſtels op den rug te berge rijzen, ſchudden zich als een hond, wanneer hij uit het water komt, gronsden verſchriklijk, en vielen ras weder aan hunne buit, die zij met een dergelijk gedruisch, als de zwijnen bij hun vreeten pleegen te maaken, verteerden. — Het ſpeet mij thans, dat ik mij zoo nabij gewaagd had; doch, wijl ik wist, dat de goede uitwerking van mijn korte geweer van den geringen afſtand voornaamlijk afhing, naderde ik nog dichter; tot dat ik eene zoo goede ſtandplaats, als ik wenſchen kon, gevonden had achter den wortel van een grooten boom, die in den vijver gevallen was. — Ik zette mijn kort ſchietgeweer dicht bij mij in gereedheid, en leide met mijn groot ſcheepsmusket midden op de groep der vreetende hyena's aan. Het ſchot gelukte naar wensch. Twee vielen op de plaats dood neer; twee anderen bleeven, naauwlijks twintig ſchreeden van daar, liggen; en de overigen vlooden, zonder omzien. — Ik nam, vervolgens, mijn ſchietgeweer in de hand, en hield mij, achter den boom, in gereedheid, maar ſchoot niet meer; wijl ik niet kon weeten, wat

zij

Digitized by Google

zij doen zouden, wanneer zij met nieuwe verſterking te rug keerden.

Kort daarna kwamen omtrent twintig kleine vosſen, en een troep van eenige honderd paerelhoenders ten voorſchijn. De paerelhoenders liepen terſtond weder naar het water, en de vosſen naar de bosſchaadje. — Wijl van de vosſen gemeenlijk niet meer, dan één, den leeuw verzelt, vermoedde ik, dat zij de paerelhoenders vervolgd hadden. —

Wij vonden hier verſcheidene ſtrikken en vallen, ſommigen van zinrijke uitvinding, en zeer kunſtig gemaakt, van de Daveina of andere Arabiers opgezet, om paerelhoenders te vangen. In eenigen deezer ſtrikken, vonden wij doode vogels, en, wijl deeze van de wilde dieren nog niet aangeroerd waren, konden wij daaruit afneemen, dat maar kort te vooren Arabiers hier moesten geweest zijn. — In het ſlik der waterkom, vonden wij groote, groene ſchulpſlakken, waarvan de ſlakken nog leefden. Sommigen woogen bijna een pond: doch zij waren van onze gewoone tuinſlakken, niet dan door haare grootte, en de dikte haarer ſchulp onderſcheiden.

De ontdekking, dat de Arabiers niet verre van ons waren, ontrustte ons niet weinig. Wij verlieten, derhalve, Imhanzara nog dien zelven dag, des namiddags ten vier uuren. — Omtrent acht uuren hadden wij den weg verlooren, en moesten in een bosch halte houden. Wij verſchrikten, toen wij ontdekten, dat onze dſjirba's leedig waren, zijnde al het water, of door den vergiftigen wind, of door andere oorzaaken uitgewaasſemd. Zij za-

gen

Digitized by Google

gen 'er allen uit, als of zij nog vol waren; do bij het ontpakken vernamen wij eerst aan hun ligtheid, dat 'er geen water meer in was. — I ſchrik van zonder water te zijn, en van dorst zullen ſterven, *gaf mijnen dienstbooden*, hoe zi *zij ook waren*, nieuwen moed, en begeerte o verder te reizen.

Wij braken om elf uuren weder op, en zworv tot drie uuren des morgens van den twee en twi tigſten; toen wij op nieuw halte moesten maake Nu meende ik werklijk, dat wij verlooren waren. Wij onderzochten op nieuw onze dſjirba's, e vonden ſlechts eenen, daar nog een weinig vocl in was; welk, ſchoon niet drinkbaar, echter te ſtond verteerd werd. Wijl de ezeldrijvers wisten dat wij groote dſjirba's bij ons voerden, hadden z de kleine geitenvellen, welken ieder van hun heeft niet gevuld. — Daar wij van den weg gedwaal waren, en niet wisten, waar eene bron te vinden te meer, daar ſommigen beweerden, dat wij d bron, die wij zochten, reeds voorbij waren, ver ſpreidde zich vrees en mismoedigheid over het ge heele gezelſchap. — Wij hadden dertien uuren ge reisd, doch ik rekende, dat wij niet meer dan veer tien Engelſche mijlen *gevorderd waren*.

Heden, den zesden dag ſedert ons vertre van Ras el Fiel, zetten wij, des morgens, te half zes uuren, onze reis vol bekommernis voort Volgens het kompas reisden wij noordoostwaard Het kwam mij niet waarſchijnlijk voor, dat dit d weg naar Sennaar kon zijn, daar wij te vooren onzen weg noordwestwaard gericht hadden. Ter wijl ik hierover nog nadacht, zeide een uit onze karavaan, dat hij den weg kende; dat wij maa

wel

Digitized by Google

weinig afgedwaald waren, en nu regelrecht naar de bron gingen. — Wij bereikten dezelve ook werklijk des morgens ten half tien uuren. Zij heet *Imdsjellalib*, dat is, de *Bron der Karavaanen*, waarschijnlijk voor die geenen, welke, gelijk de onze, zout naar Atbara brengen; dat de eenige waar is, waarmede derwaard handel wordt gedreeven.

Hier is overvloed van water. Ook was 'er een leêren emmer, en een touw, van stroo gedraaid, om het te scheppen. Doch het water had een slechten smaak. Intusschen verwekte de vrees, om van dorst te sterven meer, dan de dorst zelve, die groote begeerte om te drinken. En de werking van die al te groote begeerte ontdekte zich ras. Twee Abyssinische Mooren, een man en eene vrouw, stierven 'er van, de man terstond, en de vrouw eenige minuuten daarna. — Ik had ook wel dorst, doch gevoelde toffens, dat ik het nog wel een taamlijken tijd zonder gevaar kon uithouden. Derhalve ging ik zeer voorzigtig te werk; en zocht zulks allen mijnen reisgenooten inteboezemen. Niemand had van dorst geklaagd, dan toen zij hoorden, dat de *djjirba's* leedig waren. Het was naauwlijks zestien uuren geleeden, dat zij te Imhanzara gedronken, en maar twaalf uuren, dat zij de leedigheid der waterzakken ontdekt hadden.

De dikke bosschaadje, welke, van Tsjerkin af, tot Imdsjellalib, onafgebroken, voortduurde, hield hier op. — Doch hoe dik het woud anders ook was, gaf het ons thans echter weinig, of geene schaduw, wijl, deels, de jaagers, om des te onbelemmerder te kunnen jaagen, en deels de Arabiers, om de vlieg te dooden, al het dorre gras en kreupel-

bosch in brand hadden geſtoken. — Het vuur liep, met groote ſnelheid, naar de ſtrekking des wouds, van het oosten naar het westen voort; en, offchoon het geen tijd genoeg vond, om de boomen tot den grond toe aftebranden, verwelkten echter de bladen en vielen af. — Alleenlijk waren zoodaanige plaatſen, daar dorpen ſtonden, en water gevonden werd, uitgezonderd; wijl hier het kreupelbosch uitgeroeid, en de hooge boomen des onbeſchaadigd, en vol loof gebleeven waren. *Maar ook hier was het genoegen, welk hun de lommer gaf, van korten duur:* want, wijl de zon nagenoeg in het zenith, of toppunt, is, veranderde zij haaren ſtand zoo ſnel, dat ik, niettegenſtaande door den ſtam en de takken des booms volkomen belommerd, nogthans kort daarna door de brandende zonneſtraalen weder opgewekt wierd, wijl de ſchaduw reeds voorbijgegaan, en ik dus genoodzaakt was, telkens van plaats te veranderen. Inzonderheid was dit laſtig, wanneer wij onder doornachtige boomen, die hier zeer gemeen zijn, lagen. De doornen, welke in menigte op de aarde, rondom den boom, lagen, maakten het liggen en de plaatsverandering zeer moeilijk. — En niets gaf ons beter ſchaduw tegen de heete ſtraalen der zon, dan het dek *onzer tent, hoe ongaarn wij ze* ook oprechtten, daar wij door den ſamum, of vergiftigen wind, zoo krachteloos geworden waren.

Nadat wij ons, bijkans twee uuren lang, door het water te Imdſjellalib verfriſcht hadden, en de lijken onzer beide reisgenooten behoorlijk met zand overdekt hadden, lieten wij ze aan de hyena's over, die bereids de doodslucht bemerkten, en paarswijze de plaats, daar wij waren, nagenoeg binnen een ſnaphaanſchoot, naderden. — Om elf uuren zetten wij onze reis door een ruime vlakte voort, en kwamen

Digitized by Google

men om twee uuren des namiddags bij de bron *Garigana*, die maar weinig en slecht water hield. — De thermometer had van elf tot twee uuren eene warmte van 111° tot 119½° aangeweezen.

Des avonds om vijf uuren, verlieten wij de bron van Garigana, en kwamen, na verloop van een uur, bij het dorp van gelijken naam. In het voorleden jaar, waren deszelfs inwooners van honger gestorven, en hunne beenderen lagen nog onbegraven op de plaats, daar het dorp gestaan had. Wij sloegen onze tent midden onder deeze doodsbeenderen op.

Den drie en twintigsten, des morgens ten zes uuren, zetten wij onze reis voort. Deeze was de zevende dag sedert ons vertrek van Ras el Fiel. Eene uur gereisd hebbende, ontmoetten wij een riviertje, dat nog groote waterpoelen had, maar zonder eenige lommer was. — Des avonds omtrent acht uuren bereikten wij *Tiwa*, de hoofd- en zetelplaats van den scheik van Atbara.

De geheele afstand van Hor-Kakamoet tot Tiwa mag ik op vijf en zestig Engelsche mijlen bepaalen; naamlijk, van Hor-Kakamoet tot Rasjid twee en dertig, en van daar tot Tiwa drie en dertig mijlen. — De breedten zijn van Tiwa 14° 2′ 4″ noordlijk, en van Hor-Kakamoet 13° 1′ 38″. Dus bedraagt het onderscheid 1° 0′ 31″. Het onderscheid der lengte is slechts vijf of zes Engelsche mijlen. Bijgevolg ligt de laatstgenoemde plaats nagenoeg regelrecht in 't noorden van de eerste, en beiden onder denzelven middagcirkel met Ras el Fiel.

Te Garigana verlieten ons ſommigen onzer karavaan met hunne ezels en laadingen zout, deels, wijl zij vreesden naar Tiwa te gaan; deels, wijl hunne vrienden, de Arabiſche ſtam der *Dſjehaina* te *Dſjibbel Isrif* zich bevonden. Deeze waren uit vrees voor de Daveina, die, in het voorleden jaar, hunnen oogst weggenomen, en hunne dorpen verwoest hadden, derwaard geweeken. Ook waren zij tegen deezen niet beſtand. Hierom maakten zij, toen zij zich te Dſjibbel Isrif, (welk uit eene rei laage, maar zeer ruuwe heuvelen beſtaat, daar overvloed van water is, en waar zij hunne graanen en andere eigendommen in groeven bewaaren,) ter neer zetten, een verdrag met de inwooners van Tiwa, om elkander tegen de landverwoestende Daveina onderling bijteſtaan.

De Daveina zijn Arabiers, welke beſtendig in tenten woonen, en daarom vijanden van alle dorpbewooners zijn. Zij verwoeſtten het grootſte gedeelte van Atbara, als zij gelegenheid daartoe hadden. — De regeering van Sennaar deed ze in den ban, toen zij, in den oorlog van Yaſous den tweeden tegen Sennaar, zijne zijde koozen. Sedert dien tijd waren zij bij de Abyſſiniers geacht, leefden onafhanglijk, en in vijandſchap met Sennaar. Dikwijls hadden zij Tiwa gedreigd, doch den ſcheik van Beila van hunne vriendſchap verzekerd, ſedert Yaſine met eene zijner dochters getrouwd was.

De geheele krijgsmagt van Tiwa beſtond uit vijf en twintig ruiters, waar onder tien met panſiers waren. Zij hadden omtrent een dozijn ſchietgeweeren, maar die in zeer ſlechten toeſtand waren. — Het getal der overige inwooners beliep veelligt twaalf

twaalf honderd menſchen, allen naakte, armhartige en verachtlijke lieden, gelijk de Arabiers, die in dorpen woonen, doorgaans zijn: want deeze laatſten evenaaren de Arabiers, die tenten bewoonen, in onvertzaagdheid geenzins. Hoe onbeduidend Tiwa ook was, had het echter, als de zetel der regeering, eenig aanzien. Doch dit is ſlechts in ſchijn: want zoo ras de Daveina het in den zin krijgen, dit ſtadhouderſchap aantetasten, hunne koornäkkers te vernielen en hunne dorpen te verbranden, is het met Tiwa gedaan.

Te Dſjibbel Isrif lieten wij den Arabier gaan, welken de ſcheik Nile ons medegegeeven had (*b*), om onze zaak bij den ſcheik Fidele waarteneemen. Ik beval hem, eerst den derden dag te Tiwa bij ons te komen, wijl ik overtuigd was, dat de eerſte ontvangst bij den laatstgenoemden ſcheik gunſtig zou zijn. Indedaad geloofden wij ook in den beginne, dat de argwaan, welken men ons tegen Fidele ingeboezemd had, ongegrond was. Dan, wij kwamen echter ook volkomen daarin overeen, dat wij, daar het op de behoudenis van ons leeven aankwam, niet te zorgvuldig konden weezen, om alle voorgeziene gevaaren te mijden.

Bij den overtogt over een klein riviertje, omtrent een vierde van eene uur van Tiwa, ontmoette ons een man te paard, met een groot, wijd opperkleed van rood kamelot, en een witten neteldoekſchen tulban om 't hoofd, verzeld door twintig naakte bedienden te voet met lanſen, zonder ſchilden. Voor

(*b*) Men zie hier vooren, bladz. 499.

Digitized by Google

Voor hem werden een paar kleine trommels geslagen, terwijl een ander eene soort van pijp blies. — Op mijne nadering hield hij stil, en zocht zich in staat te stellen, om *mij* op een sierlijke wijs te ontvangen, wijl hij te paard, en ik op een muilezel zat; wordende mijn paard gezadeld en getoomd achter mij geleid. — Soliman sprak hem 't eerst aan, en beduidde hem, dat het in Abyssinie niet gebruiklijk was, op paarden te rijden, dan in oorlogstijden. Terstond daarop steeg hij af, en zoo ras ik zulks zag, deed ik het ook. — Wij groetten elkander zeer hoflijk. Hij was een man van omtrent zeventig jaaren, met een' langen baard, en van een zeer bevallig gelaat. Het kostte mij veel moeite, hem te overreeden, weder te paard te klimmen, terwijl hij te kennen gaf, dat hij te voet nevens mijn muilëzel wilde gaan, tot dat wij te Tiwa kwamen. Doch wijl ik onverzetlijk daarop staan bleef, zag hij zich genoodzaakt, weder opteklimmen; 't welk hij met zoo veel vaardigheid, als een jongman van twintig jaaren, deed.

Nadat hij zich te paard gezet had, toonde hij ons allerleie soorten van passen met zijn paard. Dit deed hij, om mij een bewijs van zijne nedrigheid en hoflijkheid te geeven; vermits kunsten te paard te doen, alleenlijk van jonge lieden in tegenwoordigheid van ouderen, of van geringen in tegenwoordigheid van voornaameren gebruiklijk is. — Vervolgens kwamen wij aan een zeer gemaklijk huis, alwaar hij mijnen bedienden beval, mijne bagaadje te bergen; wijl de scheik deeze wooning voor mij bestemd had. Terwijl wij over eene opene vlakke plaats, omtrent vijf honderd ellen lang, daar de markt gehouden werd, reeden, herhaalde hij ontelbaare maalen, dat het schande voor hem was,

was, te paard te rijden, daar een zoo groot man, als ik was, op een muilëzel zat.

Ten einde dier vlakte, kwamen wij aan des ſcheiks huis, of veel meer aan verſcheiden huizen, die dicht bij eikander ſtonden, en allen, eene verdieping hoog, van riet gebouwd waren. — Dicht aan de ſtraat, bij den ingang, was een groote zaal, van ongebrande tigchelſteenen opgehaald, werwaard men door middel van vier of vijf trappen opging. Zij zag 'er goed uit, en de vloer was met ſtroomatten bedekt. In 't midden ſtond een ſtoel, welke de plaats van den grooten heer aanduidde (*c*). — De ſcheik zat, om zijne onderdaanigheid aan te toonen, op den grond, en las in den koran, of maakte ten minſte eene vertooning, als of hij las. — Bij onze intreede in de zaal, ſcheen het, als of hij wilde opſtaan; doch 't welk ik ſchielijk belette, houdende hem bij de hand te rug, welke ik teffens kuste.

Ons eerſte geſprek was zeer onbeduidend. Hij hield zich, als of mijne grootheid en ſterkte hem verbaasd deeden ſtaan; hij liet zich eenige vrije gedachten over de Abyſſiniſche vrouwen ontvallen; hij benijdde mij, dat ik in zoodaanig een land reisde. — Ik klaagde integendeel over de vermoeiende reis,

(*c*) Op alle de plaatſen in Abyſſinie, daar de ſtadhouder met de hoogſte magt beleend is, is het gebruiklijk, midden in de zaal, alwaar het gericht gehouden wordt, een ledigen armſtoel te plaatſen, die den landsheer verbeeldt, en jegens welken men de ſchuldige buiging maakt.

Digitized by Google

reis, over de hitte, over de roofdieren, over de dikke bosschen zonder schaduw, over gebrek aan water, en voornaamlijk over de vergiftige aanvallen des samums, daar ik bijna onder bezweeken was, en welks schaadelijke uitwerkingen ik nog gevoelde.

Hierop deed hij zich, op eene zeer hoflijke wijs, die den Arabieren bijzonder eigen is, eenige verwijtingen, dat hij mij, nog niet behoorlijk uitgerust, voor zich had laaten komen, ontschuldigende hij zich met de groote begeerte, welke hij had, om eenen zoo voornaamen man, als ik was, te zien. Hij voegde 'er bij, dat hij mij niet langer wilde ophouden; maar hij beval mij, dat ik mij éénen of twee dagen stil zou houden, om mij te verkwikken. — Toen ik opstond, om wegtegaan, stond hij insgelijks op, hield mij bij de hand, en zeide: — „Ik geloof, dat gij het grootste gevaar, welk gij onderweegs geloopen hebt, niet eens kent. Een Moor, Yasine, van Ras el Fiel, is de ergste roover van geheel Abyssinie. Somtijds zijt gij de vermoording enkel door toeval, en ternaauwer nood ontkomen, voornaamlijk, te Rasjid, van de Daveina Arabiers, welken Yasine daar geplaatst had, om u het leeven te beneemen. Maar gij hebt een zuiver hart, en zuivere handen. God zag uwe oogmerken, en beschermde u; en ik mag 'er wel bijvoegen: Ik, aan mijnen kant, liet het ook aan niets feilen."

Wijl ik gereed stond om weg te gaan, antwoordde ik niets anders, dan het gewoone *Allah kerim*, dat is, GOD is barmhartig; 't welk Soliman, mijn dienstknecht, aan de andere zijde der zaal herhaalde. Wij gingen beiden uit, en de oude man met

met den rooden mantel leidde ons naar het huis, dat voor ons beſtemd was. Hetzelve was zeer gerieflijk, beſtond uit een enkel groot vertrek, en lag aan het water. Deeze ligging was voordeelig voor ons; wijl de dienstknecht van den ſcheik der Nile, dien wij naar de Dſjehaina hadden laaten gaan, ons hier ongemerkt kon vinden. Soliman verhaalde deezen ouden man, dat deeze gelegenheid aan de rivier noodzaaklijk voor mij was, omdat mijn godsdienst mij beval, mij voor het gebed vlijtig te waſchen. — De grijsaard heette HADSJI SOLIMAN KIAYA, dat is, des ſcheiks lieutenant. Hij was te Mekka geweest, en had Metikal Aga gezien; maar was een zoo groot roover en moordenaar, als zijn heer; en zijne vaardigheid in het liegen en veinzen ging alle verbeelding te boven.

Naauwlijks hadden wij van onze wooning bezit genomen, en ons gemaklijk gemaakt, of eenige ſlaaven en ſlaavinnen bragten ons eene menigte ſchotelen met ſpijzen uit naam van den ſcheik, die ons welkom waren. Sommigen onzer reisgenooten voegden zich, naar landsgebruik, zonder verdere omſtandigheden, bij ons, en hielpen ons getrouwlijk. — Toen alles voorbij was, luiſterde mij een jongman in het oor: „Fidele is een duivel."

Wij lieten nu alle de vreemdelingen gaan, onder voorwendſel, dat wij ons ter rust wilden begeeven, die wij ook hoognoodig hadden, maar goeden raad nog meer. Wij ſlooten de deuren, en begonnen onze raadpleegingen terſtond. Wij kwamen daarin overeen, dat hij een verraader was. De bewijzen waren klaar; te weeten: de ſlechte ſchildering van Yaſine, niettegenſtaande bij hem in

Digitized by Google

zijne brieven zijnen lieven broeder noemde; de uitdrukking van voornaamen man, welke hij zoo dikwijls herhaalde; zijne verwondering, dat ik langs deezen weg kwam, ſchoon hij mij dien toch had laaten aanraaden; dit alles toonde duidlijk, dat wij in een ſtrik waren, waaruit wij niet, dan door de hand der godlijke Voorzienigheid, en onze eigen werkzaamheid konden verlost worden.

Men zal zich erinneren, dat ik, kort voor ons vertrek uit Ras el Fiel, met de Daveina, eenen dienstboode naar Sennaar afvaardigde, dien zij tot Beila verzellen, en van daar door MAHOMED, ſcheik van Beila, verder naar Sennaar bevorderen zouden. Dit zou hij zekerlijk ook gedaan hebben, bijaldien niet een ongelukkig toeval het ontwerp veriedeld had. —— De Daveina hoorden, naamlijk, op den weg naar Beila, dat eene horde Arabiers, welke zich, omtrent deezen tijd, gemeenlijk, aan den oever des Nijls ophouden, aan de oostzijde Atbara genaderd was. Of de Daveina het oogmerk hadden, die Arabiers aantetasten; dan, of zij vreesden, door hen aangetast te zullen worden, kan ik niet zeggen; althans zij wenden zich westwaard, in plaats van naar Beila te reizen.

Dit gaf gelegenheid, dat 'er eenige tijd verliep, eer zij mijnen dienstboode verder zonden, en ſcheik Mahomed van Beila hem verder naar Sennaar afvaardigen kon. — Hier werd hij wederom opgehouden, vermits des konings eerſte ſtaatsdienaar, ſcheik ADELAN, niet tegenwoordig, maar op reis was, om de ſchatting van de Arabieren intevorderen. Wijl wij dit niet wisten, verwachtten wij hem alle oogenblik. —— Ook daarin vonden wij on-

Digitized by Google

onze verwachting te leur gesteld, dat wij te Tiwa geenen boode van Beila vonden, dien wij echter te gemoet hadden gezien; te meer, wijl toch de scheik wegens zijne graveelpijn zeer naar kalkwater had verlangd, welk hij, bij de terugkomst van dien knecht, van Tiwa ontvangen zou. — Doch, naderhand, vernamen wij, dat de scheik Fidele deezen dienstboode reeds met de tijding, dat ik mijne reis niet over Atbara, maar langs de Dender regelrecht naar Kuara had genomen. ——

Wij wachtten dus te vergeefs naar onze bedienden van Semaar, en tijding van den scheik van Beila. En wijl wij allen overeenstemden, dat wij hier in gevaar waren, beslooten wij, den volgenden dag, wanneer wij den dienstboode van den scheik der Nile zagen, denzelven terstond naar Ras el Fiel afteveaardigen, en Yafine te verzoeken, om iemand, in naam des konings en van Ayto Konfu, herwaard te zenden, om naar de reden, waarom men ons ophield, te verneemen, en getuige van des scheiks gedrag bij ons vertrek te zijn. Ondertusschen namen wij voor, hem zoo weinig te zien, als mooglijk was, tot dat wij bijstand kreegen. — Soliman ontmoette den bedienden, overhandigde hem den brief aan Yafine, en verklaarde den Arabier het overige mondelijk.

In den nacht van den vier en twintigsten van Lentemaand, zijnde daags na onze aankomst, ging onze boode van Dsjibbel Isrif naar Ras el Fiel op reis. Hij kwam 'er wel gelukkig aan, maar Yafine was naar Ayto Konfu te Tsjerkin vertrokken; anders zou hij de eerste geweest zijn, die ons hulp had toegebragt. — Ik bleef heden te huis, wijl ik we-

wegens de uitwerkingen van den ſamum nog ziek was. Maar ik liet Fidele zeggen, dat ik hem den volgenden dag meende optewachten: want ik had hem nog geen geſchenk gegeeven, en was zeer begeerig te vernemen, welke uitwerking hetzelve op hem hebben zou.

Den vijf en twintigſten, maakte ik mijne opwachting bij den ſcheik in zijne wooning. Ik was door den Moor Soliman, den Turk Hadſji Ismaël en mijnen Griekſchen dienstknecht verzeld. — Ik vereerde den ſcheik een groot ſtuk blaauw Oostindisch katoen met gouden bloemen; een zijden en een katoenen ſjerp; twee oncen zibeth; twee ponden muskaaten-nooten, en tien ponden peper. Hij nam alles, naar 't ſcheen, vriendlijk aan, en leide het bij zich neer. — Ik verzocht hem, mij, zoo ras mooglijk was, te laaten vertrekken, en ten dien einde kameelen in gereedheid te laaten houden. Maar hij antwoordde, dat de kameelen, wegens de vliegen, vijftien dagreizen van daar in de woestijn waren: doch dit zou ons niet ophouden, zoo ras hij maar de vergunning van Sennaar ontvangen had; waarom hij nog deezen avond ſchrijven zou. —

Ik gaf hem mijne verwondering hierover te kennen, wijl Hadſji Belal aan Yaſine en mij geſchreeven had, dat hem en den ſcheik van Beila bevel gegeeven was, om mij met allen ſpoed naar Sennaar aftevaardigen, en hij dit zelf in zijnen brief aan Yaſine geſchreeven had. — Fidele toonde zich hierover gantsch verbaasd, hief zijne handen en oogen om hoog, als of dit enkel leugens waren. Hij zeide, dat hij, nooit in zijn leeven, mijnenthalve, aan Yaſine geſchreeven had; dit was niets, dan een loutere verdichting van Yaſine, die mij gaarn

Digitized by Google

gaarn in de woestijn gebragt had, om mij van het menigvuldig goud, dat ik bij mij had, te berooven. Hij kon, gelijk ligt in te zien was, geene dergelijke bevelen van Sennaar ontvangen hebben; wijl hij anders met zijn goed en bloed daarvoor had moeten inſtaan, wanneer niet alles tot mijn vertrek gereed ware: integendeel was alles een bloote verzinning van Yaſine, en zoo min waar, dat, wanneer ik in de geheele ſtad een enkel kameel vond, hij het mij ten geſchenke wilde geeven.

Doch nu kon Soliman zich niet langer bedwingen. Hij zeide tot Fidele: „Gij zijt het, die deeze leugens en verdichtſels ſmeedt, en niet Yaſine. Zoudt gij mij willen overreeden, dat ik niets van uwe brieven aan Yaſine weet? Hebben niet uwe bedienden, Ibrahim en Nasſer, als overbrengers deezer brieven, eenige weeken lang, bij ons, te Ras el Fiel vertoefd? Heb ik niet die brieven in hunne handen gezien, en ze naderhand zelf geleezen? Staan zij niet daar buiten? Wanneer gij lust hebt, roept ze binnen, en ondervraagt hen terſtond in mijne tegenwoordigheid. Wat, meent gij, zal Yaſine zeggen, wanneer hij hoort, wat voor eene fraaie ſchildering gij van hem maakt.” —

Deeze ernſtige en zeer gepaste erinnering had veel invloed op Fidele. Hij antwoordde op eenen zachten en bedaarden toon: „Bij de menigvuldige brieven en zaaken, Soliman, die daaglijks door mijne handen gaan, heb ik het misſchien vergeeten. Yaſine is mijn broeder; ik wil alles voor hem en voor u doen, wat gij begeert. Wacht ſlechts deeze week. Komen 'er geene kameelen, dan wil ik eenigen van de Arabiers laaten wegneemen, waar men ze aantreft: want het wis in des konings zaak, en

en niet in de mijne." — Hij zeide dit met eene vertooning van zoo veel oprechtheid, dat men aan zijnen goeden wil bijkans niet twijfelen kon.

Den volgenden dag bezocht ik den scheik. Ik zat eenige minuuten lang bij hem, en stond, vervolgens weder op, om heen te gaan. — Hij vroeg mij, of ik iets bijzonders van hem te begeeren had? Ik zeide, neen; maar dat mijn oogmerk enkel was, om hem een bezoek te geeven, en van mijne achting te verzekeren. Hij boog zich daarop zeer hoflijk, en ik nam afscheid van hem.

Den zeven en twintigsten van Lentemaand bleef ik den geheelen dag te huis. Het was een feestdag voor den scheik. — Des avonds kwam de oude man, de kiaya of lieutenant des scheiks, en deed mij de groetenis van zijnen heer. Hij zeide mij, dat Fidele dikwijls over pijn in de maag klaagde; dat zulks door zijn onmaatig drinken veroorzaakt werd; en dat de scheik mij een braakmiddel liet verzoeken, ten einde zijnen eetlust te herstellen. De kiaya voegde 'er bij, dat dit het beste middel zou zijn, om den scheik tot vervulling van mijnen wensch te beweegen. — Ik antwoordde, dat hij Fidele uit mijnen naam moest verzekeren, dat ik hem deezen dienst kon bewijzen, en dat ik voorneemens was, den volgenden avond bij hem te komen.

Op den bestemden tijd, den acht en twintigsten van Lentemaand, des avonds, ging ik met de artsenij heen, en zij deed de gewenschte uitwerking. — Ik merkte aan, dat zijne handen en onderlip beefden, toen hij het kopje vol ipekakuanha innam. Veelligt vreesde hij, en zijn gewe-

ten

ten zeide tot hem, wat ik thans in mijne magt had te doen. — Men heeft in dit land een braakmiddel, waarvan zij zich bij gelegenheid bedienen, en welk zoo hevig werkt, dat zij 'er dikwijls ſtuiptrekkingen van bekomen. — Ik weet niet, wat het is. Sommigen zeggen, dat het kleine zaad eener bloem, die veel naar eene maanbollenbloem gelijkt, deeze geweldige uitwerking doet; anderen houden het voor het merg van eenen boom, welk gedroogd, en met de handen fijn gewreeven wordt. — Doch, waaruit dit braakmiddel ook mag beſtaan, het is, in evenredigheid van de ſterkſte *doſis* van ipekakuanha, zoo ſterk, dat deeze maar voor ſpeelwerk daarbij te vergelijken is.

De verligting, welke het gebruik van warm water hem toebragt, en daar hij te voorén nooit de proef van genomen had, kwam hem zoo onverwacht voor, dat men hem naauwlijks genoeg te drinken geeven kon. — Toen het middel zijne werking gedaan, en hij beterſchap daarvan ondervonden had, betuigde hij niet alleen zijne dankbaarheid, maar hij beloofde ook alles te doen, wat ik maar begeerde, bijaldien ik hem nog twee of drie *doſes* meer geeven, en hem, wanneer hij mij ſpoedig voorthielp, nog iets van het poeier, met een voorſchrift, hoe het in mijne afweezigheid te gebruiken, te rug laaten wilde. — Dit beloofde ik hem plechtig, en wij ſcheidden in ſchijn als de beste vrienden van elkander.

Den volgenden dag, nog voor zonnen-opgang, kreeg ik weder een bezoek van den ouden man met den rooden mantel. Ik liet hem voor de deur mijner tent koffij geeven, terwijl ik mij kleedde. — Hij verhaalde mij, dat de ſcheik zich, na het gebruik

Digitized by Google

bruik van het braakmiddel, buitengewoon welvaarende bevond, en dat hij nooit gezonder, en beter in zijn ſchik was geweest, dan tegenwoordig. Voorts liet hij mij verzoeken, des avonds bij hem te komen, wijl twee zijner gemaalinnen aan dezelve kwaal ziek waren, waaraan hij geleeden had. — Doch ik onſchuldigde mij onder het voorwendſel, dat het Zondag, en dus mijn feestdag was, wanneer ik nooit om bezigheden uitging. —

EINDE

VAN HET

TWEEDE DEEL.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

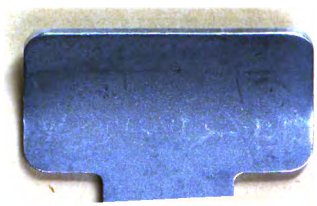

Digitized by Google

Digitized by Google

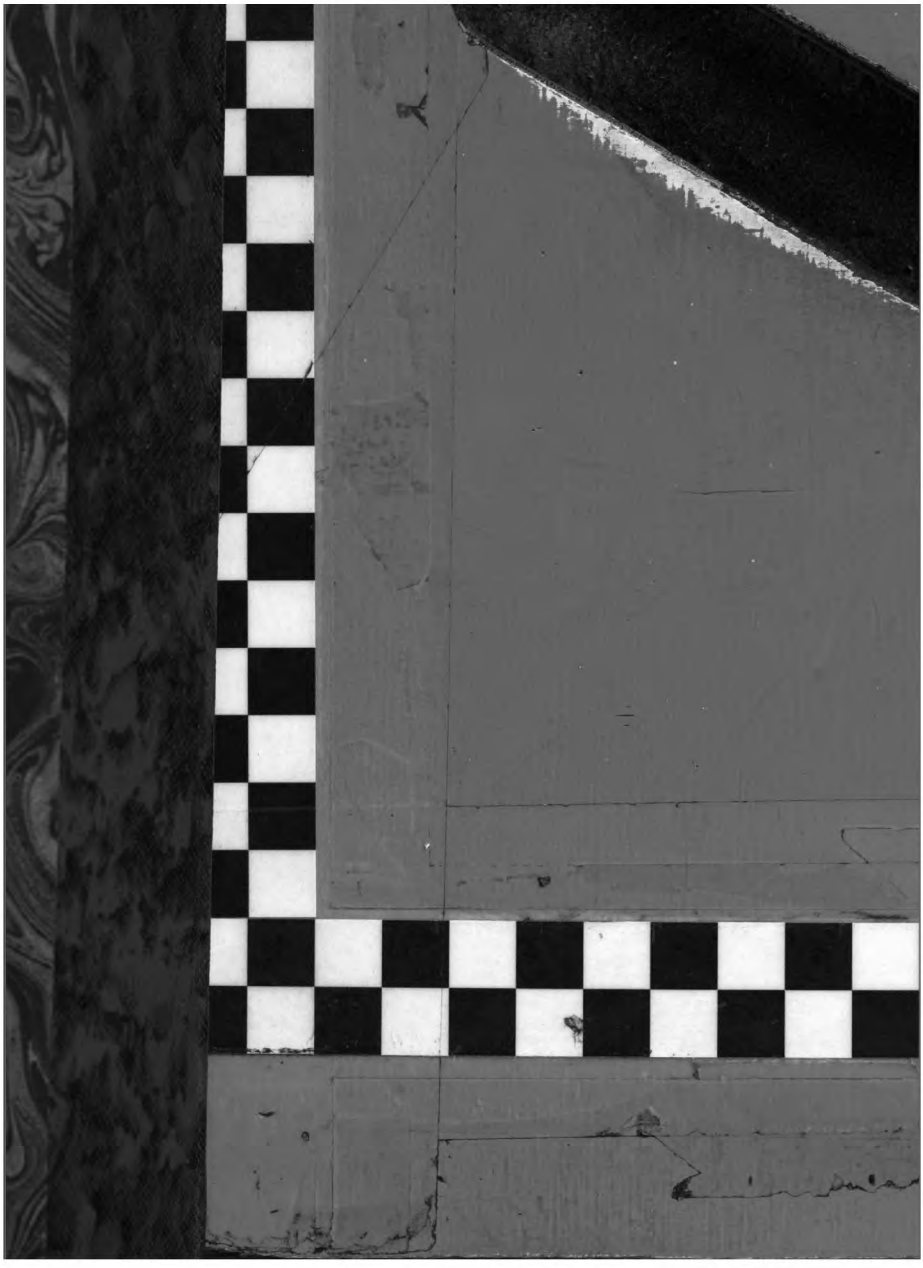

Digitized by Google

Digitized by Google